

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ІНЖЕК»

**DEREGULATION OF ECONOMY:
PROBLEMS AND PROSPECTS**

Monograph

**Kharkiv
INZHEK PH
2014**

**ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Монографія

**Харків
ВД «ІНЖЕК»
2014**

ББК 65.050

Д 36

*Рекомендовано вченою радою Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку
НАН України (Протокол № 11 від листопада 2013 року)*

Рецензенти: **Алексєєв І. В.** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка»;
Булєєв І. П. – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу Інституту економіки промисловості НАН України;
Попов О. Є. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри політичної економії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Авторський колектив: *Кизим М. О.*, докт. екон. наук, проф. – розд. 2, 5, підрозд. 1.1, *Іванов Ю. Б.*, докт. екон. наук, проф. – вступ, розд. 2, 5, 6 підрозд. 4.3, *Зінченко В. А.*, докт. екон. наук – розд. 3, *Іванова О. Ю.*, канд. екон. наук, доц. – розд. 2, 5, 6, підрозд. 1.2, 4.3, 4.5, *Чечетова-Терашівлі Т. М.*, канд. екон. наук, доц. – розд. 1, підрозд. 4.1, 4.2, 4.7, *Бєлікова Н. В.*, канд. екон. наук, доц. – підрозд. 3.2, *Губарева І. О.*, канд. екон. наук, доц. – підрозд. 3.1, *Малишко Ю. М.* – розд. 2, 6, підрозд. 4.2, 4.3, 4.4, 4.6.

Дерегулювання економіки: проблеми та перспективи: Монографія:
Д 36 *Кизим М. О., Іванов Ю. Б., Зінченко В. А., Іванова О. Ю., Чечетова-Терашівлі Т. М.* та ін., під заг. ред. проф. Кизима М. О. і проф. Іванова Ю. Б. – Х: ВД «ІНЖЕК», 2014. – 288 с. Укр. мова

ISBN 978-966-392-463-2

Монографію присвячено процесам дерегулювання економіки в умовах глобальних економічних перетворень. Досліджено сутність та співвідношення категорій державного регулювання та дерегулювання, визначено їх базові принципи, місце в моделях державного регулювання економіки. Визначено рівні та об'єкти дерегулювання. Розроблено методичний підхід до проведення аналізу результатів реалізації політики дерегулювання, який базується на аналізі законодавчого забезпечення політики дерегулювання, оцінці дерегуляційних реформ вітчизняними та закордонними експертами, оцінці дієвості заходів дерегуляційного характеру за напрямками аналізу. В розрізі виявлених позитивних тенденцій та невирішених проблем запропоновано напрями вирішення існуючих проблем та підвищення дієвості заходів щодо дерегулювання економіки, на основі яких розроблено рекомендації щодо законодавчого забезпечення політики дерегулювання.

Рекомендовано для наукових працівників, фахівців, аспірантів, практичних робітників і студентів вищих навчальних закладів економічного профілю.

ББК 65.050

ISBN 978-966-392-463-2

© Колектив авторів, 2014
© ВД «ІНЖЕК», 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
<i>Розділ 1. Деретулювання економіки: сутність та напрями</i>	14
1.1. Сутність та особливості деретулювання економіки.....	14
1.2. Термінологічний апарат теорії деретулювання. Рівні та напрями деретулювання	44
1.3. Деретулювання в різних моделях державного регулювання економіки	56
1.4. Методичний підхід до проведення аналізу результатів реалізації політики деретулювання економіки	73
<i>Розділ 2. Оцінка політики деретулювання за напрями</i>	80
<i>Розділ 3. Законодавче забезпечення політики деретулювання в Україні в 2010 – 2013 рр.</i>	111
3.1. Реформування реєстраційної системи.....	115
3.2. Реформування дозвільної системи та ліцензування	124
3.3. Лібералізація податкової політики та адміністрування податків	135
3.4. Реформування зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур.....	145
3.5. Деретулювання в бюджетній сфері.....	153
3.6. Деретуляція у сфері малого бізнесу.....	155
3.7. Державний нагляд та контроль.....	166
<i>Розділ 4. Оцінка дієвості заходів деретуляційного характеру за окремими напрями</i>	173
4.1. Внесення змін до порядку створення та ліквідації суб'єктів господарювання.....	180
4.2. Реформування дозвільної системи та ліцензування	187
4.3. Лібералізація податкової політики та адміністрування податків	195

4.4. Реформування зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур	206
4.5. Деретулювання в бюджетній політиці	220
4.6. Деретуляція у сфері малого бізнесу	223
4.7. Державний нагляд та контроль	226
<i>Розділ 5. Напрямки вирішення існуючих проблем щодо деретулювання економіки .....</i>	<i>236</i>
Література	247
Додатки	262

CONTENTS

INTRODUCTION	11
<i>Section 1. Deregulation of economy: essence and components</i>	14
1.1. Essence and specific features of deregulation of economy	14
1.2. Terminological mechanism of the deregulation theory. Levels and directions of deregulation.....	44
1.3. Deregulation in various models of state regulation of economy	56
1.4. Methodical approach to conducting analysis of results of realisation of the policy of deregulation of economy	73
<i>Section 2. Policy evaluation deregulation to direction</i>	80
<i>Section 3. Legislative provision policy in ukraine deregulation of 2010 – 2013 years</i>	111
3.1. The reform of the registration system	115
3.2. Reform of licensing and permit system	124
3.3. Liberalisation of the taxation policy and tax administering	135
3.4. Reformation of foreign economic activity and customs procedures	145
3.5. Deregulation in the budget sphere	153
3.6. Deregulation in the sphere of small business	155
3.7. State supervision and control.	166
<i>Section 4. Assessment of effectiveness of measures of deregulation character by specific directions</i>	173
4.1. Introduction of changes into the order of creation and liquidation of economic subjects.....	180
4.2. Reformation of the authorisation and licensing system.....	187
4.3. Liberalisation of the taxation policy and tax administering	195

4.4. Reformation of the foreign economic activity and customs procedures.....	206
4.5. Deregulation in the budget policy.....	220
4.6. Deregulation in the sphere of small business	223
4.7. State supervision and control	226
<i>Section 5. Directions of solution of existing problems of deregulation of economy .....</i>	<i>236</i>
Bibliography.....	247
Addenda.....	262

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- БКУ – Бюджетний кодекс України;
БТІ – бюро технічної інвентаризації;
ВВП – валовий регіональний продукт;
ВМД – вантажна митна декларація;
ДМСУ – Державна митна служба України;
ДП – державне підприємство;
ДПСУ – Державна податкова служба України;
ЄБА – Європейська бізнес-асоціація;
ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України;
ЄДРУ – Єдиний державний реєстр України;
ЄС – Європейський Союз;
ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність;
ЗМІ – засоби масової інформації;
ЗУ – Закон України;
МВСУ – Міністерство внутрішніх справ України;
МКУ – Митний кодекс України;
МС – Митний союз;
МФУ – Міністерство фінансів України;
НКРЕУ – Національна комісія регулювання електроенергетики України;
НПА – нормативно-правовий акт;
ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку;
ПАТ – приватне акціонерне товариство;
ПДВ – податок на додану вартість;
ПКУ – Податковий кодекс України;
П(с)БО – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку;

ПФУ – Пенсійний фонд України;

РФ – Російська Федерація;

СБУ – Служба безпеки України.

СОТ – Світова організація торгівлі;

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю;

УЕО – уповноважений економічний оператор;

ФОП – фізична особа-підприємець;

ВСТУП

Процеси суспільного реформування в Україні, пов'язані з глобалізаційними перетвореннями, прагненням України до євроінтеграції, спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів та країни в цілому. Забезпечення сталого економічного зростання є важливим завданням державної економічної політики, що обумовлює високу актуальність дослідження питань спрямованості державного регулювання економіки на сприяння регіональному розвитку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Для забезпечення соціально-економічного розвитку держава має варіювати ступінь регулювання в залежності від низки факторів, які впливають на ефективність державного втручання у різні сфери суспільних відносин, що може проявлятися як у державній політиці регулювання, так і у дерегулюванні економіки.

Роль державного регулювання, застосування ефективних інструментів державної політики в різних сферах суспільних відносин висвітлено в працях Л. Дідківської, Т. Єфименко, С. Зеленського В. Князева, І. Михасюка, Т. Никифорова, А. Савченко, Д. Стеченко, А. Чечиль, М. Фрідмана, С. Чистова, О. Шаптала та ін. Увагу питанням дерегулювання економіки приділяли такі вітчизняні та закордонні вчені-економісти як Г. Башнянін, С. Білінська-Слотило, Г. Білоус, К. Бренінг-Кауфманн, А. Булатов, О. Верховод А. Вишенський, Є. Губін, С. Григорук, С. Жаворонков, Є. Крузе, К. Коронік, Є. Кубко, А. Кураташвілі, Ю. Кюлінг, А. Лінхард, С. Лихолат, В. Мау, Л. Мінін, Т. Пфістерер, О. Сергійко, Г. Смолин та ін.

Дискусії, що постійно йдуть у наукових, політичних та бізнес-кругах щодо впливу рівня та інтенсивності державного регулювання на стійкі позиції та динамічність розвитку національної економіки, а також меж втручання держави в економічні процеси, визначають потребу подальшого дослідження сутності, доцільності застосування та результативності дерегуляційних процесів.

Монографія присвячена дослідженню теоретичного підґрунтя теорії дерегулювання та аналізу тенденцій практичної реалізації заходів, спрямованих на зменшення державного втручання в економічні відносини.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення сутності та особливостей дерегулювання економіки, оцінка й аналіз реформ дерегулювання в Україні та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення дієвості заходів дерегулювання економіки на основі законодавчого забезпечення політики дерегулювання.

Для досягнення поставленої мети в роботі було вирішено наступні наукові та науково-практичні завдання:

1. Проведено системний аналіз термінологічного апарату теорії державного регулювання й уточнено на цій основі економічну сутність та взаємозв'язок категорій «державне регулювання» та «дерегулювання».
2. Визначено місце дерегулювання в моделях державного регулювання економіки та виявлено відношення до цього процесу різних економічних шкіл.
3. Проаналізовано рівні та напрями дерегулювання економіки та запропоновано принципи його реалізації.
4. Розроблено методичний підхід до аналізу результатів реалізації політики дерегулювання економіки.
5. Проаналізовано напрями політики дерегулювання в Україні в 2010–2013 рр. на основі їх законодавчого забезпечення з визначенням мети, загальної спрямованості документу, позитивних результатів і невирішених проблем у результаті реалізації законодавчого акту.
6. Узагальнено результати оцінювання реформ дерегулювання економіки вітчизняними респондентами та закордонними експертами.
7. Обґрунтовано напрями вирішення існуючих проблем та підвищення дієвості заходів щодо дерегулювання економіки.
8. Розроблено рекомендації щодо законодавчого забезпечення політики дерегулювання за напрямками, що аналізувалися.

Об'єктом дослідження є результати процесу реалізації політики дерегулювання.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та прикладні аспекти обґрунтування та реалізації реформ з дерегулювання економіки.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії державного регулювання та теорії дерегулювання, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених щодо дерегуляційних процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні теоретичних і практичних аспектів вітчизняної та зарубіжної практики дерегулювання економіки, спрямованих на підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни, її регіонів та суб'єктів підприємницької діяльності, аналізі позитивних моментів і ідентифікації негативних наслідків здійснюваних в Україні реформ дерегулювання, врахування яких сприяє обґрунтованому вибору напрямів вирішення існуючих проблем та підвищення дієвості заходів щодо дерегулювання економіки на основі їх законодавчого врегулювання.

У процесі дослідження використовувалася спеціалізована література, статистичні дані, дані міжнародних рейтингів вітчизняної економіки. Законодавчу базу складають кодекси і закони України та європейських держав, нормативно-правові акти з питань регуляторної політики у сфері розвитку підприємництва, регіонального розвитку.

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальністю «Оподаткування» при викладенні дисциплін «Податкова система», «Бюджетна система», «Податкова політика та податкове регулювання».

Авторський колектив висловлює подяку рецензентам: доктору економічних наук, професору, завідувачу кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка» Алексеєву Ігорю Валентиновичу; доктору економічних наук, професору, завідувачу відділом Інституту економіки промисловості НАН України Булеєву Івану Петровичу; доктору економічних наук, професору, завідувачу кафедри політичної економії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця Попову Олександровичу за конструктивні зауваження, опрацювання яких дозволило підвищити науковий рівень монографії.

Розділ 1

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ

1.1. Сутність та особливості дерегулювання економіки

Розвиток національної економіки та суспільства в цілому, подолання соціально-економічних труднощів потребує вирішення проблем державного регулювання економічних відносин. В умовах глобалізації, соціальної орієнтації, прагнення України до європейської інтеграції значно зростає актуальність дослідження питань державного регулювання економіки.

Функціонування та розвиток економіки в сучасних умовах ставить певні перепони у задоволенні потреб учасників ринкових відносин: підприємств, споживачів, найманих працівників, регіонів, держави. Важлива роль у створенні умов для подолання цих труднощів належить державі. На даному етапі розвитку вона виступає активним суб'єктом економіки, який здійснює певні регулятивні функції щодо всього суспільного виробництва та займається безпосереднім господарюванням.

Однак надмірне державне регулювання не завжди досягає поставленої цілі – всебічного розвитку національної економіки. Як показує практика багатьох країн та України в тому числі, прагнення держави до всебічного контролю та високого ступеня втручання у всі сфери має не тільки позитивні тенденції, а й негативні наслідки.

Так, за даними Державного комітету статистики України [1], рівень номінального ВВП у країні за 2010 – 3 квартал 2013 рр. є нижчим аналогічного показника в деяких країнах ЄС та МС (крім Хорватії та Білорусі) (табл. 1.1). Разом з тим, за 2010 – 2013 рр. склалася позитивна тенденція збільшення вказаного показника: темп зростання ВВП України в 2010 р. становив 4,15%, в 2011 р. – 20,3%, в 2012 р. – 8,2%.

Але, за даними Державного комітету статистики України [1], динаміка рівня номінального ВВП за I – II квартал 2013 р. порівняно з відповідними періодами 2012 р. має негативну тенденцію (зміна обсягу за I квартал –1,1%, за II квартал –1,3%).

Таблиця 1.1

Динаміка ВВП в Україні та деяких країнах ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	3 кв. 2013
Німеччина	3486,6	3583,3	3668,5	2815,7
Польща	502,9	509,7	524,0	398,8
Румунія	169,1	180,8	181,2	145,7
Хорватія	60,8	60,8	60,1	45,1
Україна	135,3	162,8	176,1	130,8
Російська Федерація	1526	1901	2007	2206,7
Білорусь	54,9	53	63	52,3
Казахстан	148	188,1	201,7	144,2

Складено за даними [2, 3]

Обсяги іноземних інвестицій в Україну протягом 2010 – 2012 рр. зростали: темп приросту показника за 2011 р. склав 12,6%, в 2012 р. – 8,2%. На відміну від України в країнах ЄС та деяких країнах МС обсяг іноземних інвестицій зменшився: в Польщі на 17,6%, Хорватії – 14,4%, Румунії – 13,5%, Німеччині – 5,2%, Російській Федерації – 19,2%, Білорусі – 24% (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Динаміка іноземних інвестицій в Україну та деякі країни ЄС та МС у 2010 – 2012 рр.

Країни	Роки		
	2010	2011	2012
Німеччина	57090,0	59881,3	56773,8
Польща	27426,7	29142,0	24023,6
Румунія	9747,5	9921,2	8580,1
Хорватія	1491,7	1381,3	1182,5
Україна	44708	50333,9	54462,4
Російська Федерація	114746	190643	154000
Білорусь	9085,5	18878,6	14329,9
Казахстан	76085,3	71885,2	81055

Складено за даними [2, 3]

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Рівень безробіття в Україні за 2010 – 3 квартал 2013 рр. є нижчим за аналогічний показник в країнах – нових членах ЄС, але й вищим за вказаний показник серед країн МС. Разом з тим, слід відмітити позитивну тенденцію зменшення рівня безробіття в Україні за досліджуваний період на 13,6% (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Динаміка рівня безробіття в Україні та деяких країнах ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	3 кв. 2013
Німеччина	6,7	5,7	5,4	5,3
Польща	9,6	9,9	10,4	10,3
Румунія	7,2	7,4	6,7	7,3
Хорватія	12,2	13,9	17,6	17
Україна	8,1	7,9	7,5	7
Російська Федерація	7,2	6,4	5,1	5,6
Білорусь	0,8	0,75	0,7	0,6
Казахстан	5,8	5,2	5,1	5,3

Складено за даними [2, 3]

Обсяг експорту в Україні протягом 2010 – 2012 рр. збільшується, але порівняно з країнами ЄС (крім Хорватії, яка стала членом ЄС у 2013 р.) та МС (крім Білорусі) в Україні розмір експорту є значно меншим, що вказує на існування проблем у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств (табл. 1.4). В порівнянні з аналогічним показником за 2012 р. експорт товарів та послуг за I півріччя 2013 р. знизився на 6,5%.

Таблиця 1.4

Динаміка обсягу експорту в Україні та деяких країнах ЄС та МС в 2010 – 2012 рр.

Країни	Роки		
	2010	2011	2012
1	2	3	4
Німеччина	1634,3	1817,0	1898,9
Польща	206,0	229,8	244,7
Румунія	60,6	72,3	72,5

Закінчення табл. 1.4

1	2	3	4
Хорватія	24,3	25,8	26,2
Україна	46,1	62,0	63,1
Російська Федерація	368	477,9	485,8
Білорусь	14,9	26,3	28,9
Казахстан	54,3	80,5	85,4

Складено за даними [2, 3]

Проаналізовані показники є складовими індикаторами міжнародного індексу «Ведення бізнесу» (Doing Business), що розраховується Світовим банком. «Ведення бізнесу» – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником створення ними сприятливих умов ведення бізнесу [4], який найбільш повно оцінює дерегуляторний вплив у країнах світу на розвиток бізнесу. У рамках проекту оцінюються і відслідковуються зміни нормативно-правових актів, що регулюють діяльність місцевих, насамперед малих і середніх компаній, протягом усього їх життєвого циклу – від створення і до ліквідації. Отримані результати виявили взаємозв'язок регулювання на рівні компаній з показниками розвитку економіки різних країн. Одна з основоположних передумов дослідження «Ведення бізнесу» полягає в тому, що для ведення господарської діяльності потрібні якісні правила, які є прозорими і можуть використовуватися всіма економічними суб'єктами. Автори дослідження відзначають, що в системах з прозорими й ефективними нормами регулювання підприємницької діяльності доступ до ділових можливостей у меншій мірі обумовлений особистими зв'язками або спеціальними привілеями, а більша частина економічної діяльності здійснюється у формальному секторі економіки, де вона може користуватися належним регулюванням та оподаткуванням.

У проекті беруть участь понад 6700 експертів у різних країнах світу – консультанти з питань підприємницької діяльності, юристи, економісти, урядовці, а також провідні вчені різних країн, які надають методичну та експертну допомогу. Рейтинг складається на підставі 10 індикаторів регулювання підприємницької діяльності, що враховують час і вартість виконання підприємцем вимог держави з реєстрації нового підприємства, діяльності підприємства, ведення торговельних операцій, забезпечення виконання

контрактів, оподаткування і закриття підприємства. Кожен індикатор має рівну вагу. При цьому не враховуються такі змінні як макроекономічна політика, якість інфраструктури, кваліфікація робочої сили, коливання валютних курсів, думки інвесторів, безпека і рівень корупції. Таким чином, умови організації та ведення бізнесу розглядаються без урахування політичних аспектів, виключно на рівні законодавчих положень і нормативів.

Як видно з рис. 1.1 Україна за індексом «Ведення бізнесу» в 2013 році посідала 112-е місце серед 189 країн світу поряд з такими як: Гренада, Філіппіни, Парагвай, Ліван, Папуа-Нова Гвінея, Маршаллові Острови, Гайана, Бразилія, Домініканська Республіка. До країн-лідерів було віднесено: Сінгапур, Китай, Нову Зеландію, США та Данію. Співвідношення деяких країн світу за веденням бізнесу наведено на рис. 1.1.

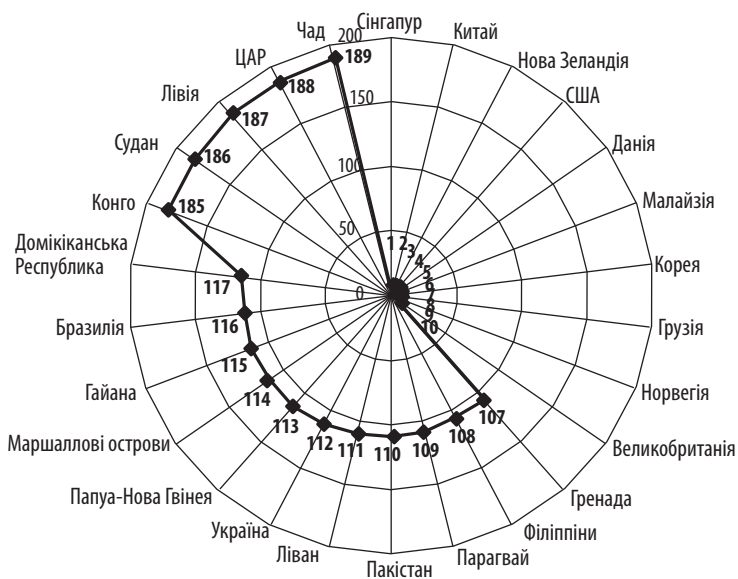

Рис. 1.1. Діаграма розподілу окремих країн світу за індексом «Ведення бізнесу» [4]

За підсумками рейтингу Світового банку та міжнародної фінансової корпорації «Ведення бізнесу 2014» (Doing Business 2014), Україна покращила свої позиції на 25 пунктів (до 112 місця із 189 країн) (табл. 1.5) [4].

Таблиця 1.5

Місце України у рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу 2013»

Назва складових (субіндексів) індексу «Умови ведення бізнесу 2014»	Рейтинг за роками			Тенденція змін (+ позитивна, – негативна)
	Doing Business 2012	Doing Business 2013	Doing Business 2014	
Складність ведення бізнесу, загальна оцінка	152	137	112	+
За субіндексами:				
Започаткування бізнесу	116	50	47	+
Реєстрація власності	168	149	97	+
Сплата податків	183	165	164	+
Підключення до мережі електропостачання	170	166	172	–
Виконання зобов'язань по контракту	44	42	45	–
Банкрутство	158	157	162	–
Отримання кредитів	23	23	13	+
Дозвільна система у будівництві	182	183	41	+
Зовнішня торгівля	144	145	148	–
Захист прав інвесторів	114	117	128	–

Складено за даними [4]

Аналізуючи сучасне положення нашої держави за субіндексами, слід відмітити наступні позитивні риси у напрямі деретулювання економіки (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Загальні переваги процесу деретулювання в Україні
(за індексом «Умови ведення бізнесу»)

Назва субіндексів індексу «Умови ведення бізнесу»	Переваги
1	2
Започаткування бізнесу	скасовано плату за реєстрацію платником ПДВ
	скасовано вимоги щодо обов'язкової реєстрації підприємств в органах статистици

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Закінчення табл. 1.6

1	2
Реєстрація власності	запроваджено можливість подання документів на державну реєстрацію прав як у паперовій, так і в електронній формі
	скасовано необхідність здійснювати технічну інвентаризацію при укладанні кожної угоди купівлі-продажу, дарування та інших операціях зміни власника об'єкта нерухомості, що спрощує і скорочує процедуру реєстрації права власності
Сплата податків	поступове скорочення рівня податкового навантаження, кількості та тривалості сплати податків
	скорочення ставки податку на прибуток підприємств
Підключення до мережі електропостачання	зменшено кількість процедур для підключення до системи електропостачання, час та вартість такого підключення
	спрощено доступ до електричної енергії шляхом оновлення процедури нових приєднань до електричних мереж
Виконання зобов'язань по контракту	швидкі терміни вирішення боргової суперечки (30 процедур, на які витрачається близько 378 днів), що дає змогу заощадити час та можливо частково компенсувати понесені витрати
Банкрутство	спрощена процедура вирішення неплатоспроможності
Отримання кредитів	розширення кредитної інформації в приватному бюро кредитних історій
	висока доступність кредитної інформації
Дозвільна система у будівництві	зменшення грошових та часових витрат у процесі отримання дозвільних документів
	введення дозвільної системи з урахуванням рівня ризиків
Зовнішня торгівля	скорочення часу, необхідного для митного оформлення та ін.
Захист прав інвесторів	–

Україна також увійшла до списку країн, які досягли найкращих результатів згідно з дослідженням «Ведення бізнесу» в 2012 – 2013 рр., і на 5 позиції скоротила своє відставання від Росії, яка посіла 92 місце у рейтингу.

Аналізуючи кількість проведених реформ, у різних сферах було виокремлено 29 країн, що проводили реформи одразу за трьома сферами й більше та здійснили найбільший прорив у відносному рейтингу. Україна увійшла до списку із 10 країн світу – найбільших реформаторів умов ведення бізнесу в 2012 – 2013 рр., які оцінює даний рейтинг (табл. 1.7) [4].

Таблиця 1.7

Країни, що здобули найбільшого успіху у сферах, що є предметом досліджень «Ведення бізнесу 2014»

Країна	Рейтинг за ступенем сприятливості умов для бізнесу	Реформи, що полегшують ведення бізнесу									
		Започаткування бізнесу	Дозвільна система у будівництві	Підключення до мережі електропостачання	Реєстрація власності	Отримання кредитів	Захист прав інвесторів	Оподаткування	Зовнішня торгівля	Виконання зобов'язань за договорами	Вирішення проблем неплатоспроможності підприємств
Україна	112	+	+	+	+	+		+	+		+
Руанда	32	+	+		+	+	+	+	+		+
Російська Федерація	92	+	+	+	+				+		
Філіппіни	108		+			+		+			
Косово	86	+	+		+						
Джібуті	160	+				+					+
Кот-д'Івуар	167	+	+		+					+	
Бурунді	140	+	+	+	+			+	+		
Македонія	25		+	+	+	+	+	+			
Гватемала	79	+	+					+			

Складено за даними [4]

Динаміка рейтингу свідчить про позитивні тенденції зміни бізнес-середовища.

Україна визнана провідною країною серед держав, що досягли найбільших результатів у 2012 – 2013 рр., провівши реформи в 8 з 10 областей, які оцінюються у дослідженні «Ведення бізнесу».

Позитивна динаміка рейтингу України за вищенаведеним індексом свідчить про вірний вектор соціально-економічних перетворень країни, у т. ч.

й у сфері дерегулювання, однак по відношенню до інших країн – членів ЄС, пострадянських країн 112 місце в рейтингу свідчить про необхідність продовження реформ за всіма напрямками, що аналізуються. Так, у табл. 1.8 наведено співвідношення рейтингів країн – членів ЄС, МС та України.

Таблиця 1.8

Відхилення рейтингу України від деяких країн – членів ЄС та МС за індексом «Ведення бізнесу 2014»

Країна/ рейтинг	Відхилення позиції України в рейтингу від деяких країн ЄС та МС						
Україна	Німеччина	Польща	Хорватія	Румунія	Російська Федерація	Білорусь	Казахстан
112	21	45	89	73	92	63	50
(- / +) відставання / випередження	-91	-67	-23	-47	-20	-49	-62

Складено за даними [4]

Наступний показник характеризує рівень економічної свободи країн світу – це Індекс економічної свободи (*Index of Economic Freedom*), який визначає американська дослідницька організація Heritage Foundation (з 1995 року) та оприлюднює видання «Wall Street Journal».

Експерти Фонду визначають економічну свободу як «відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідного громадянам захисту та підтримки свободи як такої» [5]. Ступінь свободи економіки розраховується за середнім арифметичним за десятьма показниками. Таким чином, у «абсолютно вільної» економіки в результаті повинно вийти 100 балів, а там, де свободи немає в принципі, відповідно, нуль. За даними організації Heritage Foundation, індекс економічної свободи 2013 для України дорівнює 46,3, що відповідає 161 місцю серед 177 країн світу, що аналізувалися, опинившись у групі країн з «невільною» економікою.

Аналіз свідчить про відставання України від всіх членів ЄС, навіть від наймолодших: Хорватії та Румунії. Причому це відставання значне – майже на 100 позицій за кожною країною (табл. 1.9). Порівняння даного індексу для України та членів МС показує негативні результати – відставання України від всіх країн.

Таблиця 1.9

**Відхилення рейтингу України від деяких країн – членів ЄС та МС
за індексом «Економічної свободи 2013»**

Країна/ рейтинг	відхилення позиції України в рейтингу від деяких країн ЄС та МС						
	Україна	Німеччина	Польща	Хорватія	Румунія	Російська Федерація	Білорусь
Рейтинг 161	19	57	78	59	139	153	68
(- / +) відставання / випередження	-142	-104	-83	-102	-22	-8	-93

Складено за даними [5]

Таким чином, обсяг ВВП в Україні є нижчим за аналогічний показник країн-лідерів ЄС та МС, рівень безробіття є вищим за вказаний показник у країнах МС, обсяг експорту в порівнянні з країнами ЄС та МС стримує розвиток економіки країни тощо. Україна займає низькі позиції в міжнародних рейтингах щодо умов ведення господарської діяльності. Все це свідчить про негативний вплив факторів, у тому числі й державного регулювання, на умови ведення бізнесу в Україні та інші сфери суспільних відносин.

Безперечно ступінь державного регулювання має варіюватися у залежності від політичного, економічного становища в країні. Так, під час соціально-економічної та політичної нестабільності, криз і екологічних катастроф значний ступінь державного регулювання має забезпечувати максимальну концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках для подолання проблем. В інших випадках надмірне державне регулювання призводить до зменшення інноваційно-інвестиційної активності підприємств, зацікавленості іноземних інвесторів в організації бізнесу в Україні, бар'єрів для розвитку вітчизняного підприємництва, ведення зовнішньоекономічної діяльності та інших перепон у досягненні сталого соціально-економічного розвитку країни.

Історичними передумовами вагомого втручання держави в економічні відносини в Україні виступає різкий перехід від соціалізму, що характеризувався жорстким контролем держави над економікою, до ринкових відносин. Відповідно, стартові умови 90-х рр. характеризувалися сильним ступенем державного регулювання різних сфер суспільних відносин.

У сучасних умовах розвитку економіки України важливим є перегляд необхідності та доцільності «присутності держави» у всіх сферах життєдіяльності у тому ступені, який призводить до негативних наслідків.

Важливим, на думку І. Павлішенко та О. Босик, є визначення раціонального ступеню державного втручання у підприємницьку діяльність з тим, щоб, з *одного боку*, забезпечити ефективне функціонування приватного сектора економіки та отримання ним високих прибутків, а з *іншого* – створити передумови для збалансованого росту економіки країни загалом та підвищення рівня добробуту громадян [6].

Розглядаючи державні механізми регулювання ринкових відносин, необхідно відзначити, що вони, з *одного боку*, сприяють розвитку економіки на певний період, однак, з іншого боку, поступово відстають від динаміки економічного розвитку як всередині країни, так і на міжнародному рівні [10]. Це, зокрема, підтверджується економічним законом Гудхарта (*Goodhart's Law*), відповідно до якого будь-яка спроба уряду контролювати економічну зміну може її спотворити настільки, що зробить цей контроль неефективним [8].

Розуміння та втілення в реальність дій з балансування між посиленням чи послабленням державного регулювання, що має враховувати низку факторів (глобалізаційні перетворення, рівень соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, політичне становище, зовнішньоекономічні відносини, розвиток підприємництва, інвестиційно-інноваційна активність у країні, пріоритетні напрями розвитку тощо) дозволять вчасно та ефективно розробляти та впроваджувати заходи з державного регулювання та дерегулювання економіки, які співвідносяться різним ступенем державного втручання в економіку.

Інтерес політиків та науковців до процесів дерегулювання, як до засобу покращення економічного становища в країні, обумовлений інтеграційними процесами, які характерні для сучасної України. Він виступає не тільки засобом поживлення вітчизняної економіки, а й інструментом досягнення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Соціально-економічний розвиток країни потребує інтенсифікації ділової активності суб'єктів господарювання як на внутрішніх, так і на міжнародних ринках з появою інноваційної продукції, технології, розширенням ринків,

що передбачає введення необхідних правових регуляторів (законів, правил, умов, обмежень та ін.). З іншого боку, відбувається постійне відставання правової бази від прискорених процесів перетворення ринкового середовища, що вимагає лібералізації або деретулювання економічної діяльності з метою забезпечення сталого розвитку ринку в умовах, що змінюються [7].

Задля соціально-економічного розвитку держава має варіювати ступінь регулювання в залежності від безлічі факторів, які впливають на ефективність державного впливу на різні сфери, що може проявлятися як у державній політиці регулювання, так і у державній політиці деретулювання.

Отже особливістю даного дослідження є підхід до розгляду державного регулювання і деретулювання економіки як специфічного прояву одного процесу – створення умов для стійкого і динамічного соціально-економічного розвитку країни. Різниця у цих поняттях, на думку авторів, полягає у різному ступені сили державного впливу, який досягає максимуму при жорсткій політиці державного регулювання та мінімізується через реалізацію заходів з деретулювання економіки (рис. 1.2).

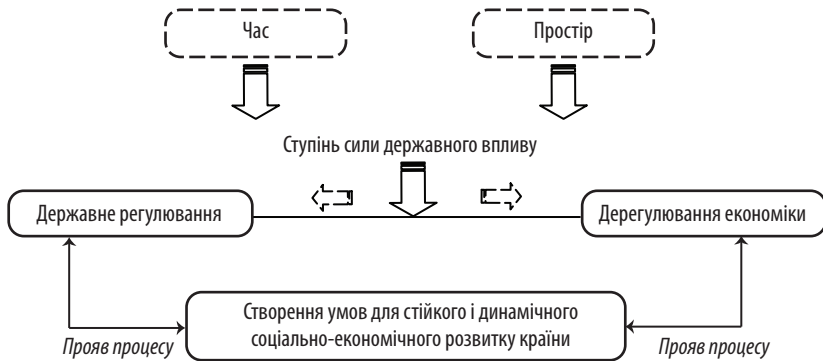

Рис. 1.2. Співвідношення державного регулювання та деретулювання економіки

Так, на думку А. Кураташвілі [9], протиставлення деретулювання економіки її державному регулюванню не є вірним, що підтверджують наступні положення:

по-перше, в умовах реального цивілізованого функціонування суспільства і держави деретулювання економіки не може відбуватися довільно,

спонтанно, тобто воно не може відбуватися без волі та цілеспрямованої діяльності держави. Економічне дерегулювання супроводжується активним правовим та організаційним втручанням державної влади в економічне життя суспільства;

по-друге, дерегулювання лише на перший погляд означає нібито відмову від державного регулювання економіки. Насправді ж сам процес дерегулювання економіки в інституційно-правовому й організаційному плані забезпечується та регулюється власне державою. Вона забезпечує також подальше вільне функціонування та розвиток дерегульованої економіки в межах існуючих у суспільстві юридичних законів та інших правових актів.

Для розгляду особливостей державного дерегулювання економіки необхідним є детальний розгляд категорій «державне регулювання», «дерегулювання» та близьких за змістом понять «лібералізація», «децентралізація», «приватизація» тощо.

Роль державного управління, необхідність створення механізмів державного регулювання, застосування ефективних інструментів державної політики в різних сферах життєдіяльності розглядали в своїх працях Л. Дідківська, П. Гаман, В. Князєв, Д. Стеченко, А. Чечиль, С. Чистов, О. Шапала та ін.

Державне регулювання охоплює всі напрямки суспільного виробництва. Однак першочергова увага приділяється регулюванню відносин власності та підприємництва, інвестицій і структурної перебудови галузей матеріального виробництва, соціального розвитку й ринку праці, фінансового ринку та грошового обігу, територіальних пропорцій і регіональних ринків, природокористування, зовнішньоекономічної діяльності. Ці питання становлять основний зміст державного регулювання економіки. Водночас з огляду на наявні особливі умови реформування вирішуються гострі економічні та соціальні проблеми, зокрема структурні перетворення, технологічні оновлення, подолання кризових явищ [10].

Для визначення ролі державного регулювання у стимулюванні соціально-економічного розвитку країни розглянемо його сутність.

Виділяють два найбільш поширених підходи до трактування регулювання економіки:

неокласичний, що припускає автоматизм регулювання ринкової системи, де переважають судження про те, що економічні кризи або взагалі неможли-

ві при капіталізмі (Дж. С. Міль, Д. Рікардо), або вони носять лише випадковий характер, і що система вільної конкуренції здатна самостійно їх долати (Ж.-Ш. Сімонді, Р. Родбертус, К. Каутський);

кейнсіанський, що виходить з необхідності втручання держави в діяльність ринку, особливо у кризові періоди. Після Другої світової війни розвинені країни проводили переважно економічну політику, що відображає ідеї англійського економіста Дж. М. Кейнса [11].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає регулювання як «дію за значенням «регулювати», а останньому терміну дається два визначення [12]:

- 1) «впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі»;
- 2) «домагатися нормальної роботи машини, установки, механізму і т. ін., забезпечуючи злагоджену роботу складових частин, деталей».

Відповідно до визначення, наведеного в Економічній енциклопедії, під державним регулюванням економіки слід розуміти «сукупність форм та методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються» [13].

Інакше кажучи, державне регулювання економіки являє собою вплив держави на хід економічних процесів шляхом їх корегування відповідно до поставлених цілей соціально-економічного розвитку в інтересах суспільства.

В економічній літературі існує значна кількість визначень «державного регулювання».

Так, А. Савченко та інші вважають, що державне регулювання економіки – це діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з цілями й пріоритетами державної економічної політики, заради реалізації національних інтересів держави [14]. Проте державне регулювання не підмінює, а посилює, доповнює ринковий механізм, держава бере на себе тільки ті функції, які непідвладні даному механізмові. В даному випадку державне регулювання трактується як економічна діяльність держави.

До авторів, що розглядають державне регулювання як систему, слід віднести А. Булатова, Д. Зухбу, Е. Зухбу, Н. Каптуренко, І. Михасюка та ін.

Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства, на думку А. Булатова, – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних уповноваженими державними установами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування соціально-економічної системи до умов, що змінюються [15].

Д. Зухба, Е. Зухба, Н. Каптуренко вважають, що державне регулювання – комплекс економічних і політичних заходів, які здійснюють державні органи з метою координації економічних процесів, спрямованих на підтримку оптимальних пропорцій суспільного виробництва і запобігання в ньому кризовим ситуаціям [16].

І. Михасюк під державним регулюванням розуміє комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення цілей, поставлених органами державної влади й управління [17].

Державне регулювання також розглядається як комплекс основних форм і методів впливу на певний процес чи об'єкт.

Так, В. Братишко під державним регулюванням економіки розуміє процес цілеспрямованого впливу на підприємство, тобто на створення нових вартостей, а також виробництво і використання ВВП. І входить цей процес до кола інтересів винятково держави як керівної системи в суспільстві [18].

Л. Дідківська та Л. Головка трактують державне регулювання як вплив держави на соціальний розвиток країни [19].

С. Мочерний під державним регулюванням розуміє комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [20]. На його думку, державне регулювання найповніше здійснюється через бюджетну політику, державні замовлення, закупівлю значної частини продукції, що означає гарантований попит на неї. Однак слід не погодитися з автором, тому що державне регулювання не обмежується тільки використанням бюджетних інструментів впливу, а й податкової, регіональної, ін-

вестиційної, амортизаційної, структурної, грошово-кредитної, фінансово-бюджетної, антиінфляційної, валютної, митної, цінової, соціальної, екологічної політики і т. д.

На думку В. Орешина, державне регулювання економіки – це діяльність органів влади щодо впливу їх на процес суспільного відтворення з метою досягнення суспільно корисних результатів [21].

Д. Стеченко визначає державне регулювання як вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей та пріоритетів державної політики суспільного розвитку [22].

Н. Саніахметова вважає, що «державне регулювання економіки – заснована на законодавстві одна з форм державного впливу на економіку шляхом встановлення та застосування державними органами правил, націлених на коригування економічної діяльності фізичних і юридичних осіб, що підтримується можливістю застосування правових санкцій при їх порушенні [23]. Однак ці визначення, на думку О. Кундицького [24], мають такі недоліки: *по-перше* – відсутній системний підхід; *по-друге* – не повністю виокремлено об'єкт державного регулювання, який обмежується тільки «відтворювальними процесами».

С. Чистов розглядає державне регулювання з теоретичного й практичного погляду. З теоретичного погляду, державне регулювання – це система знань про сутність, закономірності дії та правила застосування типових методів і засобів впливу держави на хід соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики. З практичного погляду, державне регулювання – це сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин з метою забезпечення пріоритетів державної політики [25].

Аналіз різних підходів до визначення «державного регулювання» (табл. 1.10) дає змогу зробити наступні висновки щодо його особливостей:

- державне регулювання створює передумови для функціонування економічних механізмів згідно з цілями та пріоритетами державної економічної політики. Даний підхід дозволяє передбачити різний ступінь втручання держави в розвиток економіки країни;

Таблиця 1.10

Семантика поняття «державне регулювання»

Автор, джерело	Сутність поняття «дерегулювання»	Підхід до визначення
1	2	3
А. Савченко та ін.	діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з цілями й пріоритетами державної економічної політики, заради реалізації національних інтересів держави	процесний
Л. Дідківська та Л. Головка	вплив держави на соціальний розвиток країни	
В. Орешин	діяльність органів влади щодо впливу їх на процес суспільного відтворення з метою досягнення суспільно корисних результатів	
Д. Стеченко	вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей та пріоритетів державної політики суспільного розвитку	
В. Братишко	процес цілеспрямованого впливу на підприємство, тобто на створення нових вартостей, а також виробництво і використання ВВП. І входить цей процес до кола інтересів винятково держави як керівної системи в суспільстві	комплексний
Економічній енциклопедії	сукупність форм та методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються	комплексний
С. Мочерний	комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються	
Н. Саніахметова	заснована на законодавстві одна з форм державного впливу на економіку шляхом встановлення та застосування державними органами правил, націлених на коригування економічної діяльності фізичних і юридичних осіб, що підтримується можливістю застосування правових санкцій при їх порушенні	

Закінчення табл. 1.10

1	2	3
А. Булатов	система типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних уповноваженими державними установами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування соціально-економічної системи до умов, що змінюються	системний
Д. Зухба, Е. Зухба, Н. Каптуренко	комплекс економічних і політичних заходів, які здійснюють державні органи з метою координації економічних процесів, спрямованих на підтримку оптимальних пропорцій суспільного виробництва і запобігання в ньому кризовим ситуаціям	
І. Михасюк	комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей	
С. Чистов	з теоретичного погляду, державне регулювання – це система знань про сутність, закономірності дії та правила застосування типових методів і засобів впливу держави на хід соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики. З практичного погляду, державне регулювання – це сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин з метою забезпечення пріоритетів державної політики	

- державне регулювання як система заходів ставить на меті стабілізацію та пристосування соціально-економічної системи до умов, які змінюються, що передбачає можливість та необхідність при окремих умовах змінювати рівень регулювання від підвищення державного втручання в економіку до реалізації політики дерегулювання;
- державне регулювання як комплекс основних форм і методів впливу на певний процес чи об'єкт дозволяє передбачити систему інструментів політики як регулювання, так і дерегулювання економіки.

Система державного регулювання забезпечує, з *одного боку*, розробку та встановлення певних правил, дотримання яких є обов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, а з *іншого* – відповідальність цих суб'єктів за дотримання встановлених правил.

Організаційно-адміністративна складова системи державного регулювання полягає, з одного боку, в розробці та встановленні певних правил, до-

тримання яких є обов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, а з іншого – у встановленні відповідальності цих суб'єктів за дотримання встановлених правил. Економічна складова, характер дії якої є більш складним, полягає в узгодженні інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян шляхом використання економічних важелів впливу, одним з яких виступає оподаткування.

У державному регулюванні економіки основою є певна послідовність дій, що декларується як генеральна лінія уряду. Сукупність заходів, що проводяться, утворює державну економічну політику, яка виявляється в різних формах в області виробництва, розподілу, обміну, споживання, накопичення, експорту, імпорту економічного продукту в країні. Кількість економічних суб'єктів, що зберігають економічну незалежність, створює певні складнощі у виконанні завдань державної політики. Це пояснює наявність і адміністративних, і економічних методів при здійсненні державної економічної політики, яка має безліч напрямів. Основними з них є політика в області формування економічної структури національного господарства, інвестицій, підтримка певного рівня цін, боротьби з інфляцією, зовнішньоекономічних зв'язків і в соціальній сфері [26].

Мета державного регулювання на кожному історичному етапі розвитку економіки залежить від багатьох обставин і, у першу чергу, від ступеня загального розвитку економіки. Класичний набір цілей державного регулювання економічно розвинутих країн передбачає такі складові [27]: економічне зростання; повну зайнятість; економічну ефективність; стабільний рівень цін; економічну свободу; справедливий розподіл доходів; економічну забезпеченість; збалансованість зовнішньоекономічних відносин.

Об'єктом державного регулювання є економічна система держави. Це означає, що сукупність виробничих відносин, яка формується в процесі суспільного виробництва і стає об'єктом державного регулювання. Але оскільки економічна система суспільства має складну структуру і включає значну кількість підсистем (галузі, сфери тощо), які постійно функціонують, що виявляється в різноманітних соціально-економічних процесах, як то: економічні цикли, демографічні зміни, інфляція тощо, то вони і стають безпосереднім об'єктом державного регулювання. Об'єктом державного регулювання в даному дослідженні буде розглянуто підприємницьку діяльність та регіональний розвиток.

Суб'єктом державного регулювання виступає держава в особі органів влади. Президент країни, Верховна Рада, Уряд, міністерства, адміністрації – усе це безпосередні суб'єкти державного регулювання. Система формування владних структур, їх конкретні функції і межі відповідальності визначаються політичним устроєм країни, рівнем організації суспільства, співвідношенням класів, верств населення, політичних партій і та ін. Як правило, права й обов'язки владних структур загалом і в частині їх можливого втручання в економічні процеси юридично оформлюються в Конституції країни, законах та інших нормативних актах.

До основних завдань державного регулювання відносять [28]:

- забезпечення правового поля, у межах якого здійснюється виробництво. Законодавче визначення відносин власності, правового статусу всіх учасників суспільного виробництва, їх права й обов'язки, їх відповідальність за умови порушення встановлених норм і законів;
- зменшення, а за можливістю й ліквідація негативних наслідків ринкового саморегулювання. До цього напрямку належить, перш за все, захист конкуренції й обмеження монополізму. Важливою складовою є боротьба проти високої інфляції і безробіття;
- перерозподіл доходів за допомогою податкового механізму і частково через регулювання цін. Цей напрям забезпечує як активне управління макроекономічними процесами, так і зменшення нерівномірності в розподілі доходів;
- забезпечення рівного доступу до інформаційної інфраструктури всім членам суспільства;
- забезпечення громадян суспільними благами, до яких належать державне управління, безпека суспільства й людини, оборона, охорона здоров'я, освіта тощо.

Державне регулювання економіки базується на засадах економічної політики та здійснюється через низку заходів. Економічна політика ґрунтується на стратегічних цілях держави, які відображають інтереси всіх громадян і спрямовані на розвиток суспільства й добробут його членів. Оскільки стратегічні орієнтири відображають головні цілі всього суспільства, а їх досягнення потребує багатопланових дій, то й державна економічна політика за своїми напрямками охоплює всі сфери суспільного життя.

Державне регулювання національної економіки здійснюється певними методами – способами впливу держави на всі об'єкти державного регулювання. Кожен метод спирається на цілу низку конкретних інструментів, які й забезпечують реалізацію впливу.

Метод державного регулювання економіки – це сукупність способів, прийомів та засобів державного впливу на соціально-економічний розвиток країни [29].

Л. Дідківська та Л. Головка [19] до методів державного регулювання економіки відносять: прямі (держконтракт, держзамовлення, субсидії субвенції, дотації, ліцензування, квотування, прямі витрати уряду), непрямі (кредитування, оподаткування тощо), правові, адміністративні, економічні, імперативні, індикативні, неформальні, специфічні.

До прямих методів державного регулювання слід віднести ті, які безпосередньо спрямовані на суб'єктів ринку. Вони застосовуються з метою зміни обсягів виробництва, обсягів експортно-імпортних операцій, зміни структури споживання тощо. Головним інструментарієм такого впливу є ліцензії, квоти, державні закупівлі, установлені державою ціни, нормативи, комплексні програми тощо.

До непрямих методів державного регулювання слід віднести ті, які спрямовують дії суб'єкта ринку в необхідне русло не безпосередньо, а опосередковано, через створення певних економічних умов. Тут головним є економічний інтерес суб'єкта ринку, вплив на який і сприяє досягненню тієї мети, яку ставить держава. В якості інструментарію виступають заходи, які вживає держава в процесі реалізації своєї фіскальної, грошово-кредитної, амортизаційної й іншої політики. Ефективність непрямих методів не така висока, як прямих, але вони більш адекватні ринку, а тому більш пристосовані до дії ринкового економічного механізму.

Аналіз літературних джерел дає підставу зробити висновок, що серед науковців, так само як немає єдиної точки зору щодо сутності державного регулювання економіки та окремих її галузей, немає й єдності стосовно визначення методів, за допомогою яких воно здійснюється. Найчастіше згадуються такі методи, як: нормативно-правові, організаційні, економічні, адміністративні, психологічні.

Розділ 1. Дeregулювання економіки: сутність та напрями

Л. Швайка наводить таку класифікацію методів державного регулювання економіки (рис. 1.3)[10].

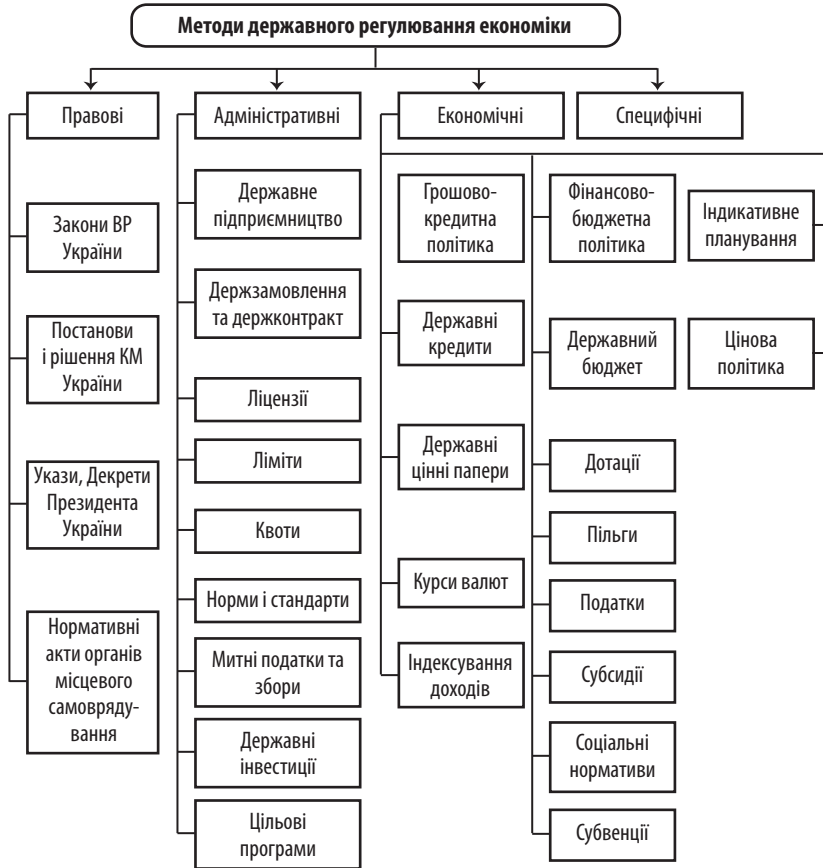

Рис. 1.3. Класифікація методів і засобів державного регулювання економіки

Стосовно правових методів державного регулювання слід відмітити двояку дію значної частини правових актів. З *одного боку*, вони вводять певні обмеження для одних видів ділової активності, а з *іншого боку* – надають більш широкі можливості для інших видів діяльності.

Цим підтримується постійне оздоровлення конкурентного середовища і дається можливість для прискорення нових напрямків ділової активності, здатних вчинити в перспективі позитивний соціально-економічний ефект або здійснити науково-технологічний прорив, який би отримав переваги на внутрішньому і міжнародному ринках [11].

О. Ковач класифікує методи державного регулювання на три групи: економічне регулювання (державні закупівлі, державне цільове фінансування, державне кредитування, бюджетна політика, кредитно-грошова політика, інвестиційна політика); правове регулювання (закони і законодавчі ВР України, Укази Президента, інші нормативно-правові акти); адміністративне регулювання (заборона, дозвіл, примус)[30].

Отже, ефективне функціонування ринкової економіки, незважаючи на властиві їй самоорганізацію та саморегулювання, неможливе без державного регулювання економічних та соціальних процесів на рівні суспільства, регіонів та суб'єктів господарювання. Вирішення цих завдань залежить від побудови добре відпрацьованого, адаптованого та адекватного ринковим відносинам економічного механізму діяльності держави та підприємств. Однак слід враховувати фактори, що впливають на необхідність зміни рівня державного регулювання від посилення регулювання до дерегулювання економіки.

Розглядаючи економічну сутність дерегулювання, слід відмітити, що воно є одним із пріоритетних напрямів реформування державного управління економікою країни, сукупність заходів, спрямованих на зменшення втручання державних органів у різні сфери суспільних відносин.

У політиці кожної держави існує проблема вибору між економічною ефективністю виробництва і соціальною справедливістю. Особливо гострою ця проблема є у країнах пострадянського простору. Невирішеність зазначеної проблеми спричиняє конфлікти та соціальну напруженість у суспільстві. Проте така проблема вибору може бути вирішена в межах оптимальної (з позицій критеріїв економічної ефективності та справедливості) державної регуляторної політики і розробки стратегії гармонізації цих двох критеріїв. У даному випадку прийнятним є визначення Н. Саніахметової, що регуляторна політика розглядається як напрям державного регулювання політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських

відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та спосіб, встановлених Конституцією та законами України [31]. Як зазначає О. Сергійко, метою правового забезпечення державної регуляторної політики є створення правопорядку у сфері господарювання. Цей порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів з метою забезпечення нормальних умов для функціонування ринкового механізму, вирішення економічних і соціальних проблем [32].

В Указі Президента України «Про деякі заходи дерегулювання підприємницької діяльності» від 23.07.1998 р. № 817/98 [33] визначено, що дерегулювання за змістом знаходиться в діалектичному взаємозв'язку з державним регулюванням і засобом реального та мобільного забезпечення потреб вимог ринку. Таким чином, з його прийняттям розпочався процес дерегулювання державного впливу на економіку України.

Правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарювання, спрямовані на дерегулювання, визначені Законом України: «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1160-IV [34]. Сергійком О. запропоноване таке поняття дерегулювання: дерегулювання – це формулювання оптимального співвідношення між ринковими механізмами і державним регулюванням господарської діяльності при обмеженні втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання з метою нівелювання адміністративних економічних, правових та інших перешкод на шляху розвитку ринкової економіки [32].

Маються на увазі перешкоди, пов'язані із початком господарської діяльності, доступом до основних ресурсів економічної активності; спрощення правил, пов'язаних із регулюванням господарських відносин з органами державної влади та місцевого самоврядування; забезпечення оптимальності, стабільності, гласності та відстеження результативності та за її наслідками перегляд регуляторних актів. Проте це не єдине визначення «дерегулювання».

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дослідженню процесів дерегуляції (автори монографії ототожнюють поняття «дерегулювання» і «дерегуляція» і вважають їх синонімічними поняттями) присвячено багато наукових робіт. Економічні школи та науковці наводили у своїх працях різні тлумачення даного поняття. Деякі підходи до визначення терміну «дерегулювання» наведено в *табл. 1.11*.

Таблиця 1.11

Семантика поняття «дерегулювання»

Автор, джерело	Сутність поняття «дерегулювання»	Об'єкт дерегулювання
1	2	3
Великий економічний словник [35]	процес зняття або скорочення встановлених державою адміністративно-правових норм і приписів щодо економічної діяльності	економічні відносини
А. Булатов Экономика: Глоссарий [36]	курс на обмеження економічної ролі держави, що проводився розвинутими державами в кінці 70-х – першій половині 90-х рр.	
Економіка і право: Енциклопедичний словник Габлера [37]	термін, що застосовується іноді для позначення відмови від державного регулювання економіки	
Економічний словник [38]	скорочення масштабів втручання держави в економіку, ослаблення державних регламентації	
Економіка. Тлумачний словник [39]	припинення або ослаблення державного регулювання економічної діяльності	
А. Кураташвілі [9]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ це не безпосереднє втручання держави в бізнес і, відповідно, не пряме втручання державної влади в конкретні економічні процеси дерегульованої економіки. Насправді йдеться про створення державою максимально сприятливих умов для ефективного функціонування дерегульованої економіки, як і економіки взагалі, в інтересах людини, суспільства, держави і людства в цілому; ▪ дерегулювання економіки можна і потрібно розглядати лише як одну з найважливіших форм її державного регулювання, як специфічний метод державного економічного регулювання; ▪ дерегулювання економіки можна розглядати як регульовану свободу, що спрямована на ефективне функціонування суспільства і держави в інтересах народу 	

Продовження табл. 1.11

1	2	3
Елементарні, початку загальної теорії права [40]	<ul style="list-style-type: none"> ▪ створення передумов (у всякому разі, державно-правових) для безумовного усунення бюрократичних перепон економічної ініціативи. Проблема дерегулювання пов'язана з мірою присутності держави у сфері економіки і вживаними їм методами впливу на цю найважливішу сферу життєдіяльності сучасного суспільства; ▪ діяльність держави, спрямована на усунення (повне або часткове) юридичної регламентації певних сфер життєдіяльності людей 	економічні відносини
Вільна економічна енциклопедія [41]	(від лат. <i>regula</i> – правило; англ. <i>deregulation</i>) – скасування або скорочення державного регулювання у певній сфері суспільних відносин. Як правило, означає зменшення державного контролю над тим, як ведеться бізнес в тій чи іншій області	
Великий юридичний словник [42]	скасування або припинення державного регулювання, контролю в певній сфері суспільних відносин	
Тлумачний словник Єфремової [39]	скасування або припинення регулювання, контролю	сфери суспільних відносин
Г. Башнянін [43]	процес повного або часткового зниження рівня регуляції тією чи іншою мірою регульованих систем, а її метою є підвищення ефективності функціонування цих систем	
Енциклопедичний словник Габлера [44]	політичне рішення про ліквідацію «захопленого» відомства під тиском політичних сил, не задоволених діями останнього (теорія захоплення регулятора)	
	природний процес, який систематично виникає в міру появи нових дискретних альтернатив і витіснення ними старих (неоінституційна теорія)	
Economics [45]	процес зменшення негативного впливу державного законодавства на конкретний ринок	
Dictionary of Banking Terms [46]	зменшення державного регулювання з метою забезпечення більшої свободи ринків, для покращення ефективності їх функціонування	ринкові відносини
Eurofound [47]	стратегія, спрямована на усунення інституту регулювання ринку праці та зниження до мінімуму правового втручання у відносини між роботодавцем та робітником	

Продовження табл. 1.11

1	2	3
Green planet ethics [48]	видалення або спрощення будь-яким урядом правил і норм, які обмежують нормальну роботу ринкових сил	
Фінансовий словник Фіннам [35]	скорочення державного регулювання фінансово-кредитної системи з метою стимулювання ринкового господарського механізму	
К. Коронік [49]	в юридичному тлумаченні означає скорочення державного регулювання економіки, в економічному – призводить до скасування бар'єрів входу на ринок	
Ю. Кюлінг, А. Лінхард, Т. Пфістерер, Р. Рентш і К. Бренінг-Кауфманн, Є. Крузе [50]	дерегулювання в економіці, в першу чергу, пов'язано зі створенням умов, що сприяють розвитку конкуренції на ринку	
Б. Райзберг, Л. Лозовський, Е. Стародубцева, Сучасний економічний словник [51]	скасування заходів, що стримують вільну конкуренцію на фінансових ринках	
Бізнес. Тлумачний словник [52]	усунення введеного державою контролю над функціонуванням ринків	ринкові відносини
Енциклопедія банківської справи та фінансів [53]	процес скасування регулювання, ліквідації регулюючих органів та/чи інших форм втручання в дію ринкових механізмів	
Фінансово-інвестиційний тлумачний словник [54]	значне скорочення державного регулювання для надання більшої свободи дії ринкових сил	
Є. П. Губін [55]	не автоматичний процес, протилежний «регулюванню», який виражається тільки в усуненні дії держави на ринкові відносини. Деретулювання також є діяльністю, спрямованою на вдосконалення відносин з використанням потенціалу ринкової економіки	
Велика економічна енциклопедія [56]	ліквідація заходів, які сприяють нерозвиненості відкритої конкуренції на ринку. Деретулювання - процедури відмови від державного регулювання економічного сектору і визнання значної ролі приватного підприємництва. Деретулювання стимулює розвиток дрібного і середнього бізнесу, проте у всьому світі воно має межі, які обумовлені необхідністю соціального захисту населення, дотримання законодавчих і податкових норм	підприємницька діяльність

Розділ 1. Деретулювання економіки: сутність та напрями

Продовження табл. 1.11

1	2	3
Г. Гукасян [57]	відміна центральних і місцевих законів і правил, що обмежують певні види діяльності. Наприклад, скасування державної монополії зовнішньої торгівлі	підприємницька діяльність
С. Жаворонков, В. Мау [58]	усунення зайвих бар'єрів, встановлених державою на шляху розвитку вільного підприємництва. Йдеться про бар'єри, які не дають того позитивного результату, на який вони були розраховані, або дають не виправдано низькі результати	
С. Лихолат, С. Білінська-Слотило [59]	скасування державної регламентації підприємницької діяльності, яке стосується, насамперед, адміністративно-правового регулювання	
В. Шантор [60]	процес відміни (спрощення) державних актів для надання економічним суб'єктам більшого спектру економічних прав і свобод	
Є. Кубко [61]	форма державного впливу на суспільно-економічні процеси, що полягає у запровадженні комплексу заходів, спрямованих на досягнення соціального та економічного ефектів в сфері підприємництва	
Словник бізнес-термінів Академік. ру [35]	процес відмови від системи державного регулювання економіки. Деретулювання означає посилення ролі приватного підприємництва у співвідношенні з роллю державного господарювання.	
Dictionary of Banking Terms [46]	процес створення сприятливих умов для ведення бізнесу, за яких конкуренція контролюється самим ринком, а не державним регулюванням	
В. Трегобчук, А. Вишеньський [62]	спрощення порядку створення (реєстрації), забезпечення пріоритетного розвитку підприємництва тощо	
С. Григорук [63]	законодавче та нормативне забезпечення процесу створення, функціонування та ліквідації суб'єктів підприємства	
	оптимальне співвідношення між ринковим механізмом і державним регулюванням підприємництва при обмеженні впливу держави у діяльність підприємницьких структур	
О. Сергійко, Г. Смолин [76]	формулювання оптимального співвідношення між ринковими механізмами і державним регулюванням господарської діяльності при обмеженні втручання держави	

Продовження табл. 1.11

1	2	3
	у діяльність суб'єктів господарювання з метою нівелювання адміністративних економічних, правових та інших перешкод на шляху розвитку ринкової економіки	підприємницька діяльність
Л. Мінін, Г. Білоус [65]	сукупність заходів, спрямованих на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у розвитку підприємництва	
Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності: Указ Президента України [66] (в 2004 р. втратив силу)	сукупність спрямованих на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у розвитку підприємництва заходів	
Економічна енциклопедія [13]	скорочення (скасування) державної регламентації підприємницької діяльності. Дерегулювання стосується передусім прямого, або адміністративно-правового, регулювання. Державне регулювання економіки – стабільний компонент сучасної соціально орієнтованої ринкової системи, необхідна умова забезпечення процесу відтворення суспільного капіталу. Відбувається у двох вимірах: у часі та в просторі, тобто в різний час здійснюється з різною інтенсивністю, поширюється на меншу чи більшу кількість господарюючих суб'єктів. У країнах з розвинутою економікою визначилися галузі (сектори), що перебувають під відносно постійним і особливо жорстким державним контролем	
О. Верховод [67]	діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямована на зменшення існуючого впливу здійснюваного державою за допомогою права та сукупності правових засобів упорядкування, юридичного закріплення, охорони та розвитку діяльності суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва з метою виготовлення та реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність	

1	2	3
Економіка. Тлумачний словник [39]	дерегулювання фінансової галузі це відмова від регулювання або ослаблення регулювання діяльності фінансових фірм, деяких інших фірм, яким дозволено працювати на конкретних ринках, або тих умов, на яких їм дозволяється займатися своєю діяльністю	
Г. Гукасян [57]	скасування центральних і місцевих законів і правил, що обмежують певні види діяльності	

Виходячи з наведених визначень, існують різні варіанти тлумачення терміну «дерегулювання» (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Різні підходи до розуміння терміну «дерегулювання»

Різноманітність визначень поняття «дерегулювання» свідчить про складність предмета дослідження та дає змогу зробити наступні висновки:

- основною ідеєю у визначенні «дерегулювання економіки» є повне або часткове скасування державного регулювання з метою розвитку конкуренції на ринку;
- що стосується поняття «дерегулювання підприємницької діяльності», то в більшості з визначень одразу ж прописані основні заходи, які необхідні для цього: спрощення порядку створення (реєстрації), забезпечення пріоритетного розвитку підприємництва тощо. Також

важливим є те, що певна група вчених (Л. Мінін, Г. Білоус, В. Трегобчук, А. Вишенський, С. Григорук) звужують поняття «дерегулювання» лише до «дерегулювання підприємницької діяльності»;

- дерегулювання знаходиться у прямій залежності від державного регулювання, оскільки необхідність у цьому процесі виникає саме при перевищенні рівня регулювання прийняттого для нормального функціонування ринку. Проте питання щодо ефективного співвідношення регулювання та дерегулювання потребує більш детального розгляду;
- більшість визначень включає в себе необхідність спрощення / скасування певних законодавчих актів або як варіант прийняття нових, більш ефективних, що вказує на прямий зв'язок дерегулювання з протворною діяльністю;
- відсутність єдиного нормативно закріпленого визначення поняття «дерегулювання» призводить до появи великої кількості різних трактувань, із яких не можна чітко вивести принципи поняття та зрозуміти, які саме органи повинні здійснювати «дерегулювання».

Таким чином, існує необхідність у розробці комплексного визначення терміну «дерегулювання», яке б включало в себе такі складові, як основна мета, рівні, на яких проходить даний процес, та органи влади, якими він повинен проводитися. Не менш важливим є визначення його принципів, ознак, основних напрямків та співвідношення з державним регулюванням. Для цього необхідно звернути увагу на інтерпретацію поняття різними економічними школами та використання зарубіжного досвіду.

1.2. Термінологічний апарат теорії дерегулювання. Рівні та напрями дерегулювання

У пункті 1.1 монографії було проаналізовано різні підходи до визначення понять «державного регулювання» і «дерегулювання» та виявлено їх взаємозв'язок, що полягає у розгляді цих понять як прояву одного явища, однак різної сили втручання держави в економічні процеси. Однак крім дефініцій з приводу протиставлення дерегулювання економіки її державному регулюванню термінологічний апарат теорії дерегулювання базується, на думку авторів, на ряді понять теорії державного управління, які слід розглянути

Розділ 1. Дерегулювання економіки: сутність та напрями

більш докладно. Мова йде про лібералізацію, децентралізацію, приватизацію та дебюрократизацію (табл. 1.12).

Таблиця 1.12

Термінологічний апарат теорії дерегулювання

Терміни	Сутність термінів
1	2
Лібералізація	<ul style="list-style-type: none"> ▪ розширення свободи економічних дій господарюючих суб'єктів, зняття або скорочення обмежень на економічну діяльність [68] ▪ процес розширення певних прав і свобод та усунення існуючих обмежень [69] ▪ зняття обмежень, скасування або ослаблення державного контролю, розширення свободи діяльності для економічних суб'єктів, зняття кількісних і якісних обмежень [70]
Лібералізація	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зняття обмежень, що стримують кооперацію між суб'єктами господарювання на мікро-, макро- і міжнародному рівнях [60] ▪ процес розширення прав і свобод громадян або підданих якої-небудь країни в першу чергу в політичній, економічній, культурній та інших сферах суспільного життя. Мається на увазі як дотримання громадянських прав і свобод в рамках існуючого законодавства, так і скорочення сфери дії або скасування заборонних, каральних і репресивних законів і обмежень, тобто скорочення сфери державного контролю окремої особистості, груп суспільства [71] ▪ розширення свободи економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності, зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність, розкріпачення підприємництва [72]
Децентралізація	<ul style="list-style-type: none"> ▪ передача повноважень і обов'язків щодо прийняття рішень з центру в інші організації. У рамках державного сектора децентралізація означає, що рішення приймаються не центральним урядом, а місцевими та регіональними органами влади [39] ▪ зменшення державного контролю, сприяння розвитку партнерства між державою і приватним сектором, проведення політики, яка сприяє збільшенню приватного капіталу на ринках країни, а також посилення конкуренції [73] ▪ передача функцій управління від центральних органів влади місцевим органам, розширення кола повноважень нижчестоящих органів управління за рахунок вищестоящих [51]
Дебюрократизація	<ul style="list-style-type: none"> ▪ процес ослаблення або скасування приписів, що обмежують самостійність підприємств і установ даного суспільства з метою поліпшення їх функціонування та взаємодії, зменшення загального обсягу документообігу бізнесів з державою [58]

Закінчення табл. 1.12

1	2
	▪ зменшення документообігу між бізнесами і державою, а також зменшення кількості державних та уповноважених державою перевірочних інстанцій [69]
	▪ розширення самостійності підприємств [74]
Приватизація	▪ процес наділення приватного сектора правом виконання функцій, виконання яких раніше було притаманне лише державному сектору
	▪ зменшення ступеня присутності держави
	▪ роздержавлення, передача державної власності на засоби виробництва – підприємств і об'єктів, майна, житла, землі, природних ресурсів у приватну власність [75]
	▪ процес продажу компанії, що знаходиться в державній власності. Економічне обґрунтування приватизації полягає у підвищенні ефективності діяльності компанії під керівництвом приватних власників [76]

Наведені підходи до визначення понять категорій теорії дерегулювання дозволяють зробити висновки по близькості, а іноді і тотожності деяких понять теорії державного управління, особливості яких слід розглянути більш докладно.

Центр військово-політичних технологій ототожнює лібералізацію та дерегулювання економіки та пропонує розглядати їх як процес зменшення державного регулювання господарської діяльності [77]. Дійсно, якщо розглядається один і той самий об'єкт, то слід погодитися з наведеною тезою про тотожність лібералізації та дерегулювання. Так, лібералізація передбачає зняття або скорочення обмежень на економічну діяльність у межах об'єкта – підприємницької діяльності.

У Вільній енциклопедії під лібералізацією розуміють (від лат. *liberalis* – вільний) – процес розширення свободи економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності, зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність, розкріпачення підприємництва. Це форма зовнішньоекономічної політики, що є комплексом заходів, спрямованих на сприяння зовнішньоекономічній діяльності, поступове скасування наявних обмежень у зовнішній торгівлі, зниження ставок ввізного та вивізного мит, надання тарифних пільг під час здійснення зовнішньоекономічних операцій [41].

В економічній енциклопедії під лібералізацією розуміють розширення свободи економічних дій господарюючих суб'єктів, зняття або скорочення обмежень на економічну діяльність. На сучасному етапі історичний процес лібералізації економіки набув характеру глобальної світової тенденції, що охоплює все більше число країн. Відкривається простір для дії механізмів ринкового регулювання. Зменшується втручання держави в економіку в його адміністративних формах, а також у формах прямого державного регулювання. Основною функцією держави стає створення і підтримку конкурентного середовища шляхом прийняття господарського та цивільного законодавства, спрощення і здешевлення започаткування нових приватних підприємств, підтримки середнього та малого бізнесу, посилення доступності цивільного судочинства і ін. [78]. Стосовно даного визначення слід відмітити тотожність з дерегулюванням підприємницької діяльності.

Наведені визначення поняття «лібералізація» базуються на наступних ключових словах:

- зняття або скорочення обмежень на економічну діяльність;
- розширення певних прав і свобод; усунення існуючих обмежень; скасування або ослаблення державного контролю, що наводить доцільність врахування лібералізації та дерегулювання тотожними поняттями у разі збігу об'єкту.

На думку авторів, лібералізація є більш широким поняттям, оскільки спрямована не тільки на скасування обмежень, а в першу чергу базується на розширенні прав і свобод у всіх сферах суспільного життя. Отже лібералізація включає в себе процеси дерегулювання.

Децентралізація, на думку авторів, є складовою дерегулювання у разі розглядання такого її об'єкту як регіональний розвиток. При дослідженні дерегулювання підприємницької діяльності слід відмітити позитивні моменти у передачі функцій управління від центральних органів влади місцевим органам, розширення кола повноважень нижчестоящих органів управління, що впливає на створення сприятливого бізнес клімату на території регіону.

Виходячи з ключових слів, що розкривають сутність дебіюрократизації, а саме: процес ослаблення або скасування приписів, що обмежують самостійність підприємств, зменшення документообігу між бізнесами і державою, зменшення кількості державних та уповноважених державою переві-

рочних інстанцій, розширення самостійності підприємств; слід розглядати дане поняття як невід'ємну складову дерегулювання економіки.

Якщо розглядати приватизацію у вузькому сенсі – це повна або часткова передача прав розпорядження яким-небудь об'єктом від державного сектора приватним компаніям. Приватизація в широкому сенсі – це зменшення ступеня присутності держави без повної передачі прав над об'єктом приватизації [60]. Виходячи з наведених визначень, приватизація є складовою дерегулювання в контексті зменшення ступеня присутності держави в управлінні конкретними об'єктами.

Не кожне спрощення повинно розглядатися як дерегулювання. При проведенні дерегуляції йдеться про свідому відмову держави від певних функцій, які раніше були притаманні лише для нього.

Таким чином, проведений аналіз термінологічного апарату теорії дерегулювання дозволяє встановити взаємозв'язок даних категорій та встановити їх відмінності при розгляданні різних об'єктів, на яких спрямоване державне управління.

Отже об'єкт дерегулювання є не тільки критерієм співвідношення різних категорій державного управління – від нього залежать рівні та напрями дерегулювання економіки.

Проведений аналіз поглядів на економічну сутність поняття дерегулювання та його об'єкти довів різноманітність поглядів на сутність та напрями дерегулювання економіки, які потребують подальшого обґрунтування.

Аналіз визначень поняття «дерегулювання» у різних літературних джерелах та нормативних актах дозволив виділити й об'єкти даного процесу: економічні відносини, ринкові відносини, різні сфери суспільних відносин, підприємницьку діяльність тощо. Така класифікація об'єктів дерегулювання свідчить про багатоаспектність та різноманітність поняття та необхідність розглядання даного процесу на різних рівнях та за окремими напрямами.

Слід погодитися з позицією деяких вчених [60] про доцільність розглядання дерегулювання на різних рівнях: мікро- та макрорівнях. Так, В. Шантор вважає, що економічна сутність дерегулювання на мікрорівні – це скасування втручання держави у функціонування ринку та передбачає зменшення регулювання підприємництва з боку держави; на макрорівні – оптимізація відносин між державою і приватними компаніями в галузі політики

розподілу, фіскальної, а також структурної політик [60]. Під деретулюванням на макрорівні розуміють процес, спрямований на зменшення присутності держави в таких сферах, як соціальна, валютна політики [79].

Зважаючи на це, слід докладно розглянути напрями деретулювання економіки (рис. 1.5).

Авторами запропоновано деретуляційні заходи розглядати на трьох рівнях:

- 1) мікрорівень, що передбачає зменшення ступеня втручання держави у підприємницьку діяльність, спрощення процедур започаткування, ведення та припинення діяльності суб'єктів господарювання, що створює максимально ефективні умови для ведення бізнесу, конкуренції;
- 2) мезорівень – пов'язаний з наданням більших свобод регіональним органам влади, перерозподілом та делегуванням повноважень у сфері ініціації проектів у пріоритетних напрямках розвитку, встановленні податків, зборів, сприянні розвитку підприємництва у регіоні тощо. Деретулювання на мезорівні спрямоване на підвищення ефективності формування та використання потенціалу регіону, його фінансового самозабезпечення.

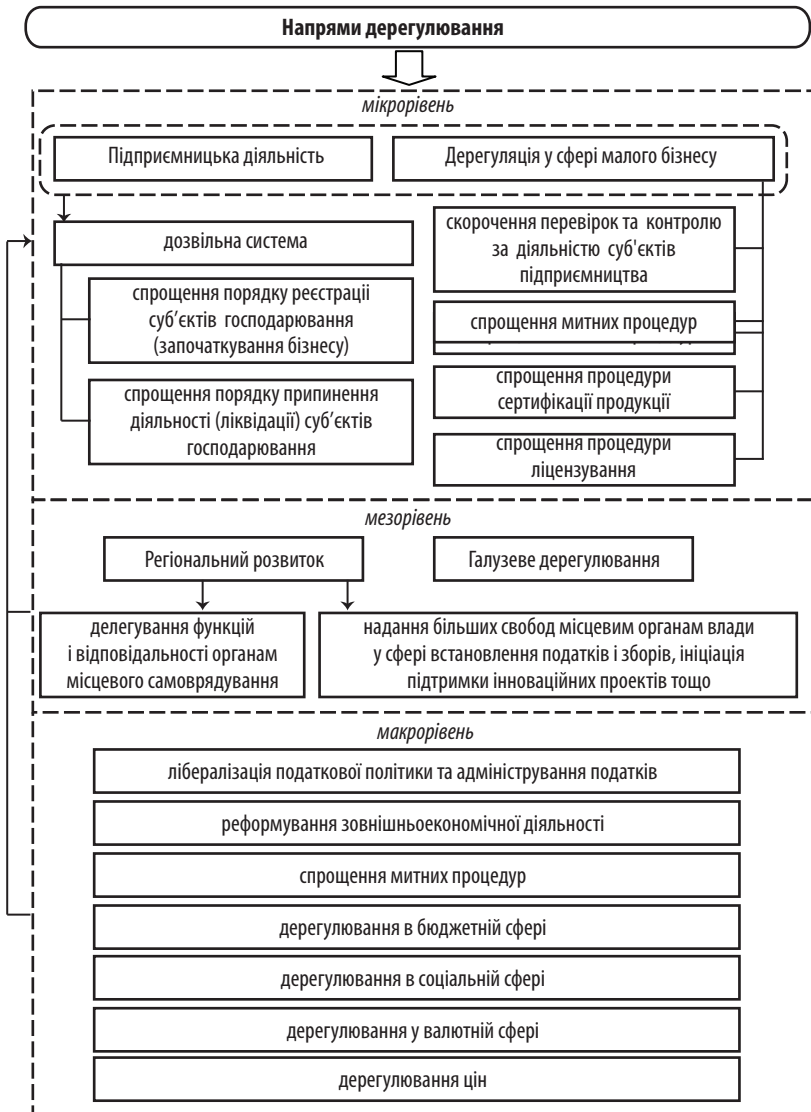
На мезорівні деретулювання ще слід розглядати у розрізі різних галузей: газова промисловість, електроенергетика, телекомунікації, транспорт, сільське господарство, харчова промисловість та громадське харчування, банківська справа і фондовий ринок, алкогольна, тютюнова промисловість, охорона здоров'я, інформаційний ринок та реклама, міжнародна торгівля, ринок праці та ін.;

- 3) макрорівень, що передбачає зменшення присутності у таких сферах, як податкова, соціальна, бюджетна та ін.

Заходи з деретулювання на макро- та мезорівнях безпосередньо впливають на мікрорівень, на створення більш сприятливих умов підприємницької діяльності.

Важливою є ідентифікація сфер застосування деретулювання й, власне, об'єкта деретулювання. Загальноприйнятим є «прив'язка» деретулювання винятково до підприємницької діяльності (Г. Башнянин, Б. Райзберг, Л. Лазовсий, Е. Стародубцев і ін.). Так, під деретуляцією (від лат. *regula* – пра-

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Рис. 1.5. Рівні та напрями дерегулювання

вило; англ. *deregulation*) у Вільній енциклопедії розуміється скасування або скорочення державного регулювання у певній сфері суспільних відносин. Як правило, означає зменшення державного контролю на тим, як ведеться бізнес в тій чи іншій області, наприклад, для стимулювання вільної конкуренції на ринках [41]. В економічному словнику Б. Райзберга, Л. Лазовського та Є. Стародубцева дерегуляція розглядається як скасування заходів, що стримують вільну конкуренцію на фінансових ринках [51].

Також має право на існування й підхід, відповідно до якого об'єктом дерегулювання може виступати не тільки підприємницька діяльність, але й регіональний розвиток.

Під дерегулюванням регіонального розвитку пропонуємо розуміти сукупність заходів щодо скорочення державного регулювання розвитку регіонів шляхом усунення перешкод і забезпечення необхідних умов для їх сталого соціально-економічного розвитку з метою надання можливості максимально використувувати потенціал регіону для саморозвитку.

Причинами необхідності поширення дії дерегулювання в Україні на регіональний рівень є неефективність державного регулювання регіонального розвитку, що проявляється у такому:

- низький рівень фінансової забезпеченості регіонів України, що призводить до неякісного й неповного виконання покладених на них функцій і повноважень і відображається на соціально-економічному стані регіонів України. Спостерігається тенденція зниження доходів місцевих бюджетів. Так, в 1995 р. вони становили 41,8%, в 2010 р. – 25,6%, в 2011 р. – 21,7%, у той же час структура видатків місцевих бюджетів збільшується, в 1995 р. – 39,3%, в 2010 р. – 40,2%, в 2011 р. – 42,7% [80];
- посилення диференціації областей України по основних соціально-економічних показниках, що негативно впливає на підтримку територіальної єдності й цілісності держави;
- низький рівень податкових надходжень у місцеві бюджети (через високу залежність від бюджету вищого рівня (частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів в 2000 р. становила 28,9%, в 2005 р. – 47,3%, в 2011 р. – 53,7%), значний обсяг міжбюджетних трансфертів

(в 2010 р. – 77766,2 млн грн, в 2011 р. – 94885,0 млн грн)[80], відсутність стимулу до підвищення соціально-економічного розвитку території в органів місцевого самоврядування, відсутність ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування із представниками бізнесу щодо підвищення соціально-економічного розвитку регіонів;

- обмеження прав органів місцевого самоврядування;
- заборона витратити бюджетні кошти місцевих бюджетів на економічні цілі;
- невідповідність соціально-економічного розвитку областей їхньому фінансовому забезпеченню. Так, в 2000 р. майже всім областям властивий рівень соціально-економічного розвитку, що значно перевищує рівень фінансової забезпеченості територій; в 2010 – 2011 р. спостерігається зворотна тенденція, що свідчить про нераціональне використання фінансового потенціалу регіонів України.

Дані тенденції свідчать про необхідність регулювання ступеня втручання держави в розвиток регіонів України (рис. 1.6).

Завданнями політики дерегулювання в області регіонального розвитку є:

- зменшення й ліквідація негативного впливу державного втручання в регіональний розвиток;
- створення сприятливих умов для саморозвитку й самозабезпеченості регіонів України шляхом зменшення державного регулювання з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності;
- забезпечення правового поля збільшення самостійності органів місцевого самоврядування в досягненні саморозвитку регіонів на основі максимізації ефективності використання їхнього потенціалу;
- посилення взаємодії інституційних і мотиваційних факторів соціально-економічного розвитку регіонів;
- створення стимулів для підвищення фінансової самозабезпеченості регіонів шляхом збільшення ролі органів регіональної влади в соціально-економічному розвитку регіонів;
- зниження корупційних ризиків при перерозподілі бюджетних коштів тощо.

Розділ 1. Дерегулювання економіки: сутність та напрями

Рис. 1.6. Співвідношення державного регулювання й дерегулювання регіонального розвитку

Таким чином, у сучасних умовах соціально-економічного розвитку основними напрямками (завданнями) дерегулювання регіонального розвитку можна назвати:

- перерозподіл повноважень з управління регіональним розвитком на нижчі рівні ієрархії, у тому випадку, якщо це більш ефективно, ніж на вищих рівнях влади;
- створення умов для активізації мобілізації коштів із усіх потенційно можливих джерел, що можливо при тісній і органічній взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами підприємницької діяльності;

- мінімізація нераціональних фінансових потоків між бюджетами різних рівнів, що дозволяє мінімізувати втрати бюджетних коштів, у т. ч. трансакційні, тимчасові й корупційні;
- подальше вирівнювання (у напрямку підвищення) частки власних закріплених доходів у структурі бюджетів регіонів;
- збільшення питомої ваги податкових надходжень при відповідному зниженні частки трансфертів;
- збільшення ролі місцевих податків і зборів, розширення переліку загальнодержавних податків, закріплених за місцевими бюджетами;
- передача окремих повноважень щодо адміністрування місцевих податків і зборів органам місцевого самоврядування тощо.

Процес державного регулювання є достатньо складним та неоднозначним. Тому, безперечно, важливим є його внутрішня скоординованість та підпорядкованість загальним правилам. Виходячи з цього, першорядне значення має визначення та коректне застосування принципів державного регулювання.

Аналізуючи наведені в літературі принципи державного регулювання економіки, слід узагальнити їх та виділити наступні [19; 22] (табл. 1.13):

Принципи державного регулювання та дерегулювання економіки неможливо розглядати окремо, оскільки дерегулювання – це складова державного регулювання економіки.

Таблиця 1.13

Принципи державного регулювання та дерегулювання економіки

Принцип	сутність принципів державного регулювання	сутність принципів дерегулювання
1	2	3
наукової обґрунтованості	врахування вимог об'єктивних економічних законів, реалій економічного, політичного і соціального життя суспільства, національних особливостей	дерегулювання всіх рівнів має враховувати вимоги об'єктивних законів розвитку і базуватися на вивченні досягнень вітчизняного та зарубіжного досвіду політики дерегулювання
погодження інтересів	державне регулювання економіки має бути механізмом погодження інтересів різних суб'єктів економіки: загальнодержав-	дерегулювання має враховувати інтереси суб'єктів все рівнів як державного, так і регіонального

Розділ 1. Деретулювання економіки: сутність та напрями

Продовження табл. 1.13

1	2	3
	них, регіональних, групових (підприємців, робітників, споживачів, виробників тощо)	
системності державного впливу	обумовлений функціонуванням національної економіки як великої складної системи, що включає різні рівні її елементи. Тому державне регулювання економіки, охоплюючи різні об'єкти, має виходити із системних засад у вирішенні економічних, соціальних, зовнішньоекономічних, науково-технічних, культурних, екологічних та інших проблем	розробка всієї сукупності заходів, необхідних для реалізації політики деретулювання
цілеспрямованості	державне регулювання має спрямовуватися на досягнення конкретних цілей	політика деретулювання має бути спрямована на досягнення мети (стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів шляхом зменшення негативного впливу державного регулювання) за допомогою вирішення низки завдань
пріоритетності	виділення основних соціально-економічних проблем розвитку країни, на вирішенні яких державі належить зосередити свої зусилля (через обмеженість наявних державних ресурсів – фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних і т. ін.)	наявність підтверджених фактів, тенденцій, які підтверджують необхідність застосування політики деретулювання у пріоритетних напрямках
комплексності	необхідність використання державою всього арсеналу засобів та інструментів, що є в її розпорядженні (правових, економічних, адміністративних, прямих, непрямих, неформальних тощо)	
адаптації	державне регулювання має ґрунтуватися на безперервному аналізі результатів оперативної оцінки й коригуванні впливу держави на соціально-економічні процеси залежно від внутрішніх чи зовнішніх умов розвитку країни	деретулювання має ґрунтуватися на аналізі результатів реформ, рівні соціально-економічного розвитку країни, враховувати закордонний досвід деретуляційних реформ та впроваджувати відповідні заходи своєчасно та в необхідному обсязі
мінімальної достатності	державна повинна виконувати тільки ті функції, які не може забезпечити ринок	заходи з деретулювання економіки необхідно застосовувати дозовано та в необхідному обсязі задля недопущення зниження ефективності державного регулювання та, відповідно, у тих сферах, де спостерігається негативний вплив державного регулювання

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Закінчення табл. 1.13

1	2	3
ефективності	державне регулювання має передбачати кінцевий економічний ефект. Заходи державного регулювання мають здійснювати раціональну політику і виправляти такі негативні елементи ринку, як монополія та циклічність	державне дерегулювання має формувати систему ефектів: соціального, економічного, організаційного
гнучкості	в залежності від факторів (кризи, рівень соціально-економічного розвитку держави, регіону, нестабільність політичної ситуації та ін.) ступінь регулювання/дерегулювання повинен змінюватись	
адекватності	потребує, щоб система державних регуляторів/дерегуляторів економіки та засоби їх застосування відображали реалії сучасного етапу соціально-економічного розвитку і політичної надбудови України як незалежної держави, а також оцінку загальної політичної та економічної ситуації. Досягнення виваженого державного втручання забезпечується тим, що державі передаються лише ті економічні функції, які не можуть ефективно виконувати самі виробники та інші суб'єкти ринкових відносин	
оптимального поєднання адміністративно-правових та економічних важелів	адміністративні методи макроекономічного регулювання мають гарантувати формування оптимальної відтворювальної структури. Економічні важелі застосовуються з метою стимулювання ефективного використання ресурсів, виробничої та інвестиційної діяльності, розв'язання соціальних проблем. Передбачається також використання економічних механізмів і регуляторів у ході прийняття управлінських рішень	
принцип пріоритету права над економікою	під впливом законодавчого регулювання через встановлення відповідних законів трудова та загальнонародна власність трансформуються у приватну і приватно-колективну підприємницьку власність, здійснюються процеси роздержавлення, приватизації, формується клас підприємців і розширюється приватне підприємництво. Правове суспільство за допомогою державного регулювання формує економічний базис у вигляді ринкових відносин	

1.3. Деретулювання в різних моделях державного регулювання економіки

Особливість наукового підходу до процесів дерегуляції полягає у нерозвиненості загальної економічної теорії дерегулювання як у вітчизняному просторі, так і у світовому. Дана проблема гальмує розвиток теоретичних основ спеціальної дерегуляційної теорії та знижує ефективність цих процесів у практичній площині.

Так, Г. Башнянин та Г. Третяк пропонують розглядати двоїстість загальної теорії дерегуляції [44] (рис. 1.7):

Рис. 1.7. Дуалізм деретулюційної економічної теорії

(складено на основі підходів Г. Башнянина [44]).

Виходячи з даного бачення, деретулюційна економічна теорія є складовою загальної теорії економічних систем та як спеціальна теорія входить до складу прикладних економік (мікро- і макроекономічних теорій).

Відповідно до цього аналіз ролі держави в економічному розвитку та місця в ньому деретулюційних процесів слід почати з економічної теорії.

Ступінь впливу держави в регулюванні економіки можна спостерігати на прикладі визначених в економічній теорії та практиці державного регулювання світового співтовариства моделей державного регулювання економіки.

В умовах первісного розвитку капіталізму в XVI – XVII ст. основним показником успішності державної діяльності було накопичення приватного і національного багатства, що знайшло відображення в економічній теорії меркантилізму. Меркантилісти були прихильниками державного регулювання економічних відносин з встановленням жорстких заборонних ввізних мит та протекціоністською політикою розвитку місцевих виробництв, що сприяло розвитку експорту та призводило до стримування імпорту [35]. Отже, ступінь державного регулювання економіки у даній теорії був максимальний.

У XVIII – XIX ст. спостерігається наступний етап промислового розвитку економіки, що привів до відповідних змін і в ролі держави у цих процесах. Це знайшло відображення в напрацюваннях засновників класичної теорії економіки (А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Міль та ін.). У рамках цієї теорії стверджувалося, що при певних суспільних умовах приватні інтереси можуть гармонійно поєднуватися з інтересами суспільства. Відповідно, можна стверджувати, що на даному етапі економічного розвитку розглядалася варіативність ступеню державного впливу на економічні процеси та можливість застосування заходів дерегулювання.

Особливе значення надавалося фінансовій діяльності і податковій політиці держави, а також її здатності виконувати ряд основних соціальних функцій. При цьому наголошувалося, що саме прагнення підприємця до досягнення своїх приватних інтересів є головною рушійною силою економічного розвитку, що збільшує в кінцевому підсумку добробут як його самого, так і суспільства в цілому. Основний висновок полягав у тому, що для всіх суб'єктів господарської діяльності держава повинна гарантувати основні економічні свободи. Ці положення лягли в основу практики подальшого розвитку країн з ринковою економікою [7]. Пояснюючи дану тезу, слід відмітити роль дерегуляційних процесів у забезпеченні економічних свобод.

У XX ст. Дж. Кейнсом і його послідовниками (Дж. Хікс, Е. Хансен, Е. Домар, Н. Калдарий та ін.) після дослідження причин найглибшого спаду економіки США в 30-ті роки і визначення умов виходу з цієї кризи були сформульовані і обґрунтовані нові положення економічної теорії, які зокрема передбачали підвищення ролі держави в регулюванні економічних процесів.

Положення і висновки цих учених сформували основу кейнсіанської теорії економічного розвитку, відповідно до якої державі рекомендувалося активно втручатися в економіку вільного ринку, за наявності механізмів, які ефективно забезпечували б вихід з кризи і могли б вирішувати низку інших соціально необхідних завдань [7]. Отже представниками даної економічної теорії важлива роль відводилася посиленню ступеня державного втручання в економічну діяльність та мінімізувалися дерегуляційні заходи.

У рамках цієї теорії, реалізованої в середині XX ст., державні органи багатьох країн приймали активні заходи впливу на ринок з метою збільшення по-

питу й усунення однієї з основних причин капіталістичних криз – надвиробництво товарів. Це досягалося застосуванням гнучкої кредитно-грошової і бюджетно-фінансової державної політики, що дозволило подолати багато труднощів, зокрема, шляхом зміни кількості грошей в обігу. Такі заходи дозволили збільшити еластичність заробітної плати, стимулювати інвестиційний попит і зростання зайнятості.

За допомогою змін бюджетно-фінансової політики держава могла збільшувати податкові ставки і за рахунок цих коштів фінансувати нерентабельні підприємства, необхідні для держави і суспільства. Передбачалося, що це не тільки забезпечить економічну стійкість держави, але також зменшить безробіття і зніме соціальну напруженість. Головними рисами кейнсіанської моделі регулювання є: висока частка національного доходу, що перерозподіляється через держбюджет; створення великої зони державного підприємства на основі утворення державних і змішаних підприємств; широке використання бюджетно-фінансових і кредитно-фінансових регуляторів для стабілізації економічної кон'юнктури, згладжування циклічних коливань, підтримки високих темпів зростання і високого рівня зайнятості [7].

Кейнсіанська модель державного регулювання економіки дозволила послабити циклічні коливання протягом більш ніж двох післявоєнних десятиліть. Однак приблизно з початку 70-х рр. у період погіршення процесів відтворення можливості державного регулювання ринкової економіки стали помітно знижуватися. Виявилася обмеженість цієї моделі, яка могла бути стійкою тільки в умовах високих темпів економічного зростання, що дозволяли перерозподіляти національний дохід без шкоди нагромадженню капіталу.

Під впливом кризових явищ у ряді країн відбулася кардинальна перебудова системи державного регулювання, яка проявилася у лібералізації економічної діяльності і склалася нова неоконсервативна модель регулювання [81]. Це стало передумовою поширення теорії та практики дерегулювання економіки.

Теоретичною основою неоконсервативної моделі послужили концепції неокласичного напрямку в економічній теорії, що виникла в кінці XIX ст. і розвивалася в XX ст. Трансформація моделі державного регулювання полягала у відмові від впливу на відтворення через попит і переорієнтації на

використання непрямих заходів впливу на пропозицію. При цьому було необхідно відтворити класичний механізм накопичення і відродити свободу приватного підприємництва. Економічне зростання в цьому випадку виступає як одна з функцій накопичення капіталу, яке здійснюється з двох джерел: за рахунок власних коштів, тобто капіталізації частини прибутку, і за рахунок позикових коштів (кредитів). Відповідно до цієї моделі, держава має забезпечувати умови для процесу накопичення капіталу і підвищення продуктивності праці (що може проявлятися у поєднанні заходів державного регулювання та дерегулювання економіки). Проте цьому перешкоджають високі податки (вони обмежують зростання капіталовкладень) й інфляція, яка здорожує кредит і тим самим ускладнює використання позикових коштів для накопичення. Можливість вирішення даних проблем лежить у площині дерегулювання економіки, в тому числі за рахунок лібералізації податкової політики.

У зв'язку з цим, неоконсервативний підхід передбачає здійснення антиінфляційних заходів шляхом скорочення податкових ставок і надання податкових пільг підприємцям. Це, у свою чергу, скоротить і доходи держбюджету і збільшить його дефіцит, що ускладнить боротьбу з інфляцією і, отже, вимагатиме скорочення державних витрат, відмови від використання бюджетних коштів для підтримки попиту і здійснення широкомасштабних соціальних програм. На додаток до цього доцільно і проведення приватизації та реструктуризації неефективної державної власності (як було зазначено вище, дані процеси є складовою дерегулювання економіки), що зменшить загальне навантаження на Державний бюджет. Іншим напрямком у рамках неоконсервативних підходів є дерегулювання економічної діяльності шляхом мінімізації регламентацій за цінами і заробітної плати, лібералізації законодавства щодо ринкових відносин у різних сферах діяльності (вільні зони торгівлі, трансферт технологій, забезпечення справедливої конкуренції, трудові відносини, міжнародний поділ праці тощо)[7].

Таким чином, в неоконсервативній моделі відбивається тенденція до переходу від жорсткого до непрямого впливу держави на економіку при одночасному зростанні ролі ринкових механізмів, отже поступове перенесення центру ваги від жорсткого державного регулювання до дерегулювання економіки.

Процеси лібералізації і дерегулювання багатьох сфер економічної діяльності охоплюють, в основному, найбільш розвинені країни, що прагнуть

до збереження свого провідного становища на міжнародних ринках. Це дає їм можливість збільшення рухливості капіталу на національних і зарубіжних ринках. В умовах прагнення України до євроінтеграції та зміцнення свої конкурентних позицій на міжнародних ринках напрями деретулювання набувають особливої актуальності.

Одночасно відбувається уніфікація і вирівнювання вимог до всіх учасників міжнародної ринкової діяльності, що сприяє інтернаціоналізації та глобалізації економіки. Однак це ускладнює становище менш розвинених країн, тому що вони не можуть в достатній мірі проводити протекціоністську політику щодо своїх виробників, захищаючи їх від експансії більш конкурентоспроможних товарів і послуг, що просуваються розвиненими країнами.

Таким чином, дієвість процесів деретуляції з точки зору різних економічних шкіл має різні прояви (рис 1.8).

Ліберально-консервативне трактування деретуляційних процесів характерне для класичної і сучасної неокласичної економічних теорій. Її прибічники (А. Маршалл, Дж. С. Міль, В. Ойкен, В. Петті, М. Портер, А. Сміт, Дж. Хікс, А. Худокормов та ін.) вважають, що деретуляція тільки позитивно впливає на функціонування економічних систем. Проте різні системи по-різному реагують на деретуляційні процеси: одні – слабше, інші – сильніше [44]. Твердження представників ліберально-консервативного напрямку розвитку економічної теорії базується на цілковитій ефективності деретуляційних процесів. Якщо регуляція є негативним економічним процесом, то будь-яка деретуляція – це позитивне в економічному аспекті явище.

На відміну від попередньої інтерпретації, соціал-демократична концепція розглядає деретуляційні процеси як такі, що здебільшого негативно впливають на функціонування економічних систем. Така позиція широко висвітлена в сучасній соціалістичній (соціал-демократичній) літературі і частково характерна для кейнсіанської школи політичної економії.

Висновок представників соціал-демократичної течії розвитку економічної теорії (Д. Валовий, А. Гранберг, В. Гребенніков, Е. Дж. Долан, Д. Ліндсей, О. Пчелінцев, С. Шаталін, Й. Шумпетер та ін.) також не можна розглядати як однозначно правильний [44]. Соціал-демократична версія деретуляції надто абстрактно аналізує соціально-економічні наслідки деретуляції, не враховуючи тієї обставини, що різні системи по-різному реагують на деретуляційні

Ефективність дерегуляційних процесів з точки зору різних шкіл економічної теорії		
школи економічної теорії	підхід	Відношення до результатів дерегулювання
Класична та неокласична	Ліберальний (консервативний)	Дерегуляція переважно позитивно впливає на функціонування економічних систем
Посткласична та частково кейнсіанська	Соціал-демократичний	Дерегуляція здебільшого негативно впливає на функціонування економічних систем
Сучасна (кейнсіанська)	Центристський (сучасний)	Дерегуляція впливає на функціонування економічних систем і позитивно, і негативно
Марксистська (пролетарська)	Марксистський	Дерегуляція впливає на функціонування економічних систем тільки негативно

Рис. 1.8. Погляди різних шкіл економічної теорії на ефективність дерегулювання економіки

(складено на основі підходів Г. Башнянина [44])

процеси. Крім цього, вона абсолютно не враховує такого важливого чинника, як функціонально-формаційний цикл (зміна в часі співвідношення між суспільним і приватним секторами економіки). Точніше враховує, виходячи з передумови, що суспільний сектор економіки тільки розширюється.

Зваженішою є позиція прихильників центристської (сучасної) концепції (Р. Барр, С. Брю, Р. Дорнбуш, К. Макконнелл, Н. Менкью, Р. Піндайк, Д. Рубінфельд, П. Самуельсон, С. Фішер, Р. Шмалензі та ін.), які трактують дерегуляцію як таку, що впливає на економічну діяльність і позитивно, і негативно. Така оцінка соціально-економічних наслідків дерегуляції характерна для сучасної (кейнсіанської) версії економічної теорії. За умов дерегуляції економічних систем, як стверджують прихильники центристської версії політичної економії, насамперед, знижується рівень так званих регуляційних витрат [44]. Майже загально визнаним є погляд, що регуляційні витрати негативно впливають на загальний обсяг національного виробництва, їх роз-

глядають як виток із загальних економічних витрат на виробництво і реалізацію продукції, а тому зменшують обсяги як виробництва, так і сукупної ринкової пропозиції. Деретуляція економічних систем автоматично призводить до деретуляційної (чи регуляційної) економії або деретуляційних вливань у національну економічну систему, які в зворотному напрямі впливають на обсяги сукупного виробництва і сукупної пропозиції.

Представники марксистської (пролетарської) версії економічної теорії (С. Мочерний, Ш. Хошимура, В. Черковець та ін.) негативно оцінюють деретуляційні процеси, а національну економічну систему розвиненого типу розглядають як таку, що має лише один суспільний сектор без будь-яких елементів приватного. Він фактично ідентичний тому суспільному сектору, що формується і розвивається в сучасних змішаних економічних системах найрозвиненіших в економічному аспекті країн світу, і так званий державний сектор, в якому виготовляються і реалізуються, а також споживаються несупільні блага, тобто ті блага, які в змішаних економічних системах західного типу виготовляються, реалізуються та споживаються в приватному секторі економіки. Інакше кажучи, в колишніх «соціалістичних» країнах національна економіка також є двосекторною, однак вона містить тільки специфічно «роздвоєний» суспільний сектор – це власне суспільний і державний. Згідно з гіпотетичними і реальними соціалістичними схемами економічного розвитку марксистського типу, державним впливом регулювання тотального типу охоплюється абсолютно вся економіка, а не тільки її суспільний сегмент чи частково-приватний сегмент.

На думку представників марксистської політичної економії, така односекторна економіка уникає всіх негативних ефектів ринкової саморегуляції і є найефективнішою. А тому деретуляція такої економіки може призвести лише до негативних економічних наслідків, така економіка повинна бути тотально регульованою. Такий погляд є єдино правильним, однак лише за однієї умови – якщо йдеться про тотально соціалізаційну економіку.

Також деякими економічними теоріями регулювання визначено основні причини широкого розповсюдження даних процесів (табл. 1.14).

З точки зору практичної інтерпретації, слід розглянути американську, німецьку, японську, скандинавську та ін. моделі державного регулювання економіки (табл. 1.15).

Причини широко розповсюдження процесів дерегулювання з точки зору різних економічних теорій

Теорія	Причини
Теорія суспільного інтересу	<ul style="list-style-type: none"> ▪ в основі дерегулювання можуть лежати технологічні зміни, що відбулися в галузях, які раніше характеризувалися наявністю провалів ринку, які призвели до змін в типі ринку; ▪ відмова від регуляції може обґрунтуватися тим, що з розвитком знань з'явилися більш ефективні інституційні альтернативи, здатні вирішувати схожі завдання компенсації провалів ринку
Економічна теорія регулювання	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зміна у відносній політичній потужності груп тиску; ▪ усвідомлення політично ефективною групою тієї обставини, що її економічні інтереси будуть реалізуватися більшою мірою на нерегульованому державою ринку, ніж на регульованому; ▪ дерегулювання може стати результатом зниження прибутку, тобто втрати переваг від володіння політичною силою; ▪ дерегулювання може бути пояснено збільшенням витрат. Ці витрати можуть з плином часу збільшуватися з появою продуктів-субститутів або винаходу нових способів обходити введені регуляції
Теорія реорієнтованої поведінки	<ul style="list-style-type: none"> ▪ причиною може бути зміна балансу влади різних груп тиску; ▪ на структурну рівновагу в законодавчому органі може вплинути поява політичного підприємця, наприклад, що зайняв місце голови тієї чи іншої з комісій; ▪ гасло дерегулювання може бути висунуте політиком, що шукає підтримки виборців і пояснює їм через засоби масової інформації неефективність існуючих регуляцій; крім того, політик, використовуючи складність питання про якість регулюючого правила, може просто заявляти, що дерегулювання здатне істотно підвищити економічний і соціальний добробут виборців, привертаючи тим самим голоси останніх
Теорія захоплення регулятора	Дерегулювання – політичне рішення про ліквідацію «захопленого» відомства під тиском політичних сил, не задоволених діями останнього
Неоінституційна теорія	Дерегулювання являє собою природний процес, який систематично виникає в міру появи нових дискретних альтернатив і витіснення ними старих (за умови відсутності ефекту блокування, тобто ситуації, в якій вигоди, одержувані деякою організацією від дії неефективного правила, настільки великі, що їх вистачає на організацію протидії його зміні)

Складено на основі [82]

Так, Н. Жахов [83] зазначає, що залежно від ступеня, рівня, ролі і характеру державного регулювання економіки та масштабності вирішуваних при

Таблиця 1.15

Порівняльна характеристика моделей державного регулювання економіки

1	2	3	4	5
Модель	Пріоритетні сфери державного регулювання	Інструменти державного регулювання	Ступінь державного регулювання	Недоліки моделей державного регулювання
Американська	підприємницька діяльність та стратегічні галузі (аерокосмічна, атомна, оборонна галузі)	в основному фискальна політика	мінімальний з коливаннями під час криз або стрімкого економічного зростання	<ul style="list-style-type: none"> ▪ великий розрив в доходах багатих і бідних. Найбагатші в США мають дохід, в середньому, у 37 разів більше, ніж найбідніші (у Японії – в 4 рази, у Німеччині – в 6 разів)[84] ▪ низький рівні початкової та середньої освіти ▪ відсутність критерію соціальної віддачі на вкладений капітал, на протилежну європейській, вважаючи єдиним критерієм для оцінки ефективності роботи підприємства дохід у вкладений капітал ▪ дефіцит річного зовнішньоторговельного балансу (країна більше ввозить, ніж експортує, причому на кілька сот млрд дол. [83])
Західно-європейська (німецька)	індустріальний та соціальний сектор	бюджетна та грошово-кредитна політика	середній, реалізація принципу та регулювання основних макроекономічних показників	<ul style="list-style-type: none"> ▪ застій виробництва ▪ підвищився рівень безробіття. ▪ наявність сильних профспілок зумовила відсутність гнучкості на ринку праці [83]
Шведська	соціальний сектор	ціноутворення, фискальна політика	значний, активна участь у забезпеченні економічної стабільності та перерозподілі доходів	<ul style="list-style-type: none"> ▪ податковий тиск; ▪ низька продуктивність праці; ▪ інфляція

Закінчення табл. 1.15

1	2	3	4	5
Японська	корпоративний, науковий сектор	грошово-кредитна та фіскальна політика	значний через національну орієнтованість населення	<ul style="list-style-type: none"> ▪ фірми, захищені від мінливостей вільного ринку, не мали достатніх стимулів для більш ефективного інвестування капіталу [83]
Південно-кореїська	національна економіка	бюджетна, фіскальна та митна політика	значний, директивний характер	<ul style="list-style-type: none"> ▪ обмеженість інвестиційних фінансових ресурсів через регулювання зовнішньоекономічної діяльності, орієнтованої на обмеження імпорту

цьому соціально-економічних завдань, розрізняють кілька моделей: американську, японську, німецьку, французьку та шведську.

Особливості американської моделі – система заохочення підприємницької діяльності, збагачення найбільш активної частини населення, забезпечення прийняттого рівня життя для малозабезпечених груп за рахунок перерозподілу частини національного доходу і податкових функцій.

Американській моделі властиві різні етапи державного регулювання: початок 70-х рр. (основа – кейнсіанська модель) – період жорсткого адміністративного регулювання багатьох галузей економіки США (державне програмування економіки на загальнонаціональних та регіональних ринках); 80-ті роки (основа – політика монетаризму й економічна теорія «пропозиції») – державне регулювання полягає у регулюванні відносини сторін, забезпеченні їх свободи, стимулюванні чесної ділової активності і покаранні тих, хто ігнорує права та інтереси суб'єктів ринку. Характерне недопущення монополізму, контроль за реалізацією антимонопольного законодавства, стимулювання передових технологій.

Японська модель – керівна дія держави на основі напряму розвитку економіки, рішення про заохочення соціальних завдань підприємцями;

Німецька модель – значна роль держави у рішенні соціальних проблем та збереженні суспільних благ;

Французька модель – значна роль держави у рішенні проблем економічного розвитку країни. У Франції один з напрямків дерегуляції включає спрощення існуючої регламентації економічної діяльності. Воно передбачає проведення наступних найважливіших заходів:

- знищення або полегшення попередніх адміністративних дозволів. З цією метою ще в 1983 р. у Франції була створена Комісія зі спрощення формальних адміністративних вимог (COSIFORM). Ця комісія розробила низку організаційних пропозицій, які були розглянуті урядом країни і прийняті до реалізації. У результаті були значно скорочені витрати з ведення бухгалтерської та статистичної звітності підприємств. Спрощені багато процедур, пов'язані з управлінською та організаційною діяльністю. Зокрема, скорочені бюрократичні процедури при укладанні трудових угод: замість раніше оформлених одинадцяти документів, супроводжували наймання робітника, з січня 1996 оформляється тільки один загальний документ.

- спрощення деяких процедур підприємницької діяльності. Ці заходи почали реалізовуватися з 1998 року і спрямовані на досягнення наступних основних цілей: забезпечення можливості створення і реєстрації нового підприємства протягом 24 годин; полегшення доступу дрібних і середніх підприємств до ринку державних замовлень; зниження витрат ведення бухгалтерської та статистичної звітності; спрощення взаємовідносин з найманою робочою силою;
- децентралізація індивідуальних адміністративних рішень з юридичних та фінансових питань: з 1-го січня 1998 р. 600 процедур, раніше проведених міністерствами, покладені на місцеві органи влади (префектури і муніципалітети). До теперішнього часу на регіональний рівень переведено близько 75 відсотків адміністративних процедур, що вимагають індивідуальних рішень [7].

Шведська модель – виражена соціальна спрямованість, скорочення майнової нерівності за рахунок перерозподілу на користь малозабезпеченим верствам населення.

Західноєвропейській моделі властиві два періоди: інтенсивний розвиток механізмів державного регулювання і дерегулювання. До 50–60-х років характерне значне втручання в економіку, прийняття обов'язкових для підприємств планів, у 70-х років застосовувалося індикативне планування, що сприяє координації позиції держави та приватного бізнесу.

У Південній Кореї для стимулювання експорту і залучення іноземного капіталу урядом був намічений ряд наступних заходів з лібералізації економічної діяльності:

- створення режиму найбільшого сприяння для ввезення імпортової сировини і комплектуючих виробів, необхідних для виробництва експортної продукції;
- зниження податків або звільнення від них підприємств, що здійснюють експортне виробництво;
- надання пільгових кредитів експортуючим фірмам;
- створення економічних зон, орієнтованих на експорт товарів;
- створення організацій, що сприяють розвитку експорту.

Ці та інші заходи дозволили колись третьорозрядній країні здійснити перебудову економіки за рахунок отримання величезних доходів від експорт-

ного виробництва і потрапити до когорти так званих нових індустріальних країн, уникнувши «боргової ями» на відміну від Бразилії, Аргентини та Мексики [85].

Еволюція ринкових відносин останніх десятиліть у розвинених країнах призвела до необхідності трансформації сформованого механізму державного регулювання, який перетворився на гальмо економічного розвитку. Вирішуючи завдання розвитку економіки, боротьби з кризами, прагнучи до стабільності, державне регулювання не могло не породжувати побічних негативних явищ, таких як інфляція, хронічний дефіцит бюджету, зниження стимулів до інвестування, падіння темпів економічного зростання і надмірна формалізація багатьох процедур, пов'язаних з подальшим розвитком підприємницької діяльності. Все це в сукупності стало несумісним із загальними тенденціями світового економічного розвитку і науково-технічним прогресом, з наростаючою рухливістю капіталу та інновацій [85].

Поряд із цим, швидке зростання кількості ТНК, які є мобільними ланками формування світової ринкової системи, ще більш прискорило інтернаціоналізацію всього господарського життя багатьох країн. Це призвело до необхідності активізації процесів дерегулювання (або лібералізації) економічної діяльності в США та інших розвинених країнах, торкнувшись у першу чергу банківської системи.

Процеси дерегуляції зумовили зміну економічної політики, що привела за собою цілий шлейф соціальних і структурних зрушень виробничого та організаційно-господарського характеру, в числі яких можна відзначити:

- дерегулювання економічної діяльності всередині країни і на міжнародних ринках;
- розширення відкритості внутрішнього ринку за принципом Бад-Годесберзької програми: «Свобода – як правило, обмеження – як виняток з нього»;
- трансформація принципів міжнародного поділу праці та перехід до структури економіки, в якій широко використовується міжнародний поділ праці (створення складальних виробництв у третіх країнах, міждержавна технологічна кооперація та ін.);
- орієнтація на вирішення внутрішніх соціально значущих проблем, що відбиваються на якості життя (зміна ринку праці, нерівномірність

розвитку різних регіонів, надмірна урбанізація, екологічні наслідки індустріального періоду розвитку і т. д.). Законодавство, прийняте в останній чверті ХХ ст. в розвинених країнах, призвело до дерегулювання в різних галузях, таких як авіаційні, морські та наземні перевезення, банківська справа, телевізійне мовлення, телекомунікації тощо. Це сприяло зниженню тарифів та підвищенню ефективності даних галузей. Держава, регулюючи економічну діяльність, надає певний вплив і на зв'язані з нею соціальні проблеми. Це стосується проблем безпеки умов праці, стандартизації якості продукції, зменшення забруднення навколишнього середовища, розвитку соціального партнерства у всіх сферах суспільно корисної праці.

Дерегулювання є характерною рисою економічної політики багатьох держав останніх десятиліть ХХ ст., що забезпечує підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку. Це пов'язано з новими тенденціями у розвитку продуктивних сил, з розширенням міжнародного поділу праці і настанням епохи постіндустріального розвитку суспільства. Практика деяких країн щодо лібералізації системи державного регулювання економічної діяльності дозволяє відзначити ряд наступних найважливіших тенденцій [86]:

- поступова зміна принципів державного управління з урахуванням досвіду національних громадських некомерційних об'єднань та міжнародних організацій;
- зміна способів регулювання підприємницької діяльності шляхом поєднання формальних вимог і економічних механізмів, відповідно до загальновизнаних міжнародних норм;
- делегування деяких функцій регулювання економічної діяльності громадським організаціям – як найважливішим інститутам громадянського суспільства;
- підтримка і стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва як найбільш масового і значимого сектора економіки, що є одним з найважливіших гарантів національного прогресу.

Особливо активно робота з перегляду системи державного регулювання економічної діяльності велася, починаючи з 80-х років. Основною причиною подібних змін стало все більш помітна нездатність державних органів до гнучкого і своєчасного вирішення питань щодо вдосконалення механізмів

управління складної системи малих, середніх і великих підприємств в умовах транснаціональної ринкової економіки при переході до постіндустріального етапу розвитку. Вельми цікавий досвід Нової Зеландії з комплексної зміни структури і принципів роботи державних органів, що має багато спільного з реформами у Великобританії і в Ізраїлі [7].

Приватизації у Великобританії та Ізраїлі передували заходи щодо скасування обмежень, що встановлювали бар'єри при вході на ринок послуг зв'язку, виробництва електроенергії, газо- і водопостачання. Попадання в конкурентне середовище змушувало менеджерів державних компаній працювати ефективніше (оскільки від цього залежала їх винагорода). Благополучний стан приватизованих підприємств, у свою чергу, різко підвищував фінансовий ефект від приватизації.

На сучасному етапі спостерігаються два нових підходи в державному регулюванні економіки: макрорегулювання (створення максимально сприятливих умов для приватного прибуткового нагромадження капіталу), засноване на податково-бюджетному і кредитно-грошовому інструментарії, та індустріальна політика, спрямована на структурну перебудову економіки.

Поширюється розвиток міждержавного регулювання, що проявляється у втручанні в господарське життя ЄС з боку Комісії Європейської співдружності, Ради Міністрів ЄС, Європейського парламенту і суду ЄС.

Так, основними напрямками регулювання підприємницької діяльності в ЄС є такі [87] (рис. 1.9):

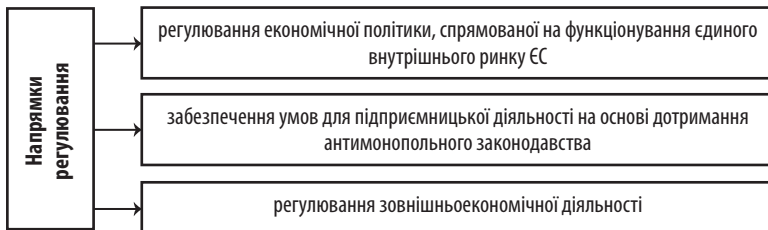
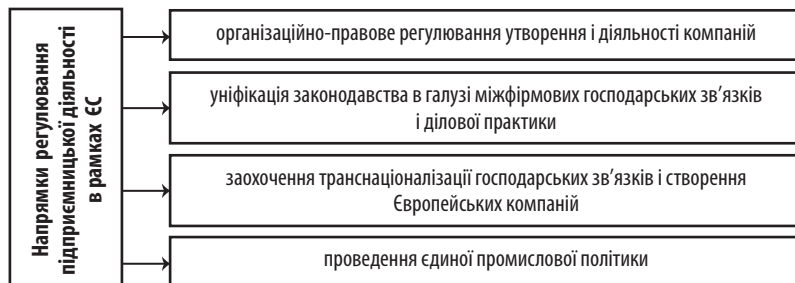

Рис. 1.9. Регулювання підприємницької діяльності в ЄС

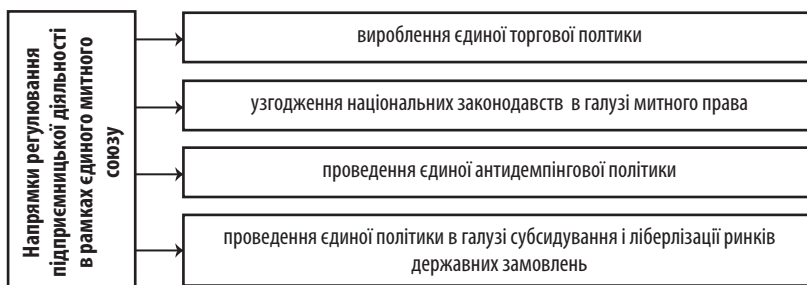
Підвищення ефективності інтегрування України у світове співтовариство має дотримуватися даних напрямів, які безпосередньо пов'язані з дерегуляційними заходами.

Основні напрямки регулювання підприємницької діяльності в межах єдиного внутрішнього ринку ЄС, які наведено на *рис. 1.10*, мають стати основою для здійснення в Україні заходів з державного регулювання/дерегулювання підприємницької діяльності.

Рис. 1.10. Напрямки регулювання підприємницької діяльності в рамках єдиного внутрішнього ринку ЄС

У межах світової інтеграції можлива та необхідна плідна співпраця з країнами митного союзу. Тому важливим є врахування наступних напрямків регулювання підприємницької діяльності у митному союзі при реалізації заходів державного регулювання та дерегулювання підприємництва в Україні (*рис. 1.11*):

Рис. 1.11. Напрямки регулювання підприємницької діяльності в рамках єдиного митного союзу

Таким чином, необхідним є проведення реформ державного регулювання економіки в рамках усунення негативних наслідків втручання держави

в підприємницьку діяльність, регіональний розвиток, виявлення невірешених проблем та переваг політики деретулювання в Україні та співставлення з основними напрямками регулювання в рамках ЄС та митного союзу.

1.4. Методичний підхід до проведення аналізу результатів реалізації політики деретулювання економіки

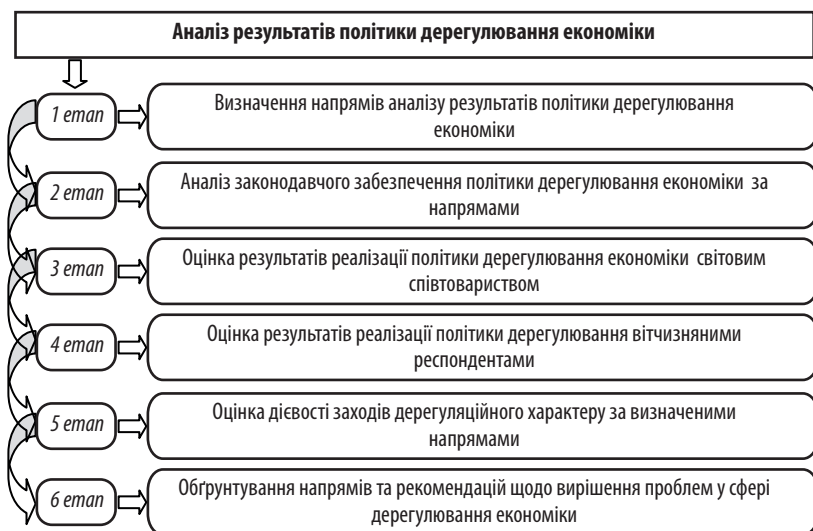
Процеси деретулювання економіки спрямовані на сприяння розвитку підприємницької діяльності, регіонального розвитку та економіки в цілому. Для виявлення позитивних тенденцій деретуляційних заходів, а головне проблем та розробки рекомендацій щодо удосконалення деретулювання економіки, важливим є проведення аналізу та моніторингу результатів реалізації даного напрямку державного регулювання економіки.

Для проведення оцінки результатів деретуляційних заходів запропоновано методичний підхід, що передбачає послідовність етапів: визначення напрямів аналізу результатів політики деретулювання, аналіз законодавчого забезпечення політики деретулювання економіки за напрямками, оцінку результатів реалізації політики деретулювання економіки світовим співтовариством, вітчизняними респондентами, оцінку дієвості заходів деретуляційного характеру за окремими напрямками, обґрунтування напрямів та рекомендацій щодо вирішення проблем у сфері деретулювання економіки (рис. 1.12).

1) На *першому етапі* методичного підходу визначаються напрями аналізу.

Аналіз вітчизняного та іноземного досвіду у сфері реалізації політики деретулювання економіки свідчить про те, що основний наголос зазвичай ставиться на таких складах:

- дозвільна система (істотне скорочення кількості видів діяльності й робіт, що вимагають одержання дозволів; спрощення процедур видачі документів дозвільного характеру; зменшення часових і грошових витрат при одержанні дозвільних документів; збільшення переліку робіт (послуг), що можуть виконуватися на підставі заяви);
- ліцензування (скорочення строків одержання ліцензій; скорочення кількості видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню);
- адміністративні послуги;

Рис. 1.12. Методичний підхід до проведення аналізу результатів реалізації політики дерегулювання економіки

- започаткування бізнесу і вихід з бізнесу (спрощення процедури започаткування й виходу з бізнесу; врегулювання питання про акредитацію представництв і філій іноземних компаній за наявним принципом);
- державний нагляд і контроль (визначення критеріїв оцінювання ступеня ризику від ведення суб'єктами господарської діяльності й періодичності проведення планових заходів державного нагляду (контролю); профілактики й запобігання порушень законодавства замість прямого контролю тощо);
- забезпечення безпеки продуктів харчування (санітарні й фітосанітарні норми);
- технічне регулювання (створення адаптованої до вимог ЄС і СОТ сучасної системи технічного регулювання, здатної підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, забезпечити ефективний контроль за безпекою продукції й домогтися взаємного визнання результатів оцінювання відповідності продукції з торговельними партнерами України);

Розділ 1. Деретулювання економіки: сутність та напрями

- реформування митних процедур (оптимізація фінансових та часових витрат на проходження митних процедур);
- створення інфраструктури сприяння розвитку підприємництва (розширення й підтримка діяльності мережі бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів, технопарків та інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва; забезпечення ефективності та прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства; забезпечення інформаційної й організаційної підтримки іноземним інвесторам; створення спеціальних режимів інвестицій тощо);
- державна регуляторна політика (визначення єдиного підходу до розроблення й прийняття регуляторних актів органами місцевого самоврядування, а також до механізму забезпечення й захисту прав суб'єктів господарювання у сфері реалізації державної регуляторної політики; визначення механізму проведення регулярного перегляду регуляторних актів усіх гілок влади, включно з регіональним рівнем, з метою анулювання неефективних нормативно-правових актів);
- створення умов для залучення прямих іноземних інвестицій.

Отже, основними напрямками аналізу результатів політики деретулювання економіки є такі (рис. 1.13).

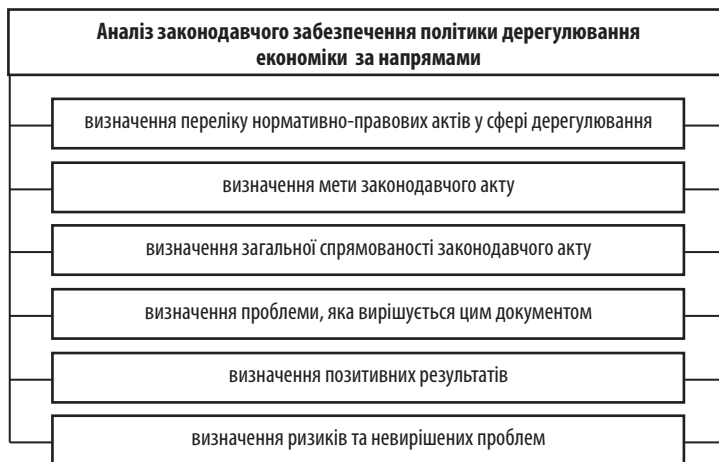

Рис. 1.13. Основні напрями аналізу результатів політики деретулювання економіки

2) Аналіз законодавчого забезпечення політики деретулювання економіки за напрямками є важливим етапом загальної методики оцінки. Правове деретулювання економіки з боку держави, як одна з складових частин і найваж-

ливіших форм її державного регулювання, в певних соціально-економічних умовах може сприяти як функціонуванню ринкової економіки з точки зору підвищення її економічної ефективності, так і практичній реалізації соціальної орієнтації ринково-економічної системи [88].

Схематично послідовність аналізу нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки слід представити наступним чином (рис. 1.14).

Рис. 1.14. Послідовність аналізу нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки

Результатами даного аналізу є виділення переваг нормативних актів, тобто визначення позитивних результатів у сфері дерегулювання та визначення ризиків та невирішених проблем, що необхідно удосконалювати за допомогою внесення змін у нормативно-правові акти та підготовки нових документів, що сприяють розвитку підприємницької діяльності, регіонального розвитку та економіки України в цілому.

3) *Оцінка результатів реалізації політики дерегулювання економіки світовим співтовариством* дозволяє робити висновки щодо результативності реформ, в тому числі у сфері дерегулювання економіки на основі визначення позиції країни у світових рейтингах.

Послідовність даного етапу аналізу наведено на рис. 1.15.

Рис. 1.15. Оцінка результатів реалізації політики дерегулювання економіки у світових рейтингах

4) Наступним етапом методичного підходу є оцінка результатів реалізації політики дерегулювання економіки вітчизняними респондентами.

Важливим етапом оцінки результативності реформ, що проводяться є відношення до них суб'єктів на яких вони спрямовані.

Основними етапами аналізу є виявлення:

- факторів, що заважають веденню бізнесу в Україні;
- відношення вітчизняних респондентів до реформ, що проводилися за основними напрямками дерегулювання економіки (табл. 1.16).
- визначення загальної оцінки підприємницької підтримки реформ.

5) Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямами дозволяє визначити позитивні тенденції та невирішені проблеми по-

літики дерегулювання економіки, що дозволить проаналізувати причини виявлених тенденцій та розробити напрями та рекомендації щодо вирішення проблем у сфері дерегулювання економіки.

На даному етапі оцінюється вплив процесів дерегулювання економіки на макроекономічні показники. Також оцінюється зворотній вплив, що проявляється в розробці напрямів дерегулювання в залежності від соціально-економічного розвитку країни.

Таблиця 1.16

Відношення респондентів України до реформ за напрямами дерегулювання

Відношення респондентів України до реформ за напрямами дерегулювання	Напрями дерегулювання економіки					
	система оподаткування та адміністрування	дозвільна системи	зовнішнь-економічна діяльність	митне регулювання	контрольна система	розвиток малого бізнесу
позитивне		+	+	+	+	
негативне	+					+

Особливостями аналізу на даному етапі є оцінка заходів дерегулювання за напрямами, що включає:

- внесення змін до порядку створення та ліквідації суб'єктів господарювання (аналізується динаміка темпу приросту кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності, кількість не припинених суб'єктів господарської діяльності, які виявили бажання до ліквідації своєї діяльності, особливості державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи – підприємця тощо);
- реформування дозвільної системи та ліцензування (аналізується діяльність дозвільних центрів, документи, виключені з Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, кількість виданих документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання в Україні, особливості отримання ліцензії та ін.);
- лібералізація податкової політики та адміністрування податків (аналізується кількість податків та зборів, час, необхідний для виконання податкового обов'язку платниками податків, середньозважена ставка

оподаткування, рівень податкового навантаження, особливості реєстрації платників ПДВ тощо);

- реформування зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур (аналізується час митного оформлення, кількість документів, що мають бути подані для митного оформлення однієї поставки, кількість перевірок, особливості електронного декларування, основні переваги та недоліки Митного кодексу тощо);
- дерегулювання в бюджетній політиці (аналіз переліку власних доходів місцевих бюджетів, що забезпечує більший рівень фінансової незалежності від держави, прав органів місцевого самоврядування в бюджетному процесі, компетенції органів місцевого самоврядування тощо);
- дерегуляція у сфері малого бізнесу (аналіз системи оподаткування, кількості перевірок з боку податкових органів, зайнятості, зокрема в секторі малого та середнього підприємництва тощо);
- державний нагляд та контроль (аналіз кількості перевірок та контролюючих заходів щодо діяльності підприємницьких структур, динаміки показників рівня корупції контролюючих органів тощо).

б) На основі проведеного аналізу розробляються;

- *напрямки вирішення існуючих проблем та підвищення дієвості заходів щодо дерегулювання економіки.* За кожним напрямом дерегулювання визначаються проблеми, що залишаються невирішеними та рекомендуються напрями їх подолання;
- *основні рекомендації щодо внесення змін у законодавчу базу дерегулювання економіки.* Слід наводити діючу редакцію пункту, який пропонується коригувати, нову його редакцію та очікувані результати від внесених змін.

Таким чином, запропонована послідовність оцінки дієвості реформ дерегулювання економіки дозволить виявити основні напрями, проблеми, які було вирішено, та перелік невирішених питань у сфері дерегулювання економіки та розробити відповідні рекомендації щодо подолання цих перепон у сприянні розвитку економіки України.

Розділ 2

ОЦІНКА ПОЛІТИКИ ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЗА НАПРЯМАМИ

Основною метою політики дерегулювання, що проводилась українським урядом у 2010 – 2013 рр., було поліпшення бізнес-клімату для розвитку суб'єктів підприємництва та відповідне підвищення позицій держави у міжнародних рейтингах.

Для зіставлення країн світу за різними аспектами їх розвитку в міжнародній практиці використовується велика кількість індексів і показників, які розраховуються різними міжнародними організаціями, фондами і консалтинговими компаніями. Крім того, такі співставлення дозволяють визначити проблеми розвитку країн світу, як ті, що відносяться до глобальних, так і специфічні для кожної держави.

Найбільш повно оцінюють дерегуляторний вплив у країнах світу на розвиток бізнесу наступні міжнародні рейтинги та індекси:

- 1) рейтинг «Ведення бізнесу» [4] (включає 189 країн) – глобальне дослідження умов ведення бізнесу в країнах світу, яке оцінює адміністративні бар'єри, що долає підприємство протягом усього життєвого циклу – від створення і до ліквідації;
- 2) індекс глобальної конкурентоспроможності [89] (включає 144 країни) – оцінює конкурентні переваги країн світу, в тому числі визначає проблеми державного регулювання діяльності підприємств;
- 3) індекс економічної свободи [5] (включає 177 країн) – визначає ступінь урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживанню товарів і послуг, за винятком необхідного громадянам захисту та підтримки свободи як такої;
- 4) індекс процвітання [90] (включає 142 країни) – вимірює досягнення країн світу з точки зору їх благополуччя і процвітання, в тому числі вимірює складність ведення підприємницької діяльності;

- 5) індекс залучення до міжнародної торгівлі [91] (включає 132 країни) – оцінює здатність економік стимулювати торгівлю, а також приділяє увагу тим областям, в яких особливо необхідні заходи щодо поліпшення ситуації.
- 5) індекс сприйняття корупції [92](включає 176 країн) – заснований на даних експертних опитувань і досліджень відносно корупції, що проводяться різними незалежними організаціями; оцінює справедливість прийнятих рішень державними органами відносно суб'єктів господарювання, тобто відображає неупередженість контролюючих органів.

Розглядаючи складові наведених індексів за напрямками дерегулювання, слід відмітити наступне.

Так, для оцінки *реєстраційної системи* в міжнародній практиці використовуються цілий ряд індикаторів, основними з яких є такі (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Субіндекси, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки реєстраційної системи країн світу

Найменування субіндексу	Розробник/ джерело	Значення складових індексу
Реєстрація підприємства	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Дозволяє виявити бюрократичні та юридичні перешкоди, які повинен подолати підприємець при створенні і реєстрації нової компанії
Посилувачі ефективності	Світовий економічний форум «Індекс глобальної конкурентоспроможності»	Дозволяє відслідковувати процедури, часові витрати, пов'язані з реєстрацією підприємства
Реєстрація власності	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Дозволяє відслідковувати процедури, часові та фінансові витрати, пов'язані з набуттям права власності на майно
Ліквідація підприємства	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Дозволяє виявити бюрократичні та юридичні перешкоди, які повинен подолати підприємець при ліквідації компанії, виявити недоліки чинного законодавства про неспроможність (банкрутство) та основні процедурні та адміністративні вузькі місця процедури банкрутства

У табл. 2.2 відображено значення рейтингів за наведеними вище субіндексами оцінки реєстраційної системи України в порівнянні з деякими країнами МС та ЄС.

Таблиця 2.2

Порівняння індексів оцінки дозвільної системи та ліцензування України з деякими іншими країнами світу [4]

Найменування індексу		Рейтинг країн ЄС				Рейтинг України	Рейтинг країн МС		
		Німеччина	Польща	Румунія	Хорватія		Російська Федерація	Білорусь	Казахстан
Реєстрація підприємства («Ведення бізнесу»)		111	116	60	80	47	88	15	30
Реєстрація власності («Ведення бізнесу»)		81	54	70	98	97	17	3	18
Ліквідація підприємства («Ведення бізнесу»)		13	37	99	98	162	55	74	54
Посилювачі ефективності («Індекс глобальної конкурентоспроможності»)	Рейтинг за кількістю процедур для реєстрації бізнесу	104	47	47	47	74	88	-	47
	Рейтинг за тривалістю реєстрації бізнесу	70	108	49	43	94	78	-	82

Як видно з табл. 2.2, Україна, у порівнянні з іншими країнами світу, за останні роки зробила значне покращення в регулюванні реєстрації бізнесу. За результатами рейтингу «Ведення бізнесу 2014», в порівнянні з попереднім роком, вартість реєстрації бізнесу в Україні знизилась в середньому на 0,2% від доходу на душу населення, на 1 процедуру скоротилась кількість необхідних дій для реєстрації бізнесу, та на 1 день зменшився час для здійснення реєстраційних дій.

Позитивна динаміка здешевлення процедури започаткування бізнесу (за 2010 – 2013 рр. на 4,5% доходу на душу населення) дозволила досягти за показником вартості послуг з реєстрації підприємства рівня країн МС та випередити країни ЄС (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Порівняння показника «вартість започаткування бізнесу» рейтингу «Ведення бізнесу» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	4,8	4,6	4,9	4,7
Польща	17,5	17,3	14,4	14,3
Румунія	2,6	3	2,8	2,4
Хорватія	8,6	8,6	7,3	9,3
Україна	6,1	4,4	1,5	1,3
Російська Федерація	2,6	2,3	2	1,3
Білорусь	1,6	1,3	2,3	0,8
Казахстан	1	0,8	0,7	0,6

Складено за даними [4]

За результатами рейтингу Глобальної конкурентоспроможності, Україна піднялась зі 107 до 74 місця в період 2010 – 2013 рр. за кількістю процедур для реєстрації бізнесу. Але незважаючи на поетапне зниження кількості процедур реєстрації бізнесу, даний показник в Україні, за даними Індексу, є вищим за аналогічний показник в країнах – нових членах ЄС, Казахстані та є нижчим вказаного показника в Німеччині та Російській Федерації (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Порівняння кількості процедур реєстрації бізнесу в Україні з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5
<i>Індекс глобальної конкурентоспроможності</i>				
Німеччина	9	9	9	9
Польща	6	6	6	6
Румунія	6	6	6	6
Хорватія	7	6	6	6
Україна	10	10	9	7

Закінчення табл. 2.4

1	2	3	4	5
Російська Федерація	9	9	9	8
Казахстан	7	6	6	6
«Ведення бізнесу»				
Німеччина	9	9	9	9
Польща	6	6	6	4
Румунія	5	6	6	5
Хорватія	6	6	6	6
Україна	10	9	7	6
Російська Федерація	8	8	8	7
Білорусь	6	6	6	5
Казахстан	6	6	6	6

Складено за даними [4, 89]

Результати рейтингу «Ведення бізнесу» за кількістю процедур для початкування бізнесу відрізняються від значень аналогічного показника за Індексом глобальної конкурентоспроможності. Наприклад, в Україні, за даними Індексу, необхідно пройти 6 процедур для реєстрації підприємства, а за даними рейтингу «Ведення бізнесу» – 7 процедур (табл. 2.4). За даними рейтингу «Ведення бізнесу» кількість процедур реєстрації бізнесу в Україні близька до середнього значення аналогічного показника в країнах ЄС та МС.

В 2013 р., за даними Індексу глобальної конкурентоспроможності, Україна скоротила тривалість реєстрації бізнесу на 2 дні (табл. 2.5). Незважаючи на скорочення часу реєстрації бізнесу, за 2011 – 2013 рр. Україна втратила 4 позиції в Індексі за кількістю днів для реєстрації бізнесу та посідає нижче місце в рейтингу, ніж країни – нові члени ЄС та країни МС.

Порівняння витрат часу на реєстрацію підприємства в Україні з деякими країнами ЄС та МС (табл. 2.5) за результатами рейтингу «Ведення бізнесу» показало, що Україна в значній мірі поступається наведеним країнам за тривалістю процедури реєстрації бізнесу. Але простежується позитивна динаміка щодо поступового зменшення кількості необхідного часу для реєстрації підприємства в Україні.

Таблиця 2.5

Витрати часу на реєстрацію бізнесу в Україні, деяких країнах ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
<i>Індекс глобальної конкурентоспроможності</i>				
Німеччина	18	15	15	15
Польща	32	32	32	32
Румунія	10	10	14	10
Хорватія	22	7	7	9
Україна	27	27	24	22
Російська Федерація	30	30	30	18
Казахстан	20	19	19	19
<i>«Ведення бізнесу»</i>				
Німеччина	14,5	14,5	14,5	14,5
Польща	32	32	32	30
Румунія	9	13,5	9,5	8,5
Хорватія	8,5	8	8	8
Україна	27	24	22	21
Російська Федерація	29	29	18	15
Білорусь	10	10	10	9
Казахстан	19	19	19	12

Складено за даними [4, 89]

Таким чином, незважаючи на реалізацію заходів з дерегулювання економіки у сфері реєстрації бізнесу в 2013 р., невирішеною залишається проблема значної кількості процедур та витрат часу на реєстрацію бізнесу у порівнянні з країнами ЄС та МС.

Україна за 2011 – 2013 рр. досягла позитивних результатів у сфері реєстрації власності. Покращення позицій України за субіндексом «Реєстрація власності» (на 19 позицій в 2012 р. та 52 позиції в 2013 р.) в рейтингу «Ведення бізнесу» пов'язане зі спрощенням порядку подання документів та порядку проведення державної реєстрації. В результаті внесення змін до законодавства, які спрощують процедуру реєстрації прав власності на нерухоме

майно, вдалося скоротити кількість процедур реєстрації (на 2 процедури), зменшити витрати на їх здійснення (зменшення витрат на здійснення реєстрації в середньому на 1,8% від вартості майна).

Значне скорочення часу (на 25 днів), необхідного для реєстрації власності, не дозволило Україні випередити країни ЄС (крім Хорватії) та МС за показником «витрати часу» субіндексу «реєстрація власності» індексу «Ведення бізнесу» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Порівняння показника «витрати часу на реєстрацію власності» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	40	40	40	40
Польща	152	152	54	35
Румунія	20	20	20	20
Хорватія	103,5	102,5	102,5	102,5
Україна	118	118	70	45
Російська Федерація	43	43	44	22
Білорусь	15	10	10	4
Казахстан	40	40	40	23

Складено за даними [4]

Незважаючи на скорочення вартості реєстрації власності в Україні за 2012 – 2013 рр. (на 1,8% від вартості майна), підприємству необхідно витратити більше грошових коштів на реєстрацію власності в Україні, ніж в деяких інших країнах ЄС і Митного союзу (Польщі, Румунії, Білорусі, Казахстані та РФ) (табл. 2.7).

Кількість процедур, які здійснює підприємство для реєстрації власності, в Україні знаходиться на рівні з Румунією (8 процедур), яка вступила до ЄС в 2004 р., та перевищує вказаний показник за іншими країнами – членами ЄС (відхилення від Німеччини – 3 процедури, Хорватії – 3 процедури, Польщі – 2 процедури) та МС (відхилення від Російської Федерації – 4 процедури, Білорусі – 6 процедур, Казахстану – 4 процедури) (табл. 2.8).

Таблиця 2.7

Порівняння показника «вартість реєстрації власності» в Україні з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	5,1	5,2	5,7	5,7
Польща	0,4	0,4	0,4	0,4
Румунія	1,7	1,6	1,6	1,6
Хорватія	5	5	5	5
Україна	4,1	3,9	3,7	1,9
Російська Федерація	0,1	0,2	0,2	0,1
Білорусь	0	0	0	0
Казахстан	0,1	0,1	0,1	0,1

Складено за даними [4]

Таблиця 2.8

Порівняння показника «кількість процедур для реєстрації власності» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	5	5	5	5
Польща	6	6	6	6
Румунія	8	8	8	8
Хорватія	5	5	5	5
Україна	10	10	10	8
Російська Федерація	6	5	5	4
Білорусь	3	2	2	2
Казахстан	4	4	4	4

Складено за даними [4]

Отже, незважаючи на спрощення процедури реєстрації власності в Україні в 2013 р., процес реєстрації вимагає реалізації великої кількості процедур та витрачання значних сум грошових коштів, що знижує рейтинг України за субіндексом «Реєстрація власності» рейтингу «Ведення бізнесу».

Наступним показником, який відображає ефективність реєстраційної сфери, є субіндекс «Банкрутство» рейтингу «Ведення бізнесу». Україна за даним субіндексом зменшила свою позицію у рейтингу Ведення бізнесу 2014 (на 5 пунктів), що відбулося внаслідок зменшення частки поверненого капіталу кредиторам з 8,7 центів за 1 долар до 8,2 центів, що є нижчим показником в порівнянні з країнами – членами ЄС та МС (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Порівняння частки поверненого капіталу кредиторам в Україні з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр. за даними рейтингу «Ведення бізнесу»

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	81,6	82,7	78,1	82,9
Польща	35,8	31,5	54,5	54,8
Румунія	25,7	28,6	29,2	30
Хорватія	28,7	29,7	30,1	30,3
Україна	7,9	8,9	8,7	8,2
Російська Федерація	39,3	41,5	43,4	42,8
Білорусь	45,1	49,6	43	36,9
Казахстан	43,3	42,7	43,1	43,2

Складено за даними [4]

Також стримуючим фактором виступають високі витрати підприємств під час процедури банкрутства, що в Україні складають 42% від статутного капіталу. Для порівняння: в Російській Федерації витрати на ліквідацію підприємства у зв'язку з неплатоспроможністю складають 9% статутного капіталу, Білорусі – 22%, Казахстані – 15%, Румунії – 11%, Хорватії – 15%, Німеччині – 8% (табл. 2.10). Високі витрати підприємства при його закритті в Україні (судові витрати, оплата послуг юристів, ліквідаційної комісії тощо) не дозволяють власникам та кредиторам в належній мірі розподілити майно компанії, що ліквідується.

Таким чином, за 2013 р. в Україні були реалізовані деякі заходи з дерегулювання економіки в реєстраційно-дозвільній сфері. Найбільших результатів у сфері реєстрації підприємств Україна досягла в здешевленні процедури започаткування бізнесу, що дозволило країні вийти на рівень МС в рейтингу

гу за вказаним показником. Вартість реєстрації бізнесу в Україні за 2010 – 2013 рр. знизилась на 4,5% доходу на душу населення.

Таблиця 2.10

**Порівняння показника «витрати підприємств під час процедури банкрутства»
України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр. за даними рейтингу
«Ведення бізнесу»**

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	8	8	8	8
Польща	15	15	15	15
Румунія	11	11	11	11
Хорватія	15	15	15	15
Україна	42	42	42	42
Російська Федерація	9	9	9	9
Білорусь	22	22	22	22
Казахстан	15	15	15	15

Складено за даними [4]

Незважаючи на помітні результати спрощення процедури реєстрації бізнесу, які полягають у скороченні кількості дій (за 2013 р. на 1 процедуру) та витрат часу (за 2013 р. на 1 день) на реєстрацію підприємства, порівняння умов реєстрації підприємства в Україні та країнах МС та ЄС свідчить про необхідність подальшого зменшення тривалості реєстрації бізнесу в Україні, в тому числі за допомогою скорочення кількості процедур реєстрації підприємства.

Застосовані заходи з дерегулювання економіки у сфері реєстрації власності в 2013 р. були пов'язані зі спрощенням порядку подання документів на реєстрацію та порядку проведення державної реєстрації власного майна. Реалізація зазначених заходів дозволила скоротити кількість процедур реєстрації (на 2 процедури), зменшити витрати на їх здійснення (зменшення витрат на здійснення реєстрації в середньому на 1,8% від вартості майна), скоротити термін реєстрації власності (на 25 днів). Але Україні не вдалося досягти високих результатів у цій сфері: основними проблемами у сфері реєстрації власності залишаються значні матеріальні та часові витрати на реєстрацію.

Найбільш проблемною складовою реєстраційно-дозвільної системи України залишається процедура банкрутства. За 2013 р. Україна не підвищила свої позиції в рейтингах у цьому напрямі. Стримуючими факторами в цій сфері залишаються зменшення частки поверненого капіталу кредиторам та високі витрати підприємств під час процедури банкрутства.

Перелік індексів, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки дозвільної системи та ліцензування країн світу, представлено в *табл. 2.11*.

Таблиця 2.11

**Індекси, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях
для оцінки дозвільної системи країн світу**

Найменування індексу	Розробник/ джерело	Значення складових індексу
Отримання дозволів на будівництво	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Дозволяє відслідковувати процедури, часові та фінансові витрати, пов'язані з будівництвом складу, включаючи одержання необхідних ліцензій та дозволів, оформлення необхідних повідомлень і проведення обов'язкових інспекцій, а також підключення до комунальних послуг
Підключення до системи енергопостачання	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Дозволяє відслідковувати процедури, часові та фінансові витрати, пов'язані з підключенням до електроенергії збудованого складу

В 2009 – 2012 рр. в Україні процес отримання дозволу на будівництво вимагав виконання більших за кількістю процедур ніж в країнах – членах ЄС, але порівняно з Російською Федерацією та Казахстаном – був менш обтяжливим за кількістю процедур. В 2013 р. у результаті реалізації заходів з дерегулювання економіки в дозвільній сфері, Україна займає провідне місце серед країн – нових членів ЄС та країн МС за кількістю процедур, які необхідно здійснити для отримання дозволу на будівництво (*табл. 2.12*).

Позитивна динаміка України в рейтингу простежується також за показником «витрати часу» субіндекса «Отримання дозволів на будівництво» рейтингу «Ведення бізнесу». Якщо в 2012 р. в Україні процес отримання дозволу був більш тривалим, ніж в країнах – членах ЄС та країнах МС, то в 2013 р. в Україні підприємство витрачає менше часу на отримання дозволу на будівництво, ніж в наведених вище країнах (*табл. 2.13*).

Таблиця 2.12

**Порівняння показника «кількість процедур для отримання дозволу на будівництво»
України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.**

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	9	9	9	9
Польща	22	22	19	18
Румунія	15	15	15	15
Хорватія	12	12	12	12
Україна	20	20	20	10
Російська Федерація	48	48	40	36
Білорусь	13	13	12	12
Казахстан	29	29	29	29

Складено за даними [4]

Таблиця 2.13

**Порівняння показника «витрати часу для отримання дозволу на будівництво»
України з деякими іншими країнами світу у 2009 – 2013 рр.**

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	97	97	97	97
Польща	279	164	164	161
Румунія	287	287	287	287
Хорватія	317	317	317	317
Україна	375	375	375	73
Російська Федерація	452	392	313	297
Білорусь	150	150	135	128
Казахстан	167	167	167	157

Складено за даними [4]

Негативною рисою дозвільної системи у сфері будівництва залишається значна вартість отримання дозволів, яка, незважаючи на зниження в 2013 р. у порівнянні з 2012 р. на 655,5% доходу на душу населення, в 2013 р. в 1,85 рази перевищує середню вартість у країнах Європи та Центральної

Азії, та в 7,2 рази – країнах ОЕСР. Вказаний захід зрівняв позиції України за даним показником з Хорватією, яка в 2013 р. стала членом ЄС; але з іншими країнами розрив значень показника залишається значним (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Порівняння показника «вартість отримання дозволу на будівництво» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	53,4	49,7	48,1	46,7
Польща	47,1	45	37	10,6
Румунія	73,5	73	75,2	71,2
Хорватія	589,2	591,1	796,5	646,5
Україна	1731,4	1462,3	1262,6	607,1
Російська Федерація	205,9	179,4	125,5	89
Білорусь	49,9	41	40,9	21,3
Казахстан	139,4	117,4	99,9	87,3

Складено за даними [4]

В цілому, динаміка показника свідчить, що здійснені заходи зі здешевлення процедури отримання дозвільних документів в Україні були досить ефективними, але порівняння зі значенням дослідженого показника з деякими країнами світу свідчить про необхідність продовження вказаної політики щодо здешевлення процедури отримання дозволу на будівництво.

За 2013 р., за даними рейтингу «Ведення бізнесу 2014», Україна спростила доступ до електричної енергії шляхом оновлення процедури нових приєднань до електричних мереж, завдяки чому в 2013 р. було знижено кількість процедур для підключення до мережі електропостачання (на 1 процедуру) та час на здійснення вказаних процедур (на 14,3 годин).

Але реалізація даних процедур не дозволила досягти за вказаними показниками рівня країн – членів ЄС та країн МС. Наприклад, час підключення до мережі електропостачання в Україні на 207 годин перевищує даний показник у Хорватії, яка приєдналася до ЄС в 2013 р., та на 115 годин – у Російській Федерації (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Порівняння часу підключення до мережі електропостачання в Україні з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	17	17	17	17
Польща	170	170	170	161
Румунія	228	223	223	223
Хорватія	70	70	70	70
Україна	284	284	284	277
Російська Федерація	281	281	281	162
Білорусь	179	179	179	161
Казахстан	88	88	88	88

Складено за даними [4]

У свою чергу, кількість дій, необхідних для підключення, в Україні встановлена на рівні 10 процедур, що в середньому на 3–7 процедур є вищим, ніж в країнах – нових членах ЄС та країнах МС (табл. 2.16). Зростання темпів відставання України від зазначених країн за дослідженими показниками пояснює зниження позиції в рейтингу «Ведення бізнесу» за субіндексом «Підключення до мережі електропостачання».

Таблиця 2.16

Порівняння показника «кількість процедур для підключення до електропостачання» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	3	3	3	3
Польща	6	6	6	6
Румунія	7	7	7	7
Хорватія	5	5	5	5
Україна	11	11	11	10
Російська Федерація	10	10	10	5
Білорусь	7	7	7	7
Казахстан	6	6	6	6

Складено за даними [4]

За 2009 – 2013 рр. в Україні склалася позитивна тенденція щодо зниження вартості процедури підключення до мережі електропостачання, завдяки чому країна випереджає за даним показником країни – нові члени ЄС та РФ, Білорусь (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Порівняння показника «вартість процедури підключення до електропостачання» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	51,9	49,9	48,3	46,9
Польща	212,1	209,3	208,3	205,2
Румунія	538,6	589,9	584,2	534
Хорватія	327,5	328,6	318,7	319,8
Україна	275,2	229,2	192,3	178
Російська Федерація	4125,4	1852,4	1573,7	293,8
Білорусь	1383	1383,8	838,8	431,7
Казахстан	111,3	88,4	71,1	65,3

Складено за даними [4]

Серед наведених країн найвищий темп зниження вартості процедури за вказаний період спостерігається в РФ, але, незважаючи на це, країна ще не досягла рівня України в цьому напрямі.

Отже, за субіндексом «Підключення до мережі електропостачання» рейтингу «Ведення бізнесу», в порівнянні з 2012 р., Україна в 2013 р. знизилась на 4 сходинки до 172 місця. Знаходження України на низькому рейтингу за даним субіндексом пов'язана з високим рівнем монополізації даного ринку, відсутністю конкуренції між електропостачальними компаніями та значною часткою державної власності серед підприємств.

Таким чином, динаміка показників рівня складності дозвільної системи у сфері будівництва свідчить, що здійснені заходи зі спрощення процедури отримання дозвільних документів в Україні були досить результативними. Найбільш ефективними були заходи зі скорочення тривалості отримання дозволу на будівництво на 302 години та зменшення кількості дій отримання вказаного дозволу на 10 процедур. Але порівняння матеріальних витрат

Розділ 2. Оцінка політики дерегулювання за напрямками

підприємств на отримання дозволів у цій сфері в Україні з країнами ЄС та МС свідчить про необхідність здешевлення вказаної процедури. Отже, основною проблемою в дозвільній сфері залишається значна вартість отримання дозволів на будівництво.

Для оцінки ефективності системи оподаткування в країнах світу в міжнародній практиці використовуються індикатор оподаткування, який є складовою міжнародного індексу «Ведення бізнесу», що розраховується Світовим банком. Перелік індексів, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки оподаткування країн світу, представлено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Індекси, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки оподаткування країн світу

Найменування індексу	Розробник/ джерело	Складова індексу
Фіскальна свобода	Фонд спадщини «Індекс економічної свободи»	Оцінюються складність ведення податкового обліку та втручання податкових органів в діяльність суб'єктів господарювання
Оподаткування	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Оцінюються податки і обов'язкові відрахування, які повинна сплачувати чи утримувати у відповідному році середня компанія, а також адміністративний тягар, пов'язаний зі сплатою податків
Посилювачі ефективності	Світовий економічний форум «Індекс глобальної конкурентоспроможності»	Оцінюються загальний вплив оподаткування на розвиток підприємництва та рівень податкового навантаження в країні

В рейтингу Глобальної конкурентоспроможності для оцінки ефективності податкової політики в країнах застосовується показник загальної податкової ставки. Рейтинг України за показником (в 2013 р. країна посіла 145 місце зі 148) свідчить про негативний вплив податкового навантаження на розвиток суб'єктів господарювання. В порівнянні з країнами МС та новими членами ЄС, в Україні встановлено найвищий рівень оподаткування, який позбавляє підприємства грошових ресурсів для розвитку діяльності (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

Порівняння загальної податкової ставки, встановленої в Україні, з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	44,9	48,2	46,7	46,8
Польща	42,5	42,3	43,6	43,8
Румунія	44,6	44,9	44,4	44,2
Хорватія	32,5	32,5	32,3	32,8
Україна	57,2	55,5	57,1	55,4
Російська Федерація	48,3	46,5	46,9	54,1
Казахстан	35,9	29,6	28,6	28,6

Складено за даними [89]

За показником фіскальної свободи Індексу економічної свободи з 2010 по 2013 р. оцінка України зросла на 1,2 бали, але країна не досягла значень показника в країнах МС, Німеччині, Польщі та Хорватії. Разом з тим, оцінка України за фіскальної свободою є вищою за результат Румунії, відрив країни збільшується: якщо в 2010 р. різниця в балах дорівнювала 7,9 бали, то в 2013 р. складала 9,7 бала (табл. 2.20).

Таблиця 2.20

Порівняння показника «фіскальна свобода» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	58,3	58,5	61,3	61,8
Польща	74,9	74	74,4	76
Румунія	85,8	86,8	87,4	87,9
Хорватія	70,3	74,6	76,4	75,4
Україна	77,9	77,3	78,2	78,2
Російська Федерація	82,3	82,7	82,5	86,9
Казахстан	85,2	83,6	86,6	88,8

Складено за даними [5]

Розділ 2.Оцінка політики дерегулювання за напрямками

Компанія PricewaterhouseCoopers (PWC), Всесвітній банк та Міжнародна фінансова корпорація щорічно публікують звіт «Paying Taxes» [93]. Дослідники ставлять за мету з'ясувати найбільш зручні та найбільш незручні податкові системи світу (табл. 2.21). Податкові системи досліджувались за такими параметрами як: кількість податків, їх об'єм та час, який необхідно витратити платникові податків для їх розрахунку та сплати.

Таблиця 2.21

Місце податкової системи України серед інших країн світу [93]

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5
<i>Загальна податкова ставка, %</i>				
Німеччина	47	45,6	45,9	49,4
Польща	40,1	39,5	39,8	41,6
Румунія	43,5	43,1	42,9	42,9
Хорватія	22,1	21,9	21,8	19,8
Україна	55,5	57,1	55,4	54,9
Російська Федерація	46,5	46,9	54,1	50,7
Білорусь	80,5	62,3	60,5	54
Казахстан	28,6	28,6	28,6	28,6
<i>Час, необхідний для нарахування, годин/рік</i>				
Німеччина	215	221	207	218
Польща	325	296	286	286
Румунія	222	222	216	200
Хорватія	196	196	196	196
Україна	657	657	491	390
Російська Федерація	320	290	177	177
Білорусь	798	654	338	319
Казахстан	271	188	188	188
<i>Кількість податків, платежів/рік</i>				
Німеччина	12	12	9	9
Польща	29	29	18	18

Закінчення табл. 2.21

1	2	3	4	5
Румунія	113	113	41	39
Хорватія	30	30	30	19
Україна	135	135	28	28
Російська Федерація	8	7	7	7
Білорусь	82	18	10	10
Казахстан	7	7	7	7

В 2009 р. Україна посідала 180 місце з 181 країни, податкові системи яких брали участь в дослідженні, хоча у 2008 р. було присвоєно 177 місце з 178, у 2010 р. та 2011 р. – 181 з 183 країн, у 2012 р. – 182 з 183, у 2013 р. – 165 з 185, а на початок 2014 р. – 164 зі 189. Майже всі країни з десятки найбільш зручних податкових систем є членами СОТ, причому остання дата вступу 2005 рік. Україна ж, взагалі, тільки 3 роки є членом СОТ, і за цей період податкова система досягла певних результатів. Наприклад, час, який витрачається на розрахунок та сплату податків, по trochu зменшувався з 2085 годин на рік (2008 р.) до 848 (2009 р.), 736 (2010 р.) та за даними 2011 – 2012 рр. – 657 годин на рік, в 2013 р. – 491 годин на рік, на початок 2014 р. – 390 годин на рік.

Порівняння податкової системи України з такими країнами як: Росія, Румунія, Польща, Білорусь (табл. 2.21) показало, що Україна в значній мірі поступається своїм сусідам по основним показникам простоти податкової системи. Однак, слід зазначити, що в 2011 році в Україні вступив у дію Податковий кодекс України (далі – ПКУ), який значно змінив систему оподаткування. Податок на прибуток, який істотно впливає на діяльність підприємств, зазнав найістотніших (порівняно з іншими податками) змін в ході податкової реформи. Цей податок йде другим серед найбільш важливих з точки зору поповнення Державного бюджету, поступаючись лише податку на додану вартість (далі – ПДВ). Дане впровадження позитивно вплинуло на загальне положення України при оцінці податкової системи та її положення в міжнародних рейтингах.

В оподаткуванні прибутку змінено багато: від термінів до нових ставок і бази. Ставки знижуються, але податковий облік ускладнюється. На зміну існуючим 25% ставки податку на прибуток приходять 18%, але, на жаль,

Розділ 2. Оцінка політики дерегулювання за напрямками

не відразу, а поступово, протягом наступних 4 років. З 1 квітня 2011 року ставка складе 23%, у 2012 році – 21%, у 2013 році – 19% і тільки з 1 січня 2014 року вона буде дорівнювати 18%. Таким чином, ПКУ не вирішив в повній мірі проблему адміністрування податків. Згідно з дослідженнями українська система адміністрування податків є однією з головних перешкод для розвитку бізнесу.

Для оцінки зовнішньоекономічної діяльності країни в міжнародній практиці використовуються цілий ряд індикаторів та індексів, основними з яких є такі (табл. 2.22).

Таблиця 2.22

Індекси, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки міжнародної торгівлі країн світу

Найменування індексу	Розробник/джерело	Пояснення
Міжнародна торгівля [4]	World Bank «Ведення бізнесу» (Doing Business)	розглядаються процедурні вимоги, що пред'являються при експорті та імпорті стандартної партії товарів. Враховуються всі офіційні процедури, від укладення договору між двома сторонами до доставки товарів, а також час, необхідний на їх проходження.
Індекс залучення до міжнародної торгівлі [89]	Всесвітній економічний форум	вимірює ефективність роботи різних установ та політику держав у сфері ведення міжнародної торгівлі і розвитку економічного співробітництва. При підрахунку індексу використовуються статистичні дані міжнародних організацій, а також результати щорічного опитування ВЕФ «Огляду думок менеджерів» (Executive Opinion Survey).

У табл. 2.23 відображено динаміку складових субіндексу «міжнародна торгівля» рейтингу «Ведення бізнесу» за даними України.

В 2013 р. спостерігається погіршення позиції України за субіндексом «Зовнішня торгівля» у рейтингу Ведення бізнесу 2014 (на 3 пункти), що відбулося, в основному, через зростання вартості оформлення документів при експортно-імпортних операціях (на 65 та 50 доларів за контейнер відповідно). Варто зазначити, що в Україні вартість проведення експортної операції є вищою, ніж в країнах – членах ЄС, Білорусі, але й нижчою, ніж в Російській Федерації, Казахстані (табл. 2.24).

Таблиця 2.23

Значення складових субіндексу «міжнародна торгівля» рейтингу «Ведення бізнесу» за даними України

Показник	2010	2011	2012	2013
Вартість експорту (US\$ за контейнер)	1560	1865	1865	1930
Вартість імпорту (US\$ за контейнер)	1880	2455	2455	2505
Документи для експорту (кількість)	6	6	6	6
Документи на імпорт (кількість)	8	8	8	8
Час на експорт (в днях)	30	30	30	29
Час на імпорт (в днях)	33	33	33	28

Складено за даними [4]

Таблиця 2.24

Порівняння п оказника «вартість проведення експортної операції» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	902	902	902	905
Польща	884	1050	1050	1050
Румунія	1275	1485	1485	1485
Хорватія	1281	1300	1300	1335
Україна	1560	1865	1865	1930
Російська Федерація	2460	2410	2595	2615
Білорусь	1772	2210	1510	1510
Казахстан	3005	3130	4685	4885

Складено за даними [4]

Аналогічна ситуація щодо місця України серед країн світу у встановленні вартості оформлення операції з міжнародної торгівлі склалася у сфері імпорту (табл. 2.25).

Разом з тим, вдалося знизити час, необхідний для оформлення операцій з міжнародної торгівлі: з експортних операцій на 1 день, з імпортних – на 5 днів. Але реалізація зазначених заходів не дозволила Україні досягнути рівня країн ЄС, РФ та Білорусі в цьому напрямі (табл. 2.26).

Таблиця 2.25

Порівняння показника «вартість проведення імпортової операції» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	937	937	937	940
Польща	884	1000	1025	1025
Румунія	1175	1495	1495	1495
Хорватія	1141	1180	1180	1185
Україна	1880	2455	2455	2505
Російська Федерація	2545	2495	2780	2810
Білорусь	2115	2615	2315	2315
Казахстан	3055	3290	4665	4865

Складено за даними [4]

Таблиця 2.26

Порівняння показників «час проведення імпортової та експортної операції» України з деякими іншими країнами світу в 2009 – 2013 рр.

Країни	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5
<i>Час на експорт, дні</i>				
Німеччина	8	9	9	9
Польща	17	17	17	17
Румунія	13	13	13	13
Хорватія	20	20	20	18
Україна	30	30	30	29
Російська Федерація	24	24	24	22
Білорусь	15	15	15	15
Казахстан	76	76	81	81
<i>Час на імпорт, дні</i>				
Німеччина	7	7	7	7
Польща	17	15	15	14

Закінчення табл. 2.26

1	2	3	4	5
Румунія	13	13	13	13
Хорватія	16	16	16	15
Україна	33	33	33	28
Російська Федерація	23	23	23	21
Білорусь	30	30	30	30
Казахстан	62	62	69	69

Складено за даними [4]

За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна посідає 86 місце серед країн світу за Індексом залучення до міжнародної торгівлі та значно відстає в рейтингу від країн ЄС (табл. 2.27).

Але також країна займає вищі позиції в рейтингу за країни МС: Україна випереджає Російську Федерацію в індексі на 26 позицій, Казахстан – на 19 позицій.

Серед складових індексу Україна займає лідируючу позицію серед наведених країн ЄС та МС за показником «доступ до ринку», істотно знижує загальний рейтинг України в Індексі показник «транспортна інфраструктура».

Таблиця 2.27

Порівняння субіндексів Індексу залучення до міжнародної торгівлі України з деякими країнами МС та ЄС у 2012 р. [89]

Найменування індексу	Рейтинг країн ЄС				Рейтинг України	Рейтинг країн МС		
	Німеччина	Польща	Румунія	Хорватія		Російська Федерація	Білорусь	Казахстан
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Значення Індексу	13	48	69	46	86	112	-	105
Доступ до ринку (доступ до внутрішнього та зовнішнього ринків)	67	67	67	42	26	129	-	120
Митниця (ефективність адміністрації, ефективність адміністрування експортно-імпорتنних процедур, прозорість прикордонної адміністрації)	18	38	57	61	116	111	-	127

Розділ 2.Оцінка політики дерегулювання за напрямками

Закінчення табл. 2.27

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Транспортна інфраструктура	5	49	68	33	64	51	-	45
Бізнес-середовище (регуляторне середовище, фізична безпека)	21	46	81	60	103	113	-	89

Індексом залучення до міжнародної торгівлі визначені проблемні фактори експорту та імпорту (табл. 2.28). Так, найбільш проблемним фактором розвитку експорту в Україні є дотуп до фінансування торгівлі та виявлення потенційних ринків та покупців (15,2% респондентів визначили ці фактори як стримуючі).

Таблиця 2.28

Проблемні фактори розвитку експорту та імпорту в Україні [89]

Проблемні фактори	Відсоток відповідей респондентів
1	2
<i>Експорт</i>	
Доступ до фінансування торгівлі	15,2%
Виявлення потенційних ринків і покупців	15,2%
Труднощі в задоволенні вимог якості, кількості покупців	12,0%
Неефективна технологія виробництва	11,6%
Доступ до імпортованих ресурсів	10,0%
Технічні вимоги та стандарти за кордоном	9,1%
Висока вартість або затримки внутрішніх перевезень	7,9%
Обтяжливі процедури і корупція на зарубіжних кордонах	7,1%
Висока вартість або затримки міжнародних перевезень	6,6%
Правила міжнародної торгівлі	5,3%
<i>Імпорт</i>	
Тарифи та нетарифні бар'єри	21,7%
Обтяжливність імпортних процедур	20,1%
Корупція	19,1%
Висока вартість або затримки внутрішніх перевезень	10,5%

Закінчення табл. 2.28

1	2
Внутрішні технічні вимоги та стандарти	9,6%
Висока вартість або затримки міжнародних перевезень	8,2%
Злочинність і злодійство	6,1%
Неефективна телекомунікаційна інфраструктура	4,7%

Серед проблемних факторів розвитку імпорту в Україні респонденти визначили тарифні та нетарифні бар'єри (21,7% відповідей) та обтяжливість імпортних процедур (20,1% відповідей).

Таким чином, у сфері міжнародної торгівлі за 2013 р. вдалося скоротити тривалість проведення експортних та імпортних операцій. Основною проблемою України в цій сфері залишається значна вартість здійснення міжнародних торгових операцій.

Перелік індексів та індикаторів, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки малого бізнесу, представлено в табл. 2.29.

Таблиця 2.29

Індекси, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки малого бізнесу країн світу

Найменування індексу	Розробник/ джерело	Складова індексу
Підприємництво	Інститут Legatum «Індекс процвітання»	Оцінюється забезпеченість ресурсами малого бізнесу для активізації його розвитку
Легкість ведення бізнесу	Світовий банк «Ведення бізнесу»	Оцінюється складність реєстрації малого підприємства, здійснення господарської діяльності суб'єктами малого підприємництва, ліквідації даних підприємств

Для кількісного вимірювання ступеня легкості здійснення господарської діяльності малим бізнесом для більшості країн Міжнародним банком проводиться щорічний рейтинг «Ведення бізнесу». За підсумками рейтингу «Ведення бізнесу 2014» у порівнянні з результатами за 2013 р. Україна поліпшила свої позиції на 25 пунктів, що говорить про певний прогрес у сфері дерегуляції економіки. Також Україна скоротила своє відставання від нових

Розділ 2.Оцінка політики дерегулювання за напрямками

країн – членів ЄС та МС (табл. 2.30). Але по відношенню до вказаних країн, які посідають від 50 (Казахстан) до 92 (Російська Федерація) місця, 112 місце України в рейтингу свідчить про необхідність продовження реалізації заходів у сфері дерегулювання економіки.

Таблиця 2.30

Порівняння рейтингу України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр. за індексом «Ведення бізнесу»

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	18	18	19	21
Польща	74	74	48	45
Румунія	72	72	73	73
Хорватія	80	80	88	89
Україна	152	152	140	112
Російська Федерація	118	118	111	92
Білорусь	60	60	64	63
Казахстан	56	56	53	50

Складено за даними [4]

Позитивна динаміка рейтингу України за індексом «Ведення бізнесу» свідчить про вірний вектор реформування малого бізнесу в країні, в т. ч. й у сфері дерегулювання.

За субіндексом «Підприємництво» Індексу процвітання Україна в 2013 р. також підвищила свої позиції: в порівнянні з 2012 р. країна піднялась в рейтингу на 3 позиції, посівши 61 місце, з 2010 р. – на 12 позицій. Вказана позитивна динаміка показника вплинула на положення України відносно країн – нових членів ЄС – скорочення відриву від вказаних країн за 2012 – 2013 рр. складає в середньому 5 позицій. Але Україні не вдалося скоротити відрив у рейтингу від РФ та Казахстану, оскільки вказані країни також підвищили своє місце в рейтингу на 3 позиції (табл. 2.31).

Досягти збільшення рейтингу України за вказаним субіндексом вдалося завдяки позитивним змінам у наступних показниках: нерівномірність економічного розвитку, початкові витрати для бізнесу (табл. 2.32). Приріст зазначених показників відбувся в основному завдяки зменшенню вартості

процедури реєстрації підприємства, підтримки суб'єктів господарювання, які здійснюють певні види господарської діяльності або розташовані в певних регіонах.

Таблиця 2.31

Порівняння значень субіндексу «Підприємництво» України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	15	16	18	18
Польща	38	35	38	42
Румунія	50	51	49	50
Хорватія	37	40	48	51
Україна	73	62	64	61
Російська Федерація	56	50	50	47
Білорусь	67	64	63	67
Казахстан	72	60	59	55

Складено за даними [90]

Таблиця 2.32

Динаміка складових субіндекса «Підприємництво» Індексу процвітання в Україні за 2010 – 2013 рр. [90]

Назва показника	2010	2011	2012	2013
Початкові витрати для бізнесу (% від ВВП на душу населення)	27	35	30	12
Можливість для розпочинання бізнесу	53	56	68	68

Таким чином, процес дерегуляції економіки позитивно вплинув на місце України у світових рейтингах за умовами ведення підприємницької діяльності: значно знижено вартість реєстрації малих підприємств. Але невирішеною залишається основна проблема у сфері малого бізнесу: значні адміністративні бар'єри розпочинання бізнесу.

Перелік індексів, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях для оцінки державного нагляду країн світу, представлено в табл. 2.33.

Таблиця 2.33

**Індекси, що найчастіше використовуються в міжнародних співставленнях
для оцінки державного нагляду країн світу**

Найменування індексу	Розробник	Складова індексу
Індекс сприйняття корупції	Transparency International	Складний індекс, заснований на даних експертних опитувань і досліджень відносно корупції, що проводяться різними незалежними організаціями
Свобода від корупції	Фонд спадщини «Індекс економічної свободи»	Відбиває уявлення про ступінь, в якій державна влада здійснюється в корисливих цілях, у тому числі дрібні і великі форми корупції, а також «захоплення» держави еліти і приватних інтересів.

За рівнем поширення корупції (результати Індексу економічної свободи) Україна знаходиться приблизно на рівні країн МС, але порівняно з країнами – новими членами ЄС займає досить низькі позиції (табл. 2.34).

Таблиця 2.34

**Порівняння показника «Свобода від корупції» України
з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.**

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	79	80	79	80
Польща	46	50	53	55
Румунія	38	38	37	36
Хорватія	44	41	41	40
Україна	25	22	24	23
Російська Федерація	21	22	21	24
Білорусь	20	24	25	24
Казахстан	22	27	29	27

Складено за даними [5]

Результати рейтингу Transparency International є аналогічними даним Індексу економічної свободи: за рівнем корупції Україна в рейтингу є ближчою до країн МС, ніж до країн – нових членів ЄС (табл. 2.35).

Таблиця 2.35

Порівняння рейтингу України з деякими країнами ЄС та МС у 2010 – 2013 рр.
за Індексом сприйняття корупції

Країни	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Німеччина	15	14	13	12
Польща	41	41	41	38
Румунія	69	75	66	69
Хорватія	62	66	62	57
Україна	134	152	144	144
Російська Федерація	154	143	133	127
Білорусь	127	143	123	123
Казахстан	105	120	133	140

Складено за даними [92]

Отже, поширення корупції в країні і недостатні заходи боротьби з нею привели до того, що за компонентом «свобода від корупції» Індексу економічної свободи країна отримала 23 бали, при середньосвітовому рівні 40,6 балів, а за результатами рейтингу Transparency International – посіла 144 місце зі 176.

Таким чином, співставлення у світових рейтингах України з іншими країнами дозволило визначити наступні проблемні аспекти регулювання економіки (табл. 2.36).

Таблиця 2.36

Позитивні результати та невирішені проблеми політики дерегулювання економіки в Україні в 2013 р.

Сфера	Позитивні результати	Невирішені проблеми
1	2	3
Реєстраційна система	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зниження вартості реєстрації бізнесу та власного майна; ▪ скорочення кількості процедур реєстрації бізнесу та власності; ▪ зменшення часу для здійснення зазначених реєстраційних дій 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ значна тривалість та велика кількість процедур реєстрації бізнесу в порівнянні з країнами ЄС та МС; ▪ значна кількість процедур для реєстрації власності; ▪ зменшення частки поверненого капіталу кредиторам та високі витрати підприємств під час процедури банкрутства

Розділ 2.Оцінка політики дерегулювання за напрямками

Закінчення табл.2.36

1	2	3
Дозвільна система	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зниження вартості процедури підключення до мережі електропостачання на 14,3 дол.; ▪ зниження кількості процедур для підключення до мережі електропостачання на 1 процедуру; ▪ скорочення терміну підключення до мережі електропостачання на 7 днів. ▪ зменшення кількості процедур для отримання дозволу на будівництво на 10 процедур; ▪ скорочення часу (в середньому на 298 днів) та вартості (на 655,5% від доходу на душу населення) отримання дозволу на будівництво. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ значні часові витрати на отримання дозволу на будівництво; ▪ висока вартість процедури отримання дозволу на будівництво; ▪ низький рівень автоматизації, що проявлено великою кількістю процедур та значним терміном реалізації підключення до електроенергії;
Податкова політика та оподаткування	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зниження рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання на 1,7%; ▪ скорочення часу на розрахунок та сплату податків на 101 годину за рік; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ високий рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання, ▪ значна кількість податкових платежів протягом року; ▪ значні витрати часу на ведення податкового обліку; ▪ нестабільне регуляторне середовище.
Зовнішньоекономічна діяльність та митне регулювання	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зменшення витрат часу на оформлення експорту та імпорту 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ низька ефективність адміністрування експортно-імпортних процедур; ▪ значна вартість оформлення експортно-імпортних операцій; ▪ невисока прозорість прикордонної адміністрації;
Розвиток малого бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зменшення початкових витрат на започаткування бізнесу на 18% від ВНД на душу населення 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ значні адміністративні бар'єри розпочинання бізнесу
Державний нагляд (контроль)	—	<ul style="list-style-type: none"> ▪ високий рівень корупції; ▪ велика кількість контролюючих органів; ▪ невисокий рівень захисту прав власності.

Таким чином, співставлення у світових рейтингах України з іншими країнами дозволило визначити проблемні аспекти за напрямками дерегулювання

економіки, які здійснюють на неї вплив, вказані проблеми необхідно врахувати при складанні стратегії розвитку країни. Для вирішення визначених проблем першочергового значення набуває подальша розробка рекомендацій щодо внесення змін до чинного законодавства України відносно продовження політики дерегулювання економіки, що підвищить конкурентоспроможність України в світових рейтингах.

Розділ 3

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В 2010 – 2013 рр. —————●

В Україні протягом 2010 – 2014 рр. одним з провідних напрямів реформування було впровадження заходів щодо продовження послідовної дерегуляції економіки. Реалізація реформ у сфері дерегуляції, наприклад, бізнес-середовища і мотивації підприємств до зростання, протягом 2010 – 2013 рр. проводилася у таких пріоритетних напрямках: спрощення дозвільних процедур і реєстрації майнових прав на нерухому власність, встановлення прозорих механізмів відкриття й закриття бізнесу, звуження прямого адміністративного державного контролю, пом'якшення податкового тиску тощо.

Протягом 2010 – 2013 рр. було прийнято ряд законів, спрямованих на зменшення тиску з боку державних органів на підприємницьку діяльність та поліпшення інвестиційної привабливості регіонів та України в цілому, основні з яких за різними сферами такі (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Нормативно-правові акти, спрямовані на зменшення тиску з боку державних органів на підприємницьку діяльність

Напрямок дерегулювання	Назва нормативно-правового акту	№ нормативно-правового акту, дата прийняття
1	2	3
Реєстраційна система	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо необхідності обов'язкового надання витягів та виписок з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».	№5410-VI від 2.10.2012
	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедур припинення юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців за їх рішенням»	№ 3384 від 19.06.2011

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Продовження табл. 3.1

1	2	3
	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»»	№ 4212-VI від 22.12.2011
	Закон України «Щодо вдосконалення та спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно»	№ 5037-VI від 04.07.2012
	Закон України «Про внесення змін до статті 16 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»	№ 5206-V від 06.09.2012
	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо проведення електронної реєстрації»	№ 2609- VI від 19.10.2010 р.
	Наказ Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Порядку прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, прибудов до них, громадських будинків та будівель і споруд сільськогосподарського призначення I та II категорій складності, які збудовані без дозволу на виконання будівельних робіт, і проведення технічного обстеження їх будівельних конструкцій та інженерних мереж»	№95 від 19.03.2013 р.
Дозвільна система та ліцензування	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»	№ 1869-VI від 11.02.2010
	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» щодо провадження господарської діяльності на підставі подання декларації»	№ 2451-17 від 07.07.2010
	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності»	№ 2608-VI від 19.10.2010
	Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МВС від 11.01.99 № 17»	№ 5 від 11.01.2011
	Закон України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»	№ 3392-VI від 19.05.2011

Продовження табл. 3.1

1	2	3
	Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності»	№712 від 22.06.2011
	Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України	№1378 від 28.07.2011
	Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Змін до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні»	№ 162 від 25.10.2011
Податкова політика та оподаткування	Податковий кодекс України	№2755 від 02.12.2010
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку»	№ 372 від 18.03.2011
	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України»	№3609-VI від 07.07.2011
	Наказ Міністерства фінансів України «Про Порядок визначення відповідності платника податку критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку на додану вартість»	№ 1172- 1121.09.2011
	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання інвестицій у вітчизняну економіку»	№ 4057-VI від 17.11.2011
	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, у разі відповідності яким платник податку на додану вартість вважається таким, що має позитивну податкову історію»	№73 від 25.01.2012
	Розпорядження Кабінету Міністрів України схвалило Концепцію створення електронного сервісу «Електронний кабінет платника податків»	№1007-р від 05.12.2012
Бюджетна політика	Бюджетний кодекс України	№ 2456-VI від 08.07.2010
Зовнішньоекономічна діяльність та митне регулювання	Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна».	№ 2623-VI від 21.10.2010

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Закінчення табл. 3.1

1	2	3
	Наказ Державної митної служби України «Про затвердження умов електронного декларування»	№ 216 від 17.30. 2011
	Митний кодекс України	№4495-VI від 13.03.2012
	Закон України «Про індустриальні парки»	№5018-VI від 21.06.2012
Розвиток малого бізнесу	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи – підприємця»	№ 3205-VI від 7.04.2011
	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємницької діяльності»	№ 3263-VI від 21.04.2011
	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності»	№ 4014-VI від 04.11.2011
	Закон України «Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності»	№ 4448-VI від 23.02.2012
	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення деяких податкових норм»	№ 4834-17 від 12.08.2012
	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування»	№ 5412-VI від 02.10.12
Державний нагляд (контроль)	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»	№ 2399-17 від 01.07.2010
	Наказ Міністерства Фінансів «Про затвердження Порядку подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків у банках та інших фінансових установах до органів державної податкової служби»	№ 426 від 02.04.2012

Протягом 2010 – 2013 рр. було прийнято ряд законів, спрямованих на зменшення тиску з боку державних органів на підприємницьку діяльність.

Доцільним є виділення мети, позитивних результатів та невирішених проблем нормативно-правових актів з позиції дерегулювання економіки в наступних сферах: дозвільна система та ліцензування, податкова політика та оподаткування, зовнішньоекономічна діяльність та митне регулювання, бюджетна політика, розвиток малого бізнесу, державний нагляд (контроль).

3.1. Реформування реєстраційної системи

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо необхідності обов'язкового надання витягів та виписок з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 2.10.2012 р. №5410-VI.

Документ переслідує дві **ключові цілі**:

- 1) скасувати вимоги про обов'язкове надання в ряді випадків суб'єктами господарювання органам державної влади паперових витягів та виписок з ЄДРПОУ;
- 2) створити нормативні підстави для отримання відповідних відомостей органами влади, нотаріусами автоматично – через Інтернет.

Загальна спрямованість: спрощення започаткування суб'єктами господарювання підприємницької діяльності та задоволення потреб органів державної влади в одержанні ними відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців в електронному вигляді.

Закон України №5410 вирішує проблему необґрунтовано великих затрат часу на отримання виписок (витягів) з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.2*.

Проблемним моментом залишається те, що вимоги подання виписок чи витягів з'являлись у законодавстві знов. Така вимога з'явилася 16.12.2012 у ч.1 ст. 24 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» у зв'язку з набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо взяття на облік юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 24.05.2012 № 4839-VI.

Таблиця 3.2

Позитивні результати та невіршені проблеми Закону України №5410

Позитивні результати	Невіршені проблеми
зменшення пакета документів для одержання, зокрема, документів дозвільного характеру, ліцензій	наявність норм в законодавстві щодо необхідності подання виписки з ЄДРПОУ в органи державної влади
спрощення та здешевлення започаткування бізнесу	
економія часу на ведення документообігу	

Таким чином, Закон України №5410 виконує одне з завдань дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання, а саме спрощення започаткування та здійснення суб'єктами господарювання підприємницької діяльності, шляхом зменшення документообігу на підприємстві.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедур припинення юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців за їх рішенням» від 19.06.2011 р. № 3384.

Основною **метою** нормативно-правового акту є спрощення процедури припинення діяльності суб'єктів господарювання та встановлення відповідальності для ліквідаторів у частині проведення державної реєстрації припинення юридичної особи.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку припинення діяльності суб'єктів господарювання.

Закон України №3384 вирішує проблему складності процедур, що застосовуються під час припинення господарської діяльності підприємств.

Закон скасовує вимогу проведення аудиту підприємства й нотаріального посвідчення документів та запроваджує принцип мовчазної згоди: якщо протягом десяти днів із закінчення встановленого строку податкові органи і Пенсійний фонд не надають довідку про відсутність у підприємства заборгованості, то вважається, що вона надана. Раніше надання такої довідки можна було чекати роками, що не дозволяло ліквідувати підприємство. Крім того, встановлено адміністративну відповідальність для посадових осіб органів ДПС та ПФУ за несвочасне надання документів, пов'язаних з проведенням процедури державної реєстрації.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл.3.3*.

Таблиця 3.3

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №3384

Позитивні результати	Невирішені проблеми
здешевлення припинення бізнесу	виникає можливість підробки документів
скорочення часу державної реєстрації припинення підприємницької діяльності	
зменшення державного контролю	

Таким чином, виконання норм Закону України №3384 має наслідками зменшення часу ліквідації підприємства, зменшення фінансових збитків, морально-психологічних втрат суб'єктів господарювання, отже, спрощує процедуру припинення діяльності суб'єктів господарювання, що є одним з напрямків дерегулювання економіки в дозвільній системі.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 22.12.2011 р. № 4212-VI.

Метою законодавчого акту є врегулювання правових аспектів процедури банкрутства суб'єктів господарської діяльності, усунення певних перешкод під час провадження у справі про банкрутство, а також впровадження прогресивних реформ у цій сфері державного регулювання.

Загальна спрямованість: лібералізація процедури банкрутства суб'єктів господарювання.

Закон України №3384 вирішує проблему складності процедури, що застосовуються під час визнання банкрутом суб'єкта господарської діяльності.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.4*.

Прийняття даного нормативно-правового акту вплинуло на ефективність дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання в частині усунення певних перешкод під час провадження у справі про банкрутство.

Таблиця 3.4

Позитивні результати та невідшені проблеми Закону України №4212

Позитивні результати	Невідшені проблеми
зменшення тривалості процедури банкрутства	нечіткість порядку подання оголошення про справу про банкрутство
забезпечення виконання підприємством обов'язків перед кредиторами	нечіткість порядку застосування норми щодо спрощеного порядку впровадження справи про банкрутство, отже, втрата можливості використання переваг норми
скорочення витрат на провадження справи про банкрутство	

Закон України «Про внесення змін до статті 16 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 06.09.2012 р. № 5206-V.

Метою законодавчого акту є спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку реєстрації майна суб'єкта господарювання.

Законом спрощено процедуру державної реєстрації права власності на будівлю або споруду з одночасним набуттям речових прав на земельну ділянку, на якій вони розташовані. Встановлено, що у разі виникнення, переходу або припинення права власності на будівлю або споруду з одночасним виникненням, переходом або припиненням речових прав на земельну ділянку, на якій вони розташовані, подається одна заява про державну реєстрацію прав та їх обтяжень на такі об'єкти.

Позитивні результати та невідшені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.5*.

Таблиця 3.5

Позитивні результати та невідшені проблеми Закону України №5206

Позитивні результати	Невідшені проблеми
зменшення документообігу на підприємстві	-
скорочення часу на опрацювання заяв щодо реєстрації нерухомості в органах влади	

Таким чином, Законом України від 06.09.2012 № 5206-V спрощено процедуру реєстрації прав юридичної особи на нерухоме майно.

Закон України «Щодо вдосконалення та спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно» від 04.07.2012 р. № 5037-VI.

Метою законодавчого акту є спрощення процедури державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку реєстрації майна суб'єкта господарювання.

Законом України від 04.07.2012 р. № 5037-VI внесено наступні зміни до законодавства:

- 1) запроваджено можливість подання документів на державну реєстрацію прав як у паперовій, так і в електронній формі;
- 2) встановлено правила проведення технічної інвентаризації, а саме передбачено, що зазначена процедура проводиться перед прийняттям в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів, у тому числі після проведення реконструкції та капітального ремонту;
- 3) наділення нотаріусів повноваженнями державного реєстратора прав на нерухоме майно, які виникають у результаті вчинення нотаріальних дій, що спрямовано на мінімізацію часу, витраченого на реєстрацію нерухомого майна.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.6*.

Таблиця 3.6

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №5037

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення тривалості процедури реєстрації нерухомого майна	невиконання на практиці ст. 46 ЗУ «Про нотаріат»

Таким чином, Закон України № 5037-VI спрощує порядок реєстрації нерухомого майна, що є одним з напрямів дерегулювання економіки України.

Наказ Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Порядку прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, прибудов до них, громадських будинків та будівель і споруд сільськогосподарського призначення I та II категорій складності, які збудовані без дозволу на виконання будівельних робіт, і проведення технічного обстеження їх будівельних конструкцій та інженерних мереж» від 19.03.2013 р. №95.

Метою нормативно-правового акту є врегулювання правових аспектів процедури реєстрації об'єктів нерухомості, які належать суб'єктам господарювання.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку прийняття в експлуатацію господарських будівель.

Наказ Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України від 19.03.2013 р. №95 вирішує проблему складності процедури прийняття в експлуатацію господарських будівель і споруд.

Наказом затверджено новий порядок спрощеної процедури прийняття в експлуатацію господарських (присадибних) будівель і споруд, прибудов до них, споруд сільськогосподарського призначення I та II категорій складності, які збудовані без дозволу на виконання будівельних робіт. Так, прийняття в експлуатацію об'єктів, згідно з нормами Порядку, здійснюється безоплатно територіальними органами Держархбудінспекції України протягом 10 робочих днів з дня подання заяви власниками (користувачами) земельних ділянок, на яких розміщені такі об'єкти (до набрання чинності Порядку строк розгляду заяви становив 30 днів).

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.7*.

Прийняття даного нормативно-правового акту вплинуло на ефективність дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання в частині усунення певних перешкод в реєстрації власного майна.

Таблиця 3.7

Позитивні результати та не вирішені проблеми Наказу Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України №95

Позитивні результати	Невирішені проблеми
скасування необхідності розробки додаткової документації	тимчасова дія Порядку
скорочення часу введення в експлуатацію об'єктів нерухомості	
зменшення матеріальних витрат на введення в експлуатацію об'єктів нерухомості	

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо проведення електронної реєстрації» від 19.10.2010 р. № 2609-VI [94, 105].

Метою нормативно-правового акту є спрощення процедури реєстрації суб'єктів господарювання.

Загальна спрямованість: лібералізація умов започаткування бізнесу в Україні.

Законом запроваджено електронну реєстрацію суб'єктів господарювання [139], що сприяє спрощенню реєстраційних процедур, зменшенню корупційних проявів за рахунок відсутності контактування заявника із державним реєстратором. Однак для електронної реєстрації суб'єкта господарювання необхідним є придбання електронного цифрового підпису, що підвищує матеріальні витрати суб'єкта господарювання.

Позитивні результати та не вирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Позитивні результати та не вирішені проблеми Закону України №2609

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення корупційних проявів при реєстрації суб'єкта господарювання	процедура електронної реєстрації не є безкоштовною
	Закон не знімає необхідності розробки та підготовки реєстраційних документів

Порядок електронної реєстрації суб'єкта господарювання не є чітко визначеним, залишаються питання, які потребують вирішення. Таким чином, Закон України не досягає поставленої мети – спрощення порядку реєстрації бізнесу.

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Позитивні результати та невирішені проблеми прийнятих протягом 2010 – 2013 рр. нормативно-правових актів реєстраційної системи з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Позитивні результати та невирішені проблеми в результаті прийняття нормативно-правових актів у реєстраційній системі

Суть зміни	Значення для сфери дерегулювання	Перевага	Недолік
1	2	3	4
скасовано вимоги про обов'язкове надання в ряді випадків суб'єктами господарювання органам державної влади паперових витягів та виписок з ЄДРПОУ	спрощення започаткування суб'єктами господарювання підприємницької діяльності	економія часу на ведення документообігу, спрощення та здешевлення започаткування бізнесу, зменшення пакета документів для одержання, зокрема, документів дозвільного характеру, ліцензій	наявність норм в законодавстві щодо необхідності подання виписки з ЄДРПОУ в органи державної влади
введено застосування загального, спеціального або спрощеного порядку провадження у справі про банкрутство, який залежатиме від ряду факторів	зменшення тривалості процедури банкрутства; нечіткість порядку застосування норми, отже, втрата можливості використання переваг норми	зниження рівня корупційних ризиків	відсутні чіткі критерії, за якими господарський суд буде визначати, який порядок провадження обрати
передбачено подання однієї заяви про державну реєстрацію прав та їх обтяжень на будівлю або споруду та земельну ділянку, на якій вони розташовані	спрощення процедури реєстрації нерухомого майна	економія часу на ведення документообігу, зменшення документообігу на підприємстві	–
наділення нотаріусів повноваженнями державного реєстратора прав на нерухоме майно		зменшення тривалості процедури реєстрації нерухомого майна	невиконання на практиці ст.46 ЗУ «Про нотаріат»
строк проведення процедури розпорядження майном боржника	зменшення тривалості процедури банкрутства,	зменшення тривалості процедури банкрутства;	–

Закінчення табл. 3.9

1	2	3	4
скорочений майже вдвічі: з 6 місяців до 115 календарних днів, але з можливістю продовження зазначеного строку не більше ніж на 2 місяці. процедура санації боржника скорочується на строк до 6 місяців, але може бути продовжена на строк не більше ніж на 12 місяців.	скорочення витрат на провадження справи про банкрутство		-
скасовано вимогу проведення аудиту підприємства й нотаріального посвідчення документів та запроваджує принцип мовчазної згоди при ліквідації підприємства	здешевлення припинення бізнесу, скорочення часу державної реєстрації припинення підприємницької діяльності, зменшення державного контролю	суб'єкт господарювання набуває право на ліквідацію за умови, якщо ним подано в установленому порядку заяву та документи в повному обсязі, але у встановлений законом строк документ або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено	виникає можливість подробиць документів
введено оприлюднення оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет	забезпечення виконання підприємством обов'язків перед кредиторами; нечіткість порядку застосування норми, отже, втрата можливості використання переваг норми	виявлення усіх кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника	відсутність чітко передбаченого строку, протягом якого має бути опубліковано оголошення на веб-сайті ВГСУ, а також не визначено, хто має подавати таке оголошення: суд, боржник чи кредитор
конкурсні кредитори, які прострочили строк подачі до господарського суду письмової заяви з вимогами до боржника, матимуть змогу заявити вимоги й після закінчення строку, встановленого для їх подання	забезпечення виконання підприємством обов'язків перед кредиторами	кредитори, які з будь-якої причини пропустили встановлений строк для заявлення вимог до боржника, матимуть можливість задоволення своїх вимог	-

Таким чином, протягом 2010 – 2012 рр. було прийнято ряд нормативно-правових актів у реєстраційній сфері, спрямованих на зменшення втручання держави в процеси започаткування бізнесу та реєстрації власного майна суб'єктами господарювання. Але деякі з цих нормативно-правових актів ще мають проблеми, які негативно впливають на бізнес-клімат в країні.

3.2. Реформування дозвільної системи та ліцензування

За досліджуваний період в цьому напрямі було прийнято 11 законодавчих актів. Доцільним є аналіз результатів від впровадження кожного з них.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» щодо провадження господарської діяльності на підставі подання декларації» від 07.07.2010 р. № 2451-17.

Мета: спрощення порядку видачі документів дозвільного характеру.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку реєстрації суб'єкта господарювання.

Закон №2451 вирішує проблему значних часових та грошових витрат підприємств на проходження дозвільних процедур.

Законом у сфері дозвільної системи введено «декларативний принцип», згідно з яким суб'єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності без отримання документа дозвільного характеру шляхом повідомлення адміністратора або відповідного дозвільного органу про відповідність його матеріально-технічної бази вимогам законодавства. Суб'єкти господарювання отримали право проводити 132 видів діяльності з 227, які вимагають отримання дозволу, на підставі подання декларації відповідності матеріально-технічної бази підприємства вимогам законодавства.

Треба зауважити, що спрощення входження в бізнес не звільняє суб'єкта господарювання від перевірок контролюючих органів. Під час заповнення декларації підприємець має поінформувати, що його матеріально-технічна база відповідає вимогам законодавства. У разі ж виявлення порушень йому загрожує не лише заборона займатися бізнесом, а також притягнення до адміністративної відповідальності за надання неправдивих відомостей.

Також Законом введено термін «принцип мовчазної згоди», суть якого полягає в тому, що суб'єкт господарювання набуває право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності без одержання документа дозвільного характеру за умови, якщо суб'єктом господарювання або уповноваженою ним особою подано в установленому порядку заяву та документи в повному обсязі, але у встановлений законом строк документ дозвільного характеру або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено. Але цей принцип не позбавляє дозвільні органи обов'язку видати документ дозвільного характеру або прийняти рішення про відмову у його видачі.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.10*.

Таблиця 3.10

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №2451

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення процедури отримання документів дозвільного характеру	високий рівень ризику настання адміністративної та фінансової відповідальності
скорочення реального часу, який суб'єкти господарювання витрачають на отримання дозволів	
зниження рівня корупційних ризиків	
підвищення рівня захищеності	не визначені умови, при яких можна застосувати принцип мовчазної згоди
уникнення суб'єктами господарювання необґрунтованого зупинення чи простою господарської діяльності	
зменшення необґрунтованих фінансових витрат з боку суб'єктів господарювання	

Таким чином, набрання чинності Законом України №2451 має наслідком спрощення процедури видачі документів дозвільного характеру, оформлених центральними органами виконавчої влади, отримання яких надає суб'єкту господарювання право на здійснення господарської діяльності або певних видів господарської діяльності.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 11.02.2010 р. № 1869-VI.

Мета: спрощення порядку отримання дозволів на ведення бізнесу.

Загальна спрямованість: лібералізація процедури започаткування бізнесу в Україні.

Закон України №1869 вирішує проблему складності процедури видачі центральними органами виконавчої влади документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання та процедури їх анулювання.

Вищевказаним Законом внесено зміни, які стосуються порядку видачі дозвільних документів суб'єктам підприємницької діяльності. Одним з нововведень є встановлення терміну видачі документів – 10 робочих днів, якщо інше не передбачено законом. Застосування цього принципу дозволяє підприємцям економити час на започаткування господарської діяльності.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.11*.

Таблиця 3.11

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №1869

Позитивні результати	Невирішені проблеми
визначені умови, при яких можна застосувати принцип мовчазної згоди	збільшує тривалість часу, необхідного для започаткування підприємницької діяльності (у випадку застосування принципу «мовчазної згоди»)

Таким чином, з позиції дерегулювання економіки, Закон України №1869 вдосконалює діяльність дозвільних центрів, завдяки роботі яких скорочено строки отримання документів дозвільного характеру, зменшено витрати суб'єктів господарювання, значно знижено корупційні ризики.

Закон України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» № 3392-VI від 19.05.2011 р.

Мета: Скорочення кількості документів дозвільного характеру.

Загальна спрямованість: Створення сприятливіших умов для започаткування і розвитку підприємницької діяльності.

Закон України № 3392 вирішує проблему необхідності отримання суб'єктом господарювання необґрунтовано великої кількості дозвільних документів для започаткування бізнесу.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.12*.

Таблиця 3.12

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №3392

Позитивні результати	Невирішені проблеми
скорочення термінів проходження дозвільних процедур	дозволи, які було відмінено, не були масово розповсюдженими
скорочення відвідувань суб'єктами підприємництва дозвільних органів у процесі оформлення дозвільних документів	назви документів дозвільного характеру, передбачені Переліком не завжди узгоджуються із назвами документів дозвільного характеру, передбаченими законодавчими актами

Законом України № 3392 затверджено вичерпний перелік документів дозвільного характеру. Даним Законом забороняється вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, необхідність отримання яких не передбачена законом та які не внесені до вказаного Переліку, затвердженого цим Законом.

Але в процесі проведеного Інститутом аналізу державної та регіональної політики моніторингу було встановлено те, що дозволи, які було відмінено, не були масово розповсюдженими, і суб'єкти господарювання на місцях не відчували спрощення ведення своєї господарської діяльності.

Також, 8 липня 2011 року Перелік документів дозвільного характеру вже було доповнено додатково 8 документами дозвільного характеру. А 22 березня 2012 року додатково було включено ще 10 документів дозвільного характеру. В результаті на сьогодні є 153 документи дозвільного характеру у сфері господарської діяльності.

Таким чином, виконання Закону України №3392 не мало наслідком виконання одного з завдань дерегулювання економіки – створення спрощеного механізму реєстрації суб'єкта господарювання. Прийняті зміни до Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності несли не широкомасштабний характер та не привели до спрощення дозвільної системи в Україні.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності» від 19.10.2010 р. № 2608-VI.

Метою Закону України №2608 є забезпечення належних умов для провадження та вдосконалення ліцензування господарської діяльності, зацікав-

леності осіб у започаткуванні бізнесу, активізації та розвитку інвестиційної діяльності.

Загальна спрямованість: спрощення умов здійснення та розвитку підприємницької діяльності.

Закон України №2608 вирішує проблему необхідності отримання суб'єктом господарювання ліцензій на здійснення тих видів господарської діяльності, які або не становлять ризику для суспільства чи довкілля, або регулюються в інший спосіб, не ліцензуванням.

Законом України із 66 видів господарської діяльності, що підлягали ліцензуванню, скасовано ліцензування 21 виду господарської діяльності, провадження яких не пов'язане із загрозою безпеці держави, життю та здоров'ю людей, погіршенням стану навколишнього природного середовища, а також щодо яких існують інші засоби державного регулювання (державні стандарти, будівельні норми і правила, технічні умови, міжнародні стандарти якості тощо), а за п'ятьма видами ліцензування переглянуто критерії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Ускладнює умови ліцензування господарської діяльності доповнення переліку обов'язкових документів для ліцензування випискою з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, що ускладнює процедуру отримання підприємством ліцензії на зайняття певним видом діяльності.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.13*.

Таблиця 3.13

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №2608

Позитивні результати	Невирішені проблеми
скорочення термінів ліцензування діяльності суб'єкта господарювання	ускладнення процедури отримання підприємством ліцензії за рахунок доповнення переліку обов'язкових документів випискою з ЄДРПОУ
скорочення відвідувань суб'єктами підприємництва органів ліцензування в процесі оформлення документів	замість двох видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, прийнято один, назва якого включає до себе ті ж самі попередні види діяльності

Розділ 3. Законодавче забезпечення політики дерегулювання в Україні в 2010 – 2013 рр.

Отже, з позиції дерегулювання економіки, Закон України №2608 дозволив спростити механізм отримання ліцензій та зменшити кількість видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, що сприятиме покращенню умов для започаткування підприємницької діяльності та збільшенню кількості суб'єктів підприємництва.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МВС» від 11.01.99 р. № 17» від 11.01.2011 р. № 5.

Мета: скасування дозволу на виготовлення печатки, що є одним із заходів послаблення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання.

Загальна спрямованість: спрощення та здешевлення ведення господарської діяльності.

Наказ МВСУ №5 вирішує проблему складності виконання процедури отримання печатки та її дороговизни.

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу МВСУ від 11.01.2011 р. №5

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення витрат часу підприємств на отримання дозволу на виготовлення печатки	втрата печаткою своєї функції однозначної ідентифікації суб'єкта господарювання
спрощення процедури виготовлення печатки	необхідність користування даними ЄДРПОУ
здешевлення процедури виготовлення печатки	платна основа отримання довідок та витягів з ЄДРПОУ
скорочення відвідувань суб'єктами підприємництва дозвільних органів у процесі оформлення дозвільних документів	

До набрання чинності вказаного наказу юридичні особи після проходження державної реєстрації повинні були витратити близько тижня для отримання дозволу на виготовлення печатки та отримання самої печатки. Дозвіл можна було отримати тільки в органах Міністерства внутрішніх справ України. Вказана процедура коштувала близько 400 гривень. Тому позитивним результатом впровадження Наказу МВСУ від 11.01.2011 р. №5

е економія грошей і часу, які витрачалися на отримання дозволу на печатку в органах Дозвільної системи.

Разом з тим, необхідно зосередити увагу на проблемних моментах впровадження вказаного НПА, наслідками якого може бути зростання ймовірності рейдерських атак, підвищення рівня непродуктивних витрат суб'єктів господарювання на отримання витягів та довідок (для забезпечення поточної господарської діяльності суб'єктами господарювання).

Таким чином, Наказ МВСУ №5 спрощує та здешевлює процедуру виготовлення печатки, послаблює втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання. Разом з тим, виконання норм Наказу мають свої ризики, які полягають в підвищенні економічної безпеки діяльності підприємств.

Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про внесення змін до додатків до Інструкції про порядок видачі ліцензій Національною комісією регулювання електроенергетики на здійснення окремих видів підприємницької діяльності» від 28.07.2011 року №1378.

Мета: скорочення кількості необхідних документів для отримання ліцензій в галузі електроенергетики.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку отримання ліцензії на здійснення певного виду господарської діяльності.

Постанова НКРЕУ вирішує проблему надмірного адміністративного навантаження на ліцензіатів (заявників), високих витрат часу на оформлення матеріалів на видачу, переоформлення та продовження дії ліцензії.

Законом передбачається скорочення переліку необхідних документів для ліцензування визначеного виду господарської діяльності на 33 документи, або в середньому на 4 документи для кожного виду ліцензованої діяльності у сфері електроенергетики. Крім того, копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності та копія довідки про включення його до реєстру замінена Постановою на витяг з ЄДРПОУ, оскільки він містить усю необхідну інформацію про заявника.

Позитивні результати та невирішені проблеми Постанови з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.15*.

Впровадження зазначених норм, з позиції дерегулювання економіки, зменшило адміністративне навантаження на ліцензіатів, спростило умови

та зменшило необхідний час на оформлення, переоформлення та продовження дії ліцензії, тобто створило сприятливі умови для входження в бізнес суб'єктів господарювання.

Таблиця 3.15

Позитивні результати та не вирішені проблеми Постанови НКРЕ №1378

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення процедури ліцензування	відсутні
скорочення реального часу, який суб'єкти господарювання витрачають на отримання ліцензії	
зменшення необґрунтованих фінансових витрат з боку суб'єктів господарювання на отримання ліцензії	

Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» від 22.06.2011 р. №712.

Мета: оптимізація переліку документів, що подаються на отримання ліцензії на здійснення господарської діяльності.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку ліцензування суб'єктів господарської діяльності, приведення ліцензійних умов до вимог нового законодавства України у сфері ліцензування.

Постанова КМУ №712 вирішує проблему суперечності в нормативно-правових актах у сфері ліцензування.

Позитивні результати та не вирішені проблеми Постанови з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.16*.

Таблиця 3.16

Позитивні результати та не вирішені проблеми Постанови КМУ №712

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення часу на отримання ліцензії	Прийняття Постанови КМУ №712 є скоріше заходом приведення ліцензійних умов у відповідність до вимог Закону України від 19.10.2010 р. №2608-VI, а не спрощенням процедури ліцензування господарської діяльності
зменшення витрат на отримання ліцензії	

Постановою КМУ №712 передбачено зменшення кількості документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської

діяльності, а саме виключено з переліку 33 позиції. Проблемним питанням Постанови, з позиції дерегулювання економіки, є те, що вона є не додатковим заходом спрощення порядку отримання ліцензій, а заходом щодо приведення переліку документів у відповідність до Закону України від 19.10.2010 р. №2608-VI, яким було скасовано обов'язкове ліцензування для низки видів господарської діяльності.

Отже, прийняття Постанови КМУ №7 12 має наслідком спрощення процедури ліцензування деяких видів господарської діяльності, що є одним з завдань дерегуляції економіки України.

Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Змін до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні» від 25.10.2011 р. № 162.

Основною **метою** документа є скорочення переліку продукції, що підлягає сертифікації в Україні.

Загальна спрямованість: спрощення порядку сертифікації продукції в Україні.

Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №162 вирішує проблему високих витрат часу на оформлення матеріалів на видачу, переоформлення та продовження дії сертифікатів на продукцію.

Зокрема, Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №162 з переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, виключені електротовари, медична техніка, м'яючі засоби, піротехнічні вироби тощо.

Єдиним недоліком документу є виключення з переліку продукції, що підлягає сертифікації піротехнічних виробів, адже отримання сертифікату на продукцію було єдиною можливістю підтвердити якість та безпечність вказаної продукції.

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.17*.

Впровадження зазначених норм створить сприятливі умови для входу в бізнес суб'єктів господарювання, що підвищить розвиток економічного потенціалу держави.

Таблиця 3.17

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу МЕРТУ №162

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення процедури отримання документів дозвільного характеру	зниження рівня захищеності споживачів від виробництва неякісних піротехнічних виробів
скорочення реального часу, який суб'єкти господарювання витрачають на отримання сертифікатів	
зниження рівня корупційних ризиків	
зменшення фінансових витрат з боку суб'єктів господарювання	

Позитивні результати та невирішені проблеми прийнятих протягом 2010 – 2013 рр. нормативно-правових актів дозвільної системи з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.18*.

Таблиця 3.18

Позитивні результати та невирішені проблеми в результаті прийняття нормативно-правових актів у сфері дозвільної діяльності

Суть зміни	Значення для сфери дерегулювання	Перевага	Недолік
1	2	3	4
введено «декларативний принцип» отримання права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності	дозволяє істотно скоротити час і ресурси, у тому числі і фінансові, які витрачає бізнес на отримання документів дозвільного характеру	суб'єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності без отримання документа дозвільного характеру шляхом повідомлення адміністратора або відповідного дозвільного органу про відповідність його матеріально-технічної бази вимогам законодавства	високий рівень ризику настання адміністративної та фінансової відповідальності при неправильному заповненні декларації
введено «принцип мовчазної згоди»	скорочення реального часу, який суб'єкти господарювання витрачають на отримання дозволів	суб'єкт господарювання набуває право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності без одержання документа дозвільного характеру за	–

Продовження табл. 3.18

1	2	3	4
		умови, якщо ним подано в установленому порядку заяву та документи в повному обсязі, але у встановлений законом строк документ дозвільного характеру або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено	
скорочено кількість документів дозвільного характеру	скорочення термінів проходження дозвільних процедур, скорочення відвідувань суб'єктами підприємництва дозвільних органів у процесі оформлення дозвільних документів	вирішує проблему необхідності отримання суб'єктом господарювання необґрунтовано великої кількості дозвільних документів для започаткування бізнесу	назви документів дозвільного характеру, передбачені Переліком, не завжди узгоджуються із назвами документів дозвільного характеру, передбаченими законодавчими актами; дозволи, які було відмінено, не були масово розповсюдженими
скорочено кількість необхідних документів для отримання ліцензій в галузі електроенергетики	спрощення порядку отримання ліцензії на здійснення певного виду господарської діяльності	скорочення часу, який суб'єкти господарювання витрачають на отримання ліцензії, зменшення необґрунтованих фінансових витрат з боку суб'єктів господарювання на отримання ліцензії	–
з переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, виключені піротехнічні вироби	спрощення процедури отримання документів дозвільного характеру	скорочення часу, який суб'єкти господарювання витрачають на отримання сертифікатів, зменшення фінансових витрат з боку суб'єктів господарювання	зниження рівня захищеності від виробництва неякісних піротехнічних виробів
скасано ліцензування 21 виду господарської діяльності,	скорочення термінів ліцензування діяльності суб'єкта господарювання, скорочення	зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарської діяльності за рахунок скасування	замість двох видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, прийнято один, назва

Закінчення табл. 3.18

1	2	3	4
	відвідувань суб'єктами підприємництва органів ліцензування в процесі оформлення документів	ліцензій для тих видів діяльності, провадження яких не пов'язане із загрозою безпеці держави, життю та здоров'ю людей, погіршенням стану навколишнього природного середовища, а також щодо яких існують інші засоби державного регулювання	якого включає до себе ті ж самі попередні види діяльності
скасовано дозвіл на виготовлення печатки	спрощення, але не здешевлення ведення господарської діяльності	зменшення витрат часу підприємств на отримання дозволу на виготовлення печатки, спрощення процедури виготовлення печатки, скорочення відвідувань суб'єктами підприємництва дозвільних органів у процесі оформлення дозвільних документів	втрата печаткою своєї функції однозначної ідентифікації суб'єкта господарювання, необхідність користування даними ЄДРПОУ, платна основа отримання довідок та витягів з ЄДРПОУ

Таким чином, протягом 2010 – 2012 рр. було прийнято ряд нормативно-правових актів у сфері дозвільної діяльності, спрямованих на зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання. Але деякі з цих нормативно-правових актів ще мають проблеми, які негативно впливають на бізнес-клімат в країні.

3.3. Лібералізація податкової політики та адміністрування податків

Основною подією в цьому напрямку було прийняття в 2010 р. *Податкового кодексу України №2755 від 02.12.2010 р.* та внесення змін до цього законодавчого акту протягом 2011 – 2012 рр.

Мета: створення сприятливого клімату для розвитку підприємств, підвищення рівня життя населення, забезпечення надходжень до бюджету держави.

Загальна спрямованість: виконання податками як фіскальної, так і регулюючої функції.

Податковий кодекс України сприяє вирішенню наступних задач в інших сферах економіки:

- 1) низький рівень зайнятості та самозайнятості;
- 2) високий рівень корупції;
- 3) зниження темпів розвитку реального сектора економіки;
- 4) великий розрив у рівнях доходів між різними верствами населення;
- 5) низький рівень життя населення тощо.

Серед основних заходів дерегулювання економіки, реалізованих в Податковому кодексі України, необхідно виділити:

- 1) скорочення кількості податків та зборів;
- 2) зменшення тривалості перевірок малих суб'єктів господарювання;
- 3) впровадження добровільної реєстрації платником ПДВ
- 4) впровадження автоматичного бюджетного відшкодування з ПДВ
- 5) зближення податкового та бухгалтерського обліків, тощо;
- 6) запровадження електронної подачі звітності.

Позитивні результати та не вирішені проблеми Податкового кодексу України з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.19*.

Таблиця 3.19

Позитивні результати та не вирішені проблеми Податкового кодексу України

Позитивні результати	Невирішені проблеми
1	2
зменшення часу підприємств на ведення податкового обліку	наявність авансової сплати податку на прибуток підприємств, що збільшує витрати часу на виконання податкового обов'язку
зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єктів малого підприємництва	
прискорення бюджетного відшкодування	внесені зміни до порядку перенесення збитків на майбутні податкові періоди вимиває обігові кошти підприємств
суб'єкт господарювання отримає право в будь-який момент за своїм бажанням стати платником ПДВ	

Закінчення табл. 3.19

1	2
спрощення роботи бухгалтерів підприємств за рахунок зби- ження податкового та бухгалтерського обліків	
скорочення податкових періодів	
скорочення витрат часу на подання звітності тощо	

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання інвестицій у вітчизняну економіку» від 17.11.2011р. № 4057-17.

Мета: створення привабливих умов з точки зору оподаткування для залучення інвестицій в економіку нашої країни.

Загальна спрямованість: лібералізація адміністрування податків з метою створення належного інвестиційного клімату в Україні.

Закон України № 4057-VI частково вирішує проблему залучення інвестицій в економіку України.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.20.

Таблиця 3.20

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №4057

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання	відсутність чіткого переліку осіб, на яких розповсюджується норма щодо скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток підприємств

Основним нововведенням Закону України № 4057-VI є скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток для підприємств, прибуток яких звільнено від оподаткування. Недоліком вказаної норми є відсутність чіткого переліку осіб, на яких розповсюджується норма, адже до переліку таких осіб можна додати не тільки суб'єктів господарювання, визначених ст.154 ПКУ, але й осіб, перелічених в ст. 158 ПКУ, пп. 15–18 підрозділу 4 розділу XX ПКУ.

Таким чином, застосування норм Закону України № 4057 має наслідком заощадження грошових коштів деяких груп суб'єктів господарювання.

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України» від 07.07.2011 №3609-VI.

Мета: сприяння розвитку бізнес-середовища, в тому числі шляхом застосування пільгових механізмів для тих галузей економіки, що переживають часи занепаду та потребують відновлення їх виробничого ресурсу, збільшення інвестиційної привабливості деяких сфер промислового виробництва.

Загальна спрямованість: комплексне вдосконалення системи оподаткування з метою забезпечення балансу інтересів держави та бізнесу, створення більш прозорих механізмів адміністрування податків і зборів.

Закон України №3609 частково вирішує проблему жорстких критеріїв отримання права на добровільну реєстрацію платником ПДВ, автоматичне бюджетне відшкодування.

Основним механізмом реалізації мети Закону №3609 є спрощення та уточнення процедур адміністрування податків, які спрямовані на унеможливлення вільного застосування норм Податкового кодексу України, скасування підстав для їх неоднозначного тлумачення, виникнення конфліктів між платниками податків і контролюючими органами.

Одним із заходів зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання, який був реалізований в Законі України №3609, було зниження кількості штрафів на суб'єктів господарювання. Законом виключено норму застосування штрафу за зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток, виключено норму про застосування штрафу 75% в разі третього і наступного порушення у разі визначення суми податкового зобов'язання контролюючим органом. Наразі максимальний розмір штрафу – 50% в разі другого і наступного порушення.

Також Законом загальнопромислові витрати включені до складу собівартості і виключені зі складу інших витрат. Таким чином, усунуто одну з найбільших вад ПК та приведено у відповідність із загальноекономічними правилами та П(С)БО.

Законом введено мораторій на проведення фактичних перевірок підприємств, але вказана норма є тимчасовою.

Законом зменшені критерії отримання платником податків права на автоматичне бюджетне відшкодування, але цей захід не дозволив встановити вказані критерії на досяжному рівні для підприємства.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.21.

Таблиця 3.21

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №3609

Позитивні результати	Невирішені проблеми
полегшення умов добровільної реєстрації платником ПДВ	залишення деяких критеріїв отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування на рівні, який не можуть досягнути підприємства України
зниження кількості штрафів на суб'єктів господарювання	
послаблення критеріїв отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування	
полегшення ведення обліку на підприємстві	
полегшення податкового контролю	

Отже, Закон № 3609-VI вносить суттєві зміни до Податкового кодексу України з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання, а саме: полегшує умови добровільної реєстрації платником ПДВ, пом'якшує умови для отримання автоматичного бюджетного відшкодування, зменшує податковий контроль за суб'єктами малого та середнього бізнесу.

Наказ Міністерства фінансів України «Про Порядок визначення відповідності платника податку критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку на додану вартість» від 21.09.2011р. № 1172-11.

Основною **метою** наказу є приведення механізму визначення відповідності платника податку критеріям, які дають право на автоматичне бюджетне відшкодування відповідно до норм чинного законодавства, забезпечення можливості здійснювати в оперативному режимі своєчасне відшкодування ПДВ сумлінним платникам податку.

Загальна спрямованість: поліпшення адміністрування відшкодування податку на додану вартість.

Наказ МФУ №1172 частково вирішує проблему несвоєчасного повернення податку на додану вартість суб'єктам господарювання.

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.22*.

Таблиця 3.22

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу МФУ №1172

Позитивні результати	Невирішені проблеми
виключення можливості неправильного застосування чинного законодавства суб'єктами господарювання	залишення деяких критеріїв отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування на рівні, який не можуть досягнути підприємства України
своєчасне відшкодування податку на додану вартість сумлінним платникам, тобто швидко і без контакту з податковою службою	
рівнонапружений процес перевірок декларацій з від'ємним значенням податку на додану вартість у законодавчо встановлені терміни;	

Впровадження автоматичного бюджетного відшкодування є позитивним зрушенням у сфері дерегулювання економіки, оскільки підприємство може безперешкодно в спрощеному порядку отримувати бюджетне відшкодування з ПДВ. Разом з тим, суттєвими недоліками чинного порядку бюджетного відшкодування є жорсткі критерії на його отримання.

Таким чином, Наказ МФУ №1172, який має на меті забезпечення можливості здійснювати в оперативному режимі своєчасне відшкодування ПДВ сумлінним платникам податку, встановлює деякі критерії отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування на рівні, який не можуть досягнути підприємства України, тому вказаний Наказ не виконує завдань дерегулювання економіки.

Розпорядження Кабінету Міністрів України схвалило Концепцію створення електронного сервісу «Електронний кабінет платника податків» від 05.12.2012 р. №1007-р.

Мета: розширення переліку послуг, що надаються органами державної податкової служби платникам податків з використанням електронного сервісу.

Загальна спрямованість: поліпшення якості обслуговування платників податків, підвищення рівня прозорості та відкритості діяльності органів державної податкової служби.

Розпорядження КМУ №1007 вирішує проблему великих черг в органах Міністерства доходів та зборів, великих витрат часу платників на подання декларацій в органи Міністерства доходів та зборів.

Електронний сервіс створюється з метою надання платникам податків можливості працювати з органами державної податкової служби у режимі реального часу з використанням електронного цифрового підпису на безоплатній основі.

Вказана Концепція має ряд переваг для суб'єктів господарювання з позиції дерегулювання їх діяльності (табл. 3.23).

Таблиця 3.23

Позитивні результати та невідшені проблеми Розпорядження КМУ №1007

Позитивні результати	Невідшені проблеми
скорочення часу на подання податкової звітності та взаємодію з органами державної податкової служби з питань отримання інформації про стан розрахунків з бюджетами та коригування (уточнення) показників податкової звітності	відсутні
безкоштовне користування електронним сервісом «Електронний кабінет платника податків»	
зменшення кількості особистих відвідувань органів ДПС	

Єдиним недоліком документу є фінансові затрати держави на забезпечення роботи електронних кабінетів платників податків.

Таким чином, Розпорядження КМУ №1007 спрощує процедуру подання звітності в органи Міністерства доходів та зборів, а також отримання від вказаних органів необхідної інформації, тобто спрощує умови ведення бізнесу в Україні.

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку» від 18.03.2011 р. № 372.

Метою документа є зближення податкового та бухгалтерського обліку.

Загальна спрямованість: спрощення роботи бухгалтерів підприємств.

Наказ МФУ №372 вирішує проблему складності одночасного ведення бухгалтерського та податкового обліків з позиції відмінності правил визнання доходів та витрат суб'єкта господарювання.

Одним з нововведень Наказу є введення додаткового порядку визначення собівартості продукції, а саме – за правилами Податкового кодексу України. Перевагою даної норми є спрощення роботи бухгалтерів підприємств. Разом з тим, використання даної норми має свої недоліки. Так, підприємство може вибрати, який з методів визначення собівартості використовувати для бухгалтерського обліку: або варіант, який базується на основних принципах міжнародної фінансової звітності; або варіант, заснований на нормах Податкового кодексу України. Проблема полягає в тому, що із застосуванням різних варіантів калькулювання виробничої собівартості продукції фінансові результати різні.

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.24*.

Таблиця 3.24

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу МФУ №372

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення роботи бухгалтерів підприємств	відмінність між фінансовими результатами із застосуванням різних варіантів калькулювання виробничої собівартості в бухгалтерському обліку
	заниження витрат у бухгалтерському обліку

Наступним напрямком зближення податкового та бухгалтерського обліку є новий варіант обліку витрат на поліпшення і ремонт основних засобів, встановлений Наказом №372. Відповідно до п.14 Наказу підприємство може збільшити первісну вартість об'єктів основних засобів на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням та ремонтом об'єктів, визначену у порядку, встановленому податковим законодавством. Недоліками даної норми є: відмова від розмежування між поняттями «покращення» і «ремонт» основних засобів, яке існувало раніше, заниження витрат у бухгалтерському обліку.

Отже, в теоретичному плані Наказ МФУ №372 повинен був наблизити податковий та фінансовий облік з метою спрощення поточної діяльності підприємства. Але застосування норм Наказу на практиці виявило норми, які заважають ефективному виконанню завдань дерегулювання економіки України.

Позитивні результати та невирішені проблеми прийнятих протягом 2010 – 2013 рр. нормативно-правових актів у сфері оподаткування з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.25*.

Таблиця 3.25

Позитивні результати та невирішені проблеми нормативно правових актів в сфері оподаткування

Суть зміни	Значення для сфери дерегулювання	Перевага	Недолік
1	2	3	4
скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток для підприємств, прибуток яких звільнено від оподаткування	зниження рівня втручання держави в діяльність суб'єкта господарювання у сфері оподаткування. Разом з тим, поява можливості неправильного трактування норм законодавства та притягнення суб'єкта господарювання до відповідальності за порушення	зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання	відсутність чіткого переліку осіб, на яких розповсюджується норма
загальновиробничі витрати включені до складу собівартості і виключені із складу інших витрат; загальновиробничі витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені	спрощення ведення бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві; разом з тим, застосування норми веде до вимивання обігових коштів підприємства	наближення податкового та бухгалтерського обліків	якщо підприємство придбало матеріали та не реалізувало товар, вироблений з цих матеріалів, воно не може визнати витрати в поточному податковому періоді, що призводить до вимивання обігових коштів підприємства внаслідок збільшення суми податку до сплати
введення мораторію на проведення фактичних перевірок підприємців	зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання	полегшення податкового контролю	норма діє до прийняття нової спрощеної системи оподаткування
продовжено строк для реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі до 20 днів, наступних за датою виписки	полегшення податкового обліку на підприємстві	полегшення ведення обліку на підприємстві, адже відсутність факту реєстрації про-	

Продовження табл. 3.25

1	2	3	4
		<p>давцем податкової накладної у Єдиному реєстрі не дає права покупцю включити суму ПДВ за такою податковою накладною до податкового кредиту</p>	-
<p>доповнено умови за якими суб'єкти господарювання можуть бути добровільно зареєстровані платниками ПДВ, а саме, особа, статутний капітал або балансова вартість активів (основних засобів, нематеріальних активів, запасів) якої перевищує 300000 гривень та яка не є платником податку, може добровільно зареєструватися незалежно від наявності здійснених нею оподатковуваних операцій та обсягу постачання товарів/ послуг іншим платникам податку</p>	<p>Спрощення умов реєстрації суб'єктом господарювання платником податку на додану вартість</p>	<p>полегшення умов добровільної реєстрації платником ПДВ</p>	<p>залишилася норма, згідно з якою однією з підстав анулювання свідоцтва платника ПДВ є «обсяг постачання товарів/послуг платниками податку, зареєстрованими добровільно, іншим платникам податку за останні 12 календарних місяців сукупно становить менше 50 відсотків загального обсягу постачання</p>
<p>знижена питома вага операцій, оподатковуваних по нульовій ставці до 40%</p>	<p>заощадження грошових коштів суб'єктів господарювання</p>	<p>полегшення умов для отримання автоматичного бюджетного відшкодування</p>	<p>виконання даного критерію є практично неможливим, що приводить до затримки відшкодування сум ПДВ із бюджету, тобто обмежує можливості підприємств до розширення діяльності</p>

Закінчення табл. 3.25

1	2	3	4
створення електронного сервісу «Електронний кабінет платника податків»	скорочення часу на подання податкової звітності та взаємодію з органами Міністерства доходів і зборів	поліпшення якості обслуговування платників податків	-
підприємство може вибрати, який з методів визначення собівартості використовувати для бухгалтерського обліку: або варіант, який базується на основних принципах міжнародної фінансової звітності; або варіант, заснований на нормах Податкового кодексу України	спрощення ведення бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві, але також застосування норми може привести до виникнення проблем в обліку витрат на підприємстві.	наближення податкового та бухгалтерського обліку	із застосуванням різних варіантів калькулювання виробничої собівартості продукції фінансові результати різні

Таким чином, у сфері оподаткування протягом 2010 – 2012 рр. набрали чинності ряд нормативно-правових актів, спрямованих на дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання. Але у сфері оподаткування залишилися ще проблеми, які створюють несприятливі умови ведення господарської діяльності підприємствами України.

3.4. Реформування зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур

У сфері зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур в плані реалізації політики дерегулювання за 2010 – 2013 рр. слід відзначити наступні законодавчі та нормативно-правові акти.

Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна» від 21.10.2010 № 2623-VI.

Мета: забезпечення реалізації в Україні більшої кількості інвестиційних проектів через сприяння видачі суб'єкту інвестиційної діяльності необхідного комплексу документів для реалізації ним інвестиційного проекту та су-

проводження інвестиційного проекту за зверненням суб'єкта інвестиційної діяльності.

Загальна спрямованість: вдосконалення правового регулювання та створення сприятливих умов для активізації інвестиційної діяльності в Україні.

Закон України №2623 вирішує проблему складності «державних процедур», які має пройти інвестор для підготовки та реалізації інвестиційного проекту в Україні.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.26*.

Таблиця 3.26

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №2623

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення часу, необхідного для підготовки та реалізації інвестиційного проекту	відсутність регулювання механізму взаємодії уповноважених органів з іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування
	відсутність гарантій для інвесторів у разі помилок або порушень, допущених уповноваженими органами при отриманні пакету документів, необхідних інвестору для реалізації інвестиційного проекту
	короткий строк розгляду звернень інвесторів щодо опису інвестиційного проекту органами державної влади

Цей Закон визначає правові та організаційні засади відносин, пов'язаних з підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна», за яким залучення громадянина до процесів міжвідомчих погоджень, збирання факультативних довідок та інших супровідних документів має бути мінімальним [95].

Але в даному Законі ще багато проблемних моментів, які необхідно вирішити для ефективного його функціонування. У законі не визначено підстави для відмови уповноваженими органами у видачі інвестору пакету документів, необхідних для реалізації інвестпроекту. Така прогалина може потенційно призвести до зловживань з боку уповноважених органів.

Також Законом не закріплено обов'язок інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування сприяти уповноваженим органам

в отриманні документів, необхідних інвесторам [96]. Крім того, Законом не встановлено гарантій для інвесторів у разі помилок або порушень, допущених уповноваженими органами при отриманні пакету документів, необхідних інвестору для реалізації інвестиційного проекту.

Таким чином, вказаний Закон оптимізує внутрішньоадміністративні процедури надання адміністративних послуг. Цей Закон покликаний сприяти усуненню перешкод здійснення інвестиційної діяльності та створенню належних умов для залучення інвестицій.

Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI.

Мета: максимальне дотримання балансу між інтересами бізнесу та митниці для сприяння міжнародній торгівлі.

Загальна спрямованість: спрощення ведення бізнесу в Україні.

Положеннями передбачено впровадження інституту уповноважених економічних операторів (далі УЕО), що відповідає європейському досвіду митного регулювання; зменшення необхідних митних процедур при русі товару, за умови, що відповідні особи, які здійснюють такий рух товару, відповідають чітким критеріям безпеки та прозорості ведення бізнесу. Перевагами введення інституту УЕО на єдиній митній території є отримання бізнесом значного мультиплікативного ефекту, пов'язаного з можливістю мінімізувати фінансові та часові витрати на здійснення митних формальностей та оптимізації логістичного ланцюга.

Разом з тим, ефект від застосування деяких спрощень нівелюється через застосування інших норм МКУ: це стосується періодичності перевірок суб'єктів господарювання, достовірності декларування (табл. 3.27).

Таблиця 3.27

Позитивні результати та невирішені проблеми Митного кодексу України

Позитивні результати	Невирішені проблеми
1	2
зменшення частоти проведення документальних планових виїзних перевірок	існує можливість проведення поза-планової перевірки
отримання права розміщувати на складах товар, вивантажувати його, знімати пломби без участі митниці	

Закінчення табл. 3.27

1	2
отримання права вибирати митницю для декларування товарів незалежно від місця реєстрації суб'єкта комерційної діяльності	можливість використовувати спрощений механізм митної перевірки може стати причиною корупційних зловживань
зниження ймовірності тиску митних органів	
зменшення часу на митне оформлення	

Ще однією нормою, яка ускладнює роботу УЕО, є те, що підставою для призупинення або скасування статусу може бути порушення митних правил без урахування особливостей таких правопорушень. Дана норма призведе до укладення мирових угод з митними органами, що є спірним з правової точки зору.

Також введення статусу «уповноважений економічний оператор» дає можливість використовувати спрощений механізм митної перевірки, що може стати причиною корупційних зловживань.

Отже, механізм застосування митних процедур для реалізації спеціальних спрощень недостатньо опрацьований. Очевидно, що спеціальні спрощення та механізми їх застосування на практиці потребують вдосконалення з метою перетворення інституту уповноважених економічних операторів на взаємовигідну співпрацю держави і бізнесу.

На відміну від раніше діючого порядку, відповідно до якого підприємство ставало на облік у тому митному органі, у зоні діяльності якого було зареєстровано, *ст. 247 Митного кодексу України* передбачає централізований облік осіб, які здійснюють зовнішньоекономічні операції з товарами. При цьому постановка на облік здійснюється одноразово з присвоєнням облікового номера, дійсного на всій митній території України. Таким чином, суб'єкти ЗЕД отримали можливість здійснювати митне оформлення своїх товарів і транспортних засобів у будь-якому митному органі України без погодження такого оформлення між різними митними органами. Нововведення надасть можливість вибору суб'єктам ЗЕД митного поста для оформлення товару і знизить ймовірність тиску митних органів, дозволить оптимізувати маршрут доставки товару кінцевому споживачу. Єдиним можливим недоліком нововведення є можливість домовленості між суб'єктами господарювання та митним органом про сприяння в митному оформленні.

Таким чином, незважаючи на недоліки Митного кодексу, спостерігається спрощення умов ведення бізнесу у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Закон України «Про індустриальні парки» від 21.06.2012 р. №5018-VI.

Мета: запровадження нових інструментів залучення інвестицій у виробничу та іншу господарську діяльність для економічного розвитку України.

Загальна спрямованість: створення належних умов для залучення приватних інвестицій у створення інфраструктури.

Закон України №5018 частково вирішує проблему зменшення обсягів інвестування в економіку України, відсутності заходів щодо підтримки депресивних регіонів України.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.28.

Таблиця 3.28

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону України №5018

Позитивні результати	Невирішені проблеми
заощадження коштів за рахунок звільнення від сплати ввізного мита при ввезенні устаткування, обладнання та комплектуючих до них, матеріалів, що не виробляються в Україні	Механізми непрямого стимулювання інвестицій при реалізації проєктів
гарантування права на отримання земельної ділянки для учасників парку	

Законом визначено правові та організаційні засади створення і функціонування індустриальних парків на території України, що повинно привести до економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності територій, активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, а також створення нових робочих місць. Відповідно до цього Закону передбачено:

- державну підтримку для облаштування індустриальних парків і реалізації проєктів у межах цих парків;
- звільнення від сплати ввізного мита при ввезенні устаткування, обладнання та комплектуючих до них, матеріалів, що не виробляються в Україні, які не є підакцизними товарами та ввозяться для облаштування індустриальних парків і здійснення господарської діяльності у межах індустриальних парків;

- звільнення від пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту у разі будівництва об'єктів у межах індустріальних парків.

Очікується, що закон матиме ряд позитивних наслідків для економіки України, зокрема, дозволить розпочати переобладнання індустрії, приведе новий капітал на ринок інвестицій та викличе високий інтерес з боку міжнародних компаній до внутрішнього ринку.

Закон спрямований на дерегуляцію діяльності суб'єктів господарювання шляхом скорочення часу виходу інвестора на ринок до 6-9 місяців, безперешкодний доступ до технічної інфраструктури, гарантування права на земельні ділянки для учасників парку.

Наказ Державної митної служби України «Про затвердження умов електронного декларування» від 17 березня 2011 р. № 216.

Мета: створення необхідного нормативного-правового поля для застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у роботі контролюючих органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; адміністрування процесів, які відбуваються під час підготовки, прийняття, доведення рішень та контролю за їх виконанням, що є необхідною умовою для мінімізації часу проходження митних процедур суб'єктами.

Загальна спрямованість: спрощення й удосконалення процедури митного оформлення.

Наказ ДПСУ №216 вирішує проблему значного витрачання часу підприємством на митне оформлення товару.

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.29*.

Таблиця 3.29

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу ДМСУ №216

Позитивні результати	Невирішені проблеми
1	2
відсутність необхідності постійного перебування декларанта в митному органі	спірним є питання стосовно легітимності віднесення сплачених сум ПДВ до податкового кредиту на підставі електронних митних декларацій без їх паперових копій.
скорочення фінансових затрат на витратні матеріали (самокопіючі бланки ВМД, папір, картриджі до принтерів тощо), а також обслуговування іншої офісної техніки	

Закінчення табл. 3.29

1	2
суттєва економія часу, що витрачається підприємцями на митне оформлення товарів	вирішення цієї проблеми потребує внесення відповідних змін в Податковому кодексі України
мінімізація бюрократичних процедур, суб'єктивного людського фактору впливу і, як результат, зменшення корупційних ризиків	
наближення до світових стандартів під час здійснення митного контролю і митного оформлення товарів	

Наказ ДПСУ №216 спрощує процедуру допуску підприємств до електронного декларування, визначає порядок ведення Реєстру підприємств, допущених до електронного декларування. З метою зменшення часу на опрацювання заяв від підприємств, які мають бажання долучитися до процедури електронного декларування, в Наказі передбачається подання підприємством заяви щодо включення до Реєстру безпосередньо до Держмитслужби замість подання тих самих документів до митного органу оформлення і лише потім – відправлення митним органом на розгляд до Держмитслужби.

Наказ зменшує кількість умов допуску до електронного декларування, що суттєво спрощує процедуру допуску підприємств до електронного декларування та внесення їх до Реєстру.

Видання наказу ДПСУ №216 сприяє прискоренню здійснення митних процедур, реалізації досягнення належного рівня інформаційної взаємодії органів влади та надання послуг юридичним особам, забезпечить практичне використання інформаційних технологій та системи аналізу ризиків.

Разом з тим, запровадження та сприяння розвитку електронного декларування в Україні, на що спрямоване прийняття Наказу ДМСУ «Про затвердження умов електронного декларування» від 17.03.2011 р. № 216, має свої проблеми. Наприклад, спірним є питання стосовно легітимності віднесення сплачених сум ПДВ до податкового кредиту на підставі електронних митних декларацій без їх паперових копій.

Таким чином, Наказ Державної митної служби України «Про затвердження умов електронного декларування» № 216 спрощує процедуру митного оформлення товарів підприємств України, тобто виконує завдання дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання.

Позитивні результати та невирішені проблеми прийнятих протягом 2010 – 2013 рр. нормативно-правових актів у сфері зовнішньоекономічної діяльності з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.30.

Таблиця 3.30

Позитивні результати та невирішені проблеми нормативно-правових актів в сфері зовнішньоекономічної діяльності

Суть зміни	Значення для сфери дерегулювання	Перевага	Недолік
1	2	3	4
впровадження інституту уповноважених економічних операторів	зменшення частоти проведення документальних планових візитних перевірок; зменшення часу на митне оформлення; зниження ймовірності тиску митних органів	отримання права розміщувати на складах товар, вивантажувати його, знімати пломби без участі митниці; отримання права вибирати митницю для декларування товарів незалежно від місця реєстрації суб'єкта комерційної діяльності	можливість використовувати спрощений механізм митної перевірки може стати причиною корупційних зловживань
постановка на облік здійснюється одночасно з присвоєнням облікового номера, дійсного на всій митній території України	зменшення часу на митне оформлення; зниження ймовірності тиску митних органів	суб'єкти ЗЕД отримали можливість здійснювати митне оформлення своїх товарів і транспортних засобів у будь-якому митному органі України без погодження такого оформлення між різними митними органами	
подання підприємством заяви щодо включення до Реєстру безпосередньо до Держмитслужби, уникаючи необхідність подання тих самих документів до митного органу оформлення	скорочення фінансових затрат на витратні матеріали; суттєва економія часу, що витрачається підприємцями на митне оформлення товарів	відсутність необхідності постійного перебування декларанта в митному органі мінімізація бюрократичних процедур, суб'єктивного людського фактору впливу і, як результат, зменшення корупційних ризиків	спірним є питання стосовно легітимності віднесення сплачених сум ПДВ до податкового кредиту на підставі електронних митних декларацій без їх паперових копій

Закінчення табл. 3.30

1	2	3	4
визначення правових та організаційних засад створення і функціонування індустриальних парків на території України	скорочення часу виходу інвестора на ринок до 6-9 місяців, безперешкодний доступ до технічної інфраструктури, гарантування права на земельні ділянки для учасників парку	гарантування права на отримання земельної ділянки для учасників парку; заощадження коштів за рахунок звільнення від сплати ввізного мита при ввезенні устаткування, обладнання та комплектуючих до них, матеріалів, що не виробляються в Україні	-

Отже, протягом 2010 – 2012 рр. у сфері зовнішньоекономічної діяльності були прийняті нормативно-правові акти, які створювали умови для зменшення впливу держави на економічні рішення суб'єктів господарювання.

3.5. Деретулювання в бюджетній сфері

Основним нормативно-правовим актом у бюджетній сфері, який виконує задачі дерегулювання економіки, є *Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р.*

Мета: посилення фінансової самодостатності місцевих бюджетів.

Загальна спрямованість: забезпечення необхідних умов для сталого регіонального розвитку.

Прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України (БКУ) вирішило ряд існуючих проблем:

- узгодження норм БКУ із Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. № 3166-VI та указами Президента України щодо положень про центральні органи виконавчої влади у частині уточнення повноважень і назв Міністерства фінансів України, Державного казначейства України та Державної контрольно-ревізійної служби;
- посилення фінансової самодостатності місцевих бюджетів шляхом спрощення доступу місцевих бюджетів до кредитних ресурсів, роз-

- ширення переліку доходів і впорядкування витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів;
- визначення додаткового джерела фінансування дорожнього господарства комунальної власності;
  - забезпечення узгодженості норм Регламенту Верховної Ради України та БКУ щодо процедур, пов'язаних зі здійсненням бюджетного процесу та інші.

Ст. 16 та 17 БКУ – раніше місцеві зовнішні запозичення могли здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад 500 тисяч жителів за офіційними даними органів державної статистики на час прийняття рішення про здійснення місцевих запозичень. Зараз же, завдяки змінам, унесеним до ст. 16 БКУ, визначено право на здійснення місцевих зовнішніх запозичень міськими радами міст з чисельністю населення 300 тисяч. Вважаємо, що зміна такого критерію забезпечить доступ органів місцевого самоврядування до дешевих ресурсів на фінансовому ринку, у першу чергу міжнародних фінансових організацій, необхідних для фінансування інвестиційних проектів.

Також зазначено, що Міністерство фінансів (місцевий фінансовий орган) може залучати суб'єктів господарювання для надання агентських, консультаційних, рейтингових та інших послуг, необхідних для управління державним (місцевим) боргом, за рахунок коштів Державного (місцевого) бюджету в межах бюджетних призначень на обслуговування державного (місцевого) боргу. Крім того, змінами, унесеними до ст. 17 БКУ, передбачено уточнення умов надання державних та місцевих гарантій щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання.

Державні (місцеві) гарантії надаються на умовах платності, строковості, а також забезпечення виконання зобов'язань у спосіб, передбачений законом. Як зазначено в ч. 3 ст. 17 БКУ, обов'язковою умовою надання державної (місцевої) гарантії є укладення договору між Міністерством фінансів (місцевим фінансовим органом) та суб'єктом господарювання про погашення заборгованості суб'єкта господарювання перед державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) за виконання гарантійних зобов'язань. Також визначено істотні умови такого договору.

При цьому необхідно мати на увазі, що державні (місцеві) гарантії не надаються для забезпечення боргових зобов'язань суб'єктів господарюван-

ня, якщо безпосереднім джерелом повернення кредитів (позик) передбачаються кошти Державного (місцевого) бюджету (крім боргових зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій).

До надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів (ч. 2 ст. 69 БКУ) буде включено субвенцію з Державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах. Завдяки цим змінам визначено додаткове джерело фінансування дорожнього господарства комунальної власності.

Позитивні результати та не вирішені проблеми Бюджетного кодексу України з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.31*.

Таблиця 3.31

Позитивні результати та не вирішені проблеми Бюджетного кодексу України

Позитивні результати	Невирішені проблеми
розширення прав органів місцевого самоврядування в бюджетному процесі	більшість повноважень та напрямів формування та розподілу коштів відповідних бюджетів є підпорядкованою органам центральної влади
розширення переліку власних доходів місцевих бюджетів	
забезпечення доступу органів місцевого самоврядування до дешевих ресурсів на фінансовому ринку	
зменшення умовного державного боргу	
визначення додаткового джерела фінансування дорожнього господарства комунальної власності	

Таким чином, Бюджетним кодексом України частково вирішені наступні завдання дерегулювання економіки України в бюджетній сфері: забезпечення фінансової незалежності місцевих бюджетів, розширення прав місцевих органів влади в бюджетному процесі.

3.6. Деретуляція у сфері малого бізнесу

Протягом 2010 – 2013 рр. у сфері дерегуляції діяльності малого бізнесу було прийнято 6 законодавчих актів. Доцільним є виділення позитивних результатів на невирішених проблемах від впровадження кожного з них.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи – підприємця» від 7.04.2011 р. № 3205-VI [97].

Мета: спрощення і здешевлення початку ведення бізнесу в Україні шляхом впровадження принципу здійснення діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців без свідоцтва про державну реєстрацію.

Загальна спрямованість: спрощення порядку реєстрації суб'єкта господарювання та здійснення ним господарської діяльності.

Закон вирішує проблему необхідності необґрунтованого витрачання коштів на нотаріальне засвідчення копій свідоцтва про державну реєстрацію.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.32*.

Таблиця 3.32

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону №3205

Позитивні результати	Невирішені проблеми
часткове здешевлення процедури щодо підтвердження реєстрації підприємства	замість копії свідоцтва необхідно отримувати виписку або витяг з ЄДРПОУ на платній основі
	неврегульовано порядок повернення виписок та довідок до реєстраційного органу після ліквідації підприємства

Законом скасовано свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи – підприємця, замінивши його на виписку з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України.

Позитивним результатом прийняття Закону є відмова від вимоги нотаріально засвідчувати копію документа, що підтверджує факт державної реєстрації, що є цілком логічним, оскільки відповідальність за вірогідність наданих даних карним законодавством покладається на особу, що їх надала.

Тим не менш, заміна свідоцтва про державну реєстрацію випискою з державного реєстру не спрощує і не здешевлює ведення бізнесу. Так, замість копії свідоцтва в багатьох випадках виявилось необхідним надавати виписку або витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (далі – ЄДР), для чого потрібно витратити час та кошти (17 та 51 грн відповідно).

Наступною проблемою є те, що виписка не підтверджує факт створення юридичної особи або надання фізичній особі статусу підприємця. Отже, не можна буде бути впевненим у тому, що контрагент, надаючи виписку тримісячної давності, досі існує. Крім того, виписку з ЄДРПОУ куди простіше підробити, ніж свідоцтво про державну реєстрацію, оскільки вона, на відміну від свідоцтва, не є документом суворої звітності, не містить ані облікової серії, ані номера [98].

Таким чином, норми Закону України № 3205 прописані не чітко, залишається багато неврегульованих питань, що негативно позначається на виконання вказаним Законом завдань дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємницької діяльності» від 21.04.2011 р. № 3263-VI.

Мета: спрощення та здешевлення процедури започаткування бізнесу в Україні.

Загальна спрямованість: лібералізація порядку реєстрації суб'єкта господарювання.

Закон України вирішує проблему значних витрат часу та коштів, зокрема, на подання документів державному реєстратору, сплату реєстраційного збору.

Відповідно до Закону в Україні були скасовані вимоги до мінімального розміру статутного капіталу підприємств, а також вимоги щодо обов'язкового нотаріального засвідчення ряду документів при створенні юридичної особи. Внаслідок останнього було зменшено кількість процедур при започаткуванні бізнесу, зменшилася вартість та тривалість відкриття підприємства. Тобто вказаний Закон має свої переваги, які супроводжуються певними недоліками, що позначається на ефективності виконання вказаного нормативно-правового акту.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.33*.

Цей законодавчий акт вносить зміни до Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про господарські това-

риства» та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» відносно спрощення процедури реєстрації підприємств. Це у свою чергу заохочує підприємців до започаткування власної справи в складних економічних умовах, що на даний час мають місце в Україні, та сприяє покращенню умов для відкриття бізнесу.

Таблиця 3.33

Позитивні результати та не вирішені проблеми Закону №3263

Позитивні результати	Невирішені проблеми
уніфікація порядку формування капіталу юридичних осіб	скасування вимоги доводити при державній реєстрації юридичної особи формування статутного капіталу у випадках і розмірі, передбачених законом, без урахування того, що статутний капітал АТ повністю формується до його створення
врегулювання питання наслідків невнесення учасником вкладу у ТОВ протягом року	відсутність врахування, що при виключенні учасника задекларований статутний капітал не буде сформований і, відповідно, необхідно його зменшувати, а також не передбачений такий варіант, як донесення іншими учасниками вкладів з метою досягнення задекларованого розміру статутного капіталу (що може відбуватися як зі збереженням складу учасників, так і з виключенням учасника, який не вніс свій внесок)
заощадження коштів за допомогою виключення необхідності нотаріального засвідчення документів	виникає можливість шляхом маніпуляцій зі вже існуючими протоколами загальних зборів створити ксерокопію нового підробленого протоколу (наприклад, про виключення інших учасників, про передачу їх часток йому самому або іншим людям) із супровідними документами (договорами, заявами), і вимагати у державного реєстратора зареєструвати відповідні зміни
скасування вимоги про мінімальний розмір статутного капіталу ТОВ	збільшення ризику виконання підприємством своїх зобов'язань перед кредиторами

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування» від 02.10.12 р. № 5412-VI.

Мета: спрощення процедури припинення підприємницької діяльності фізичних осіб, вдосконалення порядку визначення доходів, отриманих від продажу власної сільськогосподарської продукції.

Загальна спрямованість: зменшення втручання держави в діяльність суб'єкта господарювання у сфері оподаткування.

Закон України вирішує проблему складності процедури припинення підприємницької діяльності фізичних осіб.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.34.

Таблиця 3.34

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону №5412

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єкта господарювання	порушення умов конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції
підтримка діяльності малих постачальників сільськогосподарської продукції	виникнення можливості ухилення від оподаткування середніми та великими підприємствами – постачальниками сільськогосподарської продукції шляхом їх поділу на малі підприємства

Законом передбачено, що у випадку припинення фізичної особи – підприємця, який не має найманих працівників, позапланова перевірка не повинна перевищувати 3 робочих дні за наявності, за два останні календарні роки, одночасно таких умов: платник податку не зареєстрований як платник податку на додану вартість; платник податку не повинен мати відкритих рахунків у банках та інших фінансових установах.

Результатом запровадження вказаної норми є спрощення документальної позапланової перевірки під час здійснення процедури припинення підприємницької діяльності фізичної особи; скорочення термінів (з 5 до 3 робочих днів) проведення таких перевірок.

Також у прийнятому документі передбачено зміни порядку оподаткування доходів від продажу сільськогосподарській продукції, отриманих безпосередньо фізичною особою – її власником. Так, Закон України № 5412 встановлює, що з 01.01.2013 р. при розрахунку оподаткованого доходу, в нього не включаються доходи, отримані від продажу власної сільськогосподарської продукції, яка вирощена і оброблена безпосередньо фізичною особою на земельному паї, що не перевищує розмір в два гектари. Якщо ж розмір земельного наділу становить більше двох гектарів, то доходи оподатковуються на загальних підставах. Довідки про розмір земельного паю буде видавати місцева сільська рада. Вказану норму Закону можна коментувати

неоднозначно. З *одного боку*, всі дрібні постачальники сільськогосподарської продукції звільняються від податків, з *іншого* – це ставить підприємства середнього та великого бізнесу у неконкурентні умови. Як варіант, середні та великі виробники будуть мінімізувати податки за допомогою подрібнення земельних ділянок.

Отже, Закон України від 02.10.12 р. № 5412-VI спрощує процедуру припинення суб'єкта господарювання шляхом пом'якшення податкового контролю, підтримує діяльність малих постачальників сільськогосподарської продукції, але має недоліки в розрізі виникнення можливості ухилення від оподаткування власниками сільськогосподарської продукції.

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення деяких податкових норм» від 12.08.2012 р. № 4834-17.

Мета: зменшення впливу негативних факторів впливу на діяльність підприємств у сфері оподаткування, запобігання ухиленню від оподаткування.

Загальна спрямованість: лібералізація діяльності суб'єктів господарювання у сфері оподаткування.

Закон України №4834 вирішує проблему необхідності виконання суб'єктом господарювання жорстких критеріїв для отримання права добровільної реєстрації платником ПДВ.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.35*.

Таблиця 3.35

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону №4834

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення порядку реєстрації суб'єктом господарювання платником ПДВ	для застосування спрощеного порядку реєстрації суб'єктом господарювання платником ПДВ необхідно провести мінімум одну оподатковувану операцію
	вимивання обігових коштів підприємств в результаті внесення змін до порядку перенесення збитків на майбутні періоди

Законом скасовані обмеження та умови для добровільної реєстрації як платників ПДВ осіб, які не підлягають обов'язковій реєстрації. Це означає що суб'єкт господарювання може в будь-який момент за своїм бажанням стати платником ПДВІ.

Єдиним недоліком порядку добровільної реєстрації платником ПДВ є надання такого права лише особам, які здійснюють оподатковувані операції. Тому до подачі заяви необхідно провести мінімум одну оподатковувану операцію, що є проблемним для підприємства, оскільки:

- 1) у разі продажу товару контрагент не буде мати права на податковий кредит, адже підприємство не є платником ПДВ;
- 2) у разі купівлі товару підприємство збільшує витрати на суму товару без ПДВ та не має права на податковий кредит, адже підприємство не є платником ПДВ.

Але вказані недоліки є незначними, їх можна подолати з метою отримання свідоцтва платника ПДВ.

Законом України №4834 внесені зміни до порядку перенесення збитків підприємств на наступні податкові періоди. З 1 січня 2013 р. згідно з п. 150.1 ст. 150 ПКУ на протязі 2012 – 2015 рр. у першому звітному податковому періоді до витрат платника податку з числа резидентів з доходом за 2011 р. 1 мільйон гривень та більше підлягає включенню 25% від'ємного значення об'єкта оподаткування, визначеного станом на 1 січня 2012 р. Вказана норма вимиває обігові кошти такого платника податку, оскільки він зобов'язаний сплачувати більші суми податку на прибуток у періоді, наступному за визначенням від'ємного об'єкта оподаткування.

Отже, введення Законом України процедури добровільної реєстрації платником ПДВ та наступне внесення змін до неї було одним з ефективних заходів дерегулювання економіки України у сфері оподаткування, оскільки сприяло спрощенню умов ведення бізнесу в Україні. Разом з тим, внесення змін до порядку перенесення збитків на наступні періоди негативно впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Закон України «Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності» від 23.02.2012 р. № 4448-VI.

Мета: спрощення контролю за діяльністю фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

Загальна спрямованість: зменшення втручання держави в діяльність малих підприємств України.

Закон України вирішує проблему надмірного контролю за діяльністю суб'єктів малого бізнесу.

Безумовною перевагою Закону № 4448 є те, що він не має обмеженого терміну дії. Адаже практично всі мораторії на проведення перевірок малого бізнесу приймалися терміном до введення реформованої спрощеної системи оподаткування. Тому з прийняттям в 2012 р. нової спрощеної системи заборони на перевірки підприємців втратили чинність. Недоліком Закону є те, що обмеження в перевірках суб'єктів господарювання поширюється не на всі контролюючі органи України.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.36*.

Таблиця 3.36

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону №4448

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення контролю за діяльністю фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування	обмеження в перевірках суб'єктів господарювання поширюється не на всі контролюючі органи України

Таким чином, Закон України №4448 спрощує проведення державного нагляду за господарською діяльністю фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, тобто зменшує втручання держави в діяльність малих підприємств України.

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» від 04.11.2011 р. № 4014-VI.

Мета: реформування спрощеної системи оподаткування в Україні.

Загальна спрямованість: спрощення умов ведення бізнесу в Україні для малих підприємств.

Закон України частково вирішує проблему низького рівня самозайнятості в Україні.

Перевагами Закону №4014 для підприємств з позиції дерегулювання їх діяльності є:

1. Надання права подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування в електронному вигляді, реалізація даної норми дозволить спростити процедуру подачі заяви до органів ДПСУ, зменшить документообіг на підприємстві.
2. Надання дозволу на несплату єдиного податку під час відпустки та хвороби, що спрямоване на запобігання вимивання оборотних коштів малих підприємств.
3. Збільшення податкового (звітного) періоду для платників єдиного податку першої та другої групи, який складає календарний рік, вказана норма скорочує витрати часу на виконання податкового обов'язку.

Разом з позитивними результатами впровадження Закону, необхідно також визначити невирішені проблеми у сфері оподаткування малих підприємств, які наведені в *табл. 3.37*.

Таблиця 3.37

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону №4014

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшить документообіг на підприємстві	встановлення максимально можливої кількості працівників, працю яких може використовувати платник єдиного податку
зменшення часу, необхідного для реєстрації платником єдиного податку	
запобігання вимивання оборотних коштів малих підприємств	
збільшення податкового (звітного) періоду для визначених Законом платників єдиного податку	

Отже, Закон України №4014 спрощує умови ведення бізнесу в Україні для малих підприємств.

Позитивні результати та невирішені проблеми нормативно-правових актів з позиції дерегулювання діяльності малих суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.38*.

Отже, у сфері дерегулювання діяльності малих суб'єктів господарювання протягом 2010 – 2012 рр. було прийнято ряд нормативно-правових актів, результатом виконання яких є спрощення умов ведення бізнесу в Україні малими суб'єктами господарювання.

Таблиця 3.38

Позитивні результати та не вирішені проблеми нормативно правових актів в сфері дерегулювання діяльності малих суб'єктів господарювання

Суть зміни	Значення для сфери дерегулювання	Перевага	Недолік
1	2	3	4
скасовано свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи-підприємця	спрощення процедури реєстрації підприємства	часткове здешевлення процедури щодо підтвердження реєстрації підприємства	замість копії свідоцтва необхідно отримувати виписку або витяг з ЄДРПОУ на платній основі; не врегульовано порядок повернення виписок та довідок до реєстраційного органу після ліквідації підприємства
спрощення процедури подачі заяви до органів ДПС	надання права подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування в електронному вигляді		зменшення документообігу на підприємстві
скасовано обмеження та умови для добровільної реєстрації як платників ПДВ осіб, які не підлягають обов'язковій реєстрації	спрощення порядку реєстрації суб'єктом господарювання платником ПДВ	виникнення права платника на податковий кредит та бюджетне відшкодування з ПДВ	для застосування спрощеного порядку реєстрації суб'єктом господарювання платником ПДВ необхідно провести мінімум одну оподатковувану операцію
скасовано вимоги щодо обов'язкового нотаріального засвідчення ряду документів при створенні юридичної особи	зменшено кількість процедур при запуску бізнесу, зменшилася вартість та тривалість відкриття підприємства	економія грошових коштів власників юридичної особи	виникає можливість шляхом маніпуляцій зі вже існуючими протоколами загальних зборів створити ксерокопію нового підробленого протоколу (наприклад, про виключення інших учасників, про передачу їх часток йому самому або іншим людям) зі супровідними документами (договорами, заявами), і вимагати у державного реєстратора зареєструвати відповідні зміни.

Продовження табл. 3.38

1	2	3	4
<p>скасовано вимоги до мінімального розміру статутного капіталу підприємств</p>	<p>зменшено кількість процедур при запуску бізнесу, зменшилася вартість та тривалість відкриття підприємства</p>	<p>уніфікація порядку формування капіталу юридичних осіб</p>	<p>збільшення ризику виконання підприємством своїх зобов'язань перед кредиторами; відсутність врахування, що при виключенні учасника задекларований статутний капітал не буде сформований і, відповідно, необхідно його зменшувати, а також не передбачений такий варіант, як довнесення іншими учасниками вкладів з метою досягнення задекларованого розміру статутного капіталу (що може відбуватися як із збереженням складу учасників, так і з виключенням учасника, який не вніс свій внесок)</p>
<p>введено мораторій на проведення перевірок малого бізнесу</p>	<p>спрощення контролю за діяльністю фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності</p>	<p>уникнення простоїв на підприємстві</p>	<p>обмеження в перевірках суб'єктів господарювання поширюється не на всі контролюючі органи України.</p>
<p>у випадку припинення фізичної особи – підприємця, який не має найманих працівників, позапланова перевірка не повинна перевищувати 3 робочих дні за наявності, за два останні календарні роки, одночасно таких умов: платник податку не зареєстрований як платник податку на</p>	<p>спрощення процедури припинення суб'єкта господарювання шляхом пом'якшення податкового контролю</p>	<p>спрощення документальної позапланової перевірки під час здійснення процедури припинення підприємницької діяльності фізичної особи; скорочення термінів (з 5 до 3 робочих днів) проведення таких перевірок</p>	

Закінчення табл. 3.38

1	2	3	4
додану вартість; платник податку не повинен мати відкритих рахунків у банках та інших фінансових установах			
при розрахунку оподаткованого доходу, в нього не включаються доходи, отримані від продажу сільськогосподарської продукції, яка вирощена і оброблена безпосередньо фізичною особою на земельному паї, що не перевищує розмір в два гектари	підтримка діяльності малих постачальників сільськогосподарської продукції	зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання	виникнення можливості ухилення від оподаткування середніми та великими підприємствами – постачальниками сільськогосподарської продукції шляхом їх поділу на малі підприємства

3.7. Державний нагляд та контроль.

З метою виконання завдань дерегулювання економіки у сфері державного нагляду та контролю протягом 2010 – 2013 рр. було прийнято декілька законодавчих актів, які наведені нижче.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 01.07.2010 р. № 2399-17.

Мета: зменшення існуючої в Україні кількості контролюючих органів.

Загальна спрямованість: послаблення державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання.

Закон України вирішує питання дублювання повноважень державних органів у сфері контролю.

Позитивні результати та невирішені проблеми Закону з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в табл. 3.39.

Таблиця 3.39

Позитивні результати та не вирішені проблеми Закону №2399

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення кількості перевірок	відсутні
зменшення кількості контролюючих органів	

Законом було доповнено перелік принципів, на яких ґрунтується здійснення державного нагляду в Україні. Відповідно до нового принципу, в складі центрального органу виконавчої влади може бути лише один орган державного нагляду, адже до того часу деякі державні органи мали від трьох до семи інспекцій, уповноважених перевіряти підприємства. Вказана норма Закону усуне дублювання повноважень у сфері контролю та зменшить кількість перевірок.

Відповідно до Закону, в разі незатвердження контролюючим органом переліків питань для здійснення перевірок всі підконтрольні суб'єкти господарювання підлягають перевірці не частіше одного разу на п'ять років.

Зменшення Законом України №2399 кількості перевірок дозволить бізнесу суттєво скоротити витрати та підвищити свою конкурентоспроможність. Уряд також може значно скоротити витрати держбюджету на утримання контролюючих структур.

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків у банках та інших фінансових установах до органів державної податкової служби» від 02.04.2012 р. № 426.

Мета: визначення порядку подання банками та іншими фінансовими установами повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків до відповідних органів державної податкової служби та відкриття/закриття банками власних кореспондентських рахунків

Загальна спрямованість: спрощення порядку відкриття рахунку у фінансових установах суб'єктами господарської діяльності.

Наказом МФУ №426 усунуто прогалини в податковому законодавстві щодо визначення порядку подання банками та іншими фінансовими устано-

вами повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків до відповідних органів державної податкової служби.

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.40*.

Таблиця 3.40

Позитивні результати та невирішені проблеми Наказу МФУ №426

Позитивні результати	Невирішені проблеми
спрощення порядку відкриття рахунку у фінансових установах суб'єктами господарської діяльності	відсутні

Наказом запроваджено обмін інформацією про відкриття/взяття на облік рахунку між фінансовими установами та ДПС України в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку, що дало змогу суттєво скоротити процедуру взяття на облік рахунків платників податків, відкритих у фінансових установах. При цьому Порядком № 426 передбачено можливість подання фінансовою установою повідомлення про відкриття/закриття рахунку в паперовому вигляді у разі неможливості з технічних причин надати таке повідомлення в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку.

Отже, на процедуру відкриття рахунку суб'єкт господарювання витрачає тільки час, необхідний безпосередньо на оформлення у банку документів для відкриття рахунку. Процедура повідомлення податкових органів про відкриття рахунку покладена на банк і відбувається протягом дня без участі суб'єкта господарювання.

Таким чином, перевагою Порядку з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання є скорочення витрат часу підприємства на забезпечення документообігу.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, у разі відповідності яким платник податку на додану вартість вважається таким, що має позитивну податкову історію» від 25.01.2012 р. №73.

Мета: забезпечення можливості отримання скороченої камеральної податкової перевірки підприємством з позитивною податковою історією.

Загальна спрямованість: поліпшенням адміністрування відшкодування податку на додану вартість.

Постанова КМУ №73 частково вирішує проблему несвоєчасного повернення податку на додану вартість суб'єктам господарювання.

Позитивні результати та невирішені проблеми Постанови з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.41*.

Таблиця 3.41

Позитивні результати та невирішені проблеми Постанови КМУ №73

Позитивні результати	Невирішені проблеми
зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання	завищення деяких критеріїв отримання статусу платника податку з позитивною податковою історією

Скорочення термінів камеральної перевірки податкової звітності платників податку створює сприятливі умови для повернення ПДВ з бюджету платникам, які мають позитивну податкову історію. Одночасно заохочуються всі платники податку до своєчасного і повного перерахування ПДВ до Державного бюджету.

Недоліками чинної Постанови є закріплення жорстких критеріїв для отримання права на скорочення термінів камеральної перевірки, а саме відповідність платника податку критеріям, встановленим п. 200.19 ст. 200 ПКУ для автоматичного бюджетного відшкодування.

Таким чином, Постанова КМУ №73 зменшує податковий контроль за діяльністю платників податків з позитивною податковою історією, що є одним із заходів дерегулювання економіки.

Позитивні результати та невирішені проблеми нормативно-правових актів у сфері державного нагляду і контролю з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання наведені в *табл. 3.42*.

Таким чином, протягом 2010 – 2012 рр. на основі прийняття нормативно-правових актів у сфері державного нагляду і контролю було послаблено втручання контролюючих органів у діяльність суб'єктів господарювання в Україні.

Проведений аналіз нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки довів, що окрім позитивних тенденцій від проведеної політики дерегулювання та відповідного внесення змін до законодавства в 2013 р. іс-

нують і деякі неточності та негативні моменти, що заважають займати гідні позиції України у міжнародних рейтингах та набувати позитивних тенденцій у поглядах на проведені реформи вітчизняної спільноти.

Таблиця 3.42

Позитивні результати та не вирішені проблеми нормативно-правових актів у сфері державного нагляду і контролю з позиції дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання

Суть зміни	Значення для сфери дерегулювання	Перевага	Недолік
доповнено перелік принципів, на яких ґрунтується здійснення державного нагляду в Україні: в складі центрального органу виконавчої влади може бути лише один орган державного нагляду	послаблення державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання	зменшення кількості перевірок	–
запроваджено обмін інформацією про відкриття/взяття на облік рахунку між фінансовими установами та ДПС України в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку	спрощення порядку відкриття рахунку у фінансових установах суб'єктами господарської діяльності	скорочення процедури взяття на облік рахунків платників податків, відкритих у фінансових установах	–
скорочення термінів камеральної перевірки податкової звітності платників податку з позитивною податковою історією	зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання	зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання	виконання критеріїв на отримання статусу платника податку з позитивною податковою історією є практично неможливим

З огляду на вирішення проблем у сфері дерегулювання економіки, можна зробити висновок, що в 2013 р. зміни до нормативно-правових актів України були спрямовані на часткове вирішення лише деяких проблем, залишилась значна кількість невирішених питань у сфері дерегулювання економіки, які стримують діяльність суб'єктів господарювання в Україні (табл. 3.43).

Таблиця 3.43

**Проблеми, на вирішення яких спрямовані зміни до законодавства України
у сфері дерегулювання економіки в 2013 р.**

Напрямок дерегулювання	Проблеми у сфері дерегулювання, на вирішення яких спрямовані зміни до законодавства України в 2013 р.	Проблеми у сфері дерегулювання, яким не приділено уваги в 2013 р.
Реєстраційна система	значна тривалість реєстрації бізнесу в порівнянні з країнами ЄС та МС;	велика кількість процедур реєстрації бізнесу в порівнянні з країнами ЄС та МС
	значна кількість процедур для реєстрації власності;	зменшення частки поверненого капіталу кредиторам високі витрати підприємств під час процедури банкрутства
Дозвільна система	значні часові витрати на отримання дозволів;	висока вартість процедури отримання дозволу на будівництво; низький рівень автоматизації, що проявлено великою кількістю процедур та значним терміном реалізації підключення до електроенергії;
Податкова політика та оподаткування	високе податкове навантаження на суб'єктів господарювання;	значна кількість податкових платежів протягом року
	значні витрати часу на ведення податкового обліку	
Розвиток малого бізнесу	значні адміністративні бар'єри розпочинання бізнесу	—
Зовнішньоекономічна діяльність та митне регулювання	даному напрямку дерегулювання економіки в 2013 р. не було приділено достатньої уваги	низька ефективність адміністрування експортно-імпортних процедур;
		значна вартість оформлення експортно-імпортних операцій;
Державний нагляд (контроль)	захист суб'єктів господарювання від необґрунтованих заходів впливу контролюючих органів	високий рівень корупції

Таким чином, процес дерегуляції позитивно впливає на економіку країни в цілому: позбавлення процесів взаємодії державних та місцевих орга-

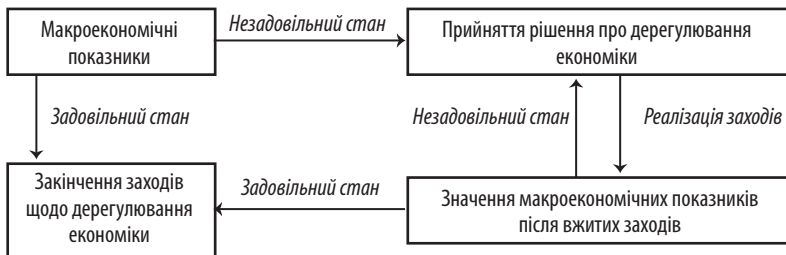
нів з підприємствами приводить до розвитку та поліпшення стану основних фондів, впровадженню новітніх технологій завдяки запозиченням та державним гарантіям по них, збільшення кількості малих та середніх підприємств у процесі спрощення порядку їх реєстрації, поліпшення умов інвестування як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів.

Тобто можемо з певним ступенем впевненості стверджувати, що дерегулятивні реформи, що проводились в Україні в 2011 – 2013 рр. мали позитивні наслідки для економіки та суб'єктів господарювання. Однак ще залишаються проблеми, які потребують вирішення.

Розділ 4

ОЦІНКА ДІЄВОСТІ ЗАХОДІВ ДЕРЕГУЛЯЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ ЗА ОКРЕМИМИ НАПРЯМАМИ

Сьогодні для глибокої і різнобічної оцінки рівня розвитку підприємництва та стану підприємств розроблено систему макроекономічних показників. Ці показники дають необхідну інформацію для аналізу ефективності функціонування економіки та вибору відповідної політики коригування: прийняття рішення про регулювання або дерегулювання економіки. Ефективність такої політики також оцінюється за допомогою макроекономічних показників. Схематично вплив макроекономічних показників на процес дерегулювання економіки наведений на рис. 4.1.

Рис. 4.1. Вплив макроекономічних показників на процес дерегулювання економіки

Основним макроекономічним показником, який показує поживалення діяльності суб'єктів господарювання та зростання економіки держави, є обсяг ВВП. У 2009 р. у зв'язку з фінансовою кризою та погіршенням економічної ситуації у країні ВВП зменшився. Реальний ВВП за 2009 р. склав 512 млрд 240 млн грн (рис. 4.2). Після зменшення ВВП на 14,8% у 2009 р., темпи зростання ВВП України в 2010 р. становили 4,15%, та 5,23% у 2011 р. Отже, в 2010 – 2011 рр. відновилося зростання економіки України, однак це відновлення залишається нестійким, оскільки в 2012 р. темп приросту ВВП склав 0,19%.

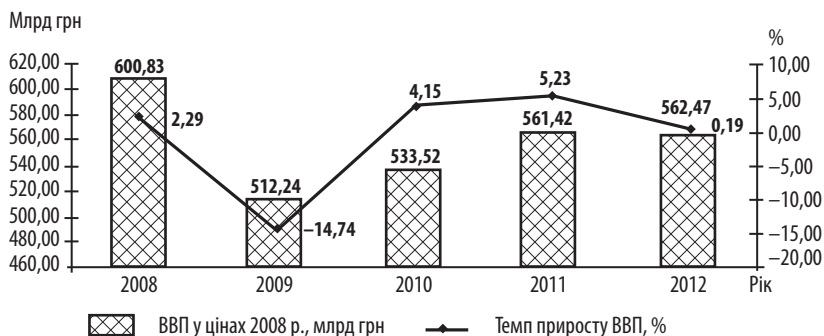

Рис. 4.2. Динаміка рівня ВВП України у 2008 – 2012 рр. (складено за даними [99])

Динаміка складових компонентів ВВП за 2008 – 2012 рр. наведена на рис. 4.3. На відміну від 2009 р. у відновленні економічного зростання в 2010 і 2011 рр. дедалі значнішу роль відігравали інвестиції.

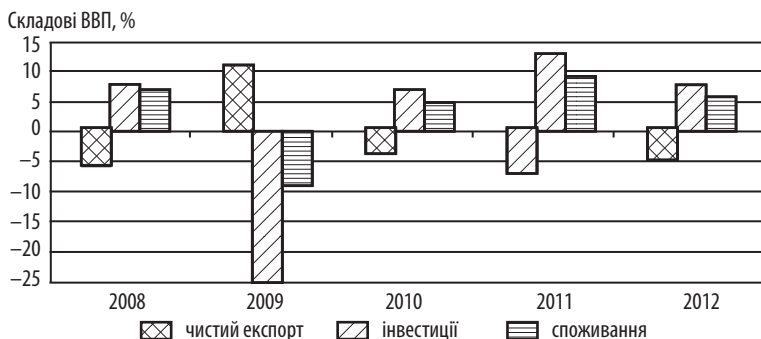
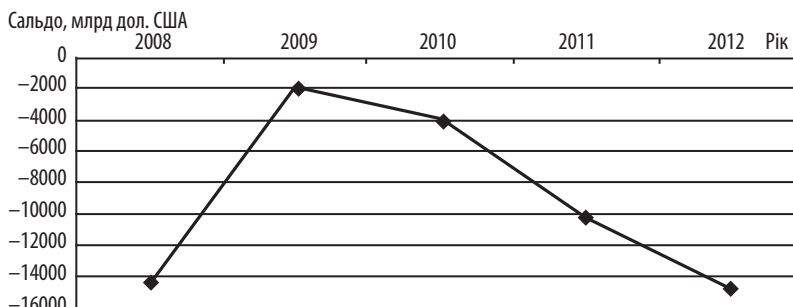

Рис. 4.3. Вклади компонентів у зміну реального ВВП, % (складено за даними [100])

Як видно з графіку, цей внесок компенсований негативним внеском чистого експорту. Так, за підсумками 2008 р. від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами сягнуло 14,35 млрд дол. США. Незначне покращення ситуації відбулося в 2009 р., коли від'ємне зовнішньоторговельне сальдо за підсумками року скоротилося до 1,95 млрд дол. США. Однак протягом 2010 – 2012 рр. відбувається збільшення від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу України (рис. 4.4), що свідчить про неналежний захист українського товаровиробника.

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Рис. 4.4. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України за 2008 – 2012 рр., млрд дол. США (складено за даними [101])

Наступним макроекономічним показником, який відображає стан бізнес-клімату в країні є кількість зареєстрованих та ліквідованих суб'єктів господарювання. На протязі 2008 – 2012 рр. кількість суб'єктів господарювання, що зареєстровані в Єдиному державному реєстрі України, зростає. За статистикою, на 01.01.2009 р. кількість суб'єктів господарювання дорівнювала 5715134 (табл. 4.1). Станом на 01.01.2013 р. в Україні зареєстровано 6704488 суб'єктів господарської діяльності. Але треба зазначити, що з кожним роком темп приросту кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності зменшується, що свідчить про погіршення умов діяльності суб'єктів господарювання.

Таблиця 4.1

Кількість зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності в Україні за 2008 – 2012 рр.

	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6
Загальна кількість зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності, в тому числі:	5715134	5970779	6270107	6499970	6704488
Приріст до попереднього року, %	7,59	4,47	5,01	3,67	3,15
Кількість зареєстрованих юридичних осіб	1204526	1252437	1303360	1357922	1405069
Приріст до попереднього року, %	5,11	3,98	4,07	4,19	3,47

Закінчення табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
Кількість зареєстрованих фізичних осіб – підприємців	4510608	4718342	4966747	5142048	5299419
Приріст до попереднього року	8,27	4,61	5,26	3,53	3,06

(складено за даними [102])

Лідерами за кількістю реєстрацій суб'єктів господарської діяльності протягом 2012 р. є: м. Київ – 23395, Донецька – 19604 та Дніпропетровська – 14771 області. Натомість найменша кількість реєстрацій суб'єктів господарської діяльності зафіксована в Тернопільській – 4147, Кіровоградській – 4317, Рівненській – 4535, областях.

Унаслідок руйнівного впливу кризових явищ 2008 – 2009 рр. в Україні спостерігалось зменшення чисельності малих підприємств. Найбільше падіння припадало на 2011 р. (на 8,9 % у порівнянні з 2010 р.) (табл. 4.2). Кількість малих підприємств в Україні з 75 на 10 тис. наявного населення в 2009 р. скоротилась до 71 у 2010 р. та до 63 у 2011 р, що відповідає показникам 2005 р. Кількість суб'єктів малого підприємництва з 661 на 10 тис. населення у 2009 р. скоротилась до 464 у 2011 р. В Україні частина збиткових підприємств малого бізнесу з 32,8 % від загальної кількості у передкризовому 2007 р. збільшилась до 41,4 % у 2011 р.

Таблиця 4.2

Динаміка кількості суб'єктів малого підприємництва в Україні за 2010 – 2012 рр.

Показник \ Рік	Станом на 01.01.2010 р.		Станом на 01.01.2011 р.		Станом на 30.01.2012 р.	
	Юридичні особи	Фізичні особи	Юридичні особи	Фізичні особи	Юридичні особи	Фізичні особи
Кількість зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва, осіб	142983	1161605	133896	1103600	150889	1166799
Разом, осіб	1304588		1237496		1317688	

(складено за даними [103])

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Загальна кількість суб'єктів господарської діяльності, підприємницьку діяльність яких припинено, з кожним роком збільшується. Так, у 2011 р. вказаний показник становив 278571. У порівнянні з 2010 р. кількість припинених суб'єктів господарської діяльності збільшилась на 12,8% (табл. 4.3). Найбільша кількість суб'єктів господарської діяльності, підприємницьку діяльність яких припинено, спостерігається у Дніпропетровській – 17938, Одеській – 15405 та Харківській – 12251 областях.

Таблиця 4.3

Кількість припинених суб'єктів господарської діяльності в Україні за 2010 – 2012 рр.

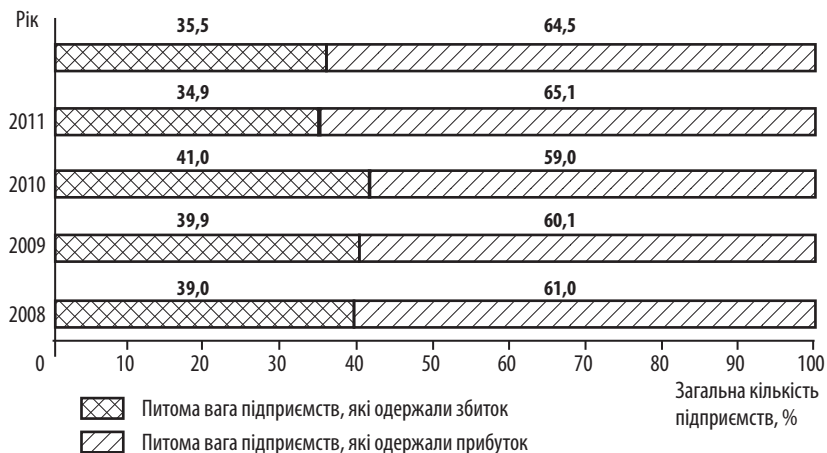
Показник	2008	2009	2010	2011	2012
Загальна кількість припинених суб'єктів господарської діяльності, в тому числі:	1815352	1996863	2176082	2454653	2658218
Приріст до попереднього року	9,99	10	8,98	12,8	8,29
Кількість припинених юридичних осіб	286994	307097	324846	354654	379212
Приріст до попереднього року	8,97	7	5,78	9,18	6,92
Кількість припинених фізичних осіб – підприємців	1528358	1689766	1851236	2099999	2279006
Приріст до попереднього року	10,19	10,56	9,56	13,44	8,52

Фінансовий стан підприємств також відображає рівень розвитку економіки країни. До 2010 р. спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств в Україні (рис. 4.5). В 2011 р. кількість підприємств, які одержали збиток, зменшилась на 15%. Але в 2012 р. вказаний показник знову збільшився на 1,7%.

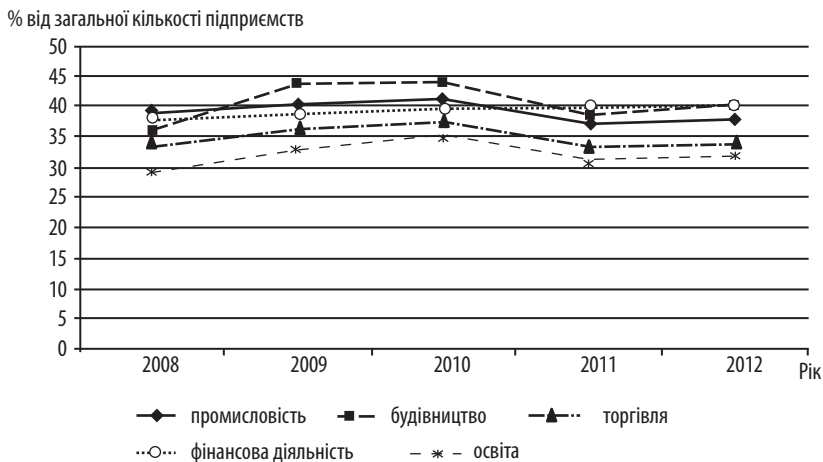
Частка збиткових підприємств збільшується за всіма видами діяльності з 2008 р. (рис. 4.6). Тільки в 2011 р. порівняно з попереднім 2010 р. кількість збиткових підприємств зменшилась на 5% (будівництво) – 22% (освіта). Винятком є фінансова діяльність, оскільки кількість збиткових підприємств у вказаному періоді залишилася на колишньому рівні.

В 2012 р., попри помітне уповільнення динаміки економічного зростання, зберігається висока динаміка інвестиційної діяльності, що є позитивним результатом політики дерегулювання економіки України за 2010 – 2012 рр. За результатами січня – червня 2012 р. освоєно на 29,1 % більше капітальних інвестицій, ніж роком раніше.

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Рис. 4.5. Динаміка питомої ваги підприємств за рівнем фінансового результату діяльності (складено за даними [104])

Рис. 4.6. Динаміка частки збиткових підприємств у загальній кількості підприємств вказаного виду діяльності (складено за даними [104])

Найбільшими кредиторами в 2012 р. є: ДП «Фінансування інфраструктурних проектів», Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»,

ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України», Дочірня компанія «Укртрансгаз» НАК «Нафтогаз України», «Укравтодор». Все це свідчить про поживлення підприємницької діяльності у всіх сферах економіки та поліпшення взаємовідносин між державою та підприємствами.

Також з прийняттям низки законодавчих актів, пов'язаних з інвестиційною привабливістю країни, спостерігається зростання обсягу прямих іноземних інвестицій (рис. 4.7).

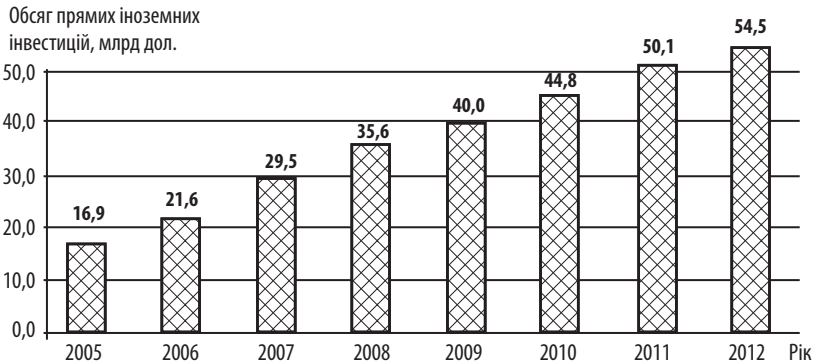

Рис. 4.7. Обсяг прямих іноземних інвестицій у 2005 – 2012 рр.

Значна частка цих інвестицій зосереджена на підприємствах промисловості – 16866,0 млн дол. США (32,0%), у т. ч. переробної – 13935,8 млн дол. США, з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – 1506,6 млн дол. США, добувної – 1423,5 млн дол. США. Серед галузей переробної промисловості у підприємства металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів унесено 6136,6 млн дол. США прямих інвестицій, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 2995,3 млн дол. США, хімічної та нафтохімічної промисловості – 1320,6 млн дол. США, машинобудування – 1155,5 млн дол. США, виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції – 1012,7 млн дол. США. Це свідчить про поживлення підприємницької діяльності в Україні та про підвищення рівня інвестиційної привабливості.

Таким чином, проведений аналіз макроекономічних показників свідчить, що прийняті заходи у сфері дерегулювання економіки не привели до очіку-

ваних результатів: залишилися проблеми у сфері зовнішньоекономічної діяльності (від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу України), значна кількість збиткових підприємств, низький рівень самозайнятості. Отже, необхідним є аналіз проблемних аспектів дерегулювання економіки з метою виправлення допущених помилок.

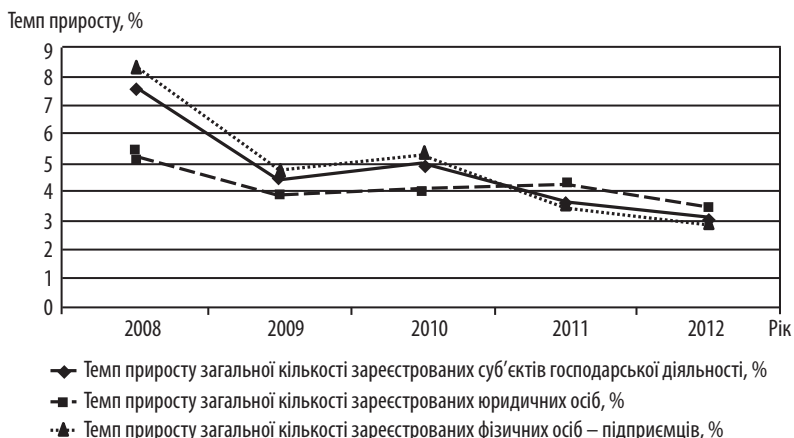
4.1. Внесення змін до порядку створення та ліквідації суб'єктів господарювання

Покращення у сфері започаткування бізнесу стало можливим завдяки реалізації низки заходів. Зокрема:

1. Запроваджено електронну реєстрацію суб'єктів господарювання [105]. Така процедура має створити умови для подальшого спрощення реєстраційних процедур, зменшення корупційних проявів за рахунок відсутності контактування заявника із державним реєстратором. Однак електронна реєстрація вимагає від підприємця вкладення певних коштів і виконання певних правил проходження процедури. Основні витрати пов'язані з необхідністю придбання електронного цифрового підпису, яким повинні бути завірені електронні документи, що подаються для державної реєстрації.

В цілому, така процедура безсумнівно спрощує реєстрацію підприємств, проте, *по-перше*, вона не є безкоштовною, *по-друге*, не знімає необхідності розробки та підготовки власне реєстраційних документів, *по-третє*, вимагає певного часу на підготовку документів і заповнення карток. Для юридичних осіб у цьому питанні також виникає ряд невирішених питань, а саме: хто повинен надсилати та засвідчувати документи, якщо засновників підприємства кілька; як реєстратор може перевірити повноваження особи, яка надіслала документи на реєстрацію; як він зможе перевірити справжність доручення, якщо воно засвідчується лише електронним цифровим підписом заявника.

Через наявність вказаних недоліків запровадження електронної реєстрації суб'єктів господарювання не має позитивних наслідків в Україні. Впровадження вказаної процедури не привело до значного зростання кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання (рис. 4.8) [106].

Рис. 4.8. Динаміка темпу приросту кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності

Темп приросту кількості зареєстрованих юридичних та фізичних осіб продовжує знижуватися. Так, якщо в 2010 р. темп приросту кількості зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності склав 5%, то в 2012 р. – 3,15%.

- Спрощено процедуру припинення суб'єктів господарювання шляхом зняття з них ряду адміністративних обов'язків під час цього та покладення зазначених обов'язків на органи державної влади [107]. Новим законом передбачена можливість припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичною особою – підприємцем за принципом мовчазної згоди: якщо протягом десяти днів із закінчення встановленого строку податкові органи і Пенсійний фонд не надають довідку про відсутність у підприємства заборгованості, то вважається, що вона надана. Раніше надання такої довідки можна було чекати роками, що не дозволяло ліквідувати підприємство. Але до вказаної норми були внесені зміни Законом №1869, а саме детально обговорені умови, при яких можна застосувати принцип мовчазної згоди, раніше введений Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні» від 15.12.2009 р. № 1759-VI. Якщо раніше принцип мовчазної згоди за-

стосовувався відразу із закінченням терміну видачі дозвільного документа, то тепер після закінчення такого строку повинно пройти ще 10 робочих днів, перш ніж можна буде скористатися принципом мовчазної згоди. Дана умова збільшує тривалість часу, необхідного для ліквідації підприємницької діяльності.

Також скоротилась кількість документів, необхідних для процедури припинення (з 9 до 5), зменшений строк припинення юридичних осіб завдяки: обмеженню часу, необхідного для реєстрації припинення діяльності: 1 днем замість 3; обмеженню строку розгляду претензій кредиторів: 1 місяць замість необмеженого періоду часу. Також скасована низка платежів, необхідних сьогодні під час ліквідації підприємства, зокрема плата за публікацію повідомлення про прийняття рішення про припинення суб'єкта господарювання [108].

Спрощення порядку ліквідації підприємств підтверджують статистичні дані. Так, за 2012 р. в порівнянні з 2011 р. зменшилася кількість не припинених суб'єктів господарської діяльності, які виявили бажання до ліквідації своєї діяльності, в 17 з 24 регіонів України. Але загальний показник кількості неприпинених суб'єктів господарської діяльності по Україні за вказаний період майже не змінився (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

Кількість неприпинених суб'єктів господарської діяльності, які виявили бажання до ліквідації своєї діяльності, за 2011 – 2012 рр.

Регіон/Область	Кількість неприпинених суб'єктів господарської діяльності			Темп приросту показника	
	на 01.01.11	на 01.01.12	на 01.01.13	2011/2010	2012/2011
1	2	3	4	5	6
АР Крим	184 422	185823	186 769	0,76%	0,51%
Вінницька	128 676	125 943	124 706	-2,12%	-0,98%
Волинська	67 139	66 615	66 724	-0,78%	0,16%
Дніпропетровська	299 440	296 273	296 795	-1,06%	0,18%
Донецька	313 954	311 943	309 306	-0,64%	-0,85%
Житомирська	93 963	92 531	92 886	-1,52%	0,38%
Закарпатська	77 793	74 848	74 605	-3,79%	-0,32%

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Закінчення табл. 4.4

1	2	3	4	5	6
Запорізька	172 022	168 445	166 234	-2,08%	-1,31%
Івано-Франківська	101 800	95 737	93 177	-5,96%	-2,67%
Київська	164 421	162 597	165 371	-1,11%	1,71%
Кіровоградська	69 594	68 338	68 036	-1,80%	-0,44%
Луганська	198 654	195 131	194 176	-1,77%	-0,49%
Львівська	245 883	246 115	247 608	0,09%	0,61%
Миколаївська	119 751	114 816	112 975	-4,12%	-1,60%
Одеська	264 865	263 310	264 237	-0,59%	0,35%
Полтавська	115 480	111 886	109 998	-3,11%	-1,69%
Рівненська	71 225	67 758	66 661	-4,87%	-1,62%
Сумська	88 533	85 579	83 801	-3,34%	-2,08%
Тернопільська	72 042	70 544	70 509	-2,08%	-0,05%
Харківська	277 549	279 161	281 938	0,58%	0,99%
Херсонська	101 146	99 027	97 621	-2,09%	-1,42%
Хмельницька	95 034	90 680	87 937	-4,58%	-3,02%
Черкаська	81 202	77 090	76 068	-5,06%	-1,33%
Чернівецька	88 518	87 029	86 513	-1,68%	-0,59%
Чернігівська	67 667	65 241	64 520	-3,59%	-1,11%
м. Київ	486 088	495 162	508 528	1,87%	2,70%
м. Севастополь	47 164	47 640	48 571	1,01%	1,95%
Україна	4 094 025	4 045 317	4 046 270	-1,19%	0,02%

3. Скасовано свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи – підприємця [97].

В рамках реалізації політики дерегулювання з дати набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи – підприємця» від 07.04.2011 р. № 3205-VI свідоцтво про державну реєстрацію, що раніше підтверджувало факт реєстрації підприємства, скасовується, його замінено на надання суб'єктом господарювання ви-

писки, витягу або довідки з ЄДРУ. Ці зміни відбувались з метою спрощення та, головне, здешевлення ведення господарської (і в першу чергу підприємницької) діяльності. Проте на практиці вказані зміни призвели до протилежних наслідків. Так, за отримання інформації з ЄДРУ з суб'єкта господарювання стягується плата (крім випадків, коли виписка надається безоплатно): а) для виписки вимагається плата в розмірі одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян (17 грн); б) за одержання витягу вимагається плата у розмірі трьох неоподаткованих мінімумів доходів громадян (51 грн); в) за одержання довідки – один неоподаткований мінімум доходів громадян (17 грн). В останніх двох випадках за кожен аркуш інформації на бланку встановленого зразка справляється плата у розмірі 20 % від одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян. До складу витрат суб'єкта господарювання також необхідно включити витрати часу, які можуть у грошовому еквіваленті значно перевищувати прями витрати на отримання документів з ЄДР.

За наявності свідоцтва про державну реєстрацію вимоги щодо плати за отримання виписки та витягу з ЄДРУ не були обтяжливими, оскільки суб'єкт господарювання на вимогу органів державної влади чи контрагентів надавав копію свідоцтва, завірену його печаткою чи печаткою органу, який вимагав цей документ. Скасування з початку 2011 року свідоцтва про державну реєстрацію викликало необхідність отримання суб'єктом господарювання для кожної адміністративної чи комерційної юридичної дії виписки, витягу або довідки з ЄДРУ, що призводить до значного зростання витрат на ведення ним господарської діяльності. Отже, завдання щодо здешевлення ведення господарської діяльності вказаним Законом не виконано.

Наступною проблемою є те, що свідоцтво не тільки підтверджує факт внесення відомостей до ЄДРПОУ, але і сам факт створення юридичної особи або надання фізичній особі статусу підприємця. Тобто факт існування як суб'єкта підприємницької діяльності. І з припиненням своєї діяльності юридична особа або ФОП це свідоцтво зобов'язані повернути. Виписка ж підтверджує тільки факт наявності відомостей про юридичну особу або ФОП за станом на певну дату. Вона не відображає зміни, які можуть статися з юридичною особою або ФОП з моменту її видачі до моменту, коли буде потрібно її використання, також не вимагається повернення її при ліквідації підприємства. Отже, не можна буде бути впевненим у тому, що контрагент,

надаючи виписку тримісячної давності, досі існує. Таким чином, сторонам доведеться при укладанні угоди представляти не копію свідоцтва про державну реєстрацію, а кожен раз брати виписку з ЄДРПОУ, підтверджуючи своє існування на дату укладення угоди.

4. Встановлено адміністративну відповідальність за порушення у сфері реєстрації [109]. Так, відповідно ст. 166 порушення порядку припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця тягне за собою накладення штрафу на фізичну особу – підприємця від шістдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; безпідставне заперечення органів державної податкової служби, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування проти проведення державної реєстрації припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб державної податкової служби, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування від двохсот до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, вимагання непередбачених законом документів для проведення державної реєстрації тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; порушення встановленого законодавством порядку пересилання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців поштовими відправленнями тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; порушення встановленого законом порядку зберігання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від шістдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру тощо.
5. Введено модельні статuti, які спростили процедуру реєстрації юридичних осіб [110]. Часто статuti підприємств не містять обов'язкових положень або зовсім суперечать встановленим нормам, тому можуть бути визнані недійсними в судовому порядку. Модельний статут до-

поможе попередити такі наслідки, а також може бути зразком за підготовки індивідуального статуту щоб уникнути майбутніх конфліктів і судових суперечок [111].

6. Скасовано необхідність отримання дозволу на виготовлення печатки [112].

Перевагою вказаного нововведення є зменшення витрат часу підприємств на отримання дозволу на виготовлення печатки, спрощення для суб'єктів господарювання процедури виготовлення печатки, її здешевлення.

Разом з тим, поруч з перевагами заходу можна виділити його недоліки.

Наприклад, печатка суб'єкта господарювання за умов проходження процедури отримання дозволу МВС на її виготовлення виконувала функцію ідентифікації суб'єкта господарювання. За умов відсутності дозволу на виготовлення печатки будь-яка штемпельно-граверна майстерня має право на виготовлення печатки за будь-яким замовленням. Це автоматично призводить до втрати печаткою своєї функції однозначної ідентифікації суб'єкта господарювання. Значна небезпека такого рішення полягає також у зростанні ймовірності рейдерських атак, оскільки наявність відбитку печатки є основою для багатьох юридичних дій, у тому числі зі власністю [113].

Задля економічного захисту відсутність печатки на перший план висуває необхідність користування даними ЄДРУ, але це, у свою чергу, викликає посилення навантаження на державних реєстраторів щодо оформлення витягів та довідок (для забезпечення поточної господарської діяльності суб'єктами господарювання). Надання останніх здійснюється на платній основі: за одержання витягу вимагається плата у розмірі трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (51 грн); в) за одержання довідки – один неоподатковуваний мінімум доходів громадян (17 грн). Це призводить до підвищення рівня непродуктивних витрат суб'єктів господарювання на отримання зазначених документів.

7. Встановлено правила проведення технічної інвентаризації.

А саме, Законом України від 04.07.2012 р. № 5037-VI передбачено, що зазначена процедура проводиться перед прийняттям в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів, у тому числі після проведення реконструкції та капітального ремонту.

Тобто не є необхідним здійснювати технічну інвентаризацію при укладанні кожної угоди купівлі-продажу, дарування та інших операціях зміни власника об'єкта нерухомості, що спрощує і скорочує процедуру реєстрації права власності. Негативною стороною норми є те, що немає належного підтвердження відповідності об'єкта нерухомості всім технічним вимогам та нормам. Якщо у покупця виникають сумніви щодо технічного стану квартири (незаконне перепланування), то він може звернутись до БТІ з проханням провести інвентаризацію квартири, яку він має намір купити. Отже, для Продавця нерухомості складаються більш сприятливі умови, ніж для Покупця.

8. Наділення нотаріусів повноваженнями державного реєстратора прав на нерухоме майно, які виникають у результаті вчинення нотаріальних дій.

Запровадження вказаної норми спрямовано на мінімізацію часу, витраченого на реєстрацію нерухомого майна.

Але застосування норми на практиці є проблематичним, оскільки нотаріуси зобов'язані заплатити за навчання, підключення до Єдиного реєстру та користування ним. Згідно з чинним законодавством нотаріуси не мають права відмовити клієнту у вчиненні нотаріальних дій, але можуть витребувати додаткові документи. Тому з метою зниження витрат, на підставі зазначеної норми, нотаріуси направляють клієнтів до Державного реєстру для отримання необхідних документів, що призводить до додаткових матеріальних та часових витрат осіб на реєстрацію власності.

4.2. Реформування дозвільної системи та ліцензування

Позитивними є зміни у сфері функціонування дозвільної системи, що наведені нижче.

1. Створення мережі дозвільних центрів.

Із набранням у 2012 р. чинності Законом України [114] прийом документів та видача документів дозвільного характеру суб'єкту господарювання, оформлених регіональними, місцевими дозвільними органами, стали здійснюватись виключно через державного адміністратора у дозвільних центрах. Тобто можна констатувати, що відбувся перехід від принципу «єдино-

го офісу» до принципу «єдиного вікна», що значно спростить процедуру реєстрації підприємництва.

Станом на 01.01.2013 р. в Україні функціонує 681 дозвільний центр, в тому числі 4 обласні дозвільні центри. Результати роботи дозвільних центрів у 2012 р. представлені в *табл. 4.5*.

Таблиця 4.5

Діяльність дозвільних центрів у 2011 – 2012 рр. (складено за даними [115])

Показник	Рік	Значення	Зміна показників
Кількість звернень суб'єктів господарювання	2012	1249000	2,2
	2011	564678	
Кількість виданих документів дозвільного характеру	2012	846555	2,6
	2011	320492	
Кількість зареєстрованих декларацій	2012	51855	1,5
	2011	35582	
Кількість наданих консультацій	2012	894713	1,8
	2011	494208	

За оцінками експертів проекту міжнародної технічної допомоги Агентства США з міжнародного досвіду «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність», їх функціонування дало змогу зменшити [116]:

- часові втрати суб'єктів господарювання в процесі отримання документів дозвільного характеру на 50,7 %;
- грошові витрати суб'єктів господарювання для отримання документів дозвільного характеру в середньому на 31,2 %;
- випадки проявів корупції при отриманні документів дозвільного характеру (23,5 % респондентів вважають, що діяльність дозвільних центрів перешкоджає рівню корупції; 44,5 % – суттєво не впливають на рівень корупції).

2. Затвердження вичерпного переліку документів дозвільного характеру.

Створення сприятливіших умов для розвитку підприємницької діяльності має на меті також прийняття Закону України «Про перелік документів

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 р. № 3392-VI, яким затверджено вичерпний перелік документів дозвільного характеру. Даним Законом забороняється вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, необхідність отримання яких не передбачена законом та які не внесені до вказаного Переліку, затвердженого Законом України від 19.05.2011 р. № 3392-VI.

Протягом 2011 – 2012 рр. регулярно вносилися зміни до Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності. Було виключено 13 документів, які наведені в *табл. 4.6*. Одним з основних напрямків даних змін було спрощення дозвільної системи, що є одним з напрямів дерегулювання економіки.

Таблиця 4.6

Документи, виключені з Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності

Законодавчий акт України, яким вводиться документ в Перелік	Назва документу	Законодавчий акт України, яким виключається документ з Переліку
1	2	3
Водний кодекс України	Дозвіл на спеціальне водокористування у разі використання води водних об'єктів місцевого значення	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 22.03.2012 р. № 4619-17
Земельний кодекс України	Погодження Верховною Радою України продажу земельних ділянок, що перебувають у власності держави, крім земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, що підлягають приватизації, іноземним державам та іноземним юридичним особам	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» щодо вилучення з Переліку документів, які за своєю природою не є дозвільними» від 17.05.2012 р. № 4781-17
	Погодження Кабінетом Міністрів України продажу земельних ділянок, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, що підлягають приватизації, іноземним державам та іноземним юридичним особам	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 24.05.2012 р. № 4840-17

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Продовження табл. 4.6

1	2	3
Митний кодекс України	Дозвіл на реекспорт товарів, що походять з інших країн	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Митного кодексу України» від 13.03.2012 р. № 4496-VI
Повітряний кодекс України	Спеціальний дозвіл на нерегулярні міжнародні польоти	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»» від 17.05.2012 р. № 4718-17
	Дозвіл на будівництво (реконструкцію) та іншу діяльність на ри аеродромній території	
	Дозвіл на виконання авіаційних робіт іноземними експлуатантами, а також спільними підприємствами і підприємствами, які повністю належать іноземним інвесторам	
Закон України «Про адвокатуру»	Свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»» від 03.11.2011 р. № 3995-17
Закон України «Про аудиторську діяльність»	Сертифікат на право займатися аудиторською діяльністю	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» щодо вилучення з Переліку документів, які за своєю природою не є дозвільними» від 17.05.2012 р. № 4781-17
Закон України «Про оренду державного та комунального майна»	Дозвіл на укладення договору оренди нерухомого майна, що належить до власності Автономної Республіки Крим чи перебуває у державній або комунальній власності	
Закон України «Про адвокатуру»	Свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»» від 03.11.2011 р. № 3995-17
Закон України «Про нотаріат»	Свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю	
Закон України «Про захист рослин»	Погодження асортименту засобів захисту рослин, технічних умов їх виробництва і застосування, плану державних випробувань і реєстрації засобів захисту рослин, переліку пестицидів, дозволених	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації видачі документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» -VI від 17.05.2012 р. № 4782

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Закінчення табл. 4.6

1	2	3
	до використання в Україні, асортименту пестицидів, що ввозяться в Україну	
Закон України «Про карантин рослин»	Висновок повторної фітосанітарної (арбітражної) експертизи	

Але треба зазначити, що дозволи, які було відмінено, не були масово розповсюдженими, і суб'єкти господарювання на місцях не відчули спрощення ведення своєї господарської діяльності.

Також, 8 липня 2011 року Перелік документів дозвільного характеру уже було доповнено додатково 8 документами дозвільного характеру. А 22 березня 2012 року додатково було включено ще 10 документів дозвільного характеру. В результаті на сьогодні є 153 документи дозвільного характеру у сфері господарської діяльності.

Такі дії з боку держави привели до збільшення в 2,6 рази за 2011 – 2012 рр. кількості виданих документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання в Україні (табл. 4.7).

Таблиця 4.7

Кількість виданих документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання в Україні за 2011 – 2012 рр.

№ з/п	Район/місто	Кількість виданих документів дозвільного характеру		Зміна показників (рази)
		2012	2011	
1	2	3	4	5
1	АР Крим	–	30 812	–
2	Вінницька	25 947	14 258	1,8
3	Волинська	19 141	7 317	2,6
4	Дніпропетровська	53 770	20 217	2,7
5	Донецька	46 634	13 616	3,4
6	Житомирська	29 779	5 532	5,4
7	Закарпатська	16 057	4 411	3,6
8	Запорізька	22 270	10 809	2,1

Закінчення табл. 4.7

1	2	3	4	5
9	Івано-Франківська	14 479	4 766	3,0
10	Київська	43 648	14 095	3,1
11	Кіровоградська	38 284	15 891	2,4
12	Луганська	18 990	16 870	1,1
13	Львівська	24 333	14 569	1,7
14	Миколаївська	40 645	10 334	3,9
15	Одеська	53 256	17 618	3,0
16	Полтавська	76 622	14 112	5,4
17	Рівненська	19 509	6 211	3,1
18	Сумська	27 432	4 857	5,6
19	Тернопільська	18 897	8 022	2,4
20	Харківська	53 780	27 419	2,0
21	Херсонська	24 684	3 890	6,3
22	Хмельницька	38 363	13 685	2,8
23	Черкаська	39 406	6 269	6,3
24	Чернівецька	1 2696	4 358	2,9
25	Чернігівська	36 797	4 830	7,6
26	м. Київ	46 764	22 529	2,1
27	м. Севастополь	4 372	3 195	1,4
В середньому по Україні		846 555	320 492	2,6

3. Скасування необхідності подання інформації для отримання ліцензій, яка вже відома державним органам. Документи, виключені з переліку необхідних для ліцензування, відповідно до постанови НКРЕУ №1378, наведені в табл. 4.8.

Вказані зміни сприяють зменшенню документообігу на підприємстві, спрощенню ведення господарської діяльності юридичних осіб.

Негативні наслідки також можливо матимуть деякі нововведення у дозвільній системі.

Таблиця 4.8

Документи, виключені з переліку необхідних документів для отримання ліцензії в галузі електроенергетики

Вид ліцензії	Назва документу
1	2
ліцензія з виробництва електроенергії	Копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (нотаріально посвідчена) Копія установчого договору (нотаріально посвідчена) Копія довідки про включення до Реєстру суб'єкта підприємницької діяльності Копія повідомлення у засобах масової інформації про намір отримати ліцензію (додаток 20) Копія документа про рівень освіти і кваліфікації (для фізичних осіб), нотаріально посвідчена
ліцензія з оптового постачання електроенергії	Копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (нотаріально посвідчена) Копія установчого договору (нотаріально посвідчена) Копія довідки про включення до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності Копія повідомлення у засобах масової інформації про намір отримати ліцензію
ліцензія з передачі електроенергії магістральними та міждержавними електричними мережами	Копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (нотаріально посвідчена) Копія установчого договору (нотаріально посвідчена) Копія довідки про включення до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності Річний баланс надходження, розподілу електроенергії за рівнями напруги Копія повідомлення у засобах масової інформації про намір отримати ліцензію
ліцензія з постачання електричної енергії за регульованим тарифом	Копія документа про рівень освіти і кваліфікації (для фізичних осіб), нотаріально посвідчена Копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (нотаріально посвідчена) Копія установчого договору (нотаріально посвідчена) Документ, що підтверджує Норматив достатності власних активів суб'єктів підприємницької діяльності (копія бухгалтерської звітності ф-№ 1 за звітний період) Копія довідки про включення до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності Копія повідомлення у засобах масової інформації про намір отримати ліцензію
ліцензія з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами	Копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (нотаріально посвідчена) Копія установчого договору (нотаріально посвідчена) Копія довідки про включення до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності Копія повідомлення у ЗМІ про намір отримати ліцензію Копія документа про рівень освіти і кваліфікації (для фізичних осіб), нотаріально посвідчена

Закінчення табл. 4.8

1	2
ліцензія з постачання електроенергії за нерегульованим тарифом	Копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (нотаріально посвідчена) Копія установчого договору (нотаріально посвідчена) Копія довідки про включення до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності Довідка про відсутність у власності електричних мереж Копія повідомлення у засобах масової інформації про намір отримати ліцензію Копія документа про рівень освіти і кваліфікації

Нововведення стосовно скасування обов'язкового засвідчення установчих документів у нотаріуса та необхідності надання нотаріально завірених установчих документів для реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності [117] також викликало проблеми. Його запровадження ускладнило процедуру перевірки достовірності установчих документів, вся відповідальність була перекладена на плечі державного реєстратора. Також були закладені умови для спрощення фальсифікації установчих документів, чим відкрита дорога незаконному захопленню підприємств. Нотаріуси масово відмовляються засвідчувати копії статутів підприємств, підписи учасників (засновників) на яких не були завірени нотаріально, керуючись п. 3.3 Глави 7 «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України», відповідно до якої «вірність копії документа, виданого фізичною особою, засвідчується у тих випадках, коли справжність підпису цієї фізособи на оригіналі цього документа засвідчена нотаріусом або посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування або за місцем роботи, навчання, проживання або лікування фізособи» [118]. Таким чином, утворюється «замкнене коло»: зареєструвати підприємство можливо без нотаріального посвідчення документів, а ось відкрити рахунок в банку чи отримати дозволи неможливо без нотаріально засвідченої копії установчих документів підприємства, яку отримати з вищезгаданих причин у нотаріуса неможливо [119].

Незважаючи на заходи у сфері функціонування системи ліцензування, спрямовані на полегшення умов діяльності суб'єктів господарювання, в Україні досі більше 80 % бізнесу підлягає ліцензуванню, що свідчить про значну кількість видів господарської діяльності, започаткування якої потребує отримання ліцензії. Також залишаються неподоланими труднощі для

суб'єктів господарювання, пов'язані зі збільшенням витрат часу та коштів для отримання ліцензії [115].

Крім того, незважаючи на прогресивність запроваджених урядом заходів у сфері дозвільної діяльності, на практиці не спостерігаються системні зміни у реалізації дозвільно-реєстраційної процедури [120], а розпочати та припинити підприємницьку діяльність, як і раніше, складно [106]. Про це говорить 135 місце України в Індексі глобальної конкурентоспроможності за обтяжливістю державного регулювання та 141 місце за ефективністю правового врегулювання спорів [89].

Таким чином, до реформування дозвільної системи загальне ставлення респондентів негативне. Це підтверджується даними Державної реєстраційної служби [121], в другому кварталі 2011 р., кількість фізичних осіб-підприємців, які зареєстрували свою діяльність, скоротилася у 2,5 рази порівняно із 2010 р.

4.3. Лібералізація податкової політики та адміністрування податків

Ключовою подією, що визначає основні тенденції у сфері дерегуляції податкової системи 2011 – 2012 рр., є прийняття та введення в дію Податкового кодексу України [122], дерегуляційний ефект якого знайшов прояв у таких напрямках.

1. Скорочення кількості податків та зборів.

Згідно з рейтингом «Paying Taxes» [93], складеним Світовим банком, в 2010 – 2011 рр. українська система оподаткування була однією з найбільш обтяжливих у світі (табл. 4.9).

Разом з тим, завдяки прийняттю та набуттю чинності ряду положень Податкового кодексу від 02.12.2010 р. № 2755-VI, Закону України 08.07.2010 № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та інших нормативних актів кількість податкових платежів на рік було скорочено до 28 проти 147 платежів в 2010 р. за рахунок скасування низки фіскально малоефективних податків та зборів – загальнодержавних – з 29 до 19, а місцевих – з 14 до 5 (табл. 4.10).

Таблиця 4.9

Кількість податкових платежів протягом року в розрахунку на одного платника в країнах світу за даними рейтингів «Paying taxes»

Країна	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Україна	147	135	135	28
Російська Федерація	11	11	9	7
Польща	40	29	29	18
Білорусь	107	82	18	10

Таблиця 4.10

Порівняння системи загальнодержавних та місцевих податків і зборів, діючих до 1 січня 2011 року з чинною системою податків і зборів

ЗУ «Про систему оподаткування»	Податковий кодекс України
1	2
Податок на додану вартість	Податок на додану вартість
Акцизний збір	Акцизний податок
Податок на прибуток підприємств	Податок на прибуток підприємств
Податок на доходи фізичних осіб	Податок на доходи фізичних осіб
Мито	Мито
Державне мито	Виключено
Податок на нерухоме майно (не справлявся)	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки
Плата за землю (земельний податок, а також орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності)	Плата за землю
Рентні платежі	Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами, транзитне транспортування трубопроводами та аміаку територією України Рентна плата за нафту, газ і газовий конденсат, які видобуваються в Україні
Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів	Збір за першу реєстрацію транспортного засобу

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Продовження табл. 4.10

1	2
Податок на промисел	Скасовано
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	Екологічний податок
Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок Державного бюджету	Плата за користування надрами
Збір за спеціальне використання природних ресурсів	Збір за спеціальне використання води
	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів
Збір до чорнобильського фонду	Скасовано
Збір на обов'язкове Державне пенсійне страхування	Виключено
Збір до державного інноваційного фонду	Скасовано
Збір на соціально-економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження	Скасовано
Фіксований сільськогосподарський податок	Фіксований сільськогосподарський податок
Збір на розвиток садівництва і хмелярства	Збір на розвиток садівництва і хмелярства, до 31 грудня 2014 року
Єдиний збір, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України	Виключено
Збір за використання радіочастотного ресурсу	Збір за користування радіочастотним ресурсом
Збори до Фонду гарантування вкладів фіз. осіб (початковий, регулярний, спеціальний)	Виключено
Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками
Збір за проведення гастрольних заходів	Скасовано
Судовий збір	Виключено
Збір у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності
Плата за торговий патент	Збір за здійснення деяких видів підприємницької діяльності (передано місцевим бюджетам)

Закінчення табл. 4.10

1	2
Єдиний податок	Єдиний податок
Податок з реклами	Скасовано
Комунальний податок	Скасовано
Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг	Виключено
Курортний збір	Туристичний збір
Збір за припаркування автотранспорту	Збір за місця для паркування транспортних засобів
Ринковий збір	Виключено
Збір за видачу ордера на квартиру	Скасовано
Збір за участь у бігах на іподромі	Скасовано
Збір за виграш на бігах на іподромі	Скасовано
Збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі	Скасовано
Збір за право використання місцевої символіки	Скасовано
Збір за право проведення кіно- і телезімонок	Скасовано
Збір за проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей	Виключено
Збір з власників собак	Скасовано

2. Зменшення часу, необхідного для виконання податкового обов'язку платниками податків. Так, за даними рейтингу «Paying Taxes», в 2009 р. підприємство в середньому витрачало 736 годин на заповнення та подання декларацій, сплату податків. В 2012 р. ця цифра склала 491 годину, що суттєво перевищує відповідні показники інших країн (Білорусь – 338; Польща – 286; Німеччина – 207, Росія – 177, США – 175).

Таке скорочення є суттєвим кроком вперед та виступає наслідком не тільки зменшення кількості податків, але й:

- введення сучасних інтернет-технологій подання звітності. Це, зокрема, стосується норм пункту 49.4 Податкового кодексу України, відповідно до якого платники податків, що належать до великих та серед-

ніх підприємств, подають податкові декларації до органу державної податкової служби лише в електронній формі. Крім того, скороченню витрат часу, пов'язаних з веденням податкового обліку сприятиме впровадження сервісу електронних офісів платників податків;

- скорочення податкових періодів. Тривалість податкового періоду безпосередньо впливає на витрати часу на виконання податкового обов'язку. Тому зменшення кількості податків з базовим місячним податковим періодом позитивно вплинуло на цю складову податкового рейтингу. В той же час негативний вплив забезпечується наявністю та поширенням в 2011 – 2013 рр. практики авансової сплати податків (це, зокрема, стосується введення щоквартальних авансових платежів з податку на прибуток підприємств);
  - спрощення податкової звітності. Певні заходи в цьому напрямку здійснювалися протягом 2011 – 2012 рр., зокрема, стосовно ПДВ, однак в цьому плані є ще багато нереалізованих можливостей, про що свідчить й проведене Європейською Бізнес-Асоціацією опитування фінансових керівників компаній [123]. Так, 27% респондентів однією з найбільш вагомих негативних сторін сучасної податкової системи в Україні назвали ускладнення податкової звітності, збільшення трудових та фінансових витрат на облік та програмне забезпечення, погане адміністрування електронної звітності з боку податкової служби;
  - наближення податкового та бухгалтерського обліку з податку на прибуток, впровадження методу нарахувань як основного методу обліку за даним податком, тобто визнання та класифікація доходів і витрат здійснюються за принципом «нарахування та відповідності доходів та витрат», прийнятим у бухгалтерському обліку, тобто, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів, з урахуванням певних обмежень. Таке зближення податкового та бухгалтерського обліку сприятиме спрощенню роботи бухгалтерів підприємств. Разом з тим, у зв'язку з введенням з 2013 р. обов'язкового обліку податкових різниць існує велика вірогідність збільшення трудомісткості ведення обліку за зростання відповідних витрат часу.
3. Ще одна складова рейтингу «paying taxes» – середньозважена ставка оподаткування – безпосередньо пов'язана з податковим навантажен-

ням. На відміну від перших двох складових, цей показник не зазнав протягом 2011 – 2012 рр. суттєвих змін (55,4% порівняно з 55,5%). Для порівняння цей показник складає в Білорусі – 60,7%, в Росії – 54,1%, Польщі – 43,8%, Грузії – 16,5%. Ці дані свідчать про нереалізовані можливості зменшення податкового навантаження, що було декларовано як одна з ключових цілей Податкового кодексу України.

На зниження податкового навантаження на виробників сільськогосподарської продукції спрямовані норми Закону України № 4057-VI «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання інвестицій у вітчизняну економіку» від 17.11.2011 р. № 4057-17.

Основним нововведенням Закону України № 4057-VI є скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток для підприємств, прибуток яких звільнено від оподаткування. Проблемним при застосуванні вказаної норми є визначення чіткого переліку осіб, на яких розповсюджується норма. Адже звільнення від оподаткування у ПКУ передбачено ст. 154, що має відповідну назву – «Звільнення від оподаткування». Тому перераховані в ній платники можуть розраховувати на відсутність авансового внеску при виконанні умов, встановлених абз. «д» пп. 153.3.5 ПКУ. Також ряд пільговиків наводиться в ст. 158 ПКУ «Особливості оподаткування прибутку підприємств, отриманого у зв'язку із впровадженням енергоефективних технологій». З *одного боку*, ПКУ при виконанні певних умов звільняє від оподаткування частину їх прибутку, з *іншого* – стаття називається «особливості оподаткування», тому можуть виникнути проблеми щодо використання норми Закону № 4057 щодо звільнення від сплати авансового внеску з податку на прибуток підприємств. Дана проблема також може виникнути у осіб, що звільнюються від оподаткування відповідно до пп. 15–18 підрозділу 4 р. XX ПКУ.

4. Впровадження автоматичного відшкодування ПДВ, що є безумовно позитивним зрушенням, дозволило підприємствам, що відповідають висунутим державою критеріям, безперешкодно в спрощеному порядку отримувати бюджетне відшкодування ПДВ. Причому в автоматичному режимі повертається 70% сум бюджетного відшкодування.

Але порядок отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування має свої недоліки. Наприклад, суттєвими вадами чинного порядку бюджетного відшкодування є занадто жорсткі критерії автоматичного відшкодування.

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Одним із критеріїв одержання платником податків автоматичного бюджетного відшкодування є наявність у структурі загального обсягу поставок за дванадцять послідовних звітних податкових періодів (місяців) не менш 40 % операцій, до яких застосовується нульова ставка. Виходячи з даних *табл. 4.11*, границю 40% досягають лише підприємства машинобудування (*табл. 4.11*).

Таблиця 4.11

Обсяг реалізації окремих видів промислової продукції в 2011 р. (тис. дол. США)

Вид діяльності		Реалізація продукції	Експорт	Частка експорту в обсязі реалізації
Нафтохімічна	Виробництво гумових виробів	2461415	173126,3	7,0336
	Виробництво скла	550908,7	107362,3	19,488
	Виробництво керамічних виробів	534788,3	183215,5	34,259
Добувна	Видобуток руд	11201977	2576163	22,997
	Видобуток кам'яного вугілля	4333680	563056,8	12,992
Харчова	Виробництво молочних продуктів	2806467	648786,6	23,117
	Виробництво напоїв	3805501	443700	11,659
Хімічна	Фармацевтичне виробництво	889070,5	198519,5	22,328
Машинобудування	Виробництво транспортних засобів і устаткування	5589377	3138601	56,152
	Прилади й апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні	519585,8	251379,4	48,380

(складено за даними [124])

Для інших видів діяльності виконання даного критерію є практично неможливим, що призводить до затримки відшкодування сум ПДВ із бюджету, тобто обмежує можливості підприємств до розширення діяльності.

Наступним критерієм отримання права платником ПДВ на автоматичне бюджетне відшкодування є перевищення середньої заробітної плати на підприємстві не менше ніж у два з половиною рази рівня мінімальної заробітної плати у кожному з останніх чотирьох звітних податкових періодів (кварталів), встановлених розділом 4 ПКУ. Але треба зазначити, що в Україні існує проблема значної диференціації заробітної плати населення за регіо-

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

нами. Тому підприємства, що розташовані в таких областях, як Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, Житомирська, Волинська, Вінницька, не зможуть виконати критерій щодо заробітної плати для отримання права на бюджетне відшкодування (табл. 4.12), оскільки вказані області є не промисловими регіонами, а сільськогосподарськими, та мають найнижчий показник середньої заробітної плати.

Встановлення завищених критеріїв отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування позначається на результатах господарської діяльності підприємств, оскільки не відбувається поповнення обігових коштів, які потрібні для формування доходу підприємства.

Таблиця 4.12

Середня заробітна плата за регіонами України в 2012 р., грн

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
АР Крим	2348	2304	2486	2539	2691	2781	2795	2744	2775	2753
Вінницька	2144	2177	2309	2311	2457	2582	2591	2462	2521	2560
Волинська	2062	2075	2212	2199	2328	2511	2526	2411	2415	2444
Дніпропетровська	2860	2965	3042	3070	3182	3197	3260	3172	3158	3208
Донецька	3151	3254	3381	3496	3474	3557	3619	3576	3551	3622
Житомирська	2096	2117	2235	2246	2422	2522	2518	2393	2372	2485
Закарпатська	2075	2132	2247	2220	2325	2506	2513	2411	2417	2415
Запорізька	2653	2786	2804	2837	2920	3045	3048	2977	2964	3011
Івано-Франківська	2288	2335	2421	2430	2586	2743	2710	2636	2598	2579
Київська	2829	2941	2996	3051	3146	3264	3268	3369	3174	3226
Кіровоградська	2155	2194	2300	2331	2461	2546	2561	2468	2509	2501
Луганська	2842	2826	2971	2970	3073	3123	3230	3190	3163	3254
Львівська	2276	2351	2478	2476	2612	2670	2720	2660	2653	2653
Миколаївська	2503	2767	2675	2684	2809	2876	2953	2827	2839	2849
Одеська	2553	2466	2644	2607	2689	2780	2781	2721	2693	2754
Полтавська	2659	2603	2681	2715	2862	2876	2960	2876	2933	2960
Рівненська	2232	2554	2443	2439	2551	2734	2733	2607	2592	2602

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Закінчення табл. 4.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Сумська	2235	2270	2392	2395	2537	2563	2685	2576	2531	2581
Тернопільська	1941	1996	2079	2078	2205	2367	2235	2196	2182	2266
Харківська	2423	2535	2683	2661	2714	2808	2886	2816	2836	2846
Херсонська	2018	2055	2154	2186	2283	2411	2399	2278	2297	2335
Хмельницька	2122	2276	2270	2279	2408	2547	2588	2507	2445	2483
Черкаська	2228	2278	2380	2391	2610	2605	2646	2553	2545	2597
Чернівецька	2067	2080	2190	2207	2311	2500	2513	2377	2352	2385
Чернігівська	2039	2052	2274	2179	2344	2432	2473	2382	2340	2370
м. Київ	4148	4306	4577	4592	4469	4628	4700	4571	4592	4688
м. Севастополь	2587	2649	2759	2765	2920	3020	2944	2799	2886	2915
мінімальна заробітна плата		1073			1094			1102		1118
значення критерію		2682,5			2735			2755		2795

(складено за даними [125])

Також порядок отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування має свої протиріччя. Так, згідно з п. 200.20 ПКУ порядок визначення відповідності платника податку критеріям автоматичного бюджетного відшкодування затверджується центральним органом державної податкової служби. Але на даний момент порядок визначення відповідності платника податку критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку на додану вартість затверджений не Наказом Міністерства доходів і зборів України, а згаданим вище Наказом Міністерства фінансів України, що суперечить нормам ПКУ.

5. Наступним заходом дерегулювання економіки України у сфері оподаткування 2012 рр. була лібералізація реєстрації платників ПДВ (на основі змін до ПКУ від 24.05.2012 р.).

Так, відповідно до зміненої статті 182.1, «якщо особа, яка провадить оподатковувани операції і відповідно до пункту 181.1 статті 181 цього Кодексу не є платником податку у зв'язку з тим, що обсяги оподатковуваних операцій є меншими від встановленої зазначеною статтею суми, вважає за

доцільне добровільно зареєструватися як платник податку, така реєстрація здійснюється за її заявою». Це означає що суб'єкт господарювання може в будь-який момент за своїм бажанням стати платником ПДВ.

Але треба зазначити, що в ПКУ була залишена норма, згідно з якою однією з підстав анулювання свідоцтва платника ПДВ є «обсяг постачання товарів/послуг платниками податку, зареєстрованими добровільно, іншим платникам податку за останні 12 календарних місяців сукупно становить менше 50 відсотків загального обсягу постачання. Тобто орган ДПСУ мав право анулювати свідоцтво платника ПДВ у зв'язку з невиконанням умов добровільної реєстрації, незважаючи на те, що вказаний критерій був виключений з ПКУ.

Таким чином, введення процедури добровільної реєстрації платником ПДВ та наступне внесення змін до неї було одним з ефективних заходів дерегулювання економіки України у сфері оподаткування.

6. Наближення податкового та бухгалтерського обліку.

Наближення податкового та бухгалтерського обліку спрощує роботу бухгалтерів підприємств, тобто має вплив на процес дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання. Але поряд з перевагами необхідно вказати на недоліки вказаного процесу. Наприклад, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України» від 07.07.2011 р. №3609-VI загальновиробничі витрати включені до складу собівартості і виключені зі складу інших витрат, що наближує податковий облік до бухгалтерського. Але вказане нововведення має свої проблеми. Так, відповідно до норм Податкового кодексу України витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконання робіт, надання послуг. Тобто якщо підприємство придбало матеріали та не реалізувало товар, вироблений з цих матеріалів, воно не може визнати витрати в поточному податковому періоді, що призводить до вимивання обігових коштів підприємства внаслідок збільшення суми податку до сплати. Наслідком цього є зменшення прибутку, який спрямовується на подальше виробництво продукції, отже, й зменшення обсягу виробництва та доходу.

Також у зв'язку з введенням з 2013 р. обов'язкового обліку податкових різниць існує велика вірогідність збільшення трудомісткості ведення обліку та зростання відповідних витрат часу.

Таким чином, незважаючи на спрощення адміністрування деяких податків та зборів, зниження рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні в 2010 – 2013 рр. в податковому законодавстві держави залишаються проблеми, які створюють бар'єри у провадженні господарської діяльності.

Для оцінки ефективно сі прийнятих заходів з дерегулювання економіки в Україні проводиться опитування респондентів – платників податків та зборів. Так, до *реформи системи оподаткування та адміністрування внаслідок складності її тлумачення ставлення респондентів не сформоване, але більш схильється до негативного.*

Незважаючи на значні зусилля Уряду України у вдосконаленні податкової системи, все ж таки вона не завжди є ефективною та сприятливою для ведення бізнесу. Про це свідчить міжнародний індекс «Paying Taxes», що розраховується Price water house Coopers (PwC) – міжнародна мережа компаній, що пропонують професійні послуги в області консалтингу та аудиту, відповідно до якого Україна за даними звіту «Paying Taxes 2013» посіла 165 позицію із 182 країн світу. Незважаючи на проведені реформи, в Україні досі необхідно витратити значний час на розрахунок та сплату податків, а середня податкова ставка залишається на рівні 55,4 %.

Крім цього, Європейською Бізнес-Асоціацією (ЄБА)[123] були оприлюднені результати нового проекту – Податкового Індексу. Цей Індекс Асоціації являє собою результат опитування 117 фінансових керівників компанії-членів ЄБА. Якості оподаткування в Україні представники бізнесу поставили 1,90 балів із можливих 5,00. При цьому найменше нарікань респондентів викликала якість податкового обслуговування (2,36 балів), а найбільше – якість податкового законодавства (1,6 балів).

Дискусія навколо реформи оподаткування в рамках Податкового Індексу ЄБА виявила, що 37% учасників не змогли назвати позитивних змін, принесених реформою та новим Кодексом, 21% заявили про певне полегшення процедур податкової звітності, 13% побачили плюси від кодифікації та систематизації розрізнених підзаконних актів в рамках Податкового кодексу, а 9%

назвали позитивні зміни в оподаткуванні аграрного сектору та відсутність штрафних санкцій в перші півроку дії нового документу.

Однак Податковий Індекс показав, що, на жаль, скарги на хід реалізації податкової реформи переважають. Так, серед найбільш поширених негативних відгуків були зафіксовані наступні [123]:

- 1) ускладнення податкової звітності, збільшення трудових та фінансових витрат на облік та програмне забезпечення, погане адміністрування електронної звітності з боку податкової – 27%;
- 2) складність та суперечливість нового Податкового кодексу, брак підзаконних документів – 21%;
- 3) необґрунтованість інформаційних запитів, свавілля податкових інспекторів – 19%;
- 4) часті зміни до Податкового кодексу, відсутність часу на ознайомлення та адаптації до – 12%;
- 5) неможливість переносити збитки минулих податкових періодів – 10%;
- 6) збільшення бази оподаткування (ПДВ на консультаційні послуги та аудит, збільшення ПДФО, екологічний податок тощо) – 9%;
- 7) проблеми з відшкодуванням ПДВ – 5%

4.4. Реформування зовнішньоекономічної діяльності та митних процедур

Одним із заходів дерегулювання економіки у сфері діяльності суб'єктів господарювання є: спрощення процедури митного оформлення вантажів при здійсненні експортно-імпортних операцій, лімітування перевірок та контролю за діяльністю суб'єктів підприємництва.

У 2011 р. Держмитслужбою реалізовано комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для господарської діяльності суб'єктів ЗЕД. Зокрема Держмитслужбою вживалися заходи, спрямовані, у першу чергу, на спрощення митних процедур, тобто заходи з дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання. Серед них слід виділити наступні.

1. Зменшення часу митного оформлення [126].

Кількість часу, витраченого компанією на митне оформлення товару, має першочергове значення для бізнесу, адже затримки у митних процедурах

приводять до значних фінансових втрат. Тому Митним кодексом України впроваджуються норми, спрямовані на зменшення часу митного оформлення, а саме:

- 1) надано право здійснювати митне оформлення не за місцем реєстрації без будь-яких погоджень митних органів (п. 3 ст. 247 МКУ);
- 2) час митного оформлення однієї імпоротно-експортної операції скорочується з 24 годин до 4 годин. На основі вказаної норми підприємці матимуть змогу самостійно фіксувати в електронних системах митниці дату та час подання ними митної декларації. Разом з тим, посадові особи митних органів нестимуть персональну відповідальність за порушення строку митного оформлення.

Так, в середньому при імпорті час оформлення складає до 1 год. 33 хв., що у 6 разів менше, ніж у 2010 р. (10 год. 40 хв.); при експорті – до 51 хв., що у 2 рази менше, ніж у 2010 р. (1 год. 44 хв.) [127].

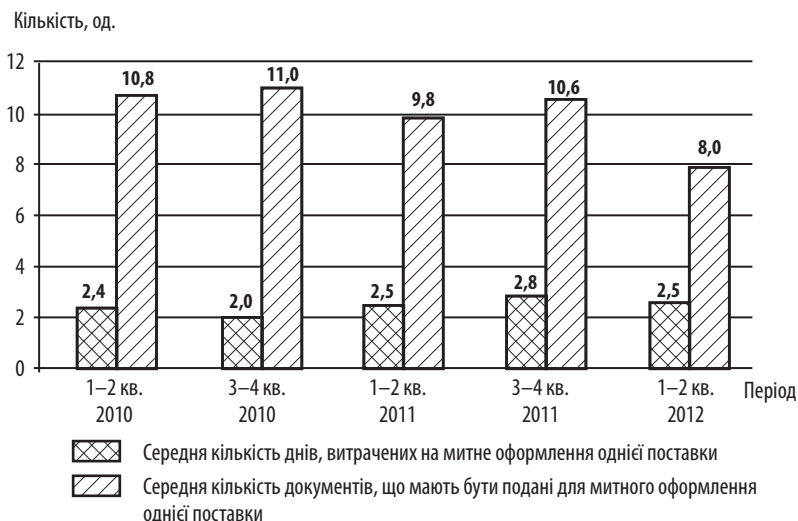
Підтвердженням позитивних наслідків вказаних заходів є динаміка часу митного оформлення за 2010 – 2012 рр. Так, середня кількість днів, витрачених на митне оформлення однієї поставки в 1 – 2 кварталах 2011 р., дорівнює 2,8 днів, що не залежить від розміру компанії. Порівняно до даних 2010 – 2011 рр. – середнє значення цього показника практично не змінилося (рис. 4.9).

Позитивними наслідками зменшення часу митного оформлення є зменшення фінансових збитків, морально-психологічних втрат суб'єктів господарювання, виконання термінів поставок, забезпечення виконання стратегічних та оперативних планів підприємств. Вказаний захід також має позитивні наслідки для держави у вигляді скорішого отримання податкових та митних платежів від суб'єктів господарювання.

2. Зменшення кількості документів, що мають бути подані для митного оформлення однієї поставки.

Загальна кількість дозвільних документів при митному оформленні зменшена до 34 (раніше 69 документів).

Кількість обов'язкових документів, що подаються під час митного оформлення, скорочено до 3 при експорті та 4 при імпорті. Митним кодексом України значно зменшено перелік документів та відомостей, що необхідні для митного контролю – з 25 до 3 (табл. 4.13).

Рис. 4.9. Динаміка результатів дослідження ефективності роботи митних органів України (складено за даними [128])

Таблиця 4.13

Документи, необхідні для митного оформлення

До набрання чинності МКУ	Після набрання чинності МКУ
1	2
1. Митна декларація	1. Митна декларація
2. Товарно-транспортний документ на перевезення, авіаційна накладна, коносамент тощо	
3. Зовнішньоекономічний договір	
4. Рахунок (Invoice) або інший документ, який визначає вартість товару	
5. Декларація митної вартості (подається у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України)	
6. Декларація про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підкакзисні товари	
7. Облікова картка суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, форма якої затверджується Державною митною службою, або її копія, завірена таким суб'єктом. (пункт 7 у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 03.05.2007 р. № 687)	

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Закінчення табл. 4.13

1	2	
8. Лист про погодження (подається підприємством, розміщеним поза зоною діяльності митного органу)		
9. Документ контролю за доставкою товарів		
10. Документи про надання фінансових гарантій		
11. Ліцензія митного перевізника		
12. Книжка МДП, книжка АТА, книжка СРД		
13. Свідоцтво про допущення транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками і пломбами		
14. Акти приймання-передачі (електроенергії, газу, нафти, аміаку тощо)		2. Документ, який визначає вартість товару
15. Посередницький договір		
16. Документ на право провадження митної брокерської діяльності		
17. Документи, що використовуються для визначення митної вартості товарів		
18. Документи, що визначають країну походження товарів		
19. Документи, що містять відомості, необхідні для визначення коду товару згідно з УКТЗЕД		
20. Платіжні доручення, касові ордери, що підтверджують сплату податків і зборів (обов'язкових платежів)		
21. Векселі (відповідно до законодавства)		
22. Документи, що підтверджують право на застосування до товарів пільгового режиму оподаткування	3. Декларація митної вартості	
23. Документи, що підтверджують право розпорядження, володіння чи користування товаром та/або транспортним засобом		
24. Заява підприємства для здійснення митного оформлення товарів (у спрощеному порядку, для розміщення їх у митні режими, для подання тимчасової, неповної, періодичної митної декларації)		
25. Документи, які відповідно до законодавчих актів видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України		

У Кодексі передбачено подання разом із митною декларацією тільки рахунку або іншого документу, який визначає вартість товару, та декларації митної вартості. Інші документи, необхідні для здійснення митного контролю й оформлення товарів, декларантом не подаватимуться, а лише зазна-

чатимуться відомості про них. Але під документом, який підтверджує вартість товару, найчастіше розуміється декілька документів. Так, за даними Європейської Бізнес-Асоціації, кількість необхідних для проходження митниці паперових документів за 2010 – першу половину 2012 рр. зменшилася з 10,8 у 2010 р. до 8, зафіксованих у першому півріччі 2012 р. (табл. 4.14).

Таблиця 4.14

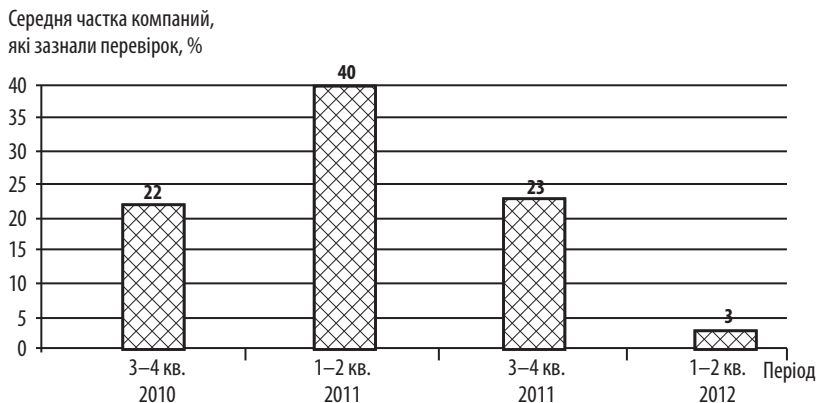
Результати розрахунку показників ефективності діяльності митних органів України за 2010 – 1 півріччя 2012 рр.

	1 півріччя 2010	2 півріччя 2010	1 півріччя 2011	2 півріччя 2011	1 півріччя 2012
Середня кількість днів, витрачених на комплекс митних процедур для однієї поставки	2,4	2,0	2,5	2,8	2,5
Доля товарів, відібраних для фізичного огляду (%)	55%	52%	26%	41%	22%
Митна класифікація (%)	н.д.	6%	8%	9%	9%
Митна вартість: загальна кількість відмов митних органів (%)	34%	38%	27%	33%	27%
Середня кількість документів для митного оформлення однієї поставки	10,8	10,9	9,8	10,6	8,0
Середня частка компаній, які зазнали перевірок після митного оформлення	н.д.	22%	40%	23%	3%

Результатом таких дій є прискорення митних процедур, зокрема, у пунктах пропуску на митному кордоні, зменшення затримок і простоїв товарів, що у свою чергу прискорює процес наповнення Державного бюджету та позначається на витратах підприємств, отже, й на фінансових результатах діяльності суб'єктів господарювання.

3. Зменшення кількості перевірок.

Одним із заходів дерегулювання діяльності суб'єктів господарювання є послаблення контролю за їх діяльністю. За даними Європейської Бізнес-Асоціації, кількість перевірок компаній після митного оформлення в 2012 р. складала 3% (рис. 4.10). Порівняно до даних 2010 – 2011 рр. значення цього показника зменшилося на 89%.

Рис. 4.10. Динаміка середньої частки компаній, які зазнали перевірок після митного оформлення, % (складено за даними [128])

У порівнянні з 2009 р. кількість митних оглядів зменшено в 3 рази. У 2009 р. митному огляду підлягало 69% товарів, у 2010 р. – 42%, у 2011 р. – 22% [127].

З результатами опитування Європейської Бізнес-Асоціації, відповідаючи на питання «Чи є прийняття нової редакції Митного кодексу позитивною подією для вашого підприємства?», 59% позитивно оцінили новий документ, 31% ставляться нейтрально, і лише 1% – негативно. Першим та найбільш популярним позитивним нововведенням Митного кодексу стала можливість проходити митне оформлення поза місцем реєстрації, на другому місці – випуск товару під фінансові гарантії при коригуванні митної вартості.

4. Впровадження електронного декларування.

Прийняття Наказу Державної митної служби України «Про затвердження умов електронного декларування» від 17.03.2011 р. № 216 сприяє розвитку електронного декларування в Україні.

Перевагами використання процедури електронного декларування для підприємств є:

- відсутність необхідності постійного перебування декларанта в митному органі, що забезпечує суттєву економію часу, що витрачається підприємцями на митне оформлення товарів;

- прискорення митних процедур;
- скорочення фінансових затрат на витратні матеріали (самокопіюючі бланки ВМД, папір, картриджі до принтерів тощо), а також обслуговування іншої офісної техніки;
- мінімізація бюрократичних процедур, суб'єктивного людського фактору впливу і, як результат, зменшення корупційних ризиків;

Наказ зменшує кількість умов допуску до електронного декларування (табл. 4.15), що суттєво спрощує процедуру допуску підприємств до електронного декларування та внесення їх до Реєстру.

Таблиця 4.15

Умови допуску підприємств до електронного декларування

Наказ ДМСУ «Про затвердження Порядку визначення підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування» від 08.08.2007 р. № 669	Наказ ДМСУ «Про затвердження умов електронного декларування» від 17.03.2011 р. № 216
посадові особи підприємства не притягувалися до кримінальної відповідальності за вчинення контрабанди або до адміністративної відповідальності за вчинення порушення митних правил, або з дня накладення останнього стягнення на посадову особу такого підприємства минув рік;	укладення підприємством договору з Держмитслужбою про надання уповноваженим посадовим особам митниці права доступу до документів, що стосуються переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України
підприємство провадить зовнішньоекономічну діяльність, пов'язану з переміщенням товарів через митний кордон України, протягом принаймні одного року, що передує моменту здійснення оцінки підприємства;	
до підприємства не застосовано спеціальних санкцій, передбачених ст. 37 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність»	
підприємством укладено договір з Державною митною службою України про надання посадовим особам митних органів права безперешкодного доступу до фінансових і банківських документів підприємства, що стосуються переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, після закінчення митних процедур і пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон України;	

В результаті виконання норм Наказу до процесу електронного декларування (із поданням електронної ВМД) залучено 368 підприємств (в Реєстрі – 2149 підприємств)[127].

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Кількість поданих в електронному вигляді митних декларацій зростає з 5% у березні 2012 року до 78% у березні поточного.

Результатом заходів щодо спрощення митних процедур стало значне збільшення обсягів зовнішньої торгівлі України. За даними Держмитслужби, минулого року товарообіг України зріс майже на 36,8% та склав понад 150 млрд дол. (рис. 4.11).

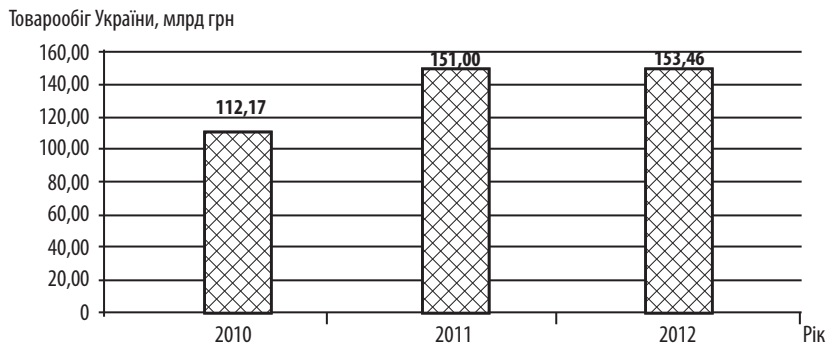

Рис. 4.11. Динаміка товарообігу України за 2010 – 2012 рр.

(складено за даними [129])

Поряд з позитивними моментами введення електронного декларування товару варто зосередити увагу на проблемних аспектах застосування вказаного спрощення. Так, спірним є питання стосовно легітимності віднесення сплачених сум ПДВ до податкового кредиту на підставі електронних митних декларацій без їх паперових копій. Пунктом 201.12 Податкового кодексу України визначено, що «у разі ввезення товарів на митну територію України документом, що посвідчує право на віднесення сум податку до податкового кредиту, вважається митна декларація, оформлена відповідно до вимог законодавства». Податковим кодексом України не визначено в якому вигляді вказана декларація має бути подана: в електронному чи на паперових носіях.

30.05.2012 р. був наданий Наказ Міністерства фінансів України №651, в якому було надано роз'яснення, що, незважаючи на декларування в електронній формі, у платника податків має бути засвідчена митними органами копія такої електронної декларації на паперовому носії. Такий документ, від-

повідно, підтверджує віднесення сум сплаченого ПДВ до складу податково-го кредиту платника податків за імпортними операціями.

Висловлена в Наказі МФУ №651 точка зору вказує на те, що відсутність у платників податків під час проведення перевірок засвідчених митними органами копій електронних митних декларацій може мати наслідком невизнання віднесених до податкового кредиту сум ПДВ і, відповідно, донарахування податкових зобов'язань з ПДВ. Тому не можливо суб'єкту господарювання повністю уникнути паперового документообігу під час проходження митного оформлення товарів.

З цього питання до Податкового кодексу України були внесені зміни, пов'язані з впровадженням процедури електронного митного декларування при здійсненні експортних операцій. Так, пункт 200.8 статті 200 Податкового кодексу України було викладено наступним чином: «У разі якщо митне оформлення товарів, вивезених за межі митної території України, здійснювалося з використанням електронної митної декларації, така електронна митна декларація надається органом державної митної служби органу державної податкової служби в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису відповідно до закону».

Таким чином, законодавством встановлено, що податкові органи при здійсненні платником експортної операції отримують копію митної декларації в електронному вигляді. При цьому платник податків, який заявляє право на бюджетне відшкодування ПДВ, при наданні розрахунків суми такого бюджетного відшкодування, *не зобов'язаний подавати копію електронної митної декларації на паперовому носії*.

З цього виходить суперечлива ситуація, оскільки законодавством встановлений порядок направлення митними органами в електронному вигляді копії оформлених електронних митних декларацій при здійсненні *експортних операцій*, а при здійсненні *імпортних операцій* такого порядку не встановлено.

Тому суб'єкту господарювання при здійсненні електронного декларування необхідно отримувати у митних органів засвідчені копії електронних митних декларацій і забезпечити зберігання таких декларацій на підприємстві, для уникнення непорозумінь з органами Міністерства доходів і зборів України.

5. Введення інституту уповноваженого економічного оператора.

Для підприємців однією з переваг МКУ є інститут уповноваженого економічного оператора. Тобто ті підприємці, які тривалий час працюють на ринку, не мають заборгованостей, не допускають суттєвих порушень, зможуть отримати статус уповноваженого оператора економічної діяльності. Отримуючи такий статус, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності може користуватися спеціальними спрощеннями при митному оформленні. Особи, які отримали цей статус, матимуть один із дозволів на (табл. 4.16):

- 1) спрощення митних процедур;
- 2) спрощення митного контролю щодо надійності і безпеки;
- 3) спрощення митних процедур і митного контролю щодо надійності і безпеки.

Таблиця 4.16

Спеціальні спрощення при митному оформленні, передбачені для УЕО, які мають певний сертифікат

Особа	Характер дозволу
1	2
Уповноважений економічний оператор, якому видано сертифікат щодо надійності і безпеки	зменшений обсяг відомостей, які необхідно надати митному органу до прибуття на митну територію України та/або вибуття за межі митної території України товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
	тимчасове зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, у приміщеннях, на відкритих та критих майданчиках уповноваженого оператора економічної діяльності;
	зняття митного забезпечення без отримання дозволу митниці;
	відправка товарів з приміщень, відкритих та критих майданчиків уповноваженого оператора економічної діяльності без пред'явлення їх митному органу відправлення.
Уповноважений економічний оператор, якому видано сертифікат на спрощення митних процедур	здійснення митного контролю в першочерговому порядку;
	розміщення товарів на складі тимчасового зберігання закритого типу без отримання дозволу митного органу;
	звільнення від надання гарантії при здійсненні внутрішнього митного транзиту товарів (крім підакцизних), якщо декларантом є уповноважений економічний оператор;
	митне оформлення товарів на об'єктах уповноваженого оператора економічної діяльності;

Закінчення табл. 4.16

1	2
	подання однієї митної декларації, якщо протягом певного часу, погодженого з митним органом, товари неодноразово ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі однією особою за одним зовнішньоекономічним договором

(складено за даними [130])

Ключова перевага статусу УЕО для вітчизняних суб'єктів ЗЕД – це перспектива розмитнення за спрощеною процедурою не тільки в Україні, але й Європі, що не тільки дозволить економити час, але і зменшити, як мінімум, логістичні витрати.

Разом з тим, ефект від застосування деяких спрощень нівелюється через застосування інших норм МКУ: це стосується періодичності перевірок суб'єктів господарювання, достовірності декларування. Так, відповідно до МКУ, документальні планові виїзні перевірки на підприємстві, що має статус УЕО, повинні проводитися не частіше одного разу на 30 місяців, замість одного разу на 12 місяців для підприємств, що не мають такого статусу. Але, з урахуванням можливості проведення позапланових перевірок і відносини «державні органи – бізнес» на Україні, ця перевага нівелюється. Положення пункту 22 статті 58 МКУ гарантують УЕО автоматичне застосування методу визначення митної вартості за ціною договору (контракту) по імпортованих товарах (вартість операції). Однак слід не забувати про можливість здійснення контролю правильності визначення митної вартості після завершення митного контролю [131].

Ще однією нормою, яка ускладнює роботу УЕО є те, що підставою для призупинення або скасування статусу може бути порушення митних правил без урахування особливостей таких правопорушень. Дана норма призведе до укладення мирових угод з митними органами, що є спірним з правової точки зору.

Однією з умов для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора є відсутність на день звернення до митниці суми непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки. Така умова (п. 6 ч. 1 ст. 14 МКУ) є досить суперечливою і полягає в тому, що чітко не визначено, яким саме державним органом мають бути

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

нараховані грошові зобов'язання і чи може підприємство оскаржити відповідні нарахування грошових зобов'язань в судовому порядку без негативних для себе наслідків у вигляді зупинення дії сертифіката УЕО.

Отже, механізм застосування митних процедур для реалізації спеціальних спрощень недостатньо опрацьований. Очевидно, що спеціальні спрощення та механізми їх застосування на практиці потребують вдосконалення з метою перетворення інституту уповноважених економічних операторів на взаємовигідну співпрацю держави і бізнесу.

Таким чином, у зв'язку з прийняттям нового Митного кодексу від 13.03.2012 р. № 4495-VI спостерігається поліпшення умов ведення бізнесу в Україні за рахунок спрощення більшості митних процедур, однак лишаються й недоліки (табл. 4.17) [132].

Таблиця 4.17

Основні переваги та недоліки Митного кодексу

Переваги	Недоліки
Більш швидке оформлення 1 імпортно-експортної операції (її тривалість скорочена до 4 годин)	Фіскальна спрямованість кодексу
Право вибирати митницю для декларування товарів незалежно від місця реєстрації суб'єкта комерційної діяльності	Введення пост-аудиту, що може стати причиною штрафних санкцій вже після провезення товарів через митницю та їх реалізації
Персональна відповідальність посадових осіб – співробітників митниці	Введення статусу «уповноважений економічний оператор» (він дає можливість використовувати спрощений механізм митної перевірки, що може стати причиною корупційних зловживань)
Обмеження права митників застосовувати штрафні санкції за помилки, допущені в декларації	
Переваги для іноземних інвесторів	
Можливість пройти митні процедури на будь-якій митниці (місце реєстрації імпортера не має значення)	Відшкодування мита та реекспорт товарів нерезидентами, якщо договірні зобов'язання сторін не виконані
Можливість внести зміни до митної декларації протягом 3 років після закінчення митного оформлення	Часткова сплата ПДВ і мита, якщо в країну тимчасово ввозяться товари, на які не поширюється дія Конвенції про тимчасове ввезення

Отже, незважаючи на недоліки нового Митного кодексу, спостерігається поліпшення умов ведення бізнесу.

Проте соціопитуваннями виявлені певні негативні тенденції в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Це підтверджується даними Інституту економічних досліджень та політичних консультацій дослідження ділової думки [133]. Так, протягом 2010 – 2012 рр. спостерігався незначний спад експортерів серед усієї панелі опитаних підприємств. У 2009 – 2010 рр. ця частка постійно зростала, а у 2011 р. сягнула 48,5%. Відбулося зниження частки експортерів, що мають більше одного напрямку експорту, – із 73,0% в 2011 р. до 38,6% у 2012 р.

Дані соціопитування керівників підприємств-експортерів у жовтні-листопаді 2012 р. дозволили виявити наступні перешкоди у розвитку зовнішньоекономічної діяльності (табл. 4.18).

Отже, головною перешкодою в 2012 р. був брак фінансових ресурсів для виведення товарів на ринки, значущість якої трохи зменшилася у порівнянні з попередніми роками.

Таблиця 4.18

Перешкоди у розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств, % підприємств – експортерів [189]

Перешкоди	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Низька якість продукції	4,8	4,7	5,1	5,0	2,2	3,2
Висока собівартість продукції	40,3	52,3	30,3	56,3	48,9	29,8
Відсутність ефективного маркетингу ринків	19,4	11,6	10,1	16,8	27,7	17,5
Митні бар'єри	50,0	23,3	41,4	47,1	54,0	28,1
Відсутність бажання іноземних партнерів працювати через діловий/ політичний клімат	16,1	38,4	44,4	28,6	37,2	31,9
Брак фінансових ресурсів для виведення товарів на ринки	27,4	47,7	29,3	36,1	41,6	33,7
Дискримінаційні заходи на зовнішніх ринках відносно українських товарів	21,0	12,8	13,1	14,3	26,3	17,9
Інше	6,5	11,6	12,1	7,6	5,1	14,4

На друге місце потрапила відсутність бажання іноземних партнерів працювати через діловий/політичний клімат. Традиційно високим є вплив

відсутності бажання іноземних партнерів працювати через діловий/політичний клімат. І лише на останньому місці у рейтингу перешкод опинилася низька якість продукції.

Реформи принесли певне покращення діяльності митних органів, що підтверджується даними соціопитувань ЄБА [134]. Опитування 79-ти представників компаній-членів Асоціації (імпортери, експортери, логістичні оператори) показало, що 32% респондентів час проходження митниці визнають цілком обґрунтованим та прийнятним; зменшилася кількість паперових документів, необхідних для проходження митниці, до 8 замість 10,6 (у середньому) зафіксованих у другому півріччі минулого року; зменшилася частка товарів, відібраних для фізичного огляду, з 41% у другій половині минулого року до 22%; кількість компаній, які проходили перевірки після проходження митного контролю, знизилася з 23% до 3%. Середня кількість годин, витрачених на оформлення однієї митної декларації, з моменту подання її митному органу до моменту завершення її оформлення, зафіксована на рівні 6,45 год.

33% опитаних зазначили, що у переважній більшості випадків вони були згодні з класифікаційним рішенням митниці. Середня кількість відмов митних органів у застосуванні першого методу визначення митної вартості зменшилася з 33% у другій половині минулого року – до 27%.

Дослідження показало, що відсоток товарів, класифікаційний код яких було змінено митними органами, не змінився у порівнянні з усім минулим роком (9%). Корупція в митних органах, на думку респондентів, за останні 6 місяців залишилася на тому ж рівні, як і в попередні періоди.

Щодо електронного декларування, то 48% опитаних компаній використовують у своїй діяльності електронні митні декларації, 29% планують залучитися до цієї практики найближчим часом, 25% – не планують користуватися системою електронного декларування.

59% опитаних позитивно оцінили Митний кодекс, 31% ставляться нейтрально, і лише 1% – негативно. Найпопулярнішим позитивним нововведенням Митного кодексу стала можливість проходити митне оформлення поза місцем реєстрації, на другому місці – випуск товару під фінансові гарантії при коригуванні митної вартості.

За результатами опитування ЄБА [134], відповідаючи на питання «Чи є прийняття нової редакції Митного кодексу позитивною подією для вашого

підприємства?», 59% позитивно оцінили новий документ, 31% ставляться нейтрально, і лише 1% – негативно. Першим та найбільш популярним позитивним нововведенням Митного кодексу стала можливість проходити митне оформлення поза місцем реєстрації, на другому місці – випуск товару під фінансові гарантії при коригуванні митної вартості.

Результатом заходів щодо спрощення митних процедур стало значне збільшення обсягів зовнішньої торгівлі України. За даними Держмитслужби [135] минулого року товарообіг України збільшився майже на 40 % та склав понад 150 млрд дол.

4.5. Дерегулювання в бюджетній політиці

Дерегулювання у сфері бюджетної політики переважно спрямоване на усунення перешкод та забезпечення необхідних умов для сталого регіонального розвитку.

В 2011 р. із набуттям чинності нової редакції Бюджетного кодексу України [136] в цій сфері відбулися такі зміни:

1. Розширення переліку власних доходів місцевих бюджетів, що забезпечує більший рівень фінансової незалежності від держави. Так, починаючи з 2011 р., до складу власних доходів додатково почали вклячатися:
  - повністю в розпорядження органів місцевого самоврядування надані кошти від надходжень із плати за землю;
  - податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;
  - фіксований податок на доходи від підприємницької діяльності;
  - єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва (із прийняттям Податкового кодексу порядок його нарахування та сплати суттєво змінилися);
  - надходження коштів від штрафних санкцій та адміністративних арештів.

За даними Державної казначейської служби, в 2011 р. доходи місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів збільшилися на 7,35%

порівняно з відповідним показником за 2010 р. В 2012 р. таке збільшення становило 16,56%, що свідчить про наявність позитивних тенденцій зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів [137].

2. Позитивним, з позиції дерегулювання, є те, що ст. 69 БКУ на постійній основі визначений перелік доходів загального фонду місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, і перелік доходів спеціального фонду, який щороку визначається Законом про Державний бюджет України. Закріплення чіткого переліку доходів місцевих бюджетів, що залишаються в розпорядженні органів місцевого самоврядування, призводять до збільшення зацікавленості регіонів у нарощування власної фінансової бази. В 2011 р. показники доходів загального фонду місцевих бюджетів збільшилися на 5,54 % порівняно з 2010 р., в 2012 р. таке зростання було найбільш суттєвим і складало 13,75% [137].
3. Важливе значення для реалізації дерегулювання в бюджетній політиці має реалізоване в новій редакції БКУ розширення прав органів місцевого самоврядування в бюджетному процесі. Це, зокрема, стосується:
  - права на самостійне визначення складу доходів і видатків бюджетів районів у містах (ст. 68 БКУ);
  - розширення напрямків формування та використання коштів бюджетів розвитку спеціального фонду місцевих бюджетів (ст. 71 БКУ). Зокрема, крім існуючих раніше джерел – коштів від відчуження майна, надходження дивідендів, кошти від повернення позик, запозичення та ін. – до нього зараховуються також єдиний податок, плата за надання місцевих гарантій, частина коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення. Тим самим за допомогою бюджету розвитку органи місцевого самоврядування зможуть реалізовувати стратегічні плани та здійснювати довгострокові капіталовкладення;
  - надання можливості територіальним громадам сіл, селищ і міст об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проєктів, що забезпечить більш якісний і швидкий рівень їх реалізації, або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ з урахуванням норм Бюджетного кодексу (ст. 75 БКУ).

4. Відповідно до норм ст. 108 Бюджетного кодексу передбачене стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів бюджету через перерахування до загального фонду місцевих бюджетів 50 відсотків надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного податку понад річні розрахункові обсяги, визначені у законі про Державний бюджет України за загальним фондом, що має викликати зацікавленість у органів місцевого самоврядування щодо забезпечення належних умов для створення нових підприємств та стимулювання розвитку та функціонування вже існуючих суб'єктів господарювання.
5. Ще одним проявом посилення політики дерегулювання є забезпечення принципу самостійності місцевих бюджетів. Так, згідно з БКУ, самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети. Разом з тим, поки що про повну самостійність місцевих бюджетів говорити зарано, про що свідчать обсяги міжбюджетних трансфертів, що надходять до місцевих бюджетів з державного в якості фінансової допомоги. В 2011 р. обсяги перерахування міжбюджетних трансфертів збільшилися на 22% порівняно з 2010 р. [138], тоді як в 2012 р. таке зростання відбулося на 31,18% [138], що свідчить про посилення фінансової залежності органів місцевого самоврядування від центру.
6. Згідно зі ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» [139], виключною компетенцією органів місцевого самоврядування, а саме: сільських, селищних та міських рад в межах їх податкових повноважень є: встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України. Разом з тим, в Податковому кодексі відповідні норми відсутні. А оскільки податкове законодавство є більш спеціалізованим щодо вирішення зазначених питань, то норми Закону України «Про місцеве самоврядування» не діють.

Розділ 4. Оцінка дієвості заходів дерегуляційного характеру за окремими напрямками

Незважаючи на реформування бюджетного законодавства, місцеві бюджети досі залишаються занадто залежними від держави, оскільки більшість повноважень та напрямів формування та розподілу коштів відповідних бюджетів є підпорядкованою органам центральної влади та не в змозі самостійно забезпечувати населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб.

4.6. Деретуляція у сфері малого бізнесу

Основним напрямком дерегуляції у сфері малого бізнесу у період 2011 – 2012 рр. було запровадження з 01.01.2012 р. оновленої спрощеної системи оподаткування та її коригування протягом 2012 р. Внаслідок цього в цей період спостерігається збільшення кількості платників податків (табл. 4.19).

Таблиця 4.19

Кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що є платниками податків [115]

Показники		Роки		Темп зміни, %
		2011	2012	
Юридичні особи	Кількість платників податків, які перебувають на обліку в органах ДПС, од.	1 181 413	1 204 893	101,99
	Кількість платників податків, що сплачують податки, од.	582 598	584 340	100,30
	Кількість платників єдиного податку, од.	141 069	148 721	105,42
	Кількість платників фіксованого сільськогосподарського податку, од.	41 112	40 516	98,55
Фізичні особи	Кількість платників податків, які перебувають на обліку в органах ДПС, од.	2 668 467	2 648 827	99,26
	Кількість платників податків, що сплачують податки, од.	1 639 933	1 944 612	118,58
	Кількість платників єдиного податку, од.	1 051 090	1 271 687	120,99
	Кількість платників фіксованого сільськогосподарського податку, од.	3	2	66,67
	Надходження по податках і зборах, контроль за справлянням яких здійснюють органи ДПС, до зведеного бюджету, тис. грн	266379263,18	289319034,2	108,61
	Загальна кількість найманих осіб, що працюють у суб'єктах господарської діяльності, осіб	5 216 989	5 147 885	98,68

Показник кількості юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які обрали спрощену систему оподаткування, в 2012 р. становив 25,5% від загальної кількості юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які сплачували податки, або на 5,4% більше ніж відповідний показник минулого звітного року (141069 осіб). Фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, становили майже 65,4% від загальної кількості фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які сплачували податки: це на 21% більше ніж відповідний показник 2011 р. (1051090 осіб).

Тобто можемо стверджувати, що тенденція до зростання загальної кількості платників єдиного податку фізичних та юридичних осіб є наслідком створення для них сприятливих податкових умов.

Покращенню умов діяльності суб'єктів господарювання також сприяло зменшення кількості перевірок з боку податкових органів. Зокрема в 2012 р. планових перевірок стало на 15 тис. менше – з 23 тис. в 2011 р. до 8 тис. в цьому році [140]. Що стосується суб'єктів малого підприємництва, то у I кварталі 2012 р. було проведено 1838 перевірок (в 2011 р. їх кількість становила 3352) [141].

Проте, слід зазначити, що реформа податкової системи так і не створила умов для зростання зайнятості, зокрема в секторі малого та середнього підприємництва. В 2012 р. спостерігається скорочення на 1,32 % кількості найманих осіб, що працюють у суб'єктів господарської діяльності.

У суб'єктів малого і середнього підприємництва в 2012 р. працювало 5147,9 тис. осіб. Зокрема, у суб'єктів малого підприємництва (юридичних осіб) – 1478,5 тис. осіб, у фізичних осіб – підприємців – 793 тис. осіб (в тому числі: у платників єдиного податку – 661 тис. осіб, а у платників загальної системи оподаткування – 132 тис. осіб), у суб'єктів середнього підприємництва – понад 3669 тис. осіб. У порівнянні з відповідними показниками 2011 року кількість найманих працівників у суб'єктів малого підприємництва (юридичних осіб) зменшилась на 3,2% (1527 тис. осіб), відповідно у фізичних осіб – підприємців цей показник зменшився на 0,25% (795 тис. осіб), у суб'єктів середнього підприємництва – зменшення відбулось на 0,02% (3670 тис. осіб) [142].

До реформування у сфері розвитку малого бізнесу загальне ставлення експертів негативне.

В першу чергу воно викликане наявністю значних перешкод для малих підприємств та відсутністю загальнонаціональної концепції розвитку малого бізнесу.

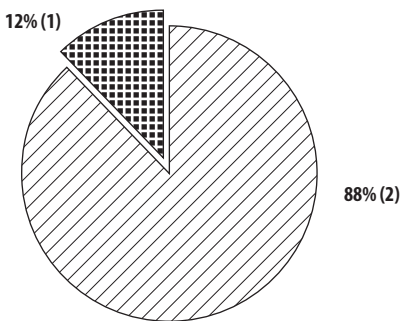
Серед перешкод для ведення малого бізнесу українські підприємці відзначили такі [142]:

1. Зміни до Податкового кодексу.
2. Відсутність бізнес-інкубаторів та консультаційних центрів.
3. Відсутність кваліфікованих кадрів.
4. Придушення інноваційних започаткувань.
5. Пригнічена нація, у якій стабільно низька цінність підприємницьких ініціатив.

Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що проведені у 2010 – 2012 рр. реформи не змогли суттєво покращити рівень ділової активності українських підприємств. Це підтверджується даними соціопитування Regus за такими показниками:

- знизився глобальний рівень впевненості з 113 до 111 пунктів, що свідчить про стагнацію ділової активності українських підприємств;
- частка українських виробників, що сповістили про збільшення виручки, скоротилася з квітня 2012 р. з 77% до 59%;
- частка компаній, прибуток яких зростав, знизилася з 63% до 49%.

Загальна оцінка підприємницької підтримки реформ, отримана за даними соціопитувань Regus¹³, виглядає наступним чином (рис. 4.12).

**Рис. 4.12. Оцінка підтримки реформ українськими підприємцями:
1 – підтримують; 2 – не підтримують або не визначили свого відношення**

4.7. Державний нагляд та контроль

Комплекс заходів, спрямованих на зменшення тиску органів державної влади на суб'єктів підприємницької діяльності, запроваджено шляхом прийняття Закону України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», внесення змін до низки законів та кодексів України (зокрема, «Про міліцію», Податкового кодексу України). Крім того, Президентом України видано низку указів, які вимагають від органів виконавчої влади мінімізувати втручання у підприємницьку діяльність та не припускати створення перешкод для розвитку бізнесу в Україні. Наказом Генерального прокурора України «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів» від 07.11.12 р. № 3-гн дерегулювання підприємницької діяльності визначено одним із основних пріоритетів в роботі органів прокуратури України.

Законом України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» чітко визначено повноваження більшості органів контролю під час проведення контрольно-ревізійних заходів. Так, органи контролю зобов'язані планувати свою роботу шляхом затвердження щоквартальних або щорічних планів перевірок. Такі плани складаються з урахуванням ступенів небезпеки підприємств (визначених відповідними постановами Кабінету Міністрів України). Так, органи ветеринарно-санітарного нагляду мають право проводити планові перевірки суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику не частіше чотирьох разів на рік, середнім ступенем – двох разів на рік, низьким ступенем – не частіше одного разу на рік. Проте, органами контролю досить часто припускаються порушення цих вимог. Зокрема, в 2012 році за втручанням прокуратури Харківської області внесено зміни до планів роботи чотирьох контролюючих органів, які вносили до планів більше перевірок суб'єктів господарювання, ніж це дозволено законом.

Крім того, про проведення планового заходу орган контролю зобов'язаний повідомити суб'єкта господарювання не пізніше ніж за 10 днів до початку такого заходу. Для проведення перевірки службовим особам видаються відповідні направлення або тимчасові посвідчення, які вони зобов'язані пред'явити підприємцю до початку перевірки. Тривалість планової перевірки

ки не може перевищувати 15 днів, а для суб'єктів малого підприємництва – 10 днів, якщо інше не передбачено законом.

Законом встановлено майже вичерпний перелік підстав для проведення позапланових заходів: подання суб'єктом господарювання письмової заяви до відповідного органу державного нагляду (контролю) про здійснення заходу державного нагляду (контролю) за його бажанням; виявлення та підтвердження недостовірності даних, заявлених у документах обов'язкової звітності, поданих суб'єктом господарювання; перевірка виконання суб'єктом господарювання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства, виданих за результатами проведення планових заходів органом державного нагляду (контролю); звернення фізичних та юридичних осіб про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства (позаплановий захід у цьому разі здійснюється тільки за наявності згоди центрального органу виконавчої влади на його проведення); неподання у встановлений термін суб'єктом господарювання документів обов'язкової звітності без поважних причин, а також письмових пояснень про причини, які перешкоджали поданню таких документів; настання аварії, смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання, що було пов'язано з діяльністю суб'єкта господарювання. Окремі підстави проведення позапланових перевірок встановлені іншими законами України (наприклад, на вимогу прокурора в порядку ст. 20 Закону України «Про прокуратуру»).

Під час проведення позапланових заходів, з'ясовуються лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для проведення такого заходу.

Проте, дія зазначеного закону поширюється не на всі види державного нагляду (контролю), зокрема цим законом не регулюється порядок здійснення податкового контролю, дізнання та досудового розслідування, прокурорського нагляду, валютного контролю та інших видів, встановлених ст. 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Так, порядок здійснення державного податкового контролю регулюється Податковим кодексом. Порядок проведення перевірок працівниками органів внутрішніх справ Законом України «Про міліцію» (вони, зокрема, не мають права проводити перевірки суб'єктів господарювання без направлення на таку перевірку).

Для покращення обслуговування платників податків, створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва, досягнення довіри, взаєморозуміння та партнерства, зменшення податкового тиску та втручання у господарську діяльність платників податків підрозділами оподаткування фізичних осіб із року в рік зменшується кількість проведених згідно з планом-графіком документальних перевірок фінансово-господарської діяльності фізичних осіб – підприємців з питань, пов'язаних зі здійсненням контролю за повнотою нарахування, утримання та своєчасності сплати належних сум податків до бюджету.

До плану-графіка проведення документальних планових перевірок відбираються платники податків, які мають ризик щодо несплати податків та зборів, невиконання вимог іншого законодавства, контроль за яким покладено на органи державної податкової служби. Платники із незначним ступенем ризику включаються до плану-графіка не частіше ніж один раз на три календарні роки, із середнім – не частіше ніж один раз на два календарні роки, з високим – не частіше одного разу на рік.

За 2011 рік проведено 9072 документальні планові перевірки фізичних осіб – підприємців, що майже на 50 відсотків менше ніж у 2010 році. Тенденція щодо зменшення кількості таких перевірок спостерігається і в 2012 році, коли кількість документальних планових перевірок було зменшено майже на 30 відсотків у порівнянні з 2011 роком.

ДПС України з метою зменшення втручання у господарську діяльність суб'єктів малого підприємництва було ініційовано внесення змін до Податкового кодексу України щодо проведення перевірок у зв'язку з припиненням за заявницьким принципом підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців, які не мають найманих працівників.

В результаті, прийнятий 02.10.2012 року Верховною Радою України Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування» удосконалив норми податкового законодавства в частині проведення таких перевірок фізичних осіб – підприємців, шляхом встановлення спрощеної процедури їх проведення за рахунок скорочення строків – до 3 робочих днів (замість 5 робочих днів). Міністерство доходів та зборів України наводить дещо іншу статистику: у 2010 році українські фіскальні органи здійснили 22 тис. перевірок підприємств,

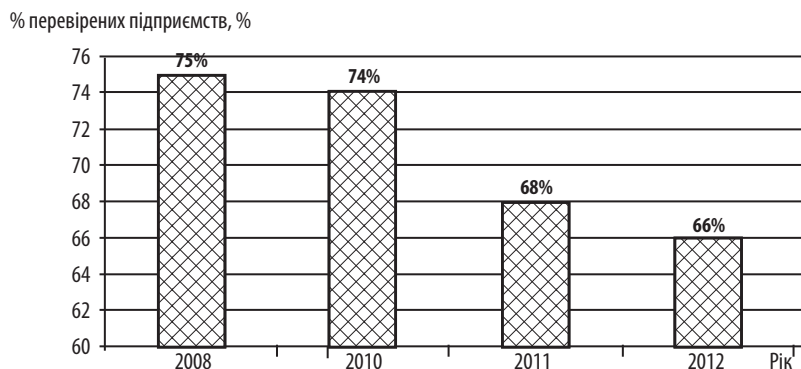
а у 2012 – лише 7 тис. При цьому результат цих перевірок для бюджету – у 2,5 рази більший.

Контроль у сфері господарської діяльності здійснюється також іншими органами державного контролю. Так, за 2012 рік Держсанепідслужбою України проведено 270,6 тис. обстежень об'єктів підвищеного епідризику (проти 490,5 тис. за аналогічний період 2011 року), з них 49,4% (133,7 тис.) приходиться на харчові об'єкти (у тому числі молокозаводи), 8,1% – на водопровідні споруди тощо. За 2012 рік проведено 133721 обстеження об'єктів харчової промисловості, громадського харчування, торгівлі (за аналогічний період 2011 року – 289479). Проведено 323925 досліджень проб харчових продуктів за бактеріологічними показниками (у 2011 р. – 494524) [143].

Отже, проведений аналіз за період 2011 – 2012 рр. свідчить про обмеження кількості перевірок та контролюючих заходів за діяльністю підприємницьких структур, а також покращення обслуговування платників податків, створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва, зменшення податкового тиску на суб'єктів господарської діяльності. Позитивні тенденції свідчать про успішну реалізацію завдань дерегулювання господарської діяльності.

Однак малий та середній бізнес України згортає свою діяльність. Так, в 2012 році реєстрацію ліквідували 245,8 тис. підприємств. В той же час на реєстрацію приватного підприємства надійшли тільки 176,7 тис. заявок. В результаті – 70 тис. осіб – чистий річний відтік з ділового світу країни [147]. Проте дані ДПС України значно відрізняються від вказаних вище [144]: кількість приватних підприємств у 2012 році зросла на 228 тисяч, або на 22%. Протягом багатьох років рівень охоплення підприємств перевітками досить високий. З 2008 року, коли вже запрацював новий закон про державний нагляд і контроль, який передбачає проведення повномасштабної реформи в цій сфері, істотних змін так і не відбулося. Якщо в країнах Євросоюзу сукупний рівень охоплення підприємств перевітками на рік, як правило, не перевищує 10 – 15%, то в Україні у 2008 році він склав 75%, в 2010 – 74%, в 2011 – 68%, в 2012 – 66% (рис. 4.13).

Для зменшення податкового контролю за діяльністю малих підприємств було введено мораторій на проведення перевірок малого бізнесу [145].

Рис. 4.13. Динаміка рівня охоплення перевітками підприємств України за період 2008 – 2012 рр.

Контролювати діяльність суб'єктів господарювання, які підпадають під дію Закону № 4448, дозволено у вигляді позапланових перевірок за такими напрямками:

- дотримання санітарного законодавства;
- органами захисту прав споживачів за скаргами споживачів.

Також дозволені планові та позапланові перевірки органами Пенсійного фонду суб'єктів малого підприємництва, діяльність яких віднесена до середнього ступеня ризику. Такими є підприємці, які нараховують єдиний внесок у розмірі менше страхового внеску на одного працівника, порушують строки сплати єдиного внеску або терміни подання до органів ПФУ звітів і відомостей, допускають помилки у звітності (Постанова КМУ від 09.03.2011 р. № 233).

Інші контролюючі органи перевіряти підприємців-неплатників ПДВ, не віднесених до високого ступеня ризику, не мають права.

Недоліком Закону є ув'язка обмежень у перевірках з нормами Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2001 р. № 877-V, дія якого не поширюється на відносини, що виникають під час здійснення заходів валютного контролю, митного контролю, державного експортного контролю, контролю за дотриманням бюджетного і податкового законодавства та касових

операцій, контролю за дотриманням порядку проведення розрахунків, за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, телекомунікації, поштовий зв'язок, радіочастотний ресурс України, під час проведення процедур, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також оперативно-розшукової діяльності, дізнання, прокурорського нагляду, досудового слідства і правосуддя. Тому обмеження у перевірках стосуються тільки тих контролюючих органів, які працюють на підставі цього Закону. Таким чином, заборону на перевірки не стосується, зокрема, перевірок органами ДПС, міліцією, Держмитслужбою, Антимонопольним комітетом тощо.

Україна – лідер за кількістю контролюючих органів, навіть серед пострадянських країн. Масштаби втрат, які несе український бізнес у зв'язку з перевірками, переважають 3,2 млрд грн.

Перевіряти бізнес в Україні мають право 70 структур. Найчастіше бізнес перевіряють: Держслужба надзвичайних ситуацій, Служба гірничого нагляду та промислової безпеки та Міністерство доходів і зборів. Крім того, в списку активних «ревізорів» – Пенсійний фонд, Держінспекція з питань праці, МВС, Фонд соцзахисту інвалідів, СБУ і прокуратура.

Фахівці Міжнародної фінансової корпорації (IFC) вважають, що список потрібно доповнити Санітарною та Ветеринарною службами. Спільно торік ці 70 органів провели 1,2 млн планових та 860 тис. позапланових перевірок підприємств.

Так, Агрохолдинг «Нібулон» О. Вадатурського у 2012 році різні державні органи приходили перевіряти 533 рази. За 2011 рік – 414 разів [137]. Проблема перевірок для сільгоспвиробника стала настільки гострою, що на сайті компанії навіть відкрили спеціальний розділ «Контрольні перевірки господарської діяльності».

У компанії «АрселорМіттал Кривий Ріг» статистика за 2011 та 2012 роки була відносно рівною – по 110 перевірок. Але в 1 кварталі 2013 р. на підприємстві вже відбулося 60 перевірок, серед яких збільшилася кількість позапланових перевірок [146].

При цьому 44 з 70 контролюючих органів мають право припиняти роботу підприємства. В 2012 році вони скористалися цим правом 154,6 тис. разів. Середній простій тривав 45 днів.

Для перукарні день простою – це збитки від 700 до 1000 грн, для хлібокомбінату – від 100 тис. до 225 тис. грн. Коли в листопаді 2012 р. у податкової служби виникли претензії до виробника мінеральних вод IDS Group і він був змушений призупинити роботу свого Миргородського заводу, щоденні збитки компанії сягали 3 млн грн. Втрати меткомбінатів від такого простою можуть досягати від 1 до 3,6 млн грн, гірничо-збагачувальних комбінатів – від 32 тис. до 30 млн грн.

Але збитки кожного окремого підприємства – це втрати економіки в цілому. Простій бізнесу внаслідок проведення перевірок у минулому році в масштабах країни означав втрати в 27 млрд грн, або 1,9% ВВП. Це говорить про тиск на бізнес, про відсутність планування перевірок та їх хаотичність, тобто контроль незалежно від масштабів бізнесу та наявності порушень.

Однак офіційні дані свідчать про позитивні зрушення за частотою проведення перевірок, що зменшується з року в рік. Якщо в 2008 році кожне підприємство перевірялося 5,5 рази, то в 2010 – 4,5 рази. Але потрібно мати на увазі, якщо не змінилася середня тривалість усіх перевірок, то зниження їх частоти свідчить про те, що вони стали тривати довше.

Наприклад, Державна хлібна інспекція не має права перевіряти підприємства частіше, ніж один раз на рік, згідно з положенням про роботу цього органу. Але на ділі в минулому році в «Нібулон» інспекція навідувалася кожен місяць, як зазначено на сайті цієї компанії. На супровід перевіряючих з ДХІ «Нібулону» доводилося виділяти в середньому по 15 співробітників. Кожну з перевірок податкової, фінінспекції, соціальних фондів тощо супроводжували від 5 до 300 представникам компанії.

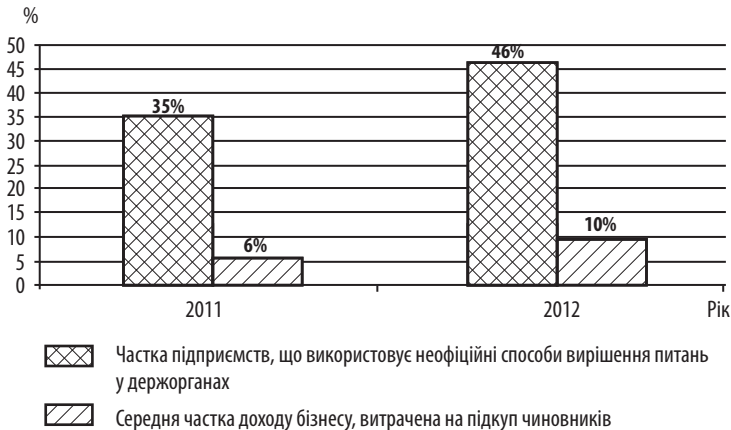
За даними контролюючих органів в Україні постійно провадиться робота щодо зниження тиску на бізнес. За свідченням Міністерства доходів і зборів, кількість позапланових документальних перевірок на другий квартал 2013 року скоротиться порівняно з першим на 15%. Фінансова інспекція відзначає, що у порівнянні з 1997 роком знизилась кількість перевірок підприємств майже в 10 разів – з 80 тис. до 8,9 тис. в 2012 році.

Проблема в тому, що, знижуючи планові перевірки, державні органи наrophують позапланові. Як підсумок, послаблення тиску з боку контролюючих органів бізнес не відчуває. У 2012 році підприємства в Україні пережили 2060 тис. перевірок.

Як зазначають експерти ІФС, контролюючі органи не виконують функції щодо контролю за дотриманням законодавства, попередження аварій і т. д. Адаже перевірки здійснюються безсистемно, в той час як у західних країнах запроваджено ризик-орієнтований підхід. З іншого боку, на утримання контролюючих органів у 2012 році було витрачено 24,1 млрд грн (тобто 1,7% ВВП). У перерахунку на одну перевірку в минулому році держава витратила 11,6 тис. грн. При цьому сума штрафів, накладених на підприємства, склала 3,3 млрд грн, до відповідальності притягнуто 650 тис. чоловік. За фактом в казну було сплачено 990,9 млн грн, або 30% від суми нарахованих штрафів. Тобто одна перевірка принесла до бюджету в середньому 479 грн.

За останні два роки в Україні посилилася корупція. Частина підприємців, що використовують неофіційні способи вирішення питань у держорганах, зросла з 35% до 46%, тоді як тих, хто дарують подарунки урядовцям, – з 20% до 25%. Середня частина доходу бізнесу, витрачена на підкуп чиновників, за два роки зросла з 6% до 10% (рис. 4.14) [147].

Рис. 4.14. Динаміка показників рівня корупції контролюючих органів за період 2011 – 2012 рр.

Упродовж 2012 року за матеріалами підрозділів Управління внутрішньої безпеки України складено та направлено до суду 98 адміністративних протоколів про порушення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», у тому числі 81 – стосовно працівників органів ДПС та 17 – стосовно посадових осіб суб'єктів господарської діяльності.

Отже, проведена урядом дерегуляційна реформа не викликала реального покращення умов для бізнесу, кількість перевірок залишається незмінною, а сума хабарів сягає 10% доходів підприємств, кількість суб'єктів малого бізнесу за рік знизилася більш ніж на чверть.

Крім того, в Україні не передбачена адміністративна відповідальність для держслужбовців за порушення порядку проведення перевірок. У Казахстані максимальна сума штрафу за таке порушення становить 6500 гривень (\$810), у Білорусі це 4600 гривень (\$575), а в Узбекистані – 2820 гривень (\$350). У Росії перевірки, проведені з порушенням порядку, визнаються неправомірними, а контролюючі органи, що допустили такі порушення, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності.

У тих контролюючих органів, що розробили й затвердили переліки питань для перевірок, жоден з переліків не відповідає визначним на міжнародному рівні практикам. Вимога мати лише один контролюючий орган у складі кожного органу виконавчої влади також досі не виконана.

З моменту набрання чинності Законом «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від виконання його вимог були звільнені такі органи: Державна податкова служба України, Державна митна служба України (при здійсненні перевірок за межами зон митного контролю на кордоні), Державна служба експортного контролю України, Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Національна комісія з питань регулювання зв'язку України, Державна інспекція ядерного регулювання України, Національна комісія регулювання електроенергетики України. Крім того, Парламент розглядає пропозицію про вихід з-під юрисдикції цього Закону Державної санітарно-епідеміологічної служби та Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України.

Існуюча в Україні система державного контролю налічує приблизно у два-п'ять разів більше контролюючих органів, ніж та ж система в інших країнах. В Україні нині діють 88 контролюючих органів, серед яких 37 видають

документи дозвільного характеру, 34 – анулюють ліцензії, 21 орган має право припиняти або призупиняти господарську діяльність [148]. Для порівняння, в Грузії – 20 контролюючих органів, Латвії – 16, Сербії – 30, Чорногорії та Словенії – по 26, Киргизстані – 22, Вірменії – 19, Таджикистані та Албанії – по 31 [149]. Тому вона є обтяжливою як для самої держави, так і для бізнесу. Надмірна кількість інспекцій призводить як до значних бюджетних витрат на їх утримання, так і до збільшення охоплення підприємств перевітками, частоти та тривалості перевірок кожного суб'єкта господарювання (витрат робочого часу представників бізнесу, залучених до перевірок). Це погіршує умови ведення бізнесу в державі, змушує ускладнювати державне регулювання та управління контролюючими органами (оскільки вимагає розподілу однієї й тієї ж сфери контролю між декількома незалежними інспекціями, розмежування повноважень та сфер відповідальності тощо). Зазвичай це призводить як до дублювання функцій різними органами, так і до того, що окремі питання залишаються поза увагою всіх органів (оскільки кожен із них вважає, що контролювати те чи інше питання має інший орган).

Отже, офіційні дані контролюючих органів щодо ефективності дерегулювання господарської діяльності суттєво відрізняються від оцінок експертів в цій області. В той же час продовжується впровадження новачій в контрольно-перевірочній роботі суб'єктів господарювання в напрямку зменшення державного втручання. Зменшити фіскальний тиск на бізнес в 2013 році планується за допомогою запровадження системи електронних дистанційних перевірок, а також через об'єднання податкового та митного аудиту. Крім того, за словами експертів Міністерства доходів і зборів, практика скорочення документальних перевірок продовжуватиметься також завдяки запровадженню ризикоорієнтованої системи відбору платників податків до перевірок. Вона дозволить зосереджувати податкову увагу виключно на ризикових підприємствах [150].

Перелічені інноваційні інструменти моніторингу були розроблені в рамках загальної стратегії відмови від фіскальних методів на користь створення на базі податкової повноцінної сервісної служби. Про ефективність вказаних вище нововведень можна буде говорити в перспективі.

Розділ 5

НАПРЯМКИ ВИРІШЕННЯ ІСНУЮЧИХ ПРОБЛЕМ ЩОДО ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Проведений аналіз довів, що окрім позитивних тенденцій від проведеної політики дерегулювання економіки та відповідного внесення змін до законодавства у 2010 – 2013 рр. існують і деякі неточності та негативні моменти, що заважають займати гідні позиції України у міжнародних рейтингах та набувати позитивних тенденцій у поглядах на проведені реформи вітчизняної спільноти. Тому особливого значення набуває визначення основних напрямів вирішення проблем дерегулювання економіки, які стали причиною низької ефективності реалізованих заходів дерегулювання економіки. Без законодавчого врегулювання ці пропозиції можуть так і не здійснитися. Законодавчі суперечності знижують ефективність політики дерегулювання. Тому доцільною є розробка рекомендацій щодо внесення змін до чинного законодавства України з метою підвищення ефективності дерегулювання економіки України.

Виходячи з наведених в розділі 4 невирішених проблем дерегулювання економіки в реєстраційній сфері визначено напрями вирішення вказаних проблем (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Проблеми державної політики дерегулювання економіки в реєстраційній сфері України та напрями їх вирішення

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	2	3
1	Значна вартість підтвердження реєстраційних даних суб'єктів господарювання	Відновлення чинності скасованих нормативно-правових актів.
2	Відсутність доступу до «єдиного вікна» для здійснення певних процедур	1. Підключення до мережі Інтернет тих територій, які ще не мають доступу до вказаної світової мережі.

Закінчення табл. 5.1

1	2	3
		2. Запровадження інших спрощень в реєстраційно-дозвільній сфері щодо надання документів без використання мережі Інтернет.
3	Складність отримання фактичних даних щодо прав власності, інших речових прав та їх обтяжень	Забезпечення доступу органів державної реєстрації до баз даних органів Державного земельного кадастру
4	Неточне визначення критеріїв, за наявності яких можливе застосування спрощеної та спеціальної процедури провадження справи про банкрутство	1. Визначення видів діяльності, які дають право на застосування певної процедури. 2. Визначення категорій боржника, які дають право на застосування певної процедури. 3. Визначення обсягу та надання опису майна, за наявності чи відсутності якого суб'єкт має право на застосування певної процедури

З метою реалізації наведених напрямів удосконалення політики дерегулювання економіки України в реєстраційній сфері необхідним є внесення змін до таких нормативно-правових актів України (Додаток А):

- Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI;
- Наказ Міністерства юстиції України від 12.02.2013 р. №256/5;
- Наказ МІОУ від 02.08.2011 р. №1936а/5;
- Доручення Міністра юстиції України від 29.12.2012 р. №17-32/1661;
- Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. № 3613-VI.

В результаті оцінки дієвості політики дерегулювання економіки України за 2010 – 2013 рр. можна визначити недоліки політики в дозвільній сфері та ліцензуванні (табл. 5.2). Виходячи з виділених недоліків у сфері отримання дозвільних документів, необхідним є внесення змін до нормативно-правових актів України з метою спрощення умов господарювання в Україні, підвищення місця країни в міжнародних рейтингах (Додаток Б).

Таблиця 5.2

Проблеми дерегулювання та напрями їх вирішення у сфері дозвільної системи та ліцензування

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	2	3
1	Відсутність чіткої регламентації процедури державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців в електронному режимі	1.1. Встановлення форми реєстрації у паперовому чи електронному вигляді за вибором особи. 1.2. Чітке нормативне та документальне закріплення процедури надання та засвідчення документів під час реєстрації, встановлення повноважень, прав та обов'язків сторін
2	Ускладнення процедури перевірки достовірності установчих документів після скасування обов'язкового засвідчення установчих документів у нотаріуса та необхідності надання нотаріально завірених установчих документів для реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності	2.1. Розподіл повноважень відділів державного реєстратора стосовно окремих етапів процедури реєстрації
3	В результаті скасування свідоцтва про державну реєстрацію ускладнення процедури доведення факту реєстрації підприємства, поширення схем махінацій за допомогою укладення договорів з ліквідованими підприємствами.	3.1. Для суб'єктів господарювання відкрити основні бази даних ЄДР через мережу Інтернет задля оперативного отримання необхідної реєстрової інформації. 3.2. Для суб'єктів господарювання бази даних ЄДР мають бути безоплатні
4	Більше 80 % бізнесу підлягає ліцензуванню	4.1. Зменшення кількості видів діяльності, яка підлягає ліцензуванню
5	Збільшення витрат часу та коштів для отримання ліцензії	5.1. Зменшення кількості документів, які необхідно надавати для отримання ліцензії; спрощення їх форми
6	Складна процедура започаткування та припинення підприємницької діяльності	6.1. Відміна деяких документів, необхідних для реєстрації. 6.2. Скасування плати за деякі послуги (наприклад, плати за довідку про те, що на території, на якій буде проводитись будівництво, не ростуть рослини, занесені в Червону книгу; плати за дозвіл на розміщення вивіски тощо)

Закінчення табл. 5.2

1	2	3
7	Втрата печаткою своєї функції однозначної ідентифікації суб'єкта господарювання	7.1. Відкрити основні бази даних ЄДР через мережу Інтернет задля оперативного отримання необхідної реєстрової інформації. 7.2. Користування базами даних ЄДР має бути безоплатним
8	Наявність норм в законодавстві щодо необхідності подання виписки з ЄДРПОУ в органи державної влади, незважаючи на скасування вимоги про обов'язкове надання суб'єктами господарювання органам державної влади паперових витягів та виписок з ЄДРПОУ	8.1. Приведення законодавства у відповідність до вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо необхідності обов'язкового надання витягів та виписок з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 2 жовтня 2012 року №5410-VI

В результаті аналізу нормативно-правових актів у сфері оподаткування, які набрали чинності в 2010 – 2013 рр., можливо визначити недоліки політики дерегулювання економіки України у сфері оподаткування та навести напрямки їх вирішення (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Проблеми дерегулювання та напрями їх вирішення у сфері податкової політики та оподаткування

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	2	3
1	Порівняно висока кількість податкових платежів протягом року	1.1. Обґрунтувати доцільність скорочення переліку загальнодержавних податків та зборів за рахунок інтегрування майнових (Розділ XII, ст. 265 та Розділ XIII ПКУ) та ресурсних (Розділи IX, X, XI, XV-XVII) податків. 1.2. Звузити сферу застосування авансових платежів в оподаткуванні (п.2 підрозділу 4 Розділу XX ПКУ). 1.3. Збільшити тривалість базових податкових періодів
2	Надмірно високі витрати часу на виконання податкового обов'язку	2.1. Спрощення податкової звітності та форм податкового обліку за основними податками та зборами (Розділи III, V, VI ПКУ). 2.2. Впровадження сучасних безконтактних інтернет-технологій у сфері взаємодії платників та контролюючих органів (Розділ 2 ПКУ).

Продовження табл. 5.3

1	2	3
		<p>2.3. Збільшити тривалість базових податкових періодів.</p> <p>2.4. Проведення навчання платників податків з питань використання програмних продуктів, пов'язаних із визначенням податкових зобов'язань.</p> <p>2.5. Розповсюдження безкоштовних версій програмного забезпечення</p>
3	Висока середня загальна податкова ставка (55,4 %)	<p>3.1. Зменшення ставок деяких податків, зокрема запровадження диференційованого підходу до їх встановлення в залежності від виду та характеру діяльності або операції (ст. 151, 193 ПКУ).</p> <p>3.2. Перегляд умов надання податкових пільг та їх розмірів (Розділи III та V)</p>
4	Встановлення жорстких критеріїв отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ	4.1. Лібералізація критеріїв щодо отримання автоматичного відшкодування ПДВ
5	Проблеми з адмініструванням електронної звітності з боку податкової служби	5.1. Підвищення кваліфікації посадових осіб податкових органів за напрямком адміністрування електронної звітності
6	Складність та суперечливість Податкового кодексу, відсутність розгалуженої мережі підзаконних документів	6.1. Проведення постійного моніторингу податкового законодавства, виявлення та подальше позбавлення від суперечностей та колізій норм
7	Неоднозначність трактування норм Закону України № 4057-VI щодо скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток для підприємств, прибуток яких звільнено від оподаткування та його відповідності нормам Податкового кодексу України	7.1. Визначення чіткого переліку осіб, на яких розповсюджується норма щодо скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток підприємств
8	Часті зміни до нового Податкового кодексу, відсутність часу на ознайомлення та адаптації	8.1. Регламентування та встановлення лімітів стосовно частоти внесення змін, які можна вносити в Податковий кодекс протягом звітного року

Закінчення табл. 5.3

1	2	3
11	Обмеження інвестування суб'єктом господарювання в основні засоби	11.1. Внесення змін до Порядку індексації вартості основних засобів (п.146.21. ст.146 ПКУ).
9	Необґрунтованість інформаційних запитів, свавілля податкових інспекторів	9.1. Встановлення чітко визначених та закріплених нормативних умов та правил отримання податкової інформації 9.2. Посилення каральних заходів та відповідальності посадових осіб за порушення ними встановленого порядку
10	Неможливість переносити збитки минулих податкових періодів	10.1. Встановлення відповідальності податкових органів за порушення норм Податкового кодексу стосовно можливості перенесення збитків податкових періодів 10.2. Внесення змін до п. 150.1 ст. 150 ПКУ щодо скасування поетапного визнання збитків минулих податкових періодів.
12	Можливість проведення фактичної перевірки цілодобово	12.1. Внесення змін до п.82.3 ст.82 ПКУ відносно уточнення терміну проведення фактичної перевірки

Виявлені недоліки політики дерегулювання економіки у сфері оподаткування можливо виправити за допомогою внесення змін до основного нормативно-правового акту в цій сфері – Податкового кодексу України (Додаток В).

Наступним напрямом лібералізації діяльності суб'єктів господарювання в Україні є спрощення правил міжнародної торгівлі. Але деякі норми наступних нормативно-правових актів у сфері зовнішньоекономічної діяльності стримують розвиток міжнародної торгівлі в Україні (табл. 5.4):

- 1) Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №3221-VI (3221-17);
- 2) Постанова НБУ від 14.11.2013 р. № 453.

Першочерговим завданням політики дерегулювання економіки в цій сфері є коригування проблемних норм в митному законодавстві України (Додаток Д).

В результаті аналізу нормативно-правових актів у бюджетній сфері України можна визначити наступні проблеми дерегулювання економіки та напрями їх вирішення (табл. 5.5).

Таблиця 5.4

Проблеми дерегулювання та напрями їх вирішення у сфері зовнішньоекономічної діяльності та митного регулювання

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	Значна кількість документів на оформлення експорту та імпорту та пов'язаних з цим витрат у порівнянні із зарубіжними країнами	1.1. Продовження зменшення кількості та спрощення форми документів на оформлення імпорту та експорту у відповідності зі світовим досвідом
2	Незначна кількість суб'єктів ЗЕД, що включені до процесу електронного декларування	2.1. Поширення масового запровадження електронного декларування товарів 2.2. Доведення до суб'єктів ЗЕД чітких правил заповнення електронних форм декларацій
3	Введення пост-аудиту може призводити до штрафних санкцій вже після проведення товарів через митницю	3.1. Чітке нормативне та документальне закріплення процедури проведення пост-аудиту з визначенням прав та обов'язків сторін
4	Спрощення механізму митної перевірки може призводити до ризику корупційних зловживань	4.1. Встановлення чітких, послідовних та прозорих процедур проходження митної перевірки за спрощеним механізмом
5	Неможливість віднесення сплачених сум ПДВ до податкового кредиту на підставі електронних митних декларацій без їх паперових копій	5.1. Встановити, що платник податків, який заявляє право на бюджетне відшкодування ПДВ, при наданні розрахунків суми такого бюджетного відшкодування, не зобов'язаний подавати копію електронної митної декларації на паперовому носії

З метою реалізації запропонованих напрямів удосконалення політики дерегулювання економіки України в бюджетній сфері необхідним є внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України та Закону України «Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI (Додаток Е).

Аналіз нормативно-правових актів у сфері малого бізнесу дозволив виявити проблеми, які заважають розвитку малого підприємництва в Україні, та визначити напрями їх вирішення (табл. 5.6).

Таблиця 5.5

Проблеми дерегулювання та напрями їх вирішення у сфері бюджетної політики

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	Посилення рівня фінансової залежності регіонів від центру внаслідок збільшення питомої ваги міжбюджетних трансфертів	1.1. Зменшити питому вагу трансфертів за рахунок додаткового закріплення за місцевими бюджетами частини загальнодержавних податків і зборів (ст. 29, 64 БКУ). 1.2. Надання права органам місцевого самоврядування надавати пільги за загальнодержавними та місцевими податками в частині, що формує доходи місцевих бюджетів
2	Необґрунтовано низька частка місцевих податків в дохідній частині місцевих бюджетів	2.1. Перегляд структури системи оподаткування України на користь місцевих податків Переведення в статус місцевих ресурсних, екологічних та майнових податків
3	Неоднозначне врегулювання бюджетних та податкових повноважень органів місцевого самоврядування, невідповідність повноважень закріпленим фінансовим ресурсам	3.1. Необхідність докорінної зміни пріоритетів, на яких базується сучасна система розподілу повноважень та фінансових ресурсів між державою та органами місцевого самоврядування. 3.2. Усунення протиріч і досягнення узгодженості норм, закріплених податковим та бюджетним законодавством.
4	Обмежені можливості органів місцевого самоврядування щодо витрат на економічний розвиток регіонів	4.1. Розширення прав органів місцевого самоврядування щодо розмежування видатків за напрямками (ст. 87-90 БКУ) 4.2. Коригування методичних підходів до визначення розміру міжбюджетних трансфертів на основі врахування результатів соціально-економічного розвитку регіонів (ст. 96-101 БКУ). 4.3. Створення законодавчої основи для розширення можливостей регіонального регулювання економічних процесів та стимулювання економічного розвитку, зокрема: підвищення зайнятості населення за рахунок створення нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу інвестиційного розвитку, енергозбереження тощо.

Виявлено, що основні перешкоди діяльності малого підприємництва зосереджені у сфері оподаткування. Першочергового значення набуває розробка рекомендацій щодо внесення наступних змін до Податкового кодексу

Україні з метою лібералізації діяльності малих суб'єктів господарювання (Додаток Ж).

Таблиця 5.6

Проблеми дерегулювання та напрями їх вирішення у сфері підтримки розвитку малого бізнесу

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	Наявність альтернативної спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, яка порушує цілісність системи оподаткування	1.1. Передбачити тимчасовий характер спрощеної системи оподаткування с поступовим переходом на податкову підтримку малого бізнесу в рамках загальної системи оподаткування (Глава 1 Розділ XIV ПКУ)
2	Існуюча система обмежень для платників єдиного податку передбачає різні граничні рівні продуктивності праці для різних груп платників	2.1. Скасувати обмеження за кількістю найманих робітників для всіх груп платників (крім першої (ст. 291 ПКУ)
3	Відсутність зв'язку умов застосування спрощеної системи з розвитком інноваційної та інвестиційної діяльності	3.1. Передбачити зменшені ставки єдиного податку (ст. 293) для суб'єктів малого бізнесу, що спеціалізуються в пріоритетних видах діяльності
4	Дестимулювання інноваційного розвитку держави	4.1. Виключити норму з Податкового кодексу України щодо заборони фізичним особам – підприємцям, які здійснюють технічні випробування та дослідження, знаходитися на спрощеній системі оподаткування
5	Виникнення можливості ухилення від оподаткування середніми та великими підприємствами – поставальниками сільськогосподарської продукції шляхом їх поділу на малі підприємства	5.1. Передбачити в законодавстві відповідальність за поділ підприємства з метою отримання пільги у вигляді дозволу не включати доходи, отримані від продажу сільськогосподарської продукції, яка вирощена і оброблена безпосередньо малим підприємством на земельному паї, що не перевищує розмір в два гектари
6	Недосконалість процедури анулювання свідоцтва платника єдиного податку	6.1. Внесення змін до норми Податкового кодексу України, яка встановлює право анулювання свідоцтва платника єдиного податку на підставі акта перевірки. Оскільки акт не є нормативним документом, його не можна ані оскаржити, ані скасувати, це є порушенням прав платника податку

Основною проблемою сфери контрольно-перевірочної роботи є велика кількість контролюючих органів, що призводить до збільшення навантаження як на суб'єктів господарювання внаслідок частого проведення перевірок, та до збільшення державних витрат на утримання вказаних державних органів. Тому першочерговим заходом у сфері контрольно-перевірочної роботи є реалізація напрямів удосконалення політики дерегулювання економіки України (табл. 5.7) та внесення відповідних змін до НПА (Додаток 3).

Таблиця 5.7

Проблеми дерегулювання та напрями їх вирішення у сфері державного нагляду та контролю

№ з/п	Проблема	Напрямок вирішення
1	Надзвичайно велика кількість контролюючих органів та кількість перевірок, які ними проводяться	1.1. Зменшення кількості контролюючих органів шляхом їх об'єднання. 1.2. Чітке нормативне закріплення умов та процедури проведення перевірок контролюючими органами, визначення їх повноважень, прав та обов'язків і відповідальності
2	Ризик прийняття необґрунтованих рішень за наслідками перевірки	2.1. Формування чіткого переліку підстав припинення та припинення реєстрації суб'єктів підприємництва. 2.2. Посилення відповідальності контролюючих органів за порушення законодавства. 2.3. Жорстке регламентування умов та процедури проведення перевірок
3	Завищення критеріїв для скорочення термінів камеральної перевірки податкової звітності платників податку	3.1. Лібералізація критеріїв на отримання статусу платника податку з позитивною податковою історією

Отже, в таблицях визначено основні проблеми у сферах дозвільної системи та ліцензування, податкової політики та оподаткування, зовнішньоекономічної діяльності та митному регулюванні бюджетної політики, розвитку малого бізнесу, державному нагляді (контролі), які необхідно врегулювати та законодавчо закріплювати. Для успішного подолання визначе-

них недоліків, які призводять до зниження темпів соціально-економічного розвитку регіонів України та в цілому вітчизняної економіки, визначено низку заходів, які необхідно провести для створення сприятливого бізнес-клімату в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

---

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. Государства-члены Таможенного союза и единого экономического пространства 2005–2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.tsouz.ru/db/stat/econ_stat/publications/Documents/Brief_Statistics_Yearbook_2005-2012.pdf
3. National accounts [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/data/database
4. Индекс «Ведения бизнеса» (Doing Business). [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/state/2011/10/21/3682>; або <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
5. Рейтинг стран мира по уровню экономической свободы — информация об исследовании [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/>
6. Павлішенко І. Державне регулювання підприємництва в Україні: Напрямки та пріоритети / І. Павлішенко, О. Босик // Національного лісотехнічний університет України. Науковий вісник, 2007, вип. 17.1. – С. 258–263.
7. Процессы дерегулирования в экономике некоторых стран // GІАС.Ru Глобальный информационно-аналитический центр [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.giac.ru/content/document_r_054D6FD4-0E3C-4BEF-8FF3-BFC86B61AFEE.html
8. Бизнес. Оксфордский толковый словарь / перевод с англ./под ред. Осадчей И. М. – М.: «Прогресс-Академия», РГГУ, 1995
9. Кураташвілі А. А. Деретулювання в системі управління економікою / А. А. Кураташвілі // Теоретичні та прикладні питання економіки. Випуск 24, 2011. – С. 179–182.
10. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: Навч. Госіб / Л. А. Швайка. – К. : Знання, 2006. – С. 12.

11. Агапова И. И. История экономики: Учебное пособие/ И. И. Агапова. – М.: Магистр, 2010. - 176 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2004. – С. 1020.
13. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редакол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – С. 322.
14. Макроекономіка: Підручник [А. Г. Савченко, Г. О. Пухтасевич, О. М. Тіт'юк та ін.] ; За ред. А.Г. Савченка. – К. : Либідь, 1995. – С. 95–96.
15. Экономика: Учебник/ Под ред. доц. А.С. Булатова. – М. : Изд-во БЕК, 1995. – С. 261.
16. Зухба Д. С. Принципы и проблемы государственного регулирования экономики / Д. С. Зухба, Е. Н. Зухба, Н. Г. Каптуренко. – Донецк : ИПЦ «Донецк», 1991. – 25 с.
17. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки: Підручник / І. Р. Михасюк, Л. А. Швайка. – Львів : «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО «В. М. Піча», 2006. – С. 8.
18. Братишко В. Национальная экономика как объект государственного управления / В. Братишко // Экономика Украины. – 1994, № 6. – С. 71–77.
19. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: Навч. Посіб / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2000. – С. 14.
20. Мочерний С. В. Економічна теорія: Посібник для студентів вищих закладів освіти / С. В. Мочерний. – К. : Вид. центр «Академія», 1999. – С. 379..
21. Орешин В. П. Государственное регулирование национальной экономики: Учеб. пособие / В. П. Орешин. – М. : Юристъ, 1999. – С. 14.
22. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / Д. М. Стеченко. – К. : МАУП, 2000. – С. 5.
23. Саниахметова Н. А. Регулирование предпринимательской деятельности в Украине: организационно-правовые аспекты / Н. А. Саниахметова. – Одесса, 1998. – С. 122.
24. Кундицький О. О. До питання про суть державного регулювання економіки / О. О. Кундицький // Збірник науково-технічних праць Наці-

онального лісотехнічного університету України. Науковий вісник, 2006. – вип. 16.2. – С. 302–307.

25. Чистов С. М. Державне регулювання економіки : Навч. посіб. / С. М. Чистов. – К. : КНЕУ, 2000. – 15.

26. Оборонько Д. Теоретичні засади регулювання економічної діяльності підприємств / Д. Оборонько // Проблемы материальной культуры – экономические науки. – С. 21–25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/163/knp163_21-25.pdf

27. Балабан О. Р. Державне регулювання інноваційної діяльності / О. Р. Балабан // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. Науковий вісник, 2005. – вип. 15.3. – С. 302–307.

28. Щетинін А. І. Політична економія: підруч. / А. І. Щетинін. – К. : ЦУА, 2011. – С. 28.

29. Государственное регулирование национальной экономики [Текст] : учеб. пособие для студ. вузов / Е. В. Самофалова, Э. Н. Кузьбожев, Ю. В. Вертакова. – 4-е изд., стер. – М. : КноРус, 2008. – С. 58.

30. Ковач О. В. Державне регулювання як основна функція управління / О. В. Ковач [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2009_27/statti/1_5.htm

31. Саниахметова Н. О. Підприємницьке право / Н. О. Саниахметова : [навч. Посіб]. – 3-тє видання, перероб. і доп. – К., А.С.К. – 2005. – 912 с.

32. Регулювання і дерегулювання господарської діяльності на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppip/2012_11/Sergiiko.pdf. – С. 165

33. Про деякі заходи дерегулювання підприємницької діяльності: Указ Президента України від 23.07.98р. № 817 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 30. – Ст. – 1119.

34. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>

35. Словники та енциклопедії на Академіку. Большой экономический словарь. – М.: Институт новой экономики. А. Н. Азрилиян. 1997 [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/22071

36. Булатов А. Экономика: Глоссарий [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://vocabulary.ru/dictionary/421/symbol/196>

37. Экономика и право: Энциклопедический словарь Габлера. /Пер с нем. /Под ред. А. П. Горкина, Н. А. Тумановой, Н. Н. Шаповаловой, Ю. В. Якутина – М.: Большая Российская энциклопедия, Торгово-промышленная палата РФ, ИД «Экономическая газета», 1998. – 432с.

38. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://abc.informbureau.com/html/>

39. Словники та енциклопедії на Академіку. Экономика. Толковый словарь. – М.: «ИНФРА-М», Издательство «Весь Мир». Дж. Блэк. Общая редакция: д.э.н. Осадчая И. М., 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/22071

40. Яндекс словники. Элементарные начала общей теории права: учеб. пособие для вузов / под общей ред. д-ра юрид. наук, проф. В. И. Червонюка. – Право и закон, М.: КолосС, 2003. – 544 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru>

41. Вікіпедія [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Дерегуляция>

42. Великий юридичний словник [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://jurisprudence.academic.ru>

43. Методологічні засади аналізу ефективності дерегулювання господарських систем у перехідній економіці – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/18_3/207_Basznianyn_18_3.pdf

44. Деретуляція економічних систем та її інтерпретація різними школами економічної теорії [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/19_13/82_Basznianyn_19_13.pdf

45. Economics – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economicshelp.org/blog/glossary/deregulation/>

46. Business Definition for: deregulation – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.allbusiness.com/glossaries/deregulation/4952907-1.html>

47. Eurofound – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/deregulation.htm>

48. Deregulation Definition – Deregulation History and it's Status Today – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://greenplanetethics.com/wordpress/deregulation-definition-deregulation-history-and-its-status-today/>

49. Müller A. C. (De-) Regulierung und Unternehmertum [Electronic resource] / A. C. Müller // Schweizerisches Institut für Klein- und Mittelunternehmen. – Access mode : <http://www.kmu.unisg.ch/org/kmu/web.nsf/SysWebRessources>. P. 44.

50. Klaus Samuel. (De-) Regulierung Eine juristische Begriffsanalyse unter Einbezug der Systemtheorie / Klaus Samuel. – Norderstedt : Herstellung und Verlag: Books on Demand GmbH, 2007. – 137 с; Müller A. C. (De-) Regulierung und Unternehmertum [Electronic resource] / A. C. Müller // Schweizerisches Institut für Klein- und Mittelunternehmen. – Access mode : [http://www.kmu.unisg.ch/org/kmu/web.nsf/SysWebRessources/Publikationen_Mueller_Christoph_Deregulierung/\\$FILE/Mueller_Dereg_und_Unternehmertum_Webversion.pdf](http://www.kmu.unisg.ch/org/kmu/web.nsf/SysWebRessources/Publikationen_Mueller_Christoph_Deregulierung/$FILE/Mueller_Dereg_und_Unternehmertum_Webversion.pdf).

51. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. – 2-е изд., испр. М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-139329.html?page=5>

52. Бизнес. Толковый словарь. – М.: «ИНФРА-М», Издательство «Весь Мир». Грэхэм Бетс, Барри Брайндли, С. Уильямс и др. Общая редакция: д. э. н. Осадчая И. М. 1998. Словники та енциклопедії на Академіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/22071

53. Энциклопедія банківської справи та фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cofe.ru/finance/russian/5/166.htm>

54. Фінансовий інвестиційно-тлумачний словник 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vocable.ru/dictionary/106>

55. Губин Е. П. Государственное регулирование рыночной экономики и предпринимательства: правовые проблемы. – М.: Юристъ, 2006. – С. 122–123.

56. Большая экономическая энциклопедия. М. : Изд-во «Эксмо», 2007. – С. 180

57. Гукасян Г. М. Экономика от А до Я: Тематический справочник, 2007.

58. Деретулювання російської економіки (Науцніе туды ІЕПП № 32) [С. В. Жаворонков, В. А. Мау]. – М.: Ін-т економіки переходного періода, 2001.

59. Лихолат С. М. розвиток процесу дерегулювання підприємницької діяльності в Україні / С. М. Лихолат, С. Б. Білінська-Слотило // Збірник науково-технічних праць Науковий вісник, 2005, вип. 15.4. – С. 251–253.

60. Шантор В. В. Основные понятия процесса дерегулирования экономики / В. В. Шантор // «Управління розвитком», 6(146) 2013. – С. 23–25.

61. Визначення дерегулювання – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cydpor.com.ua/content/view/1038/58/1/15>

62. Трегобчук В. Предпринимательская деятельность в условиях дерегулирования экономики / В. Трегобчук // Экономика Украины. – 2000. – № 7. – С. 52–57.

63. Григорук С. Державне регулювання та дерегулювання малого підприємництва за умов підвищення економічної безпеки підприємництва / С. Григорук // Економіка та держава. – 2004. – № 12. – С. 31–32.

64. Смолин Г. В. Економіко-правові засади регулювання і дерегулювання господарської діяльності / Г. В. Смолин // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2008. – Вип. 6 (74). – С. 130–138.

65. Минин Л., Белоус Г. О дерегулировании экономики / Л. Минин, Г. Белоус // Экономика Украины. – 1999. – № 3. – С. 4–9.

66. Указ Президента України Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності від 03.02.1998 р. №79/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79/98>

67. Щодо поняття дерегулювання господарської діяльності – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hozpravo.com.ua/conferences/uchastnik/index.php?ELEMENT_ID=705

68. Словарь экономических терминов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bank24.ru/info/glossary/>

69. Энциклопедия социологии. Словники та енциклопедії на Академіку [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/socio/1865/ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯ>

70. Бизнес-словарь. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slovarus.ru/?di=28842&PHPSESSID=knik8qed9h903e2oq2n2ri3d83>

71. Лібералізація [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://znaimo.com.ua/Лібералізація>

72. Словопедія [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovopedia.org.ua/38/53403/381220.html>

73. Dezentralisierung und Entwicklung [Electronic resource] / Swiss Agency for Development and Cooperation. – 2012. – Access mode : http://www.deza.admin.ch/ressources/resource_de_23615.pdf.

74. Англо-русский словарь по социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://sociology_en_ru.academic.ru/3623/debureaucratization
Англо-русский словарь по социологии

75. Словари онлайн [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.slovarus.ru/?di=7441>

76. Финансовый словарь .Словники та енциклопедії на Академік.ру [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://academic.ru/dic.nsf/fin_enc/17058

77. Центр военно-политических технологий. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eurasian-defence.ru/node/3566>

78. Економічна енциклопедія [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ukrslov.com/Ekonomichna_entsyklopediya/page/liberalizatsiya.4303/

79. Blersch G. Deregulierung und Wettbewerbsstrategie Eine empirische Analyse / Günther Blersch. – Berlin : LIT Verlag Dr. W. Hopf, 2007. – P. 20.

80. Офіційні дані Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

81. Государственное регулирование в рыночной экономике. <http://kapustin.nm.ru/issues/economy/4.htm>

82. Деретулірование хозяйствования как теоретическая и практическая проблема – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/2012_41/105.pdf

83. Жахов Н. В. Концептуальный анализ современных моделей государственного регулирования национальных экономик [Текст] / Н. В. Жахов // Молодой ученый. – 2011. – №2. – Т.1. – С. 109–112.

84. США: разрыв в доходах богатых и бедных // Голос Америки [Электронний ресурс] Режим доступа: <http://www.voanews.com/russian/news/INCOME-GAP-2010-10-25-105732493.html>

85. И. Новикова. Интернационализм мирового масштаба. http://bdg.press.net.by/1997/97_09_18.403/marko.htm

86. По материалам доклада Рабочего центра экономических реформ при Правительстве РФ «Деретулірование экономической деятельности» <http://www.dprp.innov.ru/rus/infrastr/komitet/info/2107.htm>

87. Міжнародні економічні організації [А. Е. Воронкова, Л. В. Єрохіна, Л. І. Рябко]

88. Кураташвили А. А. Социально ориентированная рыночная экономика и влияние правового фактора на ее эффективное функционирование (монография на грузинском языке) / Анзор А. Кураташвили. – Тбилиси: Международное издательство «Прогресс», 2008. – С. 30–31.

89. Global Competitiveness Report 2012-2013 за даними World Economic Forum, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/>

90. The Legatum Prosperity Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prosperity.com/>

91. Индекс вовлеченности стран в международную торговлю с 2008–2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/2012/05/24/4419> або http://www3.weforum.org/docs/GETR/2012/GlobalEnablingTrade_Report.pdf

92. Индекс восприятия коррупции с 1996 по 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.transparency.org/cpi2012/results> or <http://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info/>

93. Paying_taxes_2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pwc.com/en_GX/gx/paying-taxes/pdf/paying_taxes_2008.pdf Paying_taxes_2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/paying_taxes_2009.pdf Paying_taxes_2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/paytax-2010.pdf> Paying_taxes_2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.pwc.com/gx/en/paying-taxes-2011 Paying_taxes_2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pwc.com/im/en/assets/document/Paying_Taxes_2012.pdf Paying_taxes_2013. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-paying-taxes-2013-full-report.pdf> Paying_taxes_2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-paying-taxes-2014.pdf>

94. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від № 15/05/2003// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – ст. 263.

95. Адміністративні послуги – для громадян, а не для підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.yur-gazeta.com>.

96. Увидим ли мы перспективу для развития инвестиций из «единого окна» / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravotoday.in.ua/>

97. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи-підприємця» від 07.04.2011 р. № 3205-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 34. – С. 15. – Ст. 1398.

98. Скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи-підприємця [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://incomurec.com.ua/uk/newsu/61-otmena-svidetelstva-o-gosudarstvennoj-registracii.html>

99. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.html

100. Економічний огляд: оптимістична статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://real-economy.com.ua/print/5977.html>

101. Платіжний баланс і зовнішній борг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58128

102. Статистичні дані щодо державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.drsv.gov.ua/show/102>

103. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2012.htm

104. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed0711u.htm

105. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо проведення електронної реєстрації» від 19.10.2010 р. № 2609-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 10. – ст. 67.

106. Азаров невдоволений результатами дерегуляції, але готовий її фінансувати [Електронний ресурс] / Тиждень.ua. 24.07.2012. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/56251>

107. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедур припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців за їх рішенням» від 19.05.2011 № 3384-VI // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 46, ст. 512.

108. Набув чинності Закон про спрощення закриття бізнесу [Електронний ресурс] / Тиждень.ua. 20.12.2011. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/38132>

109. Кодекс України «Про адміністративні правопорушення» із змінами та доповненнями від 7 грудня 1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.

110. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження принципу державної реєстрації юридичних осіб на підставі модельного статуту» // Відомості Верховної Ради України, 2011, N 43, ст. 445.

111. Спрощення відкриття і закриття бізнесу: підводні камені нових законів [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ua.prostobiz.ua/biznes/derzhregulyuvannya/statti/sproschennya_vidkrittya_i_zakrittya_biznesu_pidvodni_kameni_novih_zakoniv

112. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МВС від 11.01.99 № 17» від 11.01.2011 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0158-11>

113. Ляпін Д. Аналіз виконання окремих положень політики дерегуляції щодо спрощення підприємницької діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/547/#_ftn1

114. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 07.04.2011 № 3204 Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113204.html

115. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/1220.htm>.

116. Інформаційна довідка про розвиток підприємництва / Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/1455>

117. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємництва від 21.04.2011 р. № 3263-VI // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 43, ст. 446.

118. Наказ Міністерства Юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України від 07.03.2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.

119. Складне «спрощення», або Навіщо українському бізнесу такі форми? [Електронний ресурс]. ЮрЛіга. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2011/12/6/53053.htm>.

120. 11 недореформ Януковича [Електронний ресурс]. – 25.02.2012. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/43233>.

121. Державна реєстраційна служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://derzhreestr.gov.ua>

122. Податковий Кодекс України №3221-VI (3221-17) від 02.12.2010 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

123. Податковий Індекс: загальні результати / European Business Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://indices.eba.com.ua/ua/ti>

124. Статистичний збірник «Промисловість України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ5_u.htm.

125. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Статистичні матеріали Державного комітету статистики України. – Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

126. Держмитслужба присвятила рік спрощенню митних процедур [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ua.comments.ua/money/170315-derzhmitsluzhba-prisvyatila-rik.html>

127. Спрощення митних процедур: перспективи для держави та бізнесу [Електронний ресурс] / Gazeta.ua. 16.05.2013. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/life/_sproschennya-mitnih-procedur-perspektivi-dlya-derzhavi-ta-biznesu/422078

128. Митний індекс Асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://indices.eba.com.ua/ua/ci/>

129. Товарна структура зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2010/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2010_u.html

130. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rc>

=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fzakon.rada.gov.ua%2Fgo%2F4495-17&ei=Ye_NUaqIF-GI4AS CzYH4BQ&usg=AFQjCNEkuYTJjicWWANw00LOgWNGuvrDig&bvm=bv.48572450,d.bGE

131. Прус Л. Р. Проблеми практичної реалізації інституту уповноважених економічних операторів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Mbez/econ/2012_1-2/3.pdf

132. Новый Таможенный кодекс: что нужно знать при ввозе товаров в Украину [Електронний ресурс] / Финансовые новости Украины fnews. 29.07.2012. – Режим доступу: <http://fnews.com.ua/biznes/chp/novyj-tamozhennyj-kodeks-v-ukraine.html>

133. Зовнішньоекономічна діяльність і пріоритетні напрямки економічної інтеграції України / Інститут Економічних досліджень та Політичних консультацій. – Спеціальний випуск № 1(10). – січень 2013. – С. 1–5.

134. Європейська Бізнес-Асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/>

135. Державна митна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/>

136. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

137. Довідка про виконання місцевих бюджетів за доходами станом на 01.01.2012 (без урахування міжбюджетних трансфертів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/159445>. Довідка про виконання місцевих бюджетів за доходами станом на 01.01.2013 (без урахування міжбюджетних трансфертів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/180227>.

138. Показники виконання Державного бюджету за 2010 – 2011 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=77643&stind=11

139. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР / Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

140. Податкова звітує про зменшення перевірок малого бізнесу на 93% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/podatкова_zvituie_pro_zmshennya_perevirok_malogo_biznesu_na_93_1775.html.

141. Податкова запевняє, що майже удвічі скоротила перевірки малого бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/49574>.

142. Опитування Regus Work Your Way [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rabota.ua>

143. Лабораторні центри держсанепідслужби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ses.in.ua/laboratornij-centr-derzhsanepidsluzhbi-ukraini>

144. Клименко О. Малий та середній бізнес впевнено зростає [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/media-tsentr/novini/71384.html>

145. Закон України «Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності» від 23.02.2012 р. № 4448-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4448-17>

146. Марчак Д. Во сколько бизнесу обходятся визиты проверяющих органов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/nation/1351166-vo-skolko-biznesu-obhodyatsya-vizity-proveryayushchih-organov>

147. Дослідження IFC: Сума хабарів в Україні сягає 10% доходів підприємств органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/doslidzhennya_ifc_suma_habariv_v_ukrayini_syagae_10_dohodiv_pidpriemstv.html

148. Азаров обурився, що в Україні після реформи досі діє 88 контролюючих органів [Електронний ресурс]. – 08.01.2012. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/39790>.

149. Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/fad19>

ЛІТЕРАТУРА

9804b74511b924bb36eac26e1c2/IC_report_2011_ukr.pdf?MOD=AJPERES
&CACHEID=fad199804b74511b924bb36eac26e1c2

150. Міністерство доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в реєстраційній сфері

№ з/п	Проблема	Чинна редакція	Редакція, що пропонується	Очікуваний результат
1	<p>Наявність норм в законодавстві щодо необхідності подання виписки з ЄДРПОУ в органи державної влади незважаючи на скасування вимоги про обов'язкове надання суб'єктами господарювання органам державної влади паперових виписок та виписок з ЄДРПОУ</p>	<p>п. 1 ст.24 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: «Банки під час відкриття рахунків зобов'язані вимагати від юридичних та фізичних осіб, зазначених у пункті 1 першої статті 4 цього Закону, документи, що підтверджують їх взяття на облік в органі Пенсійного фонду як платників єдиного внеску, або виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (для осіб, зазначених в абзаці другому, третьому, п'ятому та шостому пункту 1 частини першої статті 4 цього Закону, взяття на облік яких у Пенсійному фонді України здійснюється на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»)»</p>	<p>п. 1 ст. 24 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» викласти у наступній редакції:</p> <p>«Банки під час відкриття рахунків зобов'язані вимагати від юридичних та фізичних осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, документи, що підтверджують їх взяття на облік в органі Пенсійного фонду як платників єдиного внеску».</p>	<p>Забезпечення виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо необхідності обов'язкового надання виписок та виписок з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 2 жовтня 2012 року №5410-УІ</p>

Закінчення Додатку А

1	2	3	4	5
2	Складність отримання фактичних даних щодо прав власності, інших речових прав та їх обтяжень	П. 1.6. Наказу МЮУ від 02.08.2011 №1936а/5 Доступ користувача до Державного реєстру прав надається на платній основі відповідно до встановлених тарифів	П. 1.6. Наказу МЮУ від 02.08.2011 №1936а/5 Доступ користувача до Державного реєстру прав надається на безплатній основі відповідно до встановлених тарифів. Внесення аналогічних змін до: Закону України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI Наказу МЮУ від 12.02.2013 р. №256/5; Доручення Міністра юстиції України від 29.12.2012 №17-32/1661	Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Додаток Б

Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в довільній системі

№ з/п	Проблема	Чинне законодавство	Зміни, що пропонуються	Очікуваний результат
1	2 Наявність норм в законодавстві щодо необхідності подання виписки з ЄДРПОУ в органи державної влади незважаючи на скасування вимоги про обов'язкове надання суб'єктами господарювання органам державної влади паперових виписок та виписок з ЄДРПОУ	3 п. 1 ст. 24 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: «Банки під час відкриття рахунків зобов'язані вимагати від юридичних та фізичних осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, документи, що підтверджують їх взяття на облік в Пенсійному фонду як платників єдиного внеску, або виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (для осіб, зазначених в абзацах другому, третьому, п'ятому та шостому пункту 1 частини першої статті 4 цього Закону, взяття на облік яких у Пенсійному фонді України здійснюється на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»)»	4 п. 1 ст. 24 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» викласти у наступній редакції: «Банки під час відкриття рахунків зобов'язані вимагати від юридичних та фізичних осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, документи, що підтверджують їх взяття на облік в органі Пенсійного фонду як платників єдиного внеску»	5 Забезпечення виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо необхідності обов'язкового надання виписок та виписок з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 2 жовтня 2012 року №5410-VI

ДОДАТКИ

Закінчення Додатку Б

1	2	3	4	5
2	Складна процедура за-початкування та припи-нення підприємницької діяльності		Скасування плати за деякі послуги: напри-клад плати за довідку про те, що на терито-рії, на якій буде проводитись будівництво, не ростуть рослини, занесені в Червону книгу; плати за дозвіл повісити вивіску	Зменшення фінансових витрат на заочатку-вання бізнесу.
3	Більше 80 % бізнесу підлягає ліцензуванню		Скасування ліцензування видів господар-ської діяльності, провадження яких не пов'язано із загрозою безпеці держави, життю та здоров'ю людей, погіршенням стану навколишнього природного серед-овища, а також стосовно яких існують інші засоби державного регулювання	Спрощення умов запо-чаткування та ведення бізнесу в Україні
4	Значні витрати часу та коштів для отримання ліцензії		Виключення для більшості видів госпо-дарської діяльності з переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцен-зії: копії документів, що підтверджують пра-во власності суб'єкта господарської діяль-ності або оренди ним виробничих площ (приміщень), споруд, обладнання тощо; копії документів, що підтверджують від-повідність освітнього і кваліфікаційного рівня персоналу вимогам до проваджен-ня відповідної діяльності; довідки про стан матеріально-технічної бази суб'єкта господарської діяльності	Зменшення витрат часу та коштів для отриман-ня ліцензії

Додаток В

Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в сфері податкової політики

№ з/п	Проблема	Чинне законодавство	Зміни, що пропонуються	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
1	Зменшення кількості найманих працівників фізичних осіб – підприємців, що може бути пов'язано із скасуванням фіксованого податку	Податковий кодекс України Стаття 291. Загальні положення 291.4. Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на такі групи платників єдиного податку: 1) перша група - фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб; здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 150000 гривень;	Викласти пп. 1 п. 4 ст. 291 у наступній редакції: «перша група – фізичні особи – підприємці, які здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв: не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 5 осіб; обсяг доходу не перевищує 150000 гривень»	Зростання рівня зайнятості в Україні
2	Висока середня загальна податкова ставка (55,4%)		Розширення прогресивності податку з доходів фізичних осіб шляхом встановлення окрім існуючих базових ставок 15% та 17% ще додаткової ставки 13% для доходу, який не перевищує розміру встановленого п. 169.4.1 ПКУ; доповнити п. 167.1 ст. 167 наступного змісту: «Якщо база оподаткування, яка визначена з урахуванням норм пункту 164.6 статті 164	Зниження рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання

ДОДАТКИ

Продовження Додатку В

1	2	3	4	5
			<p>цього розділу щодо доходів, зазначених в абзаці першому цього пункту, в календарному місяці не перевищує розміру встановленого п. 169.4.1 цього Кодексу, до такого доходу застосовується ставка 13 відсотків»</p> <p>Запровадження прогресивної шкали оподаткування податком на прибуток підприємств в залежності від розміру бази оподаткування</p>	<p>Забезпечення виконання принципу соціальної справедливості в оподаткуванні</p>
	<p>12.3.6. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, затверджує форми податкових декларацій (розрахунків) з місцевих податків та зборів згідно з порядком, встановленим цим Кодексом, а у разі потреби надає методичні рекомендації щодо їх заповнення.</p>	<p>12.3.6. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, затверджує форми податкових декларацій (розрахунків) з місцевих податків та зборів згідно з порядком, встановленим цим Кодексом, і надає обов'язкові методичні рекомендації щодо їх заповнення</p>	<p>12.3.6. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, затверджує форми податкових декларацій (розрахунків) з загальнодержавних і місцевих податків та зборів згідно з порядком, встановленим цим Кодексом, і надає обов'язкові методичні рекомендації щодо їх заповнення</p>	<p>Зменшення часу на розрахунок, сплату податкового зобов'язання, ведення податкового обліку</p>
3	<p>Значний обсяг часу на розрахунок та сплату податків, що може бути пов'язано із складністю податкової звітності</p>	<p>46.6. Якщо в результаті запровадження нового податку або зміни правил оподаткування змінюються форми податкової звітності, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, який затвердив такі форми, зобов'язаний оприлюднити нові форми звітності</p>	<p>46.6. Якщо в результаті запровадження нового податку, зміни його елементів або правил оподаткування змінюються форми податкової звітності, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, який затвердив такі форми, зобов'язаний оприлюднити нові форми звітності та надати методичні рекомендації щодо їх заповнення</p>	

Продовження Додатку В

1	2	3	4	5
4	Часті зміни до нового Податкового кодексу, відсутність часу на ознайомлення та адаптації	<p>Податковий кодекс України</p> <p>4.1.9. стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові ставки та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;</p> <p>52.1. За зверненням платників податків контролюючі органи надають безоплатно консультації з питань практичного використання окремих норм податкового законодавства протягом 30 календарних днів, що настають за днем отримання такого звернення даним контролюючим органом</p>	<p>«4.1.9. стабільність – забезпечення незмінності основних елементів податків і зборів, порядку їх стягнення, а також податкових пільг протягом бюджетного року»</p> <p>Оскільки за деякими податками застосовується місячний звітний період, встановлення 30-денного строку для надання податкових консультацій є надто великим і може призвести до можливих помилок у податковому обліку платників податків і, як наслідок, штрафних санкцій, тому пропонується норма ст. 52.1 викласти у наступній редакції:</p> <p>«За зверненням платників податків контролюючі органи надають безоплатно консультації з питань практичного використання окремих норм податкового законодавства протягом 10 календарних днів, що настають за днем отримання такого звернення даним контролюючим органом»</p>	Забезпечення виконання принципу стабільності податкової законодавства
5	Необґрунтованість інформаційних запитів, свавілля податкових інспекторів	<p>Податковий кодекс України</p> <p>Стаття 21. Обов'язки і відповідальність посадових осіб контролюючих органів</p> <p>21.2. За невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків посадові особи контролюючих органів несуть відповідальність згідно із законом</p>	<p>Податковий кодекс України</p> <p>Стаття 21. Обов'язки і відповідальність посадових осіб контролюючих органів</p> <p>21.2. За невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків посадові особи контролюючих органів несуть кримінальну, адміністративну, матеріальну та дисциплінарну відповідальність згідно із законом</p>	Забезпечення виконання прав суб'єктів господарювання

ДОДАТКИ

Продовження Додатку В

1	2	3	4	5
		<p>Стаття 110. Особи, які притягаються до відповідальності за вчинення правопорушень</p> <p>110.1. Платники податків, податкові агенти та/або їх посадові особи несуть відповідальність у разі вчинення порушень, визначених законами з питань оподаткування та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.</p> <p>Закон України «Про державну службу»</p> <p>Розділ VIII. Дисциплінарна та майнова відповідальність державного службовця</p>	<p>Стаття 110. Особи, які притягаються до відповідальності за вчинення правопорушень</p> <p>110.1. Платники податків, податкові агенти та/або їх посадові особи, посадові особи контролюючих органів несуть відповідальність у разі вчинення порушень, визначених законами з питань оподаткування та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи</p> <p>Закон України «Про державну службу»</p> <p>Розділ VIII. Відповідальність державного службовця</p> <p>Стаття 61. Адміністративна відповідальність державного службовця та підстави притягнення до неї</p> <p>1. Адміністративна відповідальність полягає у накладенні на державного службовця адміністративних стягнень за вчинення адміністративних правопорушень, визначених Кодексом України «Про адміністративні правопорушення».</p> <p>2. Підставою для притягнення державного службовця до адміністративної відповідальності є вчинення ним адміністративних правопорушень.</p>	<p>Кодекс України «Про адміністративні правопорушення»</p> <p>Стаття 166з. Дискримінація підприємців органами влади і управління</p>

Продовження Додатку В

1	2	3	4	5
		<p>Забора на створення нових підприємств чи інших організаційних форм підприємництва в будь-якій сфері діяльності, ..., надання окремим підприємцям податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших підприємців, що призводить до монополізації ринку певного товару, ..., встановлення заборон чи обмежень відносно окремих підприємців або груп підприємців у розмірі до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>Забора на створення нових підприємств чи інших організаційних форм підприємництва будь-якій сфері діяльності, ..., надання окремим підприємцям податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших підприємців, що призводить до монополізації ринку певного товару, здійснення дій, що перешкоджають підприємцям виконувати їх податкові права та обов'язки, ..., встановлення заборон чи обмежень відносно окремих підприємців або груп підприємців — тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	
6	<p>Обмеження інвестування суб'єктом господарювання в основні засоби</p>	<p>п. 146.2.1. ст. 146 ПКУ Платники податку всіх форм власності мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів, що амортизується, та суми накопиченої амортизації на коефіцієнт індексації, який визначається за формулою: $K_i = [I(a-1) - 10] : 100,$де $I(a-1)$ – індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація. Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не проводиться.</p>	<p>Викласти п. 146.2.1. ст. 146 ПКУ у наступній редакції: Платники податку всіх форм власності мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів, що амортизується, та суми накопиченої амортизації на коефіцієнт індексації, який визначається за формулою: $K_i = I(a-1) : 100,$де $I(a-1)$ – індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація</p>	<p>Збільшення обсягів коштів, вкладених в основні засоби</p>

ДОДАТКИ

Продовження Додатку В

1	2	3	4	5
7	Неможливість переносити збитки минулих податкових періодів	п. 3 підрозділа 4, розділа ХХ «Перехідні положення» ПКУ; «Пункт 150.1 статті 150 Кодексу застосовується: у 2011 році з урахуванням такого: якщо результатом розрахунку об'єкта оподаткування платника податку з числа резидентів платників з доходом за 2011 рік 1 мільйон гривень та більше станом на 1 січня 2012 року є від'ємне значення (з урахуванням від'ємного значення об'єкта оподаткування за 2010 податковий рік), то сума цього значення підлягає включенню до витрат звітних (податкових) періодів починаючи з I півріччя і наступних звітних періодів 2012 року у розмірі 25 відсотків суми такого від'ємного значення. У разі якщо 25 відсотків суми від'ємного значення об'єкта оподаткування не погашається протягом цього і за наступними наступних податкових періодів 2012 року, то непогашена сума підлягає врахуванню при визначенні податкових зобов'язань у наступних податкових періодах»	Притягнення до адміністративної відповідальності податкових органів за ст. 186 КоАП. Виключити п. 3 підрозділа 4, розділа ХХ «Перехідні положення» ПКУ.	Протидія неоподаткованому вимиванню об'єктових коштів підприємств України.
8	Встановлення жорстких критеріїв отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ	П. 200.19. ст. 200 ПКУ; Право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку мають платники податку, 200.19.3. які відповідають також наступному критерію: здійснюють операції, до яких	Викласти п. 200.19. ст. 200 ПКУ у наступній редакції: Право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку мають платники податку, 200.19.3. які відповідають також наступному	Забезпечення своєчасного поповнення об'єктових коштів суб'єктів господарювання

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Продовження Додатку В

1	2	3	4	5
9	<p>Неоднозначність трактування норм Закону України № 4057-VI щодо скасування необхідності сплати авансового внеску з податку на прибуток для підприємств, прибуток яких звільнено від оподаткування та його відповідності нормам Податкового кодексу України</p>	<p>застосовується нульова ставка (питома вага яких протягом попередніх дванадцяти послідовних звітних податкових періодів (місяців) сукупно становить не менше 40 відсотків загального обсягу поставок; 200.19.5. у яких середня заробітна плата не менше ніж у два з половиною рази перевищує мінімальний встановлений законодавством рівень у кожному з останніх чотирьох звітних податкових періодів (кварталів), встановлених розділом IV цього Кодексу</p>	<p>критерію: здійснюють операції, до яких застосовується нульова ставка (питома вага яких протягом попередніх дванадцяти послідовних звітних податкових періодів (місяців) сукупно становить не менше 20 відсотків загального обсягу поставок; 200.19.5. у яких середня заробітна плата не менше ніж у два рази перевищує мінімальний встановлений законодавством рівень у кожному з останніх двох звітних податкових періодів (кварталів), встановлених розділом IV цього Кодексу;</p>	<p>Виключення прогапін з податкового законодавства України. Підтримка діяльності новостворених суб'єктів господарювання, а також підприємств провідних галузей економіки України</p>
		<p>Пп. 153.3.5 п. 153.3. ст. 153 Кодексу: «Авансовий внесок, передбачений підпунктом 153.3.2 цього пункту, не справляється у разі виплати дивідендів: д) платником податку, прибуток якого звільнений від оподаткування відповідно до положень цього Кодексу, у розмірі прибутку, звільненого від оподаткування у періоді, за який виплачуються дивіденди».</p>	<p>Викласти пп. 153.3.5 п. 153.3. ст.153 Кодексу: «Авансовий внесок, передбачений підпунктом 153.3.2 цього пункту, не справляється у разі виплати дивідендів: д) платником податку, прибуток якого звільнений від оподаткування відповідно до ст.154, ст. 158, пп.15-18 підрозділу 4 р.ХХ Кодексу, у розмірі прибутку, звільненого від оподаткування у періоді, за який виплачуються дивіденди».</p>	

Закінчення Додатку В

1	2	3	4	5
10	Можливість проведення фактичної перевірки цілодобово	П. 82.3 ст.82 ПКУ: «Тривалість перевірок, визначених статтею 80 цього Кодексу, не повинна перевищувати 10 діб. Продовження строку таких перевірок здійснюється за рішенням керівника органу державної податкової служби не більш як на 5 діб.»	Викласти п. 82.3 ст.82 ПКУ у наступній редакції: «Тривалість перевірок, визначених статтею 80 цього Кодексу, не повинна перевищувати 10 діб в межах встановленого режиму роботи підприємства. Продовження строку таких перевірок здійснюється за рішенням керівника органу державної податкової служби не більш як на 5 діб в межах встановленого режиму роботи підприємства»	Зменшення податкового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання

Додаток Д

Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в сфері зовнішньоекономічної діяльності та митного регулювання

№ з/п	Проблема	Чинне законодавство	Зміни, що пропонуються	Очікуваний результат
1	Відсутність пояснень щодо заповнення електронних форм митних декларацій	–	Визначення чітких правил заповнення електронних форм митних декларацій	Збільшення кількості суб'єктів ЗЕД, що включені до процесу електронного декларування
2	Неможливість віднесення сплачених сум ПДВ до податкового кредиту на підставі електронних митних декларацій без їх паперових копій	П. 200.8 ст. 200 ПКУ: «У разі якщо митне оформлення товарів, вивезених за межі митної території України, здійснювалося з використанням електронної митної декларації, така електронна митна декларація надається органом державної митної служби органу державної податкової служби в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, в електронній формі з додержанням умови електронного підпису відповідно до закону»	Викласти п. 200.8 ст. 200 ПКУ у наступній редакції: «У разі якщо митне оформлення товарів здійснювалося з використанням електронної митної декларації, така електронна митна декларація надається органом державної митної служби органу державної податкової служби в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису відповідно до закону»	Поширення електронного декларування в Україні

Додаток Е Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в сфері бюджетної політики

№ з/п	Чинна редакція	Редакція, що пропонується	Очікуваний результат
1	2	3	4
1	В Податковому кодексі передбачено розмежування податків на загальнодержавні та місцеві (ст. 9 – 10)	Окрім загальнодержавних та місцевих податків і зборів необхідним є виділення у структурі податкової системи окремої групи податків – спільні податки, до яких віднести ПДВ та податок на прибуток підприємств без урахування податку на прибуток підприємств комунальної форми власності	Зменшення рівня фінансової залежності органів місцевого самоврядування від держави, Заїкваленість органів місцевого самоврядування у нарощуванні власної податкової бази; Стимулювання та створення належних умов щодо посилення діяльності підприємств з боку органів місцевого самоврядування
2	ст. 66. Склад доходів бюджету АР Крим, обласних та районних бюджетів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів	Доповнити зазначену статтю наступним пунктом: частка ПДВ, що сплачується згідно з Податковим кодексом України; частка податку на прибуток підприємств без урахування прибутку підприємств комунальної форми власності	Забезпечення принципу самостійності бюджету АР Крим, обласних та районних бюджетів, передбачено п. 7.1 ст. 7 БКУ; Надання права органам місцевого самоврядування щодо розмежування видатків згідно зі ст. 85 БКУ
3	ст. 10 ПКУ: Місцеві податки та збори 10.1. До місцевих податків належать: 10.1.1. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; 10.1.2. єдиний податок; 10.2. До місцевих зборів належать: 10.2.1. збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; 10.2.2. збір за місця для паркування транспортних засобів; 10.2.3. туристичний збір	ст. 10 ПКУ: Стаття 10. Місцеві податки та збори 10.1. До місцевих податків належать: 10.1.1. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; 10.1.2. єдиний податок; 10.1.3. екологічний податок; 10.2. До місцевих зборів належать: 10.2.1. збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;	Збільшення частки місцевих податків і зборів в загальному обсязі податкових надходжень місцевих бюджетів; Розширення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування

1	2	3	4
4	<p>ст. 9 ПКУ:</p> <p>9.1. До загальнодержавних належать такі податки та збори:</p> <p>9.1.1. податок на прибуток підприємств;</p> <p>9.1.2. податок на доходи фізичних осіб;</p> <p>9.1.3. податок на додану вартість;</p> <p>9.1.4. акцизний податок;</p> <p>9.1.5. збір за першу реєстрацію транспортного засобу;</p> <p>9.1.6. екологічний податок;</p> <p>9.1.7. рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України;</p>	<p>ст. 9 ПКУ</p> <p>9.1. До загальнодержавних належать такі податки та збори:</p> <p>9.1.1. податок на прибуток підприємств;</p> <p>9.1.2. податок на доходи фізичних осіб;</p> <p>9.1.3. податок на додану вартість;</p> <p>9.1.4. акцизний податок;</p> <p>9.1.5. збір за першу реєстрацію транспортного засобу;</p> <p>9.1.7. рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України;</p> <p>9.1.10. плата за землю;</p> <p>9.1.11. фіксований сільськогосподарський податок;</p>	<p>10.2.2. збір за місяця для паркування транспортних засобів;</p> <p>10.2.3. туристичний збір;</p> <p>10.2.4. плата за користування надрами;</p> <p>10.2.5. збір за користування радіочастотним ресурсом України;</p> <p>10.2.6. збір за спеціальне використання води;</p> <p>10.2.7. збір за спеціальне використання лісових ресурсів</p> <p>Розширення повноважень органів місцевого самоврядування;</p> <p>Скорочення обсягів податкових надходжень до державного бюджету</p>

ДОДАТКИ

Продовження Додатку Е

1	2	3	4
	<p>9.1.9. плата за користування надрами; 9.1.10. плата за землю; 9.1.11. збір за користування радіочасотним ресурсом України; 9.1.12. збір за спеціальне використання води; 9.1.13. збір за спеціальне використання лісових ресурсів; 9.1.14. фіксований сільськогосподарський податок; 9.1.15. збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства; 9.1.16. мито; 9.1.17. збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; 9.1.18. збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.</p>	<p>9.1.12. збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства; 9.1.13. мито; 9.1.14. збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; 9.1.15. збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.</p>	
5	<p>ст. 10 ПКУ ... 10.3. Місцеві ради обов'язково устано-влюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.</p>	<p>ст. 10 ПКУ ... 10.3. Місцеві ради обов'язково устано-влюють по-даток на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.</p>	<p>Законодавче закріплення в податковому законодавстві прав органів місцевого самоврядування щодо самостійного встановлення місцевих податків і зборів; Чинність п. 24 ст. 25 Закону [3]</p>

Продовження Додатку Е

1	2	3	4
	<p>10.4. Місцеві ради в межах повноважень, визначених цим Кодексом, вирішують питання відповідно до вимог цього Кодексу щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.</p> <p>10.5. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених цим Кодексом, забороняється.</p> <p>10.6. Зарухування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.</p> <p>10.7. Органи місцевого самоврядування мають право самостійно встановлювати місцеві податки і збори відповідно до Податкового кодексу України</p>	<p>10.4. Місцеві ради в межах повноважень, визначених цим Кодексом, вирішують питання відповідно до вимог цього Кодексу щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.</p> <p>10.5. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених цим Кодексом, забороняється.</p> <p>10.6. Зарухування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.</p> <p>10.7. Органи місцевого самоврядування мають право самостійно встановлювати місцеві податки і збори відповідно до Податкового кодексу України</p>	
6	<p>ст. 29 БКУ Склад доходів Державного бюджету</p> <p>...</p>	<p>Виключити зі ст. 29 БКУ такі пункти: Пункт 3); Пункт 4); Пункт 1б).</p>	<p>Відповідність норм бюджетного і податкового законодавства</p>
7	<p>ст. 64 БКУ</p> <p>1. До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:</p> <p>1) податок на доходи фізичних осіб частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу;</p>	<p>ст. 64 БКУ</p> <p>1. До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:</p> <p>1) податок на доходи фізичних осіб у частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу;</p>	<p>Зменшення питомої ваги міжбюджетних трансфертів в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів</p>

ДОДАТКИ

Продовження Додатку Е

1	2	3	4
	<p>2) 50 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;</p> <p>3) 50 відсотків збору за спеціальне використання води (крім збору за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;</p> <p>4) 50 відсотків плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;</p> <p>5) плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;</p> <p>1.2) рестраційний збір за проведення державної рестрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, що</p>	<p>2) податок на додану вартість, згідно з нормами Податкового кодексу;</p> <p>3) податок на прибуток підприємств без урахування податку на прибуток підприємств комунальної форми власності</p> <p>4) 100 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;</p> <p>5) 100 відсотків збору за спеціальне використання води (крім збору за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;</p> <p>6) 50 відсотків плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;</p> <p>7) плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;</p> <p>1.2) рестраційний збір за проведення державної рестрації юридичних осіб та фізичних осіб -</p>	

Закінчення Додатку Е

1	2	3	4
	<p>справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад; 15) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам</p>	<p>підприємців, що справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад; 15) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам</p>	
8	ст. 8 Закону [4]	Доповнити статтю зменшеними ставками ЄСВ для підприємств, що створюють нові робочі місця, та для самозайнятих осіб	Створення нових робочих місць, підтримка самозайнятості населення. Наслідок – збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів
9	Ст. 88 – 90 БКУ	Включити до складу витрат на місцевому рівні і рівні регіонів такі видатки, як: програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки; інвестиційні програми (проекти).	Розширення можливостей органів місцевого самоврядування щодо посилення соціально-економічного розвитку регіонів, створення їх інвестиційної привабливості

Додаток Ж

Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в сфері підтримки розвитку малого бізнесу

№ з/п	Проблема	Чинне законодавство	Зміни, що пропонуються	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
1	Існуюча система обмежень для платників єдиного податку передбачає різні граничні рівні продуктивності праці для різних груп платників	<p>П. 291.4 ст. 291 ПКУ:</p> <p>п.п. першої п. 291.4. ст. 291 для платників єдиного податку першої групи встановлює наступне обмеження в чисельності працюючих: «1) перша група – фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб»;</p> <p>абзац другий п.п. другого п. 291.4. ст. 291 для платників єдиного податку другої групи встановлює наступне обмеження в чисельності працюючих: «не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб»;</p> <p>абзац другий п.п. третього п. 291.4. ст. 291 для платників єдиного податку третьої групи встановлює наступне обмеження в чисельності працюючих: «не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 20 осіб»;</p> <p>абзац другий п.п. четвертого п. 291.4. ст. 291 для платників єдиного податку четвертої групи встановлює наступне обмеження в чисельності працюючих: «середньоблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб»;</p> <p>абзац другий п.п. п'ятого п. 291.4. ст. 291 для платників єдиного податку п'ятої групи встановлює наступне обмеження в чисельності працюючих: «не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена»</p>	Скасувати вказані обмеження за кількістю найманих робітників для всіх груп платників (крім першої (ст. 291 ПКУ))	Зростання рівня зайнятості в країні

Продовження Додатку Ж

1	2	3	4	5
3	Дестимулювання інноваційного розвитку держави	<p>п. 291.5. ПКУ: «Не можуть бути платниками єдиного податку: 291.5.2. фізичні особи-підприємці, які здійснюють технічні випробування та дослідження (група 74.3 КВЕД ДК 009:2005), діяльність у сфері аудиту»</p>	<p>Викласти п. 291.5. ПКУ в наступній редакції: 291.5. Не можуть бути платниками єдиного податку: 291.5.2. фізичні особи-підприємці, які здійснюють діяльність у сфері аудиту</p>	<p>Вирішення проблем дестимулювання інноваційного розвитку держави</p>
4	Недосконалість процедури анулювання свідчення платника єдиного податку	<p>П. 299.16. ПКУ: «У разі виявлення органами державної податкової служби під час проведення перевірок порушень платником єдиного податку вимог, встановлених цією главою, свідчення платника єдиного податку анулюється за рішенням органу державної податкової служби на підставі акта перевірки»</p>	<p>Викласти п. 299.16. ПКУ в наступній редакції: «У разі виявлення органами державної податкової служби під час проведення перевірок порушень платником єдиного податку вимог, встановлених цією главою, свідчення платника єдиного податку анулюється за рішенням органу державної податкової служби на підставі податко</p>	<p>Забезпечення виконання прав платників податків</p> <p>Запобігання надмірній кількості анулювання свідчень платників єдиного податку</p>

ДОДАТКИ

Закінчення Додатку Ж

1	2	3	4	5
5	<p>Можливість ухилення від оподаткування підприємствами – постачальниками сільськогосподарської продукції шляхом їх поділу на малі фірми</p>		<p>Передбачити в законодавстві відповідальність за поділ підприємства з метою отримання пільги у вигляді дозволу не включати доходи, отримані від продажу сільськогосподарської продукції, яка вирощена і оброблена безпосередньо малим підприємством на земельному паї, що не перевищує розмір в два гектари</p>	<p>Запобігання ухиленню від оподаткування.</p>

Додаток 3

Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази в системі державного нагляду (контролю)

№ з/п	Проблема	Чинне законодавство	Зміни, що пропонуються	Очікуваний результат
1	2	3	4	5
1	Надзвичайно велика кількість контролюючих органів та кількість перевірок, які ними проводяться	<p>Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»</p> <p>Стаття 5. Планові заходи зі здійснення державного нагляду (контролю)</p> <p>...</p> <p>4. Органи державного нагляду (контролю) здійснюють планові заходи з державного нагляду (контролю) за умови письмового повідомлення суб'єкта господарювання про проведення планового заходу не пізніше як за десять днів до дня здійснення цього заходу.</p> <p>Повідомлення повинно містити:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ дату початку та дату закінчення здійснення планового заходу; ▪ найменування юридичної особи або фізичної особи, ім'я та по батькові фізичної особи-підприємця, щодо діяльності яких здійснюється захід; ▪ найменування органу державного нагляду (контролю); ▪ підстави для проведення перевірки 	<p>Посідати служби та інспекції, на яких покладено близькі за характером функції державного нагляду та контролю за господарською діяльністю в межах окремих міністерств</p> <p>Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»</p> <p>Стаття 5. Планові заходи зі здійснення державного нагляду (контролю)</p> <p>...</p> <p>4. Органи державного нагляду (контролю) здійснюють планові заходи з державного нагляду (контролю) за умови письмового повідомлення суб'єкта господарювання про проведення планового заходу не пізніше як за десять днів до дня здійснення цього заходу.</p> <p>Повідомлення повинно містити:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ дату початку та дату закінчення здійснення планового заходу; ▪ найменування юридичної особи або фізичної особи, ім'я та по батькові фізичної особи-підприємця, щодо діяльності яких здійснюється захід; ▪ найменування органу державного нагляду (контролю); ▪ підстави для проведення перевірки 	Зменшення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання

Продовження Додатку 3

1	2	3	4	5
		<p>▪ найменування органу державного нагляду (контролю)</p> <p>Суб'єкт господарювання має право не допускати посадову особу органу державного нагляду (контролю) до здійснення планового заходу в разі недержання повідомлення про здійснення планового заходу.</p> <p>Стаття 9. Відповідальність посадових осіб органу державного нагляду (контролю)</p> <p>За невиконання вимог законодавства, а також завдання неправомірними діями збитків суб'єкту господарювання орган державного нагляду (контролю), його посадові особи несуть адміністративну, матеріальну та дисциплінарну відповідальність згідно із законом.</p> <p>Стаття 12. Відповідальність суб'єкта господарювання</p> <p>1. Невиконання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства, виявлених під час здійснення заходу державного нагляду (контролю), тягне за собою застосування до суб'єкта господарювання штрафних санкцій у порядку, встановленому законом.</p>	<p>Суб'єкт господарювання має право не допускати посадову особу органу державного нагляду (контролю) до здійснення планового заходу в разі недержання повідомлення про здійснення планового заходу або складення його з порушенням норм цього пункту.</p> <p>Стаття 9. Відповідальність посадових осіб органу державного нагляду (контролю)</p> <p>За невиконання вимог законодавства, а також завдання неправомірними діями збитків суб'єкту господарювання орган державного нагляду (контролю), його посадові особи несуть адміністративну, матеріальну та дисциплінарну відповідальність згідно із законом.</p> <p>Встановлення чіткого переліку санкцій для суб'єктів господарювання за невиконання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства, виявлених під час здійснення заходу державного нагляду (контролю)</p>	

Продовження Додатку 3

1	2	3	4	5
		2. У разі застосування санкції за порушення вимог законодавства, зокрема, якщо законом передбачаються мінімальні та максимальні розміри санкцій, враховується принцип пропорційності порушення і покарання		
			Застосування до посадових осіб контролюючих органів, що порушують встановлений законом порядок проведення перевірок суб'єктів господарювання, заходів адміністративної, дисциплінарної та матеріальної відповідальності (зокрема притягнення до відповідальності за статтями 166, 186 КоАП)	Забезпечення виконання прав суб'єктів господарювання
2	Завищення термінів для скорочення термінів камеральної перевірки податкової звітності платників податку	П. 200.19. ст.200 ПКУ: Право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку мають платники податку, 200.19.3. які відповідають також наступному критерію: здійснюють операції, до яких застосовується нульова ставка (питома вага яких протягом попередніх дванадцяти послідовних звітних податкових періодів (місяців) сукупно становить не менше 40 відсотків загального обсягу поставок; 200.19.5. у яких середня заробітна плата не менше ніж у два з половиною рази перевищує мінімальний встановлений законодавством	Викласти п.200.19. ст.200 ПКУ у наступній редакції: Право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування податку мають платники податку, 200.19.3. які відповідають також наступному критерію: здійснюють операції, до яких застосовується нульова ставка (питома вага яких протягом попередніх дванадцяти послідовних звітних податкових періодів (місяців) сукупно становить не менше 20 відсотків загального обсягу поставок; 200.19.5. у яких середня заробітна плата не менше ніж у два рази перевищує мінімальний встановлений законодавством рівень у кожному з останніх двох звітних податкових періодів (кварталів), встановлених розділом IV цього Кодексу;	Скорочення термінів камеральної перевірки податкової звітності платників податку

Закінчення Додатку 3

1	2	3	4	5
		рівень у кожному з останніх чотирьох звітних податкових періодів (кварталів), встановлених розділом IV цього Кодексу.		

Наукове видання

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Монографія

Підписано до друку 23.01.2014 р. Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.
Гарнітура ArnoPro. Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 17,2.
Обл.-вид. арк. 20,6. Наклад 300 прим. Зам. № 716.

Видавничий Дім «ІНЖЕК»
61001, Харків, пр. Гагаріна, 20. Тел. (057) 7034021, 7034001.
e-mail: vdinzhek@gmail.com; www.inzhek.kharkov.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України суб'єктів
видавничої діяльності ДК № 2265 від 18.08.2005 р.
Надруковано у ВД «ІНЖЕК», Харків, пр. Гагаріна, 20.